

Editör

Doç. Dr. Ezgi TOKDİL

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Ekin Su KUZU

Sunuő Yazısı / Editorial Note

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi- Nisan 2026 (17. Sayı)

International Journal of Communication and Art- April 2026 (Issue 17)

Değerli Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi (İLSAD) okur-yazarları;

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi'nin 17. sayısında, sanat, tasarım, iletişim, müzikoloji ve kültürel çalışmalar alanlarında üretilmiş, disiplinlerarası yaklaşımları bir araya getiren araştırmaları sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyorum.

Bu sayıda, tasarımda konsept geliştirme süreçlerinden çocuk animasyonlarında kültürel anlamın inşasına; üç boyutlu grafik tasarımda görsel dil arayışlarından geleneksel müziğin kültürel değerler eğitimindeki rolüne uzanan çalışmalar yer almaktadır. TR Dizin kapsamında koro temalı yayınların analizine odaklanan araştırma ile sürdürülebilir ambalaj tasarımına ilişkin güncel yaklaşımları ele alan makale, alanın farklı boyutlarına katkı sunmaktadır. Sanat tarihi ve estetik bağlamında peyzaj incelemeleri, televizyon programlarının gastronomik etkileri ve dijital mizahın afet iletişimindeki rolüne odaklanan çalışmalar ise kültürel üretim ve iletişim pratiklerine dair güncel tartışmaları genişletmektedir.

Bu sayıda yer alan çalışmaların, ilgili alanlardaki araştırmacılara yeni perspektifler sunmasını diliyorum; katkı sağlayan tüm yazarlarımıza ve değerlendirme sürecine destek veren hakemlerimize teşekkür ediyorum.

Saygılarımla,

Doç. Dr. Ezgi TOKDİL

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi

Dear readers and authors of the International Journal of Communication and Art (IJCOMAR),

In the 17th issue of the International Journal of Communication and Art, I am pleased to present a collection of studies that bring together interdisciplinary approaches across the fields of art, design, communication, musicology, and cultural studies.

This issue includes contributions ranging from conceptual development processes in design to the construction of cultural meaning in children's animation; from explorations of visual language in three-dimensional graphic design to the role of traditional music in cultural values education. The study focusing on the analysis of choral publications indexed in TR Dizin, along with the article examining contemporary approaches to sustainable packaging design, offers insights into different dimensions of the field. In addition, studies addressing landscape analysis within the context of art history and aesthetics, the gastronomic impacts of television programs, and the role of digital humor in disaster communication expand current discussions on cultural production and communication practices.

I hope that the studies presented in this issue will offer new perspectives to researchers in the field, and I would like to express my sincere gratitude to all authors and reviewers who contributed to this issue.

Sincerely,

Assoc. Prof. Dr. Ezgi TOKDİL

International Journal of Communication and Art

Editör

Doç. Dr. Ezgi TOKDİL

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Ekin Su KUZU

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi (International Journal of Communication and Art-IJCOMAR) uluslararası katılıma açık, çok dilli, disiplinler arası ve bilimsel bir hakemli dergidir. Olağan yayım periyodunda Nisan-Ağustos-Aralık aylarında olmak üzere yılda 3 sayı yayımlanır. Akademi dünyasındaki gelişmeler, özel tematik ilgiler, sempozyum/kongre etkinlikleri ve yazarların kolektif teklifleri gibi durumlarda özel ya da ek sayılar yayımlanabilir.

IJCOMAR, İletişim ve Sanat disiplinleri ile alt disiplinlerinin her alanından kuramsal veya araştırma yönlü yazıları/çalışmaları yayımlayan bir dergidir. Dergide yayımlanması planlanan çalışmalarda, disiplinler ve disiplinler arası ilgiler kurulması beklenir. Günceli, tarihseli ve geleceğe dair olanı eksene alan yeni yaklaşımların tartışma alanı olma hedefiyle hareket edilir.

IJCOMAR'a gönderilmesi düşünülen çalışmaların ön değerlendirmeye alınması için, öncesinde hiçbir platform ya da yayım ortamında yayımlanmamış olması ön şartı aranır. Bunun yanı sıra, başka bir yayım ortamında eş zamanlı değerlendirmede olan çalışmalar, değerlendirmek üzere gönderilmemelidir. IJCOMAR, yazarlarından akademik etik davranışları bekler, çalışmaların bilim geleneğindeki üretme ve yaratıcılık kültürüne sadık birer katkı niteliğinde olmasını önemser. Yazarlarını özgül saygınlıkları ile özelleştiren IJCOMAR, karşılıklı saygı esasını yayım sürecinin merkezinde konumlandırır.

Dergi Kurulları

Baş Editör

Doç. Dr. Bülent POLAT / İnönü Üniversitesi, Türkiye

Editör Kurulu

Doç. Dr. Savaş KESKİN / Bayburt Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Ezgi TOKDİL / Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Ekin Su KUZU / Giresun Üniversitesi, Türkiye

Alan Editörleri

Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye (Görsel İletişim Tasarımı)

Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye (Fotoğraf)

Prof. Dr. Meysem SAMSUN / İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye (Heykel)

Prof. Dr. Gökçe KEÇECİ / Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Kıbrıs (Grafik)

Prof. Dr. Faris KARAHAN / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Mimarlık)

Prof. Dr. Katarina DORDEVIC / University of Nis, Faculty of Arts in Nis, Serbia (Painting)

Prof. Dr. Dima RAAD / Lebanese University, Institute of Fine Arts and Architecture (Tiyatro)

Doç. Dr. Savaş KESKİN / Bayburt Üniversitesi, Türkiye (Yeni Medya)

Doç. Dr. Ezgi TOKDİL / Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye (Disiplinlerarası Sanat)

Doç. Dr. Nardane Yusifova / Ulusal Azerbaycan Tarih Müzesi (Sanat Kuramı ve Eleştirisi)

Doç. Dr. Nevin AYDUSLU / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Seramik)

Doç. Dr. Derya ŞAHİN / İnönü Üniversitesi, Türkiye (Resim)

Doç. Muhammed TATAR / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Resim)

Doç. Dr. Seher TETİK IŞIK / Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye (Müzikoloji)

Doç. Zafer LEHİMLER / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Grafik)

Doç. Dr. Hüseyin ELİTOK / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Geleneksel Sanatlar)

Doç. Dr. İbrahim Ethem ZİNDEREN / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Gazetecilik)

Dr. Öğr. Üyesi Reksane HASANOVA / Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye (Restorasyon)

Dr. Öğr. Üyesi Mesut TANRIKULU / Giresun Üniversitesi, Türkiye (Animasyon)

Dr. Öğr. Üyesi Tamer TEMEL / Atatürk Üniversitesi, Türkiye (Sahne Sanatları)

Dr. Öğr. Üyesi Cevahir Sinan ALTUNDAĞ / Fırat Üniversitesi, Türkiye (Sinema)

Dr. Öğr. Üyesi Türker ELİTAŞ / Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye (Sinema)

Dr. Öğr. Üyesi Serpil KIR ELİTAŞ / Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye (Halkla ilişkiler)
Dr. Hir P VYAS / Fashion Communication Design NIFT Gandhinagar (Moda Tasarımı)
Dr. Aina STRODE / Rezekne Academy of Technologies, Latvia (Art Education)
Dr. Yahya HİÇYILMAZ / Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye (Sanat Eğitimi)
Öğr. Gör. Őenol ÖZDEVRİM / Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Kıbrıs (Cam ve Çinicilik)
Öğr. Gör. İbrahim ODABAŐI / Akdeniz Üniversitesi, Türkiye (Müzik)

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Göksel GÖKER / Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL / Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi, Kyrgyzstan
Prof. Dr. Süreyya TEMEL / Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. Can KARAHAN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Güler ERTAN / Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. Seçkin ÖZMEN / İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Adriatik DERJAJ / University of Tirana, Albania
Doç. Dr. Hasan TOPBAŞ / İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Devabil KARA / Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. IŞık ÖZDAL / Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Doç. Zafer LEHİMLER / Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Sena SENGİR / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Derya ŞAHİN / İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Binnaz KOCA / İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Zehra Canan BAYER / Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Benan ÇOKOKUMUŐ / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ / Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Elvan TEKİN / Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Dr. Bextiyar YUSUBOV / Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi, Azerbaijan
Dr. Elda KATORRI / University of Tirana, Albania
Dr. Ramil MEMMEDOV / Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi, Azerbaijan
Dr. Hir P VYAS / Fashion communication Design NIFT Gandhinagar, India
Dr. Aina STRODE / Rezekne Academy of Technologies, Latvia
Öğr. Gör. Őenol ÖZDEVRİM / Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Cyprus

Danışma Kurulu

- Prof. Dr. Katarina DORDEVIC / University of Nis, Faculty of Arts in Nis, Serbia
Prof. Dr. Dima RAAD / Lebanese University, Institute of Fine Arts and Architecture, Lebanon
Prof. Evren KAVUKÇU / Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. İnara MEHERREMOVA / Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Nakhchivan
Prof. Dr. Gökçe KEÇECİ / American University of Cyprus, Cyprus
Prof. Dr. Mahir KADAKAL / Bayburt Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet KAVUKÇU / Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mustafa BULAT / Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. Şükrü SİM / İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Türkiye
Prof. Dr. Çağatay İnam KARAHAN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Aslıhan ZİNDEREN / Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Erdoğan AKMAN / Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
Doç. Dr. Seher TETİK IŞIK / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Muhammed TATAR / Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Aydın ZOR / Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Fatma ÖZTÜRK DÖNMEZ / Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Huriye KADAKAL / Bayburt Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. İbrahim Ethem ZİNDEREN / Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. İsmail TETİKÇİ / Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU / Bayburt Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Afet ASLANOVA / Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi, Azerbaycan
Doç. Dr. Bextiyar YUSUBOV / Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi, Azerbaycan
Doç. Dr. Üyesi Niyazi AYHAN / Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
Doç. Dr. Neslihan Dilşad DİNÇ / Bitlis Eren Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Serpil Kır ELİTAŞ / Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Türker ELİTAŞ / Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, Türkiye
Doç. Dr. Bülent POLAT / İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Regina JAMANKULOVA / Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
Dr. Öğr. Üyesi Tamer KAVURAN / Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Lokman ZOR / Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İmran UZUN / Kocaeli Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Tamer TEMEL / Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan GÖKER / Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DEMİR / Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Türkiye

Dr. Meltem GÜZEL / İstanbul Üniversitesi, Türkiye

Dr. Zülküf NANTO / MEB, Türkiye

Dr. Ramil MEMMEDOV / Azərbaycan Devlet Rəssamlik Akademisi, Azərbaycan

Öğr. Gör. Victor CRETU / Academia de Muzica Teatru si Arte Plastice, Moldova

Öğr. Gör. Sitari VASILII / Academia de Muzica Teatru si Arte Plastice, Moldova

Öğr. Gör. Liana ALMYASHEVA / Yeoju Technical Institute in Tashkent, Uzbekistan

Yabancı Dil Uzmanı

M. Gani GENÇER / Bağımsız Araştırmacı, Türkiye

Dizinler

ERIHPLUS

CiteFactor (Academic Scientific Journals)

I2OR (International Institute of Organized Research)

ESJI (Eurasian Scientific Journal Index)

ISI (International Scientific Indexing)

ICI (Index Copernicus International)

ROOT-INDEXING (Journal Abstracting and Indexing Service)

ResearchBib (Academic Resource Index)

ASI (Advanced Science Index)

ASOS Indeks

WorldCat

Google Scholar

Journals Directory

IdealOnline

Crossref

İçindekiler / Contents

1-20	Tasarımda konsept geliştirme: Farklı referans türleri ve teknikler üzerinden bir analiz
<i>Concept development in design: An analysis through different types of references and techniques</i>
İpek Yıldırım Coruk	Araştırma
Makalesi
Research
Article
21-37	Çocuk animasyonlarında kültürel anlamın televizyon anlatısı ve grafik tasarım yoluyla yapılandırılması: Harika Kanatlar örneği
<i>The construction of cultural meaning in children's animations through television narrative and graphic design: The case of Wonderful Wings</i>
Özge Çepni Aktaş, Özlem Kum	Araştırma
Makalesi
Research
Article
38-56	Voronoi mozaiklemesinin 3B grafik tasarımında görsel dil oluşturma potansiyeli
<i>The potential of voronoi tessellation to generate visual language in 3D graphic design</i>
İpek Fatma Ertan	Araştırma
Makalesi
Research
Article
57-65	Ezginin taşıdığı değerler: Kültürel değerler eğitimi bağlamında geleneksel Türk müziği
<i>The values carried by melody: Traditional Turkish music in the context of cultural values education</i>
Zafer Eren, Ali Nünükoğlu	Araştırma
Makalesi
Research
Article
66-74	TR Dizin (2024–2025) koro konulu bilimsel yayın istatistiği
<i>TR Index (2024–2025) scientific publication statistics on the subject of choir</i>
Derya Can Karabulut	Araştırma
Makalesi
Research
Article
75-94	Grafik tasarımda sürdürülebilir ambalaj yaklaşımları: Güncel eğilimler üzerine bir inceleme
<i>Sustainable packaging in graphic design: A conceptual review of contemporary trends</i>
Çağhan Ağca	Araştırma
Makalesi
Research
Article

Yıl/Year: 7, Sayı/Issue: 17, Nisan/April, 2026, ISSN: 2757-6000

95-113

Televizyon yemek programlarının gastronomik estetik ve beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri

The effects of television cooking shows on gastronomic aesthetics and eating habits

Şahin Tuğrul, Soner Beşcanlar

Araştırma
Makalesi
Research
Article

114-128

Afet iletişimi ve dijital mizah: YouTube'da deprem söyleminin kamusal algı üzerindeki rolü

Disaster communication and digital humor: The role of earthquake discourse on YouTube in public perception

Davut Atmaca, Serkan Akbulut

Araştırma
Makalesi
Research
Article

Tasarımda konsept geliştirme: Farklı referans turleri ve teknikler üzerinden bir analiz

Concept development in design: An analysis through different types of references and techniques

İpek Yıldırım Coruk

¹ Fenerbahçe University, Architecture and Design, Interior Architecture and Environmental Design, İstanbul, Turkey

Özet: Konsept geliştirme süreci, tasarlama faaliyetlerinin başlangıç aşamalarındandır. Bu başlangıç aşaması, tasarlama süreci boyunca üretilecek ve geliştirilecek fikirlere bir altyapı oluşturmaktadır. Bu nedenle tasarım eğitimi ortamlarında önemli bir rol üstlenmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda konsept geliştirme genel olarak tasarım süreciyle birlikte ele alınmakta ancak konseptin bir tasarım problemine bağlanmadan, farklı kaynaklar ve teknikler aracılığıyla nasıl geliştirildiğine odaklanan pedagojik çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Bu çalışma, konsept geliştirmeyi tasarım sürecinden bağımsız bir öğrenme alanı olarak ele alarak farklı kaynakların ve tekniklerin konsept geliştirme sürecini nasıl yapılandırđını ortaya koymaktadır. Nitel araştırma tekniklerinden hareket kurgulanan çalışmada, araştırma verilerini seçmeli bir konsept dersi kapsamında üretilen öğrenci çalışmalarından seçilen örnekler oluşturmuş; örneklem seçimi amaçlı örnekleme yaklaşımına dayandırılmıştır. Araştırmanın bulguları, farklı kaynaklardan hareketle yürütölen konsept geliştirme süreçlerinin, öğrencilerin kavramsal düşünme becerilerini farklı yönlerden beslediğini ortaya koymaktadır. Buna göre; analogi yaklaşımı biçimsel çözümlmeyi, metafor ve kitap temelli metinsel çalışmalar anlamsal çözümlmeyi, film temelli çalışmalar görsel çözümlmeyi, marka temelli çalışmalar ise sistematik ve rasyonel çözümlmeyi desteklemiştir. Bu çeşitlilik, konsept geliştirme sürecinin tek bir yöntem ya da kaynağa indirgenemeyeceğini; aksine farklı kaynakların birlikte ele alınmasının, öğrencilerin konsept geliştirme ve geliştirilen konsepti mekânsal dile dönüştürme yetilerini zenginleştirdiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu çalışma, konsept geliştirmenin çeşitli kaynaklar ve yaklaşımlar üzerinden betimlenmesine dayalı alternatif bir perspektif sunarak alana katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Tasarım eğitimi, konsept geliştirme, analogi, metafor

Abstract: The concept development process is one of the initial stages of design activities and forms the foundation for ideas that are generated and refined throughout the design process. For this reason, it plays an important role in design education environments. In the literature, concept development is generally addressed together with the design process; however, pedagogical studies focusing on how concepts are developed through different sources and techniques -without being directly tied to a specific design problem- remain limited. This study approaches concept development as an independent learning domain separate from the design process and aims to reveal how different sources and techniques structure the concept development process. Designed using qualitative research methods, the study draws its research data from selected examples of student works produced within the scope of an elective concept course; the sample selection is based on a purposive sampling approach. The findings of the study demonstrate that concept development processes conducted through different sources nourish students' conceptual thinking skills in various ways. Accordingly, the analogy approach supports formal analysis; metaphor and book-based textual studies support semantic analysis; film-based studies support visual analysis; and brand-based studies support systematic and rational analysis. This diversity indicates that the concept development process cannot be reduced to a single method or source; rather, addressing multiple sources together enriches students' abilities to develop concepts and to translate these concepts into a spatial language. In conclusion, this study aims to contribute to the field by offering an alternative perspective based on describing concept development through various sources and approaches.

Keywords: Design education, concept development, analogy, metaphor

Citation: Yıldırım-Coruk, İ. (2026). Concept development in design: An analysis through different types of references and techniques. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 1-20.

Extended Abstract

In design, a concept is a subjective interpretation developed through different points of departure and sources in response to a specific topic or problem, and it may include written and visual elements. The concept development process is evaluated not only as an output that guides the design product, but also as a pedagogical domain that supports students' abilities of meaning-making, abstraction, and conceptualization. Due to this significance, the notion of concept is frequently addressed and questioned within design disciplines. A review of the literature shows that concept development has largely been examined in relation to the design process and creativity. However, pedagogical studies focusing on how concepts are developed through different sources and techniques before being linked to a specific design problem remain limited. Within this framework, the aim of the study is to address concept development as an independent learning domain separate from the design process and to reveal how different sources and techniques structure the concept development process.

Designed based on qualitative research methods, the study draws its data from selected examples of student work produced within the scope of an elective concept course conducted in the Department of Interior Architecture and Environmental Design at X University during the 2025–2026 academic year (fall semester). The sample selection is based on a purposive sampling approach; accordingly, the dataset consists of a limited number of selected student works produced in the course. Research data were collected through the conceptual schemas, diagrams, visual narratives, and short written explanations produced by students during the concept development process. These materials were treated as visual and written documents and analyzed within the scope of qualitative document analysis. Within the course, concept development techniques were addressed under three main categories: analogy, metaphor, and concept generation based on a source. The sources used in the latter approach were defined as film, book, and brand.

Accordingly, in the concept development process based on the analogy approach, it was observed that students interpreted the relationships, structural features, and formal organizations of the given source within a logical framework. In this process, the concept was not treated as a directly descriptive representation; rather, it was reconstructed through the interpretation of the geometric and structural characteristics of the primary source. Through the structures thus generated, a spatial atmosphere or a spatial element was conceived. In the concept development process conducted through the metaphor approach, students were observed to interpret the relationships, semantic qualities, and formal organizations of the given source in an associative, implicit, and multilayered manner. Rather than being shaped by a single, fixed definition, the concept evolved through layers of meaning, with experiential and sensory interpretations coming to the fore. The metaphor technique enabled students to conceptualize not by directly representing the source, but by drawing on the subjective meanings the source evoked for them. In book-based studies, the concept development process was largely observed to progress through textual analysis and semantic abstraction. By analyzing prominent themes, narrative structures, and the transformations experienced by characters in the selected texts, students translated these contents into abstract concepts in line with their subjective interpretations. The concepts developed in this process acquired a quality that reflected the underlying meanings and conceptual framework of the narrative, rather than directly describing the text itself. In film-based studies, it was determined that the concept development process was shaped primarily through atmosphere and visual language rather than narrative. Students generated concepts by taking elements such as spatial composition and scene transitions as references. In this context, the developed concepts were found to possess an intuitive, experiential, and metaphorical character. An examination of brand-based studies revealed that concepts were predominantly structured around product systems, technical solutions, and corporate principles. Students analyzed the brand's vision, mission, and products, transforming these elements into concepts through analogical and metaphorical relationships. Compared to studies based on other types of sources, the concepts developed through this approach were identified as being more defined, systematic, and rational, with a clear and direct relationship established between the concept and its reference.

Consequently, this diversity demonstrates that the concept development process cannot be reduced to a single method or source; rather, addressing multiple sources together enriches students' abilities to develop concepts and to translate these concepts into spatial language. In contrast to studies in the literature that predominantly address concept development through the outputs of the design process, this study offers an alternative perspective based on describing concept development through sources and approaches. Moreover, by proposing approaches to the use of different references, the study is expected to contribute to the field by enabling students to experience a more conscious and structured concept development process, rather than constructing their processes in a largely incidental manner.

Giriş

Konsept geliştirme, tasarım eğitiminin temel bileşenlerinden biri olması yönüyle önemli bir rol üstlenmektedir. Söz konusu eğitim ortamlarında konsept geliştirme süreci, yalnızca tasarım ürününe yön veren bir çıktı değil; aynı zamanda öğrencilerin soyutlama, anlamlandırma ve kavramsallaştırma becerilerini geliştirdikleri bir pedagojik alan oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Eliouti (2018) tarafından ifade edildiği üzere, konsept geliştirme olgusu önemine rağmen, hala yeterince araştırılmamıştır.

Literatürde konsept geliştirmeye yönelik çalışmalar incelendiğinde, tasarım sürecinde konsept üretiminin öğrencilerin öğrenme motivasyonu ve yaratıcılık potansiyelini ortaya çıkarmadaki rolüne odaklanan araştırmalar bulunduğu görülmektedir (Wu vd., 2016). Benzer biçimde, Kaya ve Bilgiç (2020) tasarım sürecinde gerçekleştirilen konsept geliştirme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcılığı üzerindeki etkilerini tartışmayı amaçlamıştır. Kokorina (2022) ise konsept gelişimini yine yaratıcılıkla ilişkilendirmiş; ancak tasarım sürecinde kavramsallaştırmayı destekleyen araçlar olarak mimari çizim ve eskiz kullanımını ön plana çıkarmıştır.

Nitekim, literatürde konsept geliştirme çoğunlukla tasarım süreciyle birlikte ve yaratıcılıkla ilişkili olarak değerlendirilmiş; buna karşın, konseptin henüz bir tasarım problemine bağlanmadan, farklı kaynaklar ve teknikler aracılığıyla nasıl geliştirildiğine odaklanan pedagojik çalışmalar ise sınırlı kalmıştır. Koçkan Özyıldız (2025) tarafından da vurgulandığı üzere, tasarımcının başvurduğu farklı referans kaynaklarının konsept geliştirme sürecinde tasarım bilgisine nasıl dönüştürülebileceğine ilişkin yaklaşımlar literatürde yeterince tartışılmamıştır. Her ne kadar Kokorina (2022) çizim ve eskizlerden hareketle konsept gelişimini ele alan bir çerçeve sunmuş olsa da Gonçalves'in (2016) de işaret ettiği üzere özellikle öğrencilerin metin, görsel ya da çoklu referans türlerinden hareketle yürüttükleri konsept geliştirme deneyimlerini inceleyen çalışmalar literatürde sınırlı düzeyde temsil edilmektedir.

Literatürdeki tartışmalar çerçevesinde bu çalışma, konsept geliştirmeyi tasarım sürecinden bağımsız bir öğrenme alanı olarak ele alarak, seçmeli bir ders kapsamında yürütülen öğrenci çalışmalarını incelemeyi hedeflemektedir. Ders kapsamında öğrencilerden, kitap, film ve marka gibi farklı kaynaklardan hareketle; analogi ve metafor gibi teknikleri kullanarak konsept geliştirmeleri beklenmiştir. Öğrenciler tarafından üretilen konseptlere yönelik iki ya da üç boyutlu mekânsal diyagramlar oluşturmaları beklenmiş, bu sayede öğrencilerin konsepti herhangi bir mekan atmosferine nasıl yansıtabileceğine yönelik beceri geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, bu konseptleri karşılaştırmak ya da etkililiğini ölçmekten ziyade, farklı kaynakların ve tekniklerin konsept geliştirme sürecini nasıl yapılandırdığını ortaya koymaktır.

Bu yönüyle çalışma, literatürdeki araştırmalardan farklılaşmakta ve özgün katkısını bu noktada ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırmanın, konsept geliştirme süreçlerine ilişkin bir çerçeve sunarak hem ders yürütücüleri hem de öğrenciler için başvurulabilecek bir veri ve değerlendirme zemini oluşturması beklenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın tasarım eğitimi literatürüne kuramsal ve pedagojik düzeyde katkı sunacağı öngörülmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma, konsept geliştirme sürecini bir öğrenme alanı olarak ele alan nitel ve betimleyici bir araştırma olarak kurgulanmıştır. Araştırmada amaç, farklı kaynaklardan hareketle geliştirilen konseptleri karşılaştırmak ya da yöntemlerin etkililiğini ölçmek değil; farklı kavramsal kaynakların konsept geliştirme sürecini nasıl yapılandırdığını ortaya koymaktır.

Araştırma deseni, konsept geliştirmenin tasarım sürecinden bağımsız bir öğrenme süreci olarak ele alınmasına olanak tanıyacak şekilde sınırlandırılmıştır. Öğrenci çalışmalarının

bitmiş bir proje/tasarım çıktılarına dönüştürülmemesi ise araştırmanın bilinçli bir metodolojik tercihidir.

Çalışma Bağlamı ve Süreci

Araştırma verileri, bir üniversitenin İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümünde açılan seçmeli ders kapsamında yürütülen konsept geliştirme çalışmalarından elde edilmiştir. Ders, lisans seviyesinde son sınıf öğrencilerin katılımına açık olup, temel amacı öğrencilerin farklı referans türlerinden hareketle konsept geliştirme deneyimi kazanmalarını ve farklı kavramsallaştırma tekniklerini tanımlarını sağlamaktır.

Ders, 16 haftalık bir dönem boyunca yürütülmüş; ilk haftalarda kavram, konsept, soyutlama, analogi gibi kuramsal çerçeveler ele alınmış; devam eden haftalarda ise uygulama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalarda öğrencilerden analogi ve metafor tekniklerini kullanarak; kitap, film, marka gibi farklı referans türlerinden hareketle konsept geliştirmeleri istenmiştir. Öğrencilerden beklenen çıktı ise seçilen kaynağın doğrudan betimlenmesi değil; içerdiği biçimsel özelliklerin ya da anlamların soyutlanarak kavramsal bir çerçeveye dönüştürülmesi üzerine olmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, söz konusu dersi alan toplam 12 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın veri seti ise bu öğrencilerin ürettiği çalışmalar arasından seçilen 26 adet çalışmadan oluşmaktadır. Örneklem seçimi, nicel temsiliyet amacı taşımayan, amaçlı örnekleme yaklaşımına dayanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Bu bağlamda, seçim kriterleri şu şekilde belirlenmiştir.

- Çalışmanın ders kapsamında tanımlanan kavramsal geliştirme sürecini tamamlamış olması,
- Farklı referans türlerini (kitap, film, marka) temsil emesi,
- Farklı kavramsallaştırma tekniklerini (analogi, metafor) içermesi,
- Sürecin görsel ve yazılı olarak izlenebilir olması (şema, diyagram, açıklama metni bulunması).

Öte yandan, çalışmalar başarılı/başarısız olarak sınıflandırılmamış; her biri, ilgili kavramsal kaynağın konsept geliştirme sürecini nasıl yapılandırdığını göstermesi açısından ele alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, öğrencilerin konsept geliştirme sürecinde ürettikleri: kavramsal şemalar, diyagramlar, görsel anlatımlar ve kısa yazılı açıklamalar üzerinden toplanmıştır. Bu materyaller, nitel araştırma kapsamında görsel ve yazılı dokümanlar olarak değerlendirilmiş ve doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Veri Analizi

Veri analizi, betimleyici nitel analiz yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Betimleyici nitel analiz, tanımlanan kriterler doğrultusunda, verilerin ya da kavramların kendi bağlamları içerisinde açıklanması ve tasvir edilmesine dayanmaktadır (Demir, 2024). Bu doğrultuda analiz süreci şu aşamalardan oluşmaktadır:

- Öğrenci çalışmalarının kullanılan kavramsallaştırma teknikleri ve referans türlerine göre sınıflandırılması,
- Referans kaynağın soyutlama sürecinde hangi biçimsel/anlamsal unsurlar üzerinden dönüştürüldüğünün incelenmesi,
- Her örneğin kendi bağlamı içinde yorumlanması.

Öte yandan, araştırmada ders yürütücüsü aynı zamanda araştırmacı konumundadır. Araştırmacının ders sürecine aktif olarak katılması, veri üretim sürecini doğal bağlamı içinde

gözlemlenmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, olası öznel etkileri sınırlandırmak amacıyla veri analizi sürecinde önceden tanımlanan analiz çerçevesine bağlı kalınmış; çalışmalar başarı düzeyine göre değil, kavramsal yapılandırma biçimleri temelinde incelenmiştir. Ayrıca analiz sürecinde sayısal bir puanlama ya da karşılaştırma yapılmamış; farklı referans türlerinin konsept geliştirme sürecini nasıl yapılandırdığı betimlenmiştir.

Tasarımda Konsept ve Konsept Geliştirme Süreçleri

Bilir (2013) konsepti, duyular aracılığıyla gelen nesnel izlenimleri zihnin soyutlama işlemine tabii tutması sonucu, öznel olarak dışı vurumu şeklinde ifade eder. Yine Bilir, (2013) tarafından tasarımda konsept olgusu, bireyin mevcut nesnel gerçekliklerden öğrendiği olgular ve kavramları, kişisel olarak uyguladığı bütün zihinsel işlem ve yorumlar sonucu ortaya koyduğu bireyselleştirilmiş öneriler şeklinde tariflenmektedir.

Bir diğer tanım ise tasarımda konsept; bileşenleri birbirine bağlayan, anlamlar atayan, yaratıcılığı artıran ve bir tasarım ürünü ortaya koymak için tasarım sürecine rehberlik eden zihin haritası ya da içsel plan olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre konsept, tasarımda süreç ve çözüm arasındaki köprüyü temsil etmektedir. Smith ve Smith, (2014) tarafından tasarım ve konsept arasındaki bu ilişki; tasarım faaliyetini, tasarım sürecinin çeşitli yönlerini ve fikir üretimini yorumlayarak konsept formülasyonu ile ilişkilendirdikleri bir bakış açısını barındırır. Eliouti, (2018) tarafından ifade edildiği yönüyle ise bu bakış açısında konsept, gelecekteki bir ürünü ya da çıktıyı hayal etmeye yardımcı olabilecek bilgilerin düzenlenmesi şeklinde düşünülmektedir.

Simitch ve Warke, (2014) konsepti adım adım geliştirilen, dikkatli bir biçimde gözden geçirilen, ele alınan ve üzerinde durulan bir nevi tasarım çekirdeği şeklinde tanımlar. Bu bakış açısında konsept basit soyutlamalara dayanan ancak karmaşık tasarımlarla sonuçlanan bir süreci başlatır. Dodsworth ve Anderson'a (2015) göre konsept, tasarımcı için bir referans noktasıdır. Tasarımın gelişim sürecinde alınan tüm kararlar, mekânın atmosferini ve görünüşü tanımlayan unsurlar, bu ilk temel konseptte göre kontrol edilebilir (Sakarya & Canbolat, 2021). Bir başka tanıma göre ise konsept, kişinin öğrendiği kavramların anlamları ve kapsamalarını, herhangi bir konuyla ilişkili olarak değiştirmesi ve geliştirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu, 1989'dan aktaran Varol, 2014).

Tasarım terminolojisinde sıkça kullanılan konsept kavramı, tasarımcının tasarım problemini çözmek üzere geliştirdiği önerinin temsili ifadesi, bir bakıma yol haritası olarak mimari tasarım sürecinde kendine yer bulur (Erman & Yılmaz, 2017).

Tasarılma eylemine başlarken, çeşitli kavramlardan hareketle uygun konseptler önerilmekte ve bu öneriler doğrultusunda da mekânsal fikirlerin oluşturulmasına dayanan bir yöntem izlenmektedir. Bu konseptler, üretilecek sonuç ürünlerin fiziksel ve düşünsel özelliklerine yönelik ipuçları taşımaktadır. Bu nedenle konsept, fikirlerin somut mekânsal ifadelerle dönüşmesine imkan tanıyarak tasarım süreci ve tasarılma eylemini tanımlı bir çerçeveye oturtmaktadır. Ancak deneyimler ve tasarım problemine yönelik elde edilen bilgilerle ilişkili konsept geliştirmek ve bu konsept üzerinden mekânsal forma ulaşmak çok fazla soyut bilginin anlamlı ve fonksiyonel form ilişkilerine dönüştürülmesini gerektirdiği için her zaman kolay değildir (Koçkan Özyıldız, 2025).

Öte yandan, bir tasarımda konseptin varlığından bahsedebilmek için, söz konusu konseptin mekân atmosferi ve mekân kurgusu üzerinden okunabilmesi gerekmektedir (Sakarya & Canbolat, 2021). Tasarıma yönelik verilerin düzenlenmesi ve tasarımın belirli kurallar dahilinde gerçekleştirilmesini sağlayan tasarımda konsept olgusu, tasarımı bir düşünsel boyuta oturtmayı sağlayarak rastlantısal sonuçların ortaya çıkmasını önler ve tasarımı bilinçli bir etkinliğe dönüştürür (Meriç, 2012), bu sayede konseptin mekân üzerinden okunması ve takibi kolaylaşır.

Dolayısıyla mimari tasarım stüdyosundaki öğrenciler için zor hedeflerden biri de tatmin edici bir tasarım konsepti üretmektir. Bu, sadece kavramlara yaklaşmak için uygun bir yöntem seçmenin zorluğundan değil, aynı zamanda kavramın zaman içindeki evrimiyle ilişkili birçok dönüşümden de kaynaklanmaktadır. Birçok öğrenci ve acemi mimar, tasarım fikirlerini

mimari ortamda kolayca çevrilemeyen kavramsal içerikle ilişkilendirmenin bir sonucu olarak zihinsel içeriği başkaları tarafından algılanan epistemik birimlere dönüştürme zorluğu yaşarlar (Alsoofee ve Alkymakchy, 2015'ten aktaran Al-Qemaqchi, 2022). Tasarım sürecinde üretilen konseptlerin işlevi tasarıma yön vermektir. Tasarımcı için, bu yönlendirme tasarım probleminin tanımlanmasında ve sınırlandırılmasında önemli ve etkili bir araçtır (Kömürcüoğlu Turan & Altaş, 2003).

Tasarımda konsept geliştirmeye yönelik zorluklardan bir diğeri de tasarım öğrencilerinin problem çözümüne yönelik geniş zihinsel verileri ya da deneyimlerinin olmamasıdır. Bu nedenle konsept geliştirmeye yönelik yöntem ve kaynakların çok boyutlu olarak ele alınmasıyla öğrencilerde konsept üretimine yönelik bilgi birikimi geliştirilebilir (Mumcu & Düzenli, 2018). Çünkü görünüşte tasarım alanıyla ilgisiz görünen bilgiler bile tasarım alanını genişleterek yeni çözüm fırsatları üretme olasılığını artırabilmek için tasarım alanına dahil edilebilmektedir (Goldschmidt & Sever, 2011). Bu bilgiler hem bireysel tasarımların oluşturulmasını destekleme hem de yeni tasarımlar için bağlamı tanımlama ve genişletme noktasında tasarım sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda her şey bir tasarımcı için bir ilham kaynağı, dolayısıyla konsept üretmede faydalanabilecek bir tetikleyici olabilmektedir (Eckert & Stacey, 2000).

Goldschmidt ve Sever (2011), metinlerin ilham kaynağı olarak kullanımının yaratıcı düşünme sürecini desteklediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Eckert ve Stacey (2000)de tasarımcıların benzer tasarımlar, farklı tasarım türleri, görseller ve sanat eserleri, doğa ve günlük yaşamdan nesnelere ve olaylar gibi çeşitli türde ilham kaynaklarını konsept geliştirmede kullanabildiğini tespit etmiştir.

Öte yandan, konsept geliştirme sürecinde faydalanılabilecek pek çok kaynak olduğu belirtilse de yine bazı çalışmalarda farklı kaynakların ve yöntemlerin daha çok araştırılmasıyla aktif faydalanmaların tetiklenebileceği ifade edilmektedir. Başka bir deyişle konsept geliştirme süreçlerinde farklı uyaran türlerinin nasıl dönüştürüldüğünün ortaya konulması ile konsept geliştirme sürecinde faydalanılabilecek mevcut kaynakların ezici çeşitliliği arasında işlevsel olarak yararlı uyaranların zamanında ve uygun bir seçimini yapmak için bakış açısı elde edilebilmektedir (Gonçalves vd., 2014).

Gonçalves vd., (2014) tarafından ifade edildiği şekilde; tasarımcıların konsept geliştirme amacıyla kullanabilecekleri kaynakların ya da ilham kaynaklarının potansiyellerinin keşfedilmesi, konsept geliştirme süreçlerinin daha başarılı çözümler üretilmesini desteklemek için kritik bir adımdır. Bu şekilde, tasarımcılar mevcut uyaranlardan nasıl yararlanabilecekleri konusunda daha iyi bilgi sahibi olabilirler.

Tasarımda konsept geliştirmeye yönelik kaynakların yanı sıra konsept geliştirme sürecinde faydalanılan farklı teknikler de bulunmaktadır. Araştırma verilerini oluşturan ders kapsamında analogi ve metafor tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde söz konusu tekniklere de kısaca değinilmektedir.

Analoji ve Metafor Yaklaşımları

En genel tanımıyla metafor, bir olgu ya da durumu başka bir olgu ya da durumun bakış açısı ile deneyimlemek, anlamak ve içselleştirmeyi ifade etmektedir (Kılıç & Kılıç Kızıltaş, 2019). Başka bir tanıma göre metafor; bilinmeyen bir durumu bilinen bir durumdan faydalanarak anlama ve anlatma tekniğidir (Yalçın Usal & Evcil, 2017).

Bu yaklaşımda tasarım problemi, somut ve soyut araçlar yoluyla düşünülmemekte ve bunlarla kurulan benzetmeler yoluyla ifade edilmekte yani ortaya koyulmaktadır. İmgeler ya da imgesel kavramlar yoluyla düşünülen biçim bir anlamda zihinde daha kolay tasavvur edilmekte, buna bağlı olarak daha kolay görselleştirilmektedir. Buna karşın, bazı durumlarda biçim, bu kadar görsel ve somut olmayan sözel ve soyut kavramlar yoluyla düşünüldüğünde ifade edilmesi yani somutlaşması da tasarımcılar arasında farklılık göstermektedir (Turuthan, 1987). Analogik yaklaşımlarda ana fikir genellikle somut bir veri ya da kavrama dayansa da nesnenin fiziksel özelliklerinin aynen kullanılmasından ziyade soyutlanarak yorumlanmasını kapsayan bir süreci ifade eder. Bu süreç, söz konusu nesneyi oluşturan biçimsel özelliklerin tasarımın

işlevine ve tasarımcının öngörülerine göre tasarım problemine uyarlanmasını kapsar (Varol, 2014).

Van Rompay'a göre (2005), bir alandan ötekine yapılan ilişkilendirmeye metaforik olarak atıfta bulunabilmek için o ilişkilendirmenin bir anlam aktarımı içermesi gerekir (aktaran Yıldırım & Gürsu, 2018). Hey vd., (2008), metafor terimini, bir şeyi veya eylemi başka bir şeyle örtük bir karşılaştırma yapmak yoluyla yorumlayan bir ifade şeklinde; analogi terimini ise bir fikrin, bu fikre önemli özelliklerde benzerlik veya paralellik gösteren başka bir fikir yoluyla anlatılması şeklinde tanımlar.

Gentner ve Markman'a (1997) göre analogi, iki durumun veya alanın, bu alanları oluşturan nesnelere farklılık derecelerine rağmen, ilişkisel bir yapıyı paylaştığını iletmek için kullanılan bir araçtır. Metaforlar, bir uçta ilişkisel benzerlik ve diğer uçta yapısal benzerlik spektrumunu kapsar; böylece bilgi aktararak tanıdık bir duruma atıfta bulunarak bilinmeyen bir durumu anlamamızı sağlarlar. Metaforik akıl yürütme, tasarımcıların tasarım problemlerini rutin olmayan bir şekilde yeniden yapılandırarak bir tasarım durumu hakkındaki bilgilerinin kademeli olarak artırdıkları yinelemeli bir süreçtir (Choi & Kim, 2017).

Bulgular

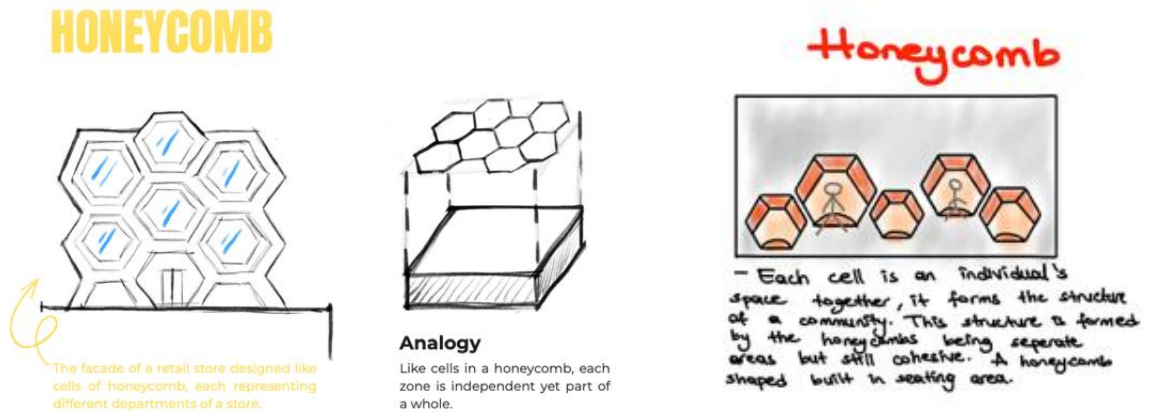
Bu bölümde, ders kapsamında üretilen öğrenci çalışmalarından seçilen örnekler üzerinden, farklı yöntemler ve kaynak türlerinin konsept geliştirme sürecini nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Bulgular, konseptlerin niteliğinden çok nasıl geliştirildiğine odaklanacak şekilde yapılandırılmıştır. Ders kapsamında konsept geliştirme teknikleri üç ana başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıklar; analogi, metafor ve bir kaynaktan hareketle kavram bulma-kavrama ulaşma şeklindedir. Son yaklaşımdaki konsept oluşturma kaynaklarını ise film, kitap, marka gibi farklı unsurlar oluşturmaktadır. Bu bölümde, konsept geliştirme süreci öğrenci çıktılarının analizleriyle birlikte başlıklar halinde sunulmaktadır.

Analoji Yaklaşımıyla Konsept Geliştirme Sürecine İlişkin Bulgular

Analoji tekniğinden yararlanılarak yürütülen konsept geliştirme sürecinde, öğrencilere girdi olarak bal peteği, lotus çiçeği, solucan ve kelebek kavramları verilmiştir. Bu kavramlar, her birinin analogik ve metaforik soyutlamaya yönelik farklı çağrışım potansiyelleri barındırması nedeniyle seçilmiştir. Çalışmanın amacı, bu girdiler üzerinden öğrencilerin analogi yaklaşımıyla konsept üretme sürecini deneyimlemelerini sağlamaktır.

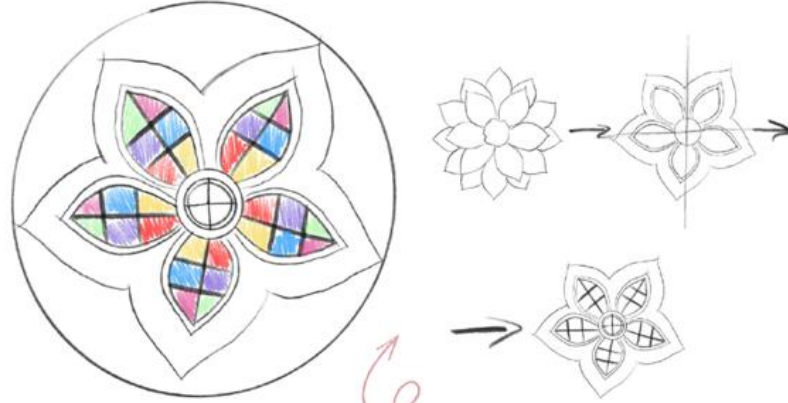
Bal peteği kavramına yönelik analogik yaklaşımlar incelendiğinde, kaynağın biçimsel unsurlar üzerinden dönüştürüldüğü, altıgen formun tekrar eden ve modüler yapısının ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu yapısal özellikler, mağaza vitrini, asma tavan (Görsel 1a), ya da bireysel oturma alanları (Görsel 1b) gibi mekânsal işlev ve atmosfer kurgularına dönüştürülmüştür. Bal peteğinin hücreyel organizasyonu, mekânsal bileşenlerin bir araya geliş biçimini belirleyen temel analogik unsur olarak değerlendirilmiştir.

Görsel 1a (sol)- Görsel 1b (sağ). Balpeteği Kavramına Yönelik Analogik Yaklaşımlar (Kişisel Arşiv, 2026)

Görsel 2’de yer verildiği üzere, lotus çiçeği örneğinde de benzer şekilde, kavramın biçimsel ve yapısal özelliklerinden hareket edilmiştir. Özellikle açılma, katmanlanma ve merkezden çevreye doğru genişleme gibi özellikler, iç mekânda bir açıklık tanımı üzerinden yorumlanmıştır. Bu yaklaşımda lotus çiçeği, sembolik anlamlarından çok, yapısal ve biçimsel özellikleri üzerinden analogik bir referans olarak ele alınmıştır.

LOTUS FLOWER

Analogy

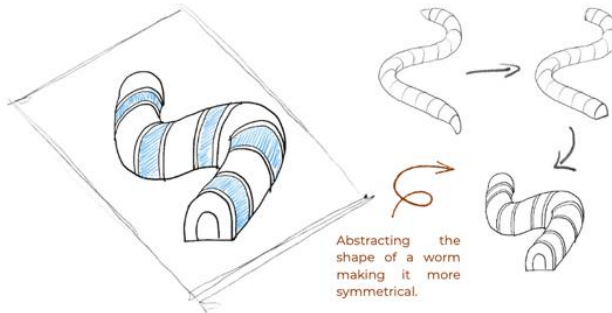
Like a lotus following the sun, the interior orients toward light and clarity.

Skyligh designed with color transitions to symbolize enlightenment and provide natural light required for lotus blooming.

Görsel 2. Lotus Çiçeği Kavramına Yönelik Analogik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026)

Solucan örneğinde ise canlının doğrusal, esnek ve eklemli yapısı ön plana çıkarılmış; bu özellikler doğrudan bir yapı strüktürü (Görsel 3a) ya da oturma birimi (Görsel 3b) olarak yorumlanmıştır. Solucanın hareket ve süreklilik içeren yapısı, mekânsal organizasyonda yapısal bir kurguya dönüştürülerek analogik bir konsept üretimine olanak sağlamıştır.

WORM

Analogy

Curved building repeating the shape and structure of a worm.

Abstracting the shape of a worm making it more symmetrical.

A landscape area with curved, flowing pathways.

Worm

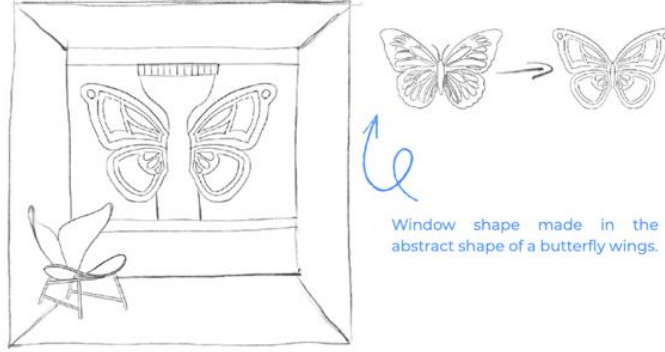

- Based on the way the worm moves in harmony with its environment, the chair's form is shaped in harmony with the user's body and the flow of the space. As a result, it has become a practical chair suitable for multiple people in offices or open spaces.

Görsel 3a (sol)- Görsel 3b (sağ). Solucan Kavramına Yönelik Analogik Yaklaşımlar

Son olarak kelebek örneğinde (Görse 4), canlının geometrik özelliklerinden yola çıkılarak bu geometrinin soyutlanmasıyla mekânsal unsurlar üretilmiştir.

BUTTERFLY

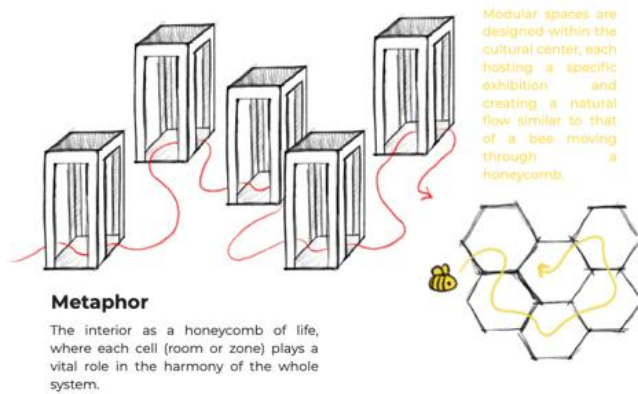

Görsel 4. Kelebek Kavramına Yönelik Analojik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026)

Analoji yaklaşımından hareketle yürütülen konsept geliştirme sürecinde, öğrencilerin verilen kaynaktaki ilişkileri, yapısal özellikleri ve biçimsel organizasyonları mantıksal bir çerçevede yorumladıkları gözlemlenmiştir. Bu süreçte kavram, doğrudan betimleyici bir temsil olarak ele alınmamış; ana kaynağın geometrik ve strüktürel özelliklerinin soyutlanması/yorumlanması yoluyla yeniden yapılandırılmıştır. Böylece oluşturulan strüktürler aracılığıyla, mekânsal bir atmosfer ya da mekânsal bir öge kurgulanmıştır.

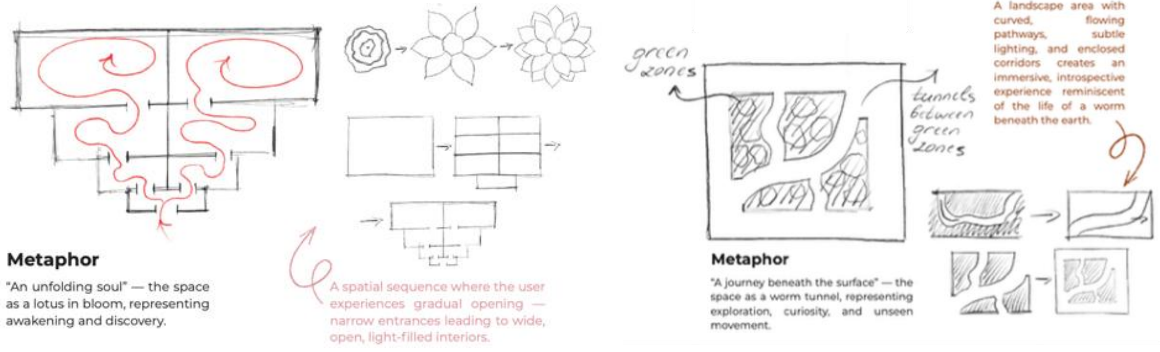
Metafor Yaklaşımıyla Konsept Geliştirme Sürecine İlişkin Bulgular

Aynı kavramsal girdiler (bal peteği, lotus çiçeği, solucan ve kelebek), metafor yaklaşımıyla ele alındığında, öğrencilerin her bir kaynağı farklı anlamsal çerçeveler içinde yeniden yorumladıkları görülmüştür. Bu durum, metafor yaklaşımının kaynaktan bağımsız olarak çoklu kavramsal okumalara imkân tanıyan bir konsept üretme stratejisi sunduğunu göstermektedir. Bal peteğine yönelik geliştirilen metaforik yaklaşımlardan birinde (Görsel 5), öğrenci bal peteğinin bütünsel yapısından hareketle, her bir hücrenin tüm sistemin işleyişinde hayati bir role sahip olduğu bir yaşam kurgusu geliştirmiştir. Bu metafor doğrultusunda, modüler alanlardan oluşan ve her birimin farklı bir sergiye ev sahipliği yaptığı bir kültür merkezi diyagramı oluşturulmuştur. Mekânsal organizasyon, bir arının bal peteği içindeki doğal hareketini çağrıştıran akışkan bir dolaşım sistemi üzerinden kurgulanmıştır.

Görsel 5. Balpeteği Kavramına Yönelik Metaforik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026)

Görsel 6'da yer verildiği gibi, lotus çiçeğine yönelik metaforik yaklaşımda ise konsept, açılan bir ruh metaforu üzerinden ele alınmıştır. Lotus çiçeğinin uyanış ve keşfi temsil eden anlamsal çağrışımları, mekânsal deneyime aktarılmış; kullanıcının kademeli bir açılmayı deneyimlediği, dar girişlerden başlayarak geniş, açık ve ışık dolu iç mekânlara ulaşan bir mekânsal dizi diyagramı oluşturulmuştur. Bu yaklaşımda lotus çiçeği, biçimsel bir referanstan çok, deneyimsel bir metafor olarak kullanılmıştır.

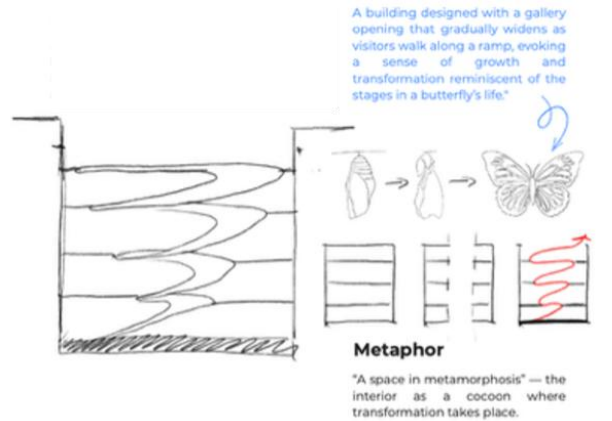

Görsel 6 (Sol). Lotus Çiçeği Kavramına Yönelik Metaforik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026) (Kişisel Arşiv, 2026)

Görsel 7 (Sağ). Solucan Kavramına Yönelik Metaforik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026)

Solucandan hareketle geliştirilen konsept önerisinde ise “yüzeyin altında bir yolculuk” metaforu (Görsel 7) öne çıkmıştır. Keşif, merak ve görünmeyen hareket kavramlarını temsil eden bu yaklaşımda, solucan tüneli metaforu üzerinden içe dönük bir deneyim kurgulanmıştır. Bu metaforu ifade etmek amacıyla kavisli ve akan patikalar, kapalı koridorlardan oluşan bir alan diyagramı geliştirilmiş; kullanıcıya yeraltında ilerleyen bir solucanın yaşamını anımsatan sürükleyici bir mekânsal deneyim sunulması hedeflenmiştir.

Kelebek kavramına yönelik metaforik çalışmada (Görsel 8) ise konsept, “metamorfozda bir mekân” olarak yorumlanmıştır. Dönüşümün gerçekleştiği bir koza metaforu üzerinden geliştirilen bu yaklaşımda, mekânsal kurgu kullanıcının deneyimiyle birlikte dönüşen bir yapı olarak ele alınmıştır. Ziyaretçilerin bir rampa boyunca ilerledikçe yavaş yavaş genişleyen bir galeri açıklığıyla karşılaştığı mekânsal diyagramlar, kelebeğin yaşam döngüsündeki büyüme ve dönüşüm sürecini çağrıştıracak biçimde kurgulanmıştır.

Görsel 8. Kelebek Kavramına Yönelik Metaforik Yaklaşım (Kişisel Arşiv, 2026)

Metafor yaklaşımından hareketle yürütülen konsept geliştirme sürecinde, öğrencilerin verilen kaynaktaki ilişkileri, anlamsal özellikleri ve biçimsel organizasyonları çağrışımsal, örtük ve çok anlamlı biçimde yorumladıkları gözlemlenmiştir. Bu süreçte kavram, tekil ve sabit bir tanımdan ziyade, anlam katmanları üzerinden şekillenmiş; deneyimsel ve duysal/duyumsal yorumlamalar ön plana çıkmıştır. Metafor tekniği, öğrencilerin kaynağı doğrudan temsil etmek yerine, kaynağın kendilerinde uyandırdığı öznel anlamlardan hareketle kavramsallaştırmalarına olanak tanımıştır.

Farklı Kaynaklardan Hareketle Konsept Geliştirmeye Yönelik Bulgular

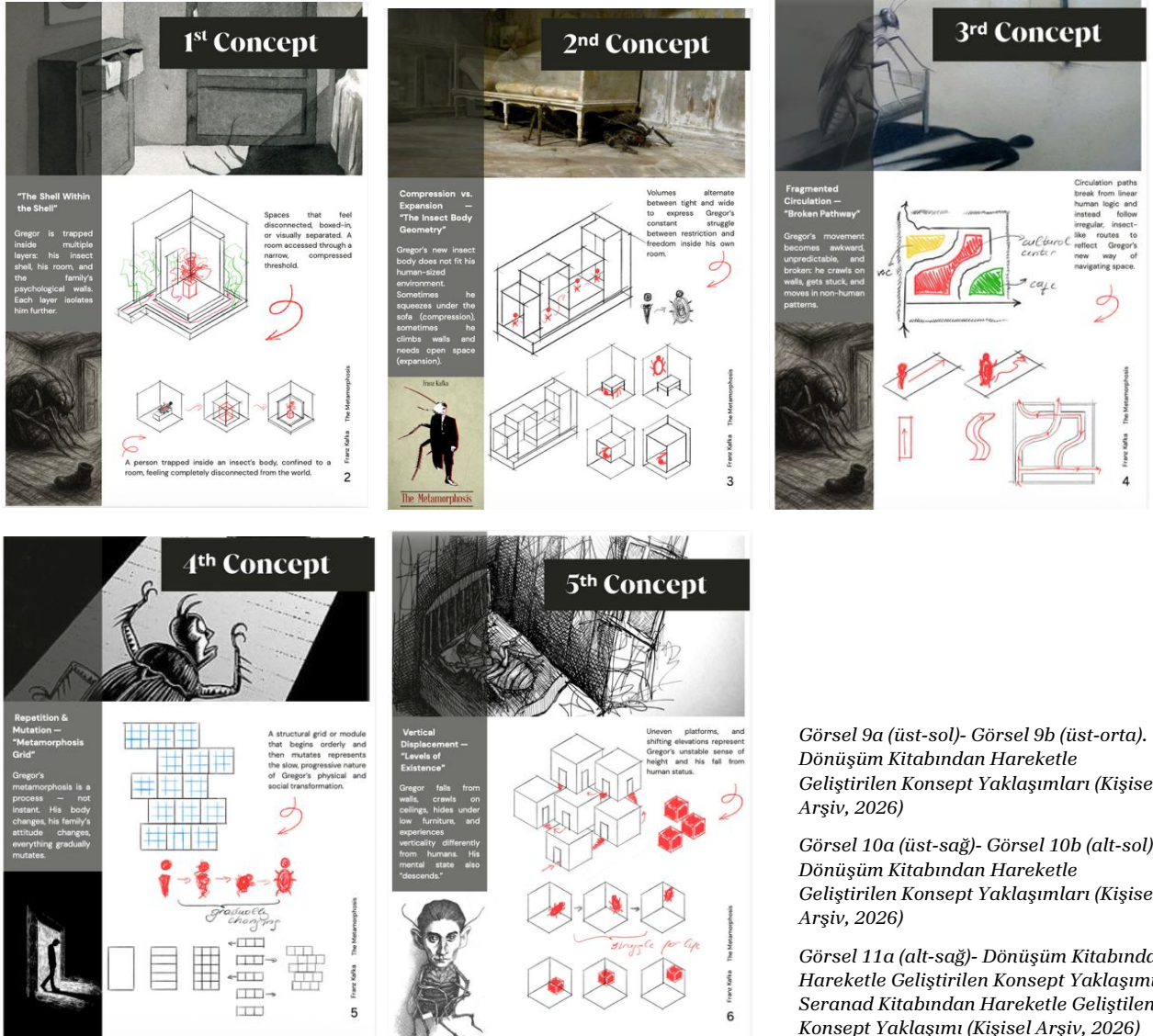
Kitap Temelli Konsept Geliştirme Sürecine İlişkin Bulgular

Belirli kaynaklardan hareketle kavram bulma/kavram oluşturma sürecinde, kitap, film ve marka başlıkları ders kapsamında kavramsal girdiler olarak belirlenmiştir. Öğrencilere bu başlıklar altında okuma, izleme ve inceleme önerilerinde bulunulmuş; bununla birlikte, öğrencilerin kendi ilgi alanları doğrultusunda yeni kaynaklar seçmeleri serbest bırakılmıştır.

Bu yaklaşım, öğrencilerin kavram oluşturma sürecini kişisel anlamlandırma ve öznel yorumlama üzerinden geliştirmelerine olanak tanımıştır. Bu kapsamda bir öğrenci, öneri listesinde yer alan Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı eserini kaynak olarak belirlemiş ve bu metinden hareketle birden fazla kavramsal yaklaşım geliştirmiştir. Geliştirilen konseptler, metindeki anlatı yapısı, karakterin yaşadığı fiziksel ve psikolojik dönüşüm ile mekânsal durumlar üzerinden şekillenmiştir.

İlk konsept yaklaşımında (Görsel 9a), romanın başkahramanı Gregor Samsa'nın birden fazla katman içinde hapsolmuş olma durumu (böcek kabuğu, yaşadığı oda ve ailesiyle kurduğu psikolojik duvarlar) çıkış noktası olarak ele alınmıştır. Bu çok katmanlı kuşatılmışlık durumu, "kabuk içinde kabuk" kavramı ile ifade edilmiştir. Konseptin mekânsal karşılığı olarak ise bağlantısız, kutulanmış ya da görsel olarak ayrıışan alanlardan oluşan bir düzen önerilmiştir. Dar ve sıkıştırılmış eşiklerden erişilen mekânsal kurgular, böceğin bedenine hapsolmuş ve dünyadan kopmuş olma hissini vurgulayan bir atmosfer üzerinden betimlenmiştir.

İkinci konsept yaklaşımında (Görsel 9b), Gregor'un böcek bedeninin insan ölçeğindeki mekânla uyumsuzluğu ele alınmıştır. Kahramanın zaman zaman mobilyaların altına sıkışması, zaman zaman duvarlara tırmanarak daha geniş alanlara ihtiyaç duyması, "Sıkıştırma ve Genişleme" konsepti ile açıklanmıştır. Bu yaklaşımda mekânsal öneri, kısıtlanma ve özgürlük arasındaki sürekli gerilimi yansıtan; daralan ve genişleyen hacimlerin ardışık olarak deneyimlendiği bir atmosfer kurgusu üzerinden geliştirilmiştir.

Görsel 9a (üst-sol)- Görsel 9b (üst-orta). *Dönüşüm* Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımları (Kişisel Arşiv, 2026)

Görsel 10a (üst-sağ)- Görsel 10b (alt-sol). *Dönüşüm* Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımları (Kişisel Arşiv, 2026)

Görsel 11a (alt-sağ)- *Dönüşüm* Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı- *Serana*d Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı (Kişisel Arşiv, 2026)

Üçüncü yaklaşımda ise Gregor'un hareket biçiminin bozulmuş ve öngörülemez hale gelmesi temel alınmıştır. Duvarlarda sürünmesi, sıkışması ve insan bedenine ait olmayan biçimlerde hareket etmesi, "Parçalanmış Dolaşım-Kırık Yol" konsepti (Görsel 10a) ile ifade edilmiştir. Bu konsepti mekânsal olarak betimlemek amacıyla, doğrusal insan dolaşım mantığından kopan; düzensiz ve kırılğan rotalardan oluşan bir dolaşım diyagramı oluşturulmuştur.

Dördüncü konsept yaklaşımında Gregor'un dönüşümü ani bir olaydan ziyade, zamana yayılan bir süreç olarak ele alınmıştır. Bedeninin, ailesinin tutumunun ve yaşam koşullarının kademeli olarak değişmesi, "Tekrarlama ve Mutasyon-Metamorfoz İzgarası" konsepti (Görsel 10b) üzerinden açıklanmıştır. Bu yaklaşımda düzenli başlayan ve zamanla mutasyona uğrayan yapısal bir ızgara sistemi, karakterin fiziksel ve toplumsal dönüşümünün ilerleyici doğasını temsil edecek şekilde iki boyutlu bir diyagramla ifade edilmiştir.

Dönüşüm kitabından hareketle oluşturulan son konsept yaklaşımında ise (Görsel 11a) Gregor'un mekânı algılama biçimindeki dikey değişim ele alınmıştır. Duvarlardan düşmesi, tavanda sürünmesi ve alçak mobilyaların altına saklanması; aynı zamanda zihinsel durumundaki düşüşle birlikte değerlendirilmiştir. Bu durum, "Dikey Yer Değiştirme-Varoluş Seviyeleri" konsepti ile ifade edilmiş; düzensiz platformlar ve değişken yükseklikler üzerinden Gregor'un insan statüsünden düşüşünü temsil eden mekânsal diyagramlar oluşturulmuştur.

Kitap temelli bir diğer çalışmada ise öğrenci, Zülfü Livaneli'nin Serenad adlı eserini kaynak olarak belirlemiş; seçilen bir paragraf üzerinden hafıza, yalnızlık, sessizlik, suçluluk ve zamanın akışı kavramlarından hareketle bir konsept geliştirmiştir. Bu kavramlar, merkezinde boş bir kare bulunan ve etrafında farklı boyutlarda çemberlerin yer aldığı katmanlı bir diyagram aracılığıyla ifade edilmiştir. Diyagram, belleğin katmanlı yapısını ve zamanla ilişkili olarak genişleyen, daralan bir algıyı temsil etmektedir (Görsel 11b).

Görsel 11b. Dönüşüm Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı-Serenad Kitabından Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı (Kişisel Arşiv, 2026)

Concept	Abstract Definition	Visual / Icon Suggestion
Memory	Echoes of the past in the present; memories surfacing like water.	Layered circles: ○○○ (overlapping with different opacity)
Loneliness	Being alone in space and time; awareness of emptiness.	Single point or circle: ● in the center, surrounded by empty space
Silence	The spatial feeling of unspoken words and emotions.	Empty square: □ or horizontal lines: ———
Guilt	The weight of the past creating pressure in the mind.	Broken circle or segmented ring: ◐ or ⊙
Time Flow	Continuous movement from past to present; perception of change.	Flow with arrows: → → → or wavy lines: ~~~~

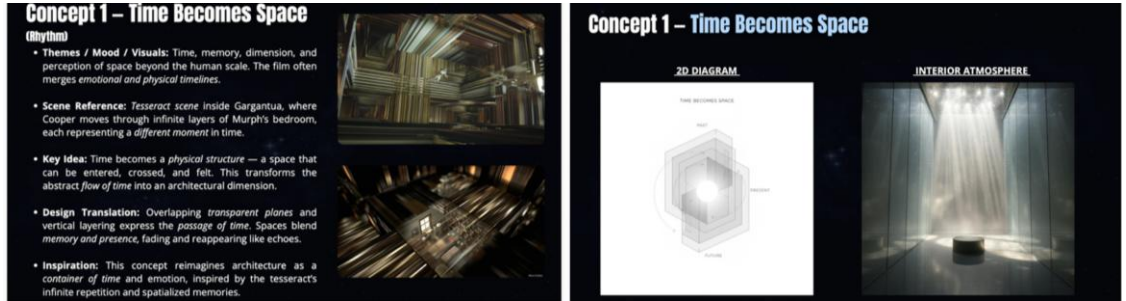
Genel olarak kitap temelli çalışmalarda, konsept geliştirme sürecinin büyük ölçüde metinsel çözümlenme ve anlamsal soyutlama üzerinden ilerlediği gözlemlenmiştir. Öğrenciler, seçtikleri metinlerde öne çıkan temaları, olay örgüsünü ve karakterlerin yaşadığı dönüşümleri analiz ederek, bu içerikleri öznel yorumları doğrultusunda soyut kavramlara dönüştürmüştür. Bu süreçte geliştirilen kavramlar, metni doğrudan betimlemekten ziyade, anlatının alt anlamlarını ve kavramsal çerçevesini yansıtan bir nitelik kazanmıştır.

Film Temelli Konsept Geliştirme Sürecine İlişkin Bulgular

Film temelli kavram geliştirme sürecinde, çalışmalarına yer verilen öğrenciler öneri listesinde bulunan filmler arasından Interstellar'ı kaynak olarak seçmiştir. Film; zaman, hafıza, boyut, insan ölçeğinin ötesindeki mekân algısı ve duygusal ile fiziksel zaman çizelgelerini bir arada kurgulaması açısından kavramsal üretim için zengin bir içerik sunmuştur. Öğrenciler, filmin genel anlatı yapısı, belirli sahne ve sekansları üzerinden farklı konsept yaklaşımları

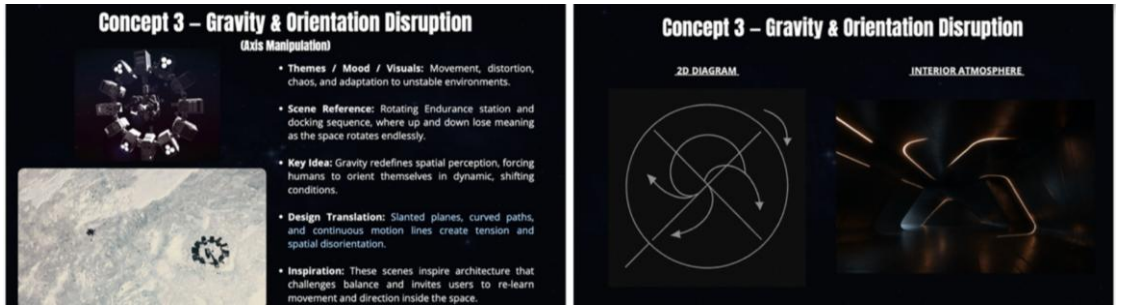
geliştirmiştir. İlk konsept yaklaşımında (Görsel 12), filmin zaman kavramını doğrusal olmayan bir yapı içinde ele alması çıkış noktası olarak alınmış ve öğrenci tarafından “zamanın mekâna dönüşümü” kavramı geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda geçmiş, günümüz ve geleceğin iç içe geçen katmanlar olarak keşiştiği bir mekânsal kurgu önerilmiştir. Konseptin mekâna yansımaları, zaman katmanlarının üst üste bindirilerek tek bir mekânsal deneyim oluşturduğu bir diyagram aracılığıyla ifade edilmiştir.

Görsel 12. *Interstellar* Filminden Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı (Kişisel Arşiv, 2026)

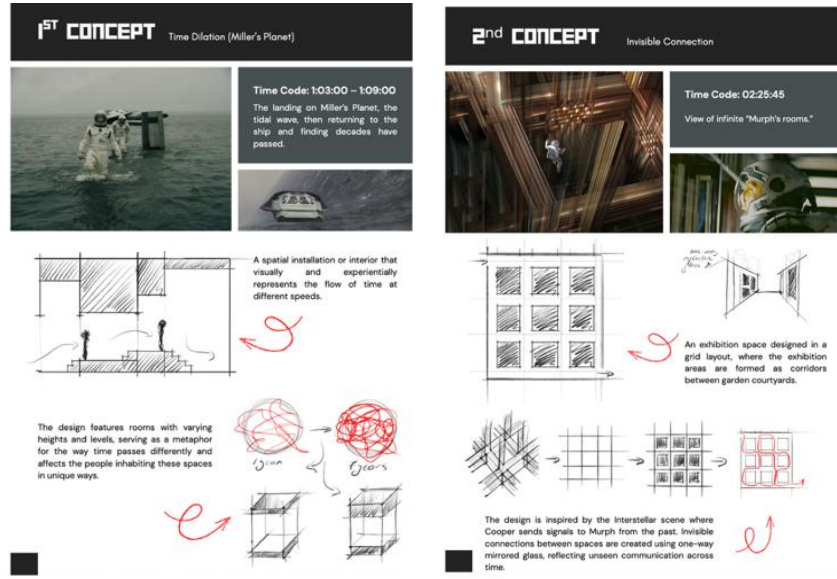
Bir diğer konsept yaklaşımında (Görsel 13), filmde yer alan belirli bir sahne kesitinden hareketle yerçekimi ve yönelim bozulması teması ele alınmış ve bu durum “eksen manipülasyonu” kavramı ile açıklanmıştır. Konseptin mekânsal karşılığı olarak eğimli düzlemler, kavisli yollar ve sürekli hareket çizgilerinden oluşan bir kurgu önerilmiştir. Oluşturulan iki boyutlu mekânsal ifade diyagramı, gerginlik duygusu yaratan ve mekânsal oryantasyonun bilinçli olarak bozulduğu bir atmosferi temsil etmektedir.

Görsel 13. *Interstellar* Filminden Hareketle Geliştirilen Konsept Yaklaşımı (Kişisel Arşiv, 2026)

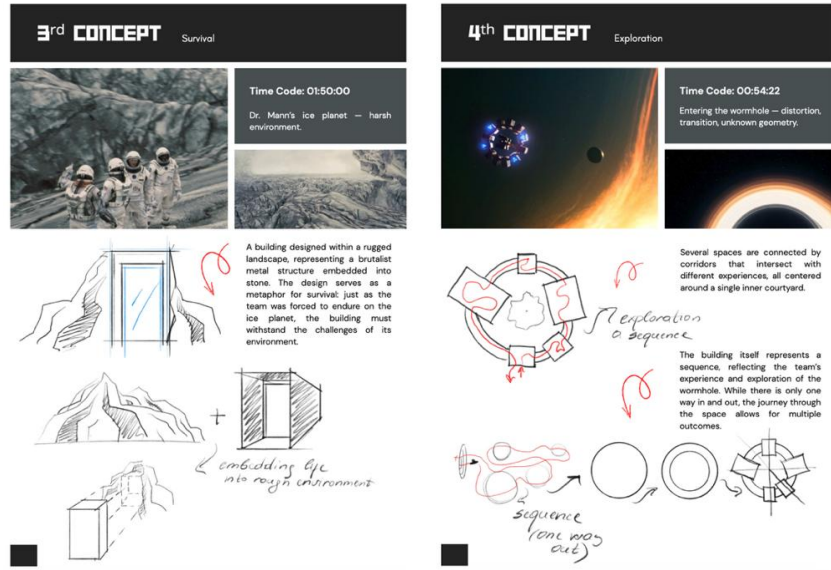
Bir diğer çalışmada (Görsel 14a), filmde yer alan Miller'ın Gezegeni sekansı temel alınmıştır. Gezegene iniş, gelgit dalgaları ve gemiye dönüş sonrasında Dünya'da onlarca yılın geçmiş olması durumu, “Zaman Dilatasyonu” kavramı ile ifade edilmiştir. Öğrenci, bu kavramın mekânsal yansımalarını, zamanın farklı hızlarda aktığı algısını görsel ve deneysel olarak temsil eden bir iç mekân kurgusu üzerinden açıklamıştır. Değişen yükseklik ve seviyelere sahip mekânlar, zamanın kullanıcılar üzerindeki farklı etkilerini metaforik bir anlatımla ortaya koymaktadır.

Görsel 14b'de yer verildiği üzere, bir başka konsept yaklaşımında ise belirli bir sahne aralığından hareketle, Murphy'un odaları ve tesseract sahnesi referans alınarak “görünmez bağlantı” kavramı geliştirilmiştir. Bu konseptin mekânsal aktarımı, sergi alanlarının bahçe avluları arasında koridorlar şeklinde kurgulandığı, ızgara düzenine sahip bir mekânsal öneri üzerinden açıklanmıştır. Tasarımda, Cooper'ın Murphy'a geçmişten sinyaller gönderdiği sahneden esinlenilerek, mekânlar arasındaki görünmez ilişkiler tek yönlü aynalı cam kullanımıyla temsil edilmiştir.

Görsel 14a (sol)- Görsel 14b (sağ).
Interstellar Filminden Hareketle
Geliştirilen Konsept Yaklaşımları
(Kişisel Arşiv, 2026)

Bir diğer yaklaşımda (Görsel 15a), Doktor Mann'ın buz gezegeninde geçen sahneleri çıkış noktası olarak alınmış ve konsept "hayatta kalma" olarak belirlenmiştir. Bu kavramın mekâna aktarımı, engebeli bir manzara içinde, taşa gömülü brutalist bir metal yapıyı temsil eden bir bina önerisiyle açıklanmıştır. Tasarım, tıpkı filmdeki karakterlerin zorlu çevre koşullarına karşı dayanma mücadelesi gibi, çevresel koşullara direnç gösteren bir yapı metaforu üzerinden ifade edilmiştir.

Görsel 15a (sol)- Görsel 15b (sağ).
Interstellar Filminden Hareketle
Geliştirilen Konsept Yaklaşımları
(Kişisel Arşiv, 2026)

Son yaklaşımda (Görsel 15b) ise filmin solucan deliğine giriş sahnesi temel alınarak bozulma, geçiş ve bilinmeyen geometri kavramları üzerinden "keşif" konsepti geliştirilmiştir. Bu konseptin mekânsal karşılığı olarak, tek bir iç avlu etrafında merkezlenen ve farklı deneyimlere açılan koridorlarla birbirine bağlanan mekânlar önerilmiştir. Yapının kendisi, solucan deliği deneyimini ve keşif sürecini yansıtan ardışık bir mekânsal anlatı sunmaktadır. Tek bir giriş ve çıkışa sahip olmasına rağmen, mekânsal kurgunun birden fazla deneyimsel sonuca izin vermesi, keşif kavramını destekleyen bir unsur olarak ele alınmıştır.

Bu bulgular doğrultusunda, film temelli çalışmalarda kavram geliştirme sürecinin anlatıdan ziyade atmosfer, atmosferin biçimsel özellikleri ve görsel dil üzerinden şekillendiği tespit

edilmiştir. Öğrenciler, filmlerin mekânsal kurgusu ve sahne geçişleri gibi unsurları referans olarak kavram üretmiştir. Bu bağlamda geliştirilen konseptlerin sezgisel, deneyimsel ve metaforik bir karakter taşıdığı görülmüştür. Belirli bir kaynaktan hareketle kavram bulma/kavrama ulaşma tekniği kapsamında değerlendirilen bu yaklaşımda, metaforun etkin bir konsept üretme aracı olarak kullanıldığı, dolayısıyla kaynak temelli kavram geliştirme ile metaforik yaklaşımın iç içe ve birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilmektedir.

Marka Temelli Konsept Geliştirme Sürecine İlişkin Bulgular

Marka temelli kavram geliştirme sürecinde öğrenciler, öneri listesinde yer alan markalar arasından Häfele'yi kaynak olarak seçmiştir. Häfele markasının ürün çeşitliliği, sistem yaklaşımı ve kurumsal değerleri, kavram üretimi için somut ve çok katmanlı bir referans alanı sunmuştur. Görsel 16a'da yer verilen ilk konsept yaklaşımında, Häfele'nin ürün gamında yer alan sürgülü, katlanır ve döner sistemler çıkış noktası olarak ele alınmıştır. Bu sistemlerin mekânı yeniden düzenleme ve dönüştürme potansiyelinden hareketle "Kayan Sınırlar-Dinamik Mekânsal Dönüşüm" kavramı geliştirilmiştir. Bu konseptin mekânsal yansıması, alanın sabit olmadığı; sınırların yatay ve dikey eksenlerde hareket edebildiği bir kurgu üzerinden ifade edilmiştir. Duvarların kayarak üst üste gelmesi, mekânı sıkıştırması veya genişletmesi gibi durumlar, oluşturulan mekânsal diyagram aracılığıyla temsil edilmiştir.

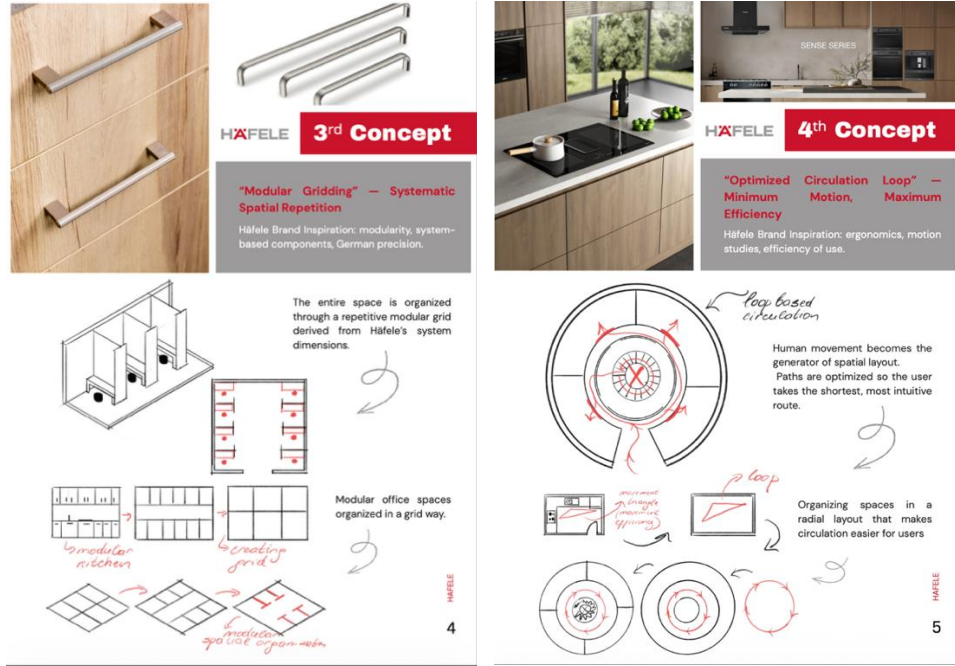
İkinci konsept önerisinde (Görsel 16b) ise Häfele markasında öne çıkan gizli menteşeler, gizli donanımlar ve görünmez sistemler ilham kaynağı olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda "Gizli Çekirdek - Gizli Fonksiyonel Omurga" kavramı geliştirilmiştir. Konseptin mekâna aktarımı, tüm işlevsel unsurların plan boyunca uzanan sürekli ve gizli bir omurga üzerinde yoğunlaştırıldığı bir düzenleme üzerinden açıklanmıştır. Binanın çekirdeğinde konumlanan servis ve teknik alanların mekânsal organizasyonu, iki ve üç boyutlu diyagramlar aracılığıyla ifade edilmiştir.

Görsel 16a (sol)- Görsel 16b (sağ).
Hafele Markasından Hareketle
Geliştirilen Konsept Yaklaşımları
(Kişisel Arşiv, 2026)

Bir diğer konsept yaklaşımında (Görsel 17a), Häfele'nin kurumsal değerleri arasında yer alan ergonomi, hareket çalışmaları ve kullanım verimliliği temel alınmıştır. Bu değerlerden hareketle "Optimize Dolaşım Döngüsü-Minimum Hareket, Maksimum Verimlilik" kavramı geliştirilmiştir. Konseptin mekânsal kurgusunda, insan hareketi mekânsal düzenin üretici unsuru olarak ele alınmıştır. Kullanıcının mekân içinde en kısa ve en sezgisel rotayı izleyebileceği, dolaşımın optimize edildiği bir düzen, geliştirilen diyagramlar aracılığıyla temsil edilmiştir. Son konsept yaklaşımında (Görsel 17b) ise Häfele markasının modülerlik ve sistem tabanlı bileşenler anlayışı temel alınmıştır. Bu doğrultuda "Modüler Izgaralama - Sistematik Mekânsal Tekrar" kavramı geliştirilmiştir. Tüm mekânın, Häfele'nin ürün ölçülerinden ve sistem boyutlarından türetilen tekrarlayan modüler bir ızgara üzerinden

düzenlendiği analogik bir mekânsal diyagram önerisi oluşturulmuştur. Bu yaklaşımda modüler yapı, mekânsal organizasyonun ana belirleyicisi olarak ele alınmıştır.

Görsel 17a (sol)- Görsel 17b (sağ).
Hafele Markasından Hareketle
Geliştirilen Konsept Yaklaşımları
(Kişisel Arşiv, 2026)

Elde edilen bulgular doğrultusunda, marka temelli çalışmalarda geliştirilen yaklaşımlar incelendiğinde, konseptlerin ağırlıklı olarak ürün sistemleri, teknik çözümler ve kurumsal ilkeler üzerinden yapılandığı görülmüştür. Öğrenciler, markanın vizyonu, misyonu ve ürünlerini analiz ederek bu unsurları biçimsel ve anlamsal ilişkiler yoluyla kavrama dönüştürmüştür. Bu yaklaşımda geliştirilen konseptlerin, diğer kaynak temelli çalışmalara kıyasla daha tanımlı, sistematik ve rasyonel bir yapıya sahip olduğu; konsept-referans ilişkisinin açık ve doğrudan kurulduğu tespit edilmiştir. Marka temelli konsept geliştirme süreci, öğrencilerin konsepti yalnızca soyut bir fikir olarak değil, anlam, işlev ve temsil ilişkileri üzerinden yapılandırmalarını sağlamıştır.

Sonuç

Bu çalışma, konsept geliştirmeyi tasarım sürecine bağlı bir çıktıdan ziyade, bağımsız ve öğrenilebilir bir pedagojik süreç olarak ele alarak, farklı kaynaklardan hareketle geliştirilen konseptleri incelemiştir. Seçmeli bir ders kapsamında yürütölen öğrenci çalışmaları üzerinden gerçekleştirilen nitel analiz, farklı referanslar ve kavramsallaştırma teknikleri aracılığıyla yapılandırılabilen konsept geliştirme sürecinin çok boyutlu bir öğrenme alanı sunduğunu, öğrencilerin konseptte ulaşma biçimlerinin kaynağın doğasına bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Her bir kaynak türü, öğrencilerin analiz, soyutlama ve kavramsallaştırma stratejilerini etkilemiş; buna bağlı olarak üretilen konseptlerin yapısı, dili ve mekânsal temsil biçimleri çeşitlenmiştir. Bu doğrultuda analogi yaklaşımı, kaynaktaki ilişkilerin ve yapıların kavrama daha açık ve tanımlı biçimde aktarılmasına olanak tanıdığı; bu yaklaşımda konsept, ilişkisel bir yapı içinde tanımlanmıştır. Analogi yaklaşımı, mantıksal, biçimsel ve ilişkisel soyutlamayı desteklemiştir. Bu sonuç konuya yönelik literatürdeki bulguları (Yıldırım ve Gürsu, 2018) desteklemektedir. Bu bağlamda, analogi tekniğinde referans kaynağın strüktürel kurgusu, modüler yapısı, öğeler arası ilişkileri, bir araya gelme mantığı ve geometrik biçimlenişi gibi biçimsel özellikler üzerinden soyutlanarak dönüştüröldüğu görölmektedir.

Metafor yaklaşımı, kaynaktan konsepte geçişte çağrışımsal, örtük ve çok anlamlı bir dönüşüm üretmektedir. Casakin (2007) tarafından da desteklendiği şekilde, metafor temelli çalışmalarda konsept, tek bir tanımdan ziyade anlam katmanları üzerinden şekillenmektedir. Bu durum, analogi ve metafor yaklaşımının farklı bilişsel yollarla kavramsallaştırma sağladığını göstermektedir. Metafor yaklaşımı, deneyimsel ve duyuşsal soyutlamayı öne çıkarırken, analogi yaklaşımında biçimsel soyutlama ve yorumlama ön plana çıkmaktadır. Her iki yaklaşım da soyutlama becerisini geliştirmekte; ancak bunu farklı pedagojik yollarla gerçekleştirmektedir. Metafor temelli konseptlerde kavramsal açıklık, yorum çeşitliliği ile ele alınmaktadır. Choi ve Kim, 2017; Yıldırım ve Gürsu, 2018 tarafından da desteklendiği üzere metafor yaklaşımı, öğrencilerin sezgisel düşünme ve anlam üretme becerilerini desteklemektedir. Bu bağlamda analogi ve metaforun, birbirinin alternatifi değil; farklı öğrenme hedeflerine hizmet eden tamamlayıcı konsept üretme yaklaşımları olduğu söylenebilmektedir. Bununla birlikte, metafor tekniğinde referansın; ele alınan ögenin doğasından kaynaklanan anlamsal çağrışımlar, çevre ile kurduğu ilişki ve zamansal dönüşüm süreçleri (örneğin kelebeğin metamorfozu gibi) gibi anlamsal unsurlar üzerinden dönüştürüldüğü söylenebilmektedir.

Kitap temelli çalışmalarda konsept geliştirme sürecinin ağırlıklı olarak metinsel çözümleme ve anlamsal soyutlama üzerinden ilerlediği gözlemlenmiştir. Bu durum, Eckert ve Stacey'in (2000) araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Öğrenciler, edebi metinlerde öne çıkan temaları, anlatı yapısını, karakterlerin yaşadığı dönüşümleri ve metnin alt anlamlarını analiz ederek kavramsal çıkarımlarda bulunmuştur. Bu süreçte geliştirilen konseptler, doğrudan betimleyici olmaktan ziyade, Alon-Mozes'in (2006) tarafından ortaya koyulan bulgular paralelinde, metnin çok katmanlı anlam dünyasını yansıtan, içsel ve kavramsal bir nitelik kazanmıştır. Bu yaklaşımda dönüşüm süreci, referans kaynağın yalnızca anlatı içeriğine değil; kahramanın psikolojik durumu ve deneyimlerine, olay-kışı-mekân ilişkilerinin örgütleniş biçimine, karakterin hareket/dolaşım kurgusuna, anlatıdaki kırılma ve dönüşüm anlarına ve betimlenen mekânsal atmosferin niteliğine dayanmaktadır. Böylece kavramsallaştırmanın, metnin anlamsal ve biçimsel bileşenlerinden türetilen çok katmanlı bir soyutlama süreci üzerinden gerçekleştirilebildiği görülmektedir.

Film temelli çalışmalarda ise konsept geliştirme sürecinin anlatıdan çok atmosfer, görsel dil ve deneyimsel algı üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir. Öğrenciler, filmlerin mekânsal kurgusu ve sahne kesitleri (Müezzinoğlu & Noraslı, 2022), sahne geçişleri gibi sinematografik unsurları referans alarak konsept üretmiştir. Bu bağlamda geliştirilen konseptlerin sezgisel ve metaforik bir karakter taşıdığı; zaman, hareket, yönelim ve algı gibi soyut olguların mekânsal deneyim üzerinden ifade edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, film temelli çalışmalarda referans kaynağın sinematografik özellikleri, mekânsal atmosferi ve oluşturduğu deneyimsel etki gibi anlamsal ve biçimsel unsurlar üzerinden kavramsal olarak dönüştürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Marka temelli çalışmalarda referans kaynağın; kurumsal değerleri, ürün özellikleri, sistem yaklaşımı ve ürünlerin bütünsel örgütlenme mantığı gibi biçimsel ve kimlik belirleyici unsurlar üzerinden kavramsal olarak dönüştürüldüğü görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, Karjalainen'in (2007) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bununla birlikte bu yaklaşımda geliştirilen konseptlerin, kitap ve film temelli çalışmalara kıyasla daha tanımlı ve rasyonel bir çerçeveye sahip olduğu belirlenmiştir. Marka temelli konsept geliştirme süreci, öğrencilerin kavramı yalnızca soyut ve çağrışımsal bir fikir olarak değil; biçimsel, işlevsel, yapısal ve bütünsel bir sistem kurgusu içerisinde ele almalarına olanak sağlamıştır.

Araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, farklı kaynaklardan hareketle yürütülen konsept geliştirme süreçlerinin, öğrencilerin kavramsal düşünme becerilerini farklı yönlerden beslediği söylenebilmektedir. Bu durum, farklı referans türlerinde dönüşümün kaynağın yapısına bağlı olarak farklı katmanlar üzerinden gerçekleştiğini; ancak tümünde ortak olarak biçimsel ve anlamsal unsurların soyutlanarak kavramsal çerçeveye dönüştürüldüğünü göstermektedir. Bu çeşitlilik, konsept geliştirme sürecinin tek bir yöntem ya da kaynağa indirgenemeyeceğini; aksine farklı kaynakların birlikte ele alınmasının, öğrencilerin konsept geliştirme ve geliştirilen konsepti mekânsal dile dönüştürme yetilerini

zenginleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum literatürdeki görüşü (Goldschmidt ve Sever, 2011) desteklemektedir.

Çalışmanın önemli bulgularından biri de konsept geliştirme sürecinin tasarım üretimine dönüşmeden de pedagojik açıdan anlamlı bir öğrenme deneyimi sunabilmesidir. Öğrencilerin, farklı kaynaklar aracılığıyla soyutlama, anlamlandırma ve kavramsallaştırma becerilerini deneyimlemeleri, konsept geliştirme sürecinin öğretilebilir bir içerik olarak ele alınabileceğini göstermektedir. Bu durum, özellikle tasarım eğitiminin erken aşamalarında ya da seçmeli ders bağlamında, konsept geliştirmeye odaklanan bağımsız öğrenme kurgularının önemine işaret etmektedir. Bu sonuç literatürdeki benzer (Arabulan ve Kürüm, 2023) görüşü desteklemektedir. Bir diğer yönden, öğrencilerin konsept geliştirme süreçlerini rastlantısal olarak yapılandırmalarından ziyade daha bilinçli bir süreç deneyimlemeleri için farklı referanslardan faydalanma biçimine yönelik yaklaşımların ortaya konulması yönüyle çalışmanın alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışma, sınırlı sayıda öğrenci çalışmasına dayanması nedeniyle genelleme iddiası taşımamaktadır. Bulgular, literatürde konsept geliştirmeyi çoğunlukla tasarım süreci çıktıları üzerinden ele alan çalışmalara karşılık, konsept geliştirme sürecinin kaynaklar ve yaklaşımlar üzerinden betimlenmesine dayalı alternatif bir perspektif sunmaktadır. Sonuç olarak söz konusu çalışma, konsept geliştirme tartışmalarına katkı sağlamayı; farklı kavramsal kaynakların tasarım eğitimi bağlamında nasıl pedagojik araçlara dönüştürülebileceğine ilişkin bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Gelecek çalışmalarda, daha geniş örneklerle, farklı eğitim düzeylerinde ve farklı referans kaynaklarla yapılacak araştırmaların, bu alandaki pedagojik tartışmaları derinleştireceği düşünülmektedir.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazar çalışmanın tamamından sorumludur / The author is responsible for the entire work.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Yazar, 2025-2026 Güz yarıyılında Fenerbahçe Üniversitesi'nde yürütülen Konsept Geliştirme ve Dijital Öyküleme dersi kapsamında üretilen çalışmalarını paylaştıkları için A. Akhundova, A. Değirmenci ve S. Özdemir'e teşekkür eder.

The author would like to thank A. Akhundova, A. Değirmenci, and S. Özdemir for sharing their work produced in the Concept Development and Digital Storytelling course during the 2025-2026 Fall semester at Fenerbahçe University.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Bu çalışmanın özet ve genişletilmiş özet bölümlerinde İngilizce çeviri, yazım ve dil bilgisi denetimini desteklemek amacıyla ChatGPT'den yararlanılmıştır. Tüm içeriğin doğruluğu yazar tarafından kontrol edilmiş olup, içeriğin tüm sorumluluğu yazara aittir.

ChatGPT was used in the abstract and extended abstract sections of this study to support English translation, writing, and language and grammar checking. The accuracy of all content has been verified by the author, and full responsibility for the content rests with the author.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

İpek Yıldırım Coruk <https://orcid.org/0000-0001-8782-9943>

Kaynakça

- Al-Qemaqchi, N. T. (2022). The transformation of architectural design concepts during the early design phase. *International Journal of Engineering Pedagogy (iJEP)*, 12(6), 85-99. <https://doi.org/10.3991/ijep.v12i6.31717>
- Alsoofee, E., & Alkymakchy, N. (2015). The effect of design tasks on changing the conceptual structure for architectural engineering students. *Al-Rafidain Engineering*, 23(2), 95-111.
- Arabulan, S., & Kürüm, H. (2023). Concept term in architectural education and profession. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 7(3), 60-82.
- Bilir, S. (2013). Mekan tasarımımda kavram geliştirme sürecine analitik bir yaklaşım (Publication No. 345224) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Casakin, H. P. (2007). Factors of metaphors in design problem-solving: Implications for design creativity. *International Journal of Design*, 1(2), 21-33.
- Choi, H. H., & Kim, M. J. (2017). The effects of analogical and metaphorical reasoning on design thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 23, 29-41. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2016.11.004>
- Demir, E. (2024). Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri üzerine betimsel bir çalışma, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(46), 313-328. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.1340355>
- Dodsworth, S., & Anderson, S. (2015). *The fundamentals of interior design* (2. baskı). Bloomsbury.
- Eckert, C., & Stacey, M. (2000). Sources of inspiration: A language of design. *Design Studies*, 21(5), 523-538. [https://doi.org/10.1016/S0142-694X\(00\)00022-3](https://doi.org/10.1016/S0142-694X(00)00022-3)
- Eliouti, B. H. (2018). Concept evolution in architectural design: an octonary framework. *Frontiers of Architectural Research*, 7(2), 180-196. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2018.01.003>
- Erman, O., & Yılmaz, N. (2017). Mimari tasarımımda konsept ve bağlam ilişkisi üzerine. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 10, 96-115. <http://doi.org/10.17365/TMD.2017.1.012.x>
- Gentner, D., & Markman, A. B. (1997). Structure mapping in analogy and similarity. *American Psychologist*, 52(1), 45-46. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.52.1.45>
- Goldschmidt, G., & Sever, A. L. (2011). Inspiring design ideas with texts. *Design Studies*, 32(2), 139-155. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2010.09.006>
- Gonçalves, M. (2016). *Decoding designers' inspiration process* (Publication No.) [Doktora tezi, Delft Üniversitesi]. Delft Library.
- Gonçalves, M., Cardoso, C., & Badke-Schaub, P. (2014). What inspires designers? Preferences on inspirational approaches during idea generation. *Design Studies*, 35(1), 29-53. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2013.09.001>
- Hançerlioğlu, O. (1989). *Felsefe ansiklopedisi*. Remzi Kitabevi.
- Hey, J., Linsey, J., Agogino, A., & Wood, K. (2008). Analogies and metaphors in creative design. *International Journal of Engineering Education*, 24(2), 283-294.
- Karjalainen, T. M. (2007). It looks like a Toyota: Educational approaches to designing for visual brand recognition. *International Journal of Design*, 1(1), 67-81.
- Kaya, P., & Bilgiç, D. E. (2020). The process of creativity and concept development in interior architecture design education. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 10(3), 271-284. <https://doi.org/10.7456/11003100/005>
- Kılıç, Ş., & Kılıç Kızıltaş, P. (2019, 5-6 Ekim). *İç mimari tasarım stüdyolarında "kavram ve metafor" egzersizleri ışığında proje sürecinin incelenmesi: Arel Üniversitesi proje 1-2-3-4-5* [Conference presentation]. Tasarım ve Bellek Temalı Ulusal Mekan Tasarımı Sempozyumu, Mardin, Türkiye.

- Koçkan Özyıldız, P. (2025). Kavramdan mekana: tasarım sürecinde imgesel keşif. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 20-29. <https://doi.org/10.47769/izufbed.1609166>
- Kokorina, E. (2022). Space of conceptual creativity based on architectural design. *Russian Journal of Building Construction and Architecture*, 1(53), 80-90. <https://doi.org/10.36622/VSTU.2022.53.1.008>
- Kömürçüoğlu Turan, N., & Altaş, N. E. (2003). Tasarım sürecinde kavram. *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 2(1), 15-26.
- Meriç, Z. (2012). *Kurumsal kimliğin fuar stand tasarımında kavramsal tema (konsept) olarak kullanılması* (Publication No. 315067) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Mumcu, S., & Düzenli, T. (2018). Peyzaj mimarlığı tasarım stüdyosunda kavramsal yaklaşımlar ve esin kaynakları. *Megaron*, 13(4), 665-678. <https://doi.org/10.5505/MEGARON.2018.16768>
- Müezzinoğlu, M. K., Norashı, M. (2022). İç mekân tasarımında tasarım odaklı düşünme modeli; Kırmızı Kadın Belgeseli. *Bodrum Journal of Art and Design*, 1(1), 17-28.
- Sakarya, K., & Canbolat, T. (2021). Ana fikrin mekân tasarımına aktarılma sürecinin irdelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC*, 11(2), 571-593. <https://doi.org/10.7456/11102100/016>
- Simitch, A., & Warke, V. (2014). *The language of architecture: 26 principles every architects should know*. Rockport Publishers.
- Smith, A. C., & Smith, K. S. (2014). *Developing your design process: Six key concepts for studio*. Routledge.
- Alon-Mozes, T. (2006). From 'reading' the landscape to 'writing' a garden: The narrative approach in the Design Studio. *Journal of Landscape Architecture*, 1(1), 30-37. <https://doi.org/10.1080/18626033.2006.9723362>
- Turuthan, T. (1987). *Tasarılama faaliyeti ve tasarımcı nitelikleri üzerine bir inceleme* (Publication No. 3437) [Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Van Rompay, T. (2005). *Expressions: Embodiment in the experience of design* [Unpublished doctoral dissertation]. Delft Üniversitesi.
- Varol, A. (2014). *İç mekanda kavram verilerini kullanma yöntemleri üzerine analitik bir inceleme* (Publication No. 373610) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Wu, Y., Weng, K. H., & Young, L. M. (2016). Concept transformation learning model for architectural design learning process. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 12(5), 1189-1197. <https://doi.org/10.12973/eurasia.2016.1505a>
- Yıldırım, N., & Gürsu, H. (2018, Eylül 12-14). *Tasarım araçlarının tasarım fikir geliştirme sürecinde analogi ve metafor kullanımına etkisi* [Conference presentation]. UTAK Ulusal Tasarım Araştırmaları Konferansı, Ankara, Türkiye.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Şeckin Yayıncılık.
- Yalçın Usal, S., & Evcil, A. N. (2017). An experience on analogy and metaphor: Creative design tools to increase students' creativities. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 4(4), 50-55. <https://doi.org/10.18844/prosoc.v4i4.2594>

Görsel Kaynakça

*Araştırmada yer alan tüm görseller yazarın 2026 tarihli kişisel arşivinden elde edilmiştir.

Çocuk animasyonlarında kültürel anlamın televizyon anlatısı ve grafik tasarım yoluyla yapılandırılması: Harika Kanatlar örneği

The construction of cultural meaning in children's animations through television narrative and graphic design: The case of Wonderful Wings

Özge Çepni Aktaş¹ , Özlem Kum^{2*}

¹ Tokat Gaziosmanpaşa University, Erbaa Vocational School, Dept. of Audiovisual Techniques and Media Production, Tokat, Türkiye

² Tokat Gaziosmanpaşa University, Erbaa Vocational School, Graphic Design Department, Tokat, Türkiye

Özet: Bu araştırma, çocuklara yönelik animasyon yapımlarında kültürel anlamın grafik tasarım aracılığıyla nasıl yapılandırıldığını görsel-işitsel anlatı bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini, uluslararası dolaşıma sahip Harika Kanatlar (Super Wings) animasyon dizisinin birinci, ikinci ve üçüncü sezonlarında yer alan ve Türkiye'de yayınlanmış toplam 144 bölüm oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüş; veri toplama ve çözümleme sürecinde görsel-işitsel içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. Analiz sürecinde bölümler; karakter tasarımları, mekân illüstrasyonları, simgesel nesnelere, tipografik öğeler ve işitsel göstergeler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, her bölümde temsil edilen ülke ya da bölgeye ilişkin kültürel unsurların anlatı içindeki rolü kadar, bu unsurların televizyonun zamansal akışına ve çocuk izleyicinin algısal özelliklerine uygun biçimde grafik tasarım yoluyla nasıl sadeleştirildiği ve tekrarlanabilir görsel-işitsel kodlara dönüştürüldüğü üzerinde durulmuştur. Bulgular, dizide kültürel temsillerin ayrıntılı ya da betimleyici anlatımlar yoluyla değil; çocuk izleyicinin algı düzeyine uygun, televizyon yayıncılığına özgü hızlı tanınabilir ve görsel olarak kolay çözümlenebilir göstergeler aracılığıyla yapılandırıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle mekân tasarımlarında, belirli coğrafyalara özgü mimari yapılar, doğal çevreler ve kamusal alanlar kültürel bağlamın temel taşıyıcıları olarak öne çıkmaktadır. İşitsel kodlar ise çoğunlukla selamlaşma ifadeleri ve kısa sözlü göstergeler aracılığıyla kültürel bağlamı destekleyici bir işlev üstlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Grafik tasarım, kültürel temsil, çocuk animasyonları, görsel-işitsel içerik analizi, televizyon yayıncılığı, görsel kodlama

Abstract: This research aims to examine how cultural meaning is constructed through graphic design in animation productions aimed at children within the context of audiovisual narrative. The sample of the study consists of a total of 144 episodes from the first, second, and third seasons of the internationally distributed Super Wings animation series that have been broadcast in Turkey. The research was conducted within the framework of a qualitative research approach; the audiovisual content analysis method was adopted in the data collection and analysis process. During the analysis process, the episodes were evaluated in terms of character designs, setting illustrations, symbolic objects, typographic elements, and auditory indicators. Within this framework, the study focused on the role of cultural elements representing the country or region depicted in each episode within the narrative, as well as how these elements were simplified through graphic design and transformed into repeatable audiovisual codes in a manner appropriate to the temporal flow of television and the perceptual characteristics of child viewers. The findings reveal that cultural representations in the series are not constructed through detailed or descriptive narratives, but rather through indicators that are quickly recognisable and visually easy to decipher, tailored to the cognitive level of the child viewer and specific to television broadcasting. Particularly in spatial designs, architectural structures, natural environments, and public spaces specific to certain geographies stand out as fundamental carriers of cultural context. Auditory codes, on the other hand, mostly serve a function that supports cultural context through greetings and brief verbal cues.

Keywords: Graphic design, cultural representation, children's animations, audiovisual content analysis, television broadcasting, visual coding

Citation: Çepni-Aktaş, Ö. & Kum, Ö. (2026). The construction of cultural meaning in children's animations through television narrative and graphic design: The case of Wonderful Wings. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 21-37.

Extended Abstract

In today's rapidly advancing digital transformation, children's animations have evolved beyond simply offering entertaining content to play an important role in transmitting cultural representations to audiences. In this context, television narratives and graphic design elements emerge as the primary tools for conveying cultural meanings to child viewers. In an increasingly digital media environment, animation series have become powerful communication tools by simplifying cultural elements through visual and auditory means, making them suitable for the perceptual level of children. This study examines the role of television narratives and graphic design in the production of cultural meanings using the Super Wings (Harika Kanatlar) animation series as a case study. The research focuses on how visual design elements (character designs, setting illustrations, symbolic objects, typography) and auditory codes influence how children perceive and internalize cultural representations. The study highlights the strategic importance of television broadcasting and graphic design in effectively conveying cultural representations to young viewers. Future research aims to expand on these findings by exploring how similar mechanisms operate in other children's animations, further examining the role of graphic design in shaping children's understanding of their cultural world.

Purpose and Scope: This research aims to examine how cultural meaning is constructed in children's animation through television narratives and graphic design, using the international animation series Super Wings (Harika Kanatlar) as a case study. The study investigates how visual and auditory elements within the series convey cultural representations tailored to young audiences, focusing on how these representations are simplified and transformed into visually recognizable, easily interpretable codes suited to the cognitive level of children. The research examines the role of graphic design in the creation of these cultural representations, considering the pedagogical and communicative functions of animation.

Method: The study adopts a qualitative research approach, utilizing audiovisual content analysis to systematically evaluate 144 episodes from the first three seasons of Super Wings aired in Turkey. Episodes are analyzed based on predefined categories, focusing on visual design elements such as character design, setting illustrations, symbolic objects, typographic elements, and auditory codes. The research assesses how cultural elements specific to each depicted country or region are simplified and encoded into repeatable visual-auditory patterns that align with television's temporal flow and the perceptual characteristics of child viewers.

Findings: The study reveals that cultural representations in the series are not constructed through detailed or descriptive narratives, but rather through simplified, recognizable visual and auditory codes that are easy for children to process. The research highlights the role of spatial designs, such as geographical features, architectural structures, and public spaces, as key carriers of cultural context. Auditory codes, including greetings and brief verbal cues, function to support the cultural context. Moreover, the study demonstrates that graphic design in children's animations goes beyond aesthetics, functioning as a fundamental tool for communication in shaping and transmitting cultural meanings within the context of television broadcasting. This visual coding process plays a crucial role in creating cultural familiarity and promoting long-term memory retention of cultural representations among young viewers.

Conclusion: This research concludes that children's animation series like Super Wings exemplify the role of graphic design as not only an aesthetic arrangement but also a vital element in the production and transmission of cultural meaning. Television narratives, in addition to content transmission, play a key role in delivering cultural meanings through visual and auditory codes to child audiences. The study highlights how graphic design and television narratives work together to present cultural representations in a way that is easily understood and internalized by children. Moreover, television's continuous flow and narrative features allow cultural representations to be presented in a rapidly recognizable and effective manner. The collaboration between graphic design and television narrative helps children learn cultural meanings more easily and enables them to contextualize these representations within their own societal frameworks. The findings underscore the significance of graphic design's role in intercultural communication and its importance in conveying cultural values to young viewers. Future research can expand these findings by exploring similar mechanisms in other children's animation series, further enhancing the interaction between television broadcasting and graphic design.

Giriş

Bu araştırma, çocuk animasyonlarında kültürel anlamın televizyon anlatısı ve grafik tasarım aracılığıyla nasıl yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde animasyon yapımları, yalnızca eğlence sunan içerikler olmanın ötesine geçerek kültürel değerlerin aktarımında etkili birer medya aracı haline gelmiştir. Çocuklara yönelik medya içeriklerinde kültürel unsurların aktarımı çoğunlukla doğrudan anlatımlarla değil, görsel ve işitsel göstergeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu durum, çocuk izleyicinin algısal ve bilişsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, anlamın sadeleştirilmiş ve hızlı kavranabilir biçimlerde sunulmasını gerekli kılmaktadır.

Bu süreçte televizyon anlatısı, süreklilik ve tekrar özellikleri sayesinde belirli anlam kalıplarının pekişmesine katkı sağlarken; grafik tasarım unsurları, bu anlamın görsel olarak düzenlenmesini ve izleyiciye uygun biçimde aktarılmasını mümkün kılmaktadır.

Animasyon dizileri, farklı kültürlere ait öğeleri sembolik ve görsel kodlar aracılığıyla yeniden yapılandırarak çocukların algı düzeyine uygun hale getirir. Bu yönüyle animasyonlar, kültürel temsillerin sadeleştirilerek yeniden üretildiği ve dolaşıma sokulduğu önemli medya metinleri olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma kapsamında, Harika Kanatlar animasyon dizisi örneği üzerinden kültürel unsurların nasıl görsel-işitsel yapılar içerisinde yeniden düzenlendiği ve bu yapıların çocuk izleyici üzerindeki anlamlandırma sürecine nasıl katkı sağladığı analiz edilmektedir.

İletifim Teorileri ve Görsel-İşitsel Anlatının Çocuk Programlarındaki Yeri

İletifim, bireyin toplumsal varoluş gereksiniminden doğan ve anlamların paylaşılmasına dayanan bir süreçtir (Zillioğlu & Yüksel, 2008, s. 4; Fiske, 2010). Bu süreç, yalnızca mesaj aktarımından ibaret olmayıp bireysel ve kültürel boyutları kapsayan çok katmanlı bir etkileşim alanı olarak değerlendirilmektedir (Eroğlu, 2024, s. 6). Anlam, bu etkileşim içerisinde hazır bir biçimde iletmekten ziyade; dilsel, görsel ve işitsel göstergeler aracılığıyla yapılandırılmakta ve alıcı tarafından kültürel bağlam içinde yeniden yorumlanmaktadır (Erdoğan, 2015, s. 65). Bu noktada ortak kodlar ve referans çerçeveleri, anlamın kurulmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Medya ise bu sürecin yalnızca iletim aracı değil, anlamın üretildiği ve yeniden şekillendirildiği bir alan olarak öne çıkmaktadır (Mutlu, 2005, s. 18). Özellikle televizyon yayıncılığı, süreklilik ve tekrar mekanizmaları aracılığıyla kültürel anlamların pekişmesine ve dolaşıma girmesine katkı sağlamaktadır (Kara, 2013, s. 89).

İletifim: Televizyon Anlatısının Çocuk Animasyonlarındaki Rolü

Televizyon, görsel ve işitsel öğelerin eş zamanlı kullanımıyla anlam üreten bütüncül bir anlatı ortamı sunmaktadır. Özellikle çocuk animasyonlarında görsel-işitsel iletim, anlatının anlaşılabilirliğini artırmakta ve kültürel kodların tekrar yoluyla içselleştirilmesini sağlamaktadır. Medya metinlerinde anlam, yalnızca dilsel ifadelerle değil; görsel imgeler, ses, müzik ve ritim gibi işitsel öğelerin birlikte kullanımıyla yapılandırılmaktadır. Geçer'e göre medya, başlangıçtaki eğitici işlevinin ötesine geçerek görsel-işitsel çekicilik üzerinden anlam üretmeye yönelmiştir (Geçer, 2013, s. 70). Televizyonun anlatı dili, süreklilik, akış ve eğlence odaklı sunum ilkeleriyle şekillenmekte; bu yapı izleyiciyi derinlikli düşünmeden çok haz ve tüketime yöneltmektedir (Postman, 2012, s. 135). Yeşil Tunay'ın da belirttiği üzere, medya içerikleri bireyin serbest zaman pratikleri içinde tüketilmekte ve kültürel temsiller bu süreçte içselleştirilmektedir (Yeşiltuna, 2015, s. 116). Bu bağlamda çocuk animasyonları, kültürel anlamın tekrar eden görsel-işitsel kodlar aracılığıyla üretildiği ve aktarıldığı önemli televizyon metinleri olarak değerlendirilebilir.

Grafik Tasarım, Görsel Kodlama ve Kültürel Temsillerin Çocuk Animasyonlarındaki Rolü

Grafik tasarım; renk, biçim ve tipografi gibi görsel unsurlar aracılığıyla anlamın yapılandırıldığı ve kültürel temsillerin üretildiği temel bir iletim alanıdır. Özellikle çocuk animasyonlarında bu unsurlar, kültürel ve eğitsel içeriklerin sadeleştirilerek daha anlaşılır ve

sezgisel biçimde aktarılmasını mümkün kılmaktadır. Günümüzde tasarım, estetik bir düzenlemenin ötesine geçerek toplumsal anlamların yeniden üretildiği bir iletişim pratiğine dönüşmüştür (Yeşiltuna, 2015, s. 156). Modern toplumda kimlik ve yaşam pratikleri, doğrudan gerçeklikten ziyade kültürel uzlaşıyla oluşturulan görsel temsiller üzerinden şekillenmektedir (Giddens, 2018, s. 38; Laughey, 2018, s. 85). Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, görsel imgeleri algı dünyasının merkezine yerleştirmiş; grafik tasarım ise bu temsillerin doğal ve kaçınılmaz olarak algılanmasına katkı sağlamıştır (Çakır, 2014, s. 130).

Çocuk animasyonlarında karakter ve mekân tasarımlarında kullanılan tekrar eden görsel kalıplar, toplumsal değerlerin erken yaşta içselleştirilmesine zemin hazırlarken, tasarımın temel öğeleri hangi anlamların öne çıkarılacağını belirleyen önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır (Çakır, 2014, s. 131; 150; 154). Bu süreçte bireyin yaşam öyküsü, giderek medya temelli imgeler ve tüketim kültürüyle ilişkili yapılar üzerinden yeniden şekillenmektedir (Crary, 2015, s. 63).

Televizyon ve Animasyonlarda Grafik Anlatı

Televizyon ve animasyon yapımlarında grafik anlatı, görsel ve işitsel öğelerin bütünleşmesiyle anlamın yapılandırıldığı ve izleyiciyle kurulan ilişkinin biçimlendiği temel bir iletişimsel yapı olarak değerlendirilmektedir. Animasyon dizilerinde renk, biçim ve hareket gibi unsurlar, anlatının ritmini ve anlam akışını yönlendirirken; dijital teknolojilerin sunduğu derinlik ve gerçekçilik, görsel anlatımın etkisini artırmaktadır (Kırık & Kozan, 2015, s. 305–306; 308). Bu yapımlar, soyut kavramları somutlaştırarak çocukların öğrenme süreçlerini desteklemekte; tekrar eden tasarım kalıpları ise anlamın zihinsel olarak pekişmesine katkı sağlamaktadır (MEB, 2014, s. 30). Bu bağlamda grafik anlatı, yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda pedagojik ve kültürel anlam üretimini destekleyen bir iletişim aracı olarak öne çıkmaktadır (Mutlu, 1995, s. 35; Varol Ergen, 2014, s. 67).

Televizyonun Kültürel Temsil Üretme İşlevi

Televizyon, görsel-işitsel anlatı yapısıyla kültürel temsillerin üretildiği ve dolaşıma sokulduğu temel bir mecradır. Tekrar eden anlatı kalıpları ve görsel motifler aracılığıyla toplumsal değerleri doğal birer gerçeklik olarak sunan televizyon, süreklilik esasıyla bu temsillerin içselleştirilmesini sağlar. Yalnızca içerik aktaran bir araç değil, kültürel anlamların yeniden üretildiği bir alan olan televizyon, kullanım biçimine göre yaratıcılığı da destekleyebilmektedir (Kaptan, 2008, s. 55). Özellikle çocuk animasyonlarındaki karakter tipleri ve davranış kalıpları, kültürel normların erken yaşta kalıcı hâle gelmesini sağlamaktadır. Hayatı algılama biçimlerini üreten bir kültürel aygıt olarak işlev gören televizyon (Çakır, 2014, s. 78), animasyonlar aracılığıyla toplumsal rollerin ve değerlerin sezgisel düzeyde içselleştirilmesine merkezi bir katkı sunmaktadır.

Çocuk Yayıncılığı ve Uluslararası Animasyonlarda Kültürel Aktarım

Çocuk yayıncılığı, eğlence ile eğitsel-kültürel aktarımı bir arada yürüten özel bir alan olup, animasyon dizileri bilişsel düzeye uygun sade anlatılar ve tekrar eden görsel kalıplar aracılığıyla çocukların dünyayı algılama biçimlerini yönlendiren güçlü araçlar olarak öne çıkmaktadır. Görselliğe dayalı yapısıyla televizyon, anlamın çoğu zaman sorgulanmadan kabul edildiği bir mecra haline gelmekte ve eğitsel içeriklerin eğlence ile bütünleşmesini sağlamaktadır (Çakır, 2014, s. 68; Yeşiltuna, 2015, s. 194). Uluslararası animasyonlar ise evrensel anlatı yapıları ve ortak görsel kodlar aracılığıyla kültürel sınırları aşmakta; karmaşık kültürel unsurları sadeleştirilmiş semboller ve karakter tipleri üzerinden sunarak görselliği daha kolay tanınabilir hale getirmektedir. Bu durum, Harika Kanatlar gibi küresel yapımlarda açık biçimde görülmekte; farklı coğrafyaların renkleri ve sembolik objeler aracılığıyla temsil edilmesiyle evrensel bir görsel dil oluşturulmaktadır. Böylece kültür, pedagojik açıdan erişilebilir ve kolay tüketilebilir bir formda sunulurken çocuk izleyicide küresel farkındalık oluşumuna katkı sağlamaktadır (Geçer, 2013, s. 160; 67).

Grafik Tasarımın Kültürel Anlam Üretimindeki Rolü

Görsel Kodlama ve Göstergebilim

“Gösterge” kavramı, dil felsefesi alanında temel ve belirleyici kavramlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Göstergeye ilişkin tarihsel süreçte, Amerikalı düşünür Charles Sanders Peirce’ün ortaya koyduğu yaklaşımlar önemli bir yer tutmaktadır (Özmkas, 2009, s.32). Yaşamın tüm alanlarında kullanılan göstergeler, insanın diğer insanlarla ve doğayla kurduğu iletişimi destekleyen uyarıcılar olarak işlev görür (Çulha, 2011, s. 409). Her ne kadar tarih boyunca iç içe geçmiş semboller farklı dönemlerde farklı anlamlar kazansa da, anlamlandırma ve ifade sürecinde kendilerine özgü bir iletişim biçimi geliştirmişlerdir. Bu semboller bazen bir duvar süslemesinde, bazen bir çini tabağın üzerinde, bazen de bir kilim dokumasında karşımıza çıkar. Her sembol, doğasında gizemli ve içe dönük bir özellik taşır; bu durum, ona kendisiyle uyumlu ve içsel olarak özüne bağlı bir karakter kazandırır (Uçar, 2004, s. 33). Bu göstergeler, tüketicinin gözünde bir markanın kimliğini oluşturan değerler sistemini iletmenin ötesinde, kitlesel bellekte yer eden simgesel hafızadaki marka algısını da şekillendirir. Barthes’in (1964) ortaya koyduğu mit kavramı, göstergebilimsel açıdan bu sürecin anlaşılmasına temel bir çerçeve sağlar. Barthes’e göre, görsel göstergeler yalnızca nesnelere temsil etmekle kalmaz; aynı zamanda bu nesnelere aracılığıyla aktarılan toplumsal, kültürel ve tarihsel anlamları da taşır (Işık, 2025, s.841). İmgeler, belirli bir kültüre ait bir öğeden kaynaklanan çeşitli bilişsel ve yüzeysel anlamlar taşıyabilir. Tasarımcılar, sıklıkla simgesel içerikleri bilinçli olarak tasarımlarına dâhil ederek, mesajın dolaylı yoldan iletilmesini sağlarlar. İzleyiciye iletiyi aktarmak için imgelerin genellikle sınırlı bir zamanı vardır; bu nedenle anlamı hızlı ve etkili bir şekilde iletebilmek amacıyla farklı araçlar kullanılır. Tasarımcı, imgenin hedeflenen mesajı doğru biçimde aktarabilmesi için bu bölümde ele alınan uygulamaları dikkate almalıdır, aksi takdirde istenmeyen yanlış yorumlamalar ortaya çıkabilir. Sunulan imgeler üzerinde bilinçaltı anlamlar da oluşturulur (Ambrose & Harris, 2013, s.66).

Grafik Tasarımda Kültürel Temsil: Sembolik Anlamın Yapılandırılması

Renk, sözsüz iletişimin en doğrudan yollarından biridir ve ona doğal bir tepki veririz. Çünkü renk algımız, belirli bir kavramsal çerçevede evrimleşmiştir; bunun bir kısmı, atalarımızın hangi yiyecekleri tüketip hangilerinden uzak durduklarına bağlı olarak şekillenmiştir. Renk, diğer tasarım öğelerinin yapamayacağı biçimde düşünce ve duyguları ifade etmek için kullanılır (Ambrose & Harris, 2013, s.5). Bir bilgisayar oyunu veya çizgi filmin üretim sürecinde, insan ve insan benzeri karakter tasarımları, senaryonun izleyiciye aktarılmasında ve izleyicinin hedeflenen duygusal deneyimleri yaşamasında önemli unsurlar olarak öne çıkar. Yapım içerisindeki her karakter, filmin genel tasarım çerçevesi içinde, kendisine atfedilen oyunculuk bağlamına uygun olarak farklı biçimsel ve renksel tasarım özellikleri taşır (San, 2021, s.203). Tipografi, yazılı bir düşüncenin görsel bir forma dönüşmesidir. Bu görsel formun bileşenlerinin seçimi, mevcut yazı karakterlerinin sayısı ve çeşitliliği nedeniyle, düşüncenin okunabilirliğini ve okuyucunun ona yönelik duygusal tepkilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Tipografi, bir tasarımın karakteri ve duygusal niteliği üzerinde en etkili öğelerden biridir (Ambrose & Harris, 2014, s.5). Tipografi, yazının düzenlenmesi ve görsel olarak biçimlendirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Yazının tasarım ve düzenini kapsayan tipografi, el yazısından matbaa teknolojisine geçişle birlikte önem kazanan bir alan haline gelmiştir (Demirkale Kukuoğlu, Yegin & Kuzu, 2025, s.5). Teknolojinin ilerlemesi, işlenen konuların kapsamının değişmesine yol açmıştır. Ancak çizgi filmler ve çizgi dizilerde konu çeşitliliği artsa da, kullanılan karakter yapıları aynı oranda çeşitlenmemiştir. Senaryolardaki karakter tasarımları belirli bir çerçevenin ötesine geçememiştir. Yapılan birçok üretim incelendiğinde, benzer karakter yapılarına sıkça rastlandığı görülmektedir (Özanık, 2022, s.3). Filmlerde kullanılan mekânlar, karakterlerin duygularına hitap edecek şekilde tasarlanarak animasyon filminin gerçeklik algısıyla bağlantısı oluşturulmuştur. Filmdeki karakterlerin duygusal değişimleri, mimik ve mekân kullanımıyla desteklenmiş; özellikle günümüzde üç boyutlu animasyon tekniklerinin gelişimi, karakter ve mekân etkileşimini daha da önemli kılmıştır. Film tekniklerindeki bu ilerlemeler, 1900’lü yıllarda animasyon filmlerinin uzun

metrajlı eğlence filmleri biçimine dönüşmesini sağlamış ve bu dönemde uzun metrajlı animasyon filmleri ilgi odağı haline gelmiştir (Halas, 1979, akt. Ürtekin & Özker, 2018, s.36).

Çocuk Animasyonlarında Grafik Anlamlandırma ve Kültürel Kodların Etkisi

Çocuklara teknolojiyi sevdirmek ve kullanıcıların gerçek hayatta kullandıkları nesnelere bağlantı kurmalarını sağlamak amacıyla, metaforik arayüz tasarımlarını desteklemek için skemorfik ve düz (flat) arayüz tasarımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Skemorfik tasarımın, gerçek dünyadaki simgelere yalnızca görsel değil, aynı zamanda işitsel ve işlevsel olarak da benzerlik göstermesi, uygulamanın kullanıcı tarafından daha kolay algılanmasını sağlamaktadır (Demirkale Kukuoğlu & Koyuncu, 2022, s.360). Çocuklar, yetişkinlerden farklı özellikler gösterir ve bu nedenle farklı kullanılabilirlik ilkelerine göre tasarlanmış arayüzlere ihtiyaç duyarlar. Yetişkinler için arayüzü kolay kullanılabilir kılan “sadelik” gibi temel kurallar, çocuklar için de geçerliliğini korur (Nielsen, 2010, s.5, akt. Çeken & Şenoymak, 2019, s.221). Görsel ve işitsel uyarıcıların birbirine dönüştürülebilirliğini inceleyen deneysel çalışmalar, çizim tarzı ve renk seçimi ile müzikal yapı arasında belirgin ve dikkat çekici eşleşmelerin bulunduğunu göstermektedir. Görsel ve işitsel ifade biçimleri arasındaki ritim temelli ilişkiler, sanatın duyulararası yapısını kavramak açısından büyük önem taşır (Aydar, 2025, s.41). Çocuğun kültürü, onun sergilediği hâl, tavır, davranış ve duygularla ortaya çıkar. Bu kültürün dışı vurumu ise oyunlar aracılığıyla gerçekleşir (Oksal, 2004, akt. Bay, 2018, s.83). Çizgi filmler, çocukların yaşamında belirli bir dönemin baskın unsuru olarak yer alır. Bu dönemde çizgi filmler, çocuklar için gerçek dünyadan hayal dünyasına açılan bir kapı niteliindedir. Çocuk, bu dünyada kendini istediği gibi şekillendirir ve deneyimlediği bu evrenden öğrendiklerini veya gözlemlerini gerçek hayata taşır (Türkmen, 2013, s. 139). Çizgi filmler, çocukların dünyasında önemli bir yere sahiptir. Öyle ki, çocukların çizgi film izleme sıklığını inceleyen bir araştırmanın sonucunda, “Çocukların büyük çoğunluğu günlerinin belirli bir bölümünü çizgi film izlemeye ayırmaktadır.” ifadesi ortaya çıksa, bu durum şaşırtıcı olmayacaktır. Konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalar da bu duruma dikkat çekmektedir (Muratoğlu, 2009, s.78; akt. Türkmen, 2013, s.140). Çocuk kültürü, tüketim kültürünün bir parçası olarak şekillenmekte ve giyimden kitaba, oyuncaklardan oyun alanlarına kadar pek çok unsur endüstriyel sistem tarafından üretilmektedir. Tüketici çocuk ve çocuk kültürünün oluşumunda çeşitli medya içerikleri etkili olurken, özellikle reklamlar, dizi filmler, çizgi filmler ve bilgisayar oyunları önemli bir rol üstlenmektedir (Karaboğa, 2018, s.2).

Yöntem

Bu araştırma, grafik tasarım disiplini çerçevesinde nitel araştırma yaklaşımıyla yapılandırılmıştır. Çalışmada animasyon yapımları, anlatı odaklı medya ürünleri olarak değil; kültürel anlamın görsel olarak yapılandırıldığı grafik tasarım uygulama alanları olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, çocuklara yönelik animasyonlarda kültürel anlamın grafik tasarım öğeleri aracılığıyla nasıl kurulduğunu ve görsel kodlar hâline getirildiğini ortaya koymaktır. Araştırmanın evrenini Harika Kanatlar animasyon dizisinin tüm sezon ve bölümleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise grafik tasarım bağlamında ayrıntılı çözümlenebilirliği amacıyla dizinin birinci, ikinci ve üçüncü sezonlarında yer alan ve Türkiye’de yayınlanmış toplam 144 bölümle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın ilk üç sezonla sınırlandırılmasının temel gerekçesi, veri yoğunluğunun artmasının grafik tasarım öğelerine ilişkin biçimsel çözümlemenin derinliğini azaltma olasılığıdır. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmış; animasyon dizisine ait bölümler, görsel ve işitsel bileşenleriyle birlikte grafik tasarım ürünleri olarak değerlendirilmiştir. Her bölüm, kültürel anlamın görsel dil yoluyla nasıl kurgulandığını incelemek amacıyla sistematik biçimde ele alınmıştır. Verilerin analizinde nitel içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Analiz süreci, grafik tasarımın görsel kodlama ve sembolik temsil işlevleri temel alınarak yapılandırılmıştır. Bu kapsamda analiz kategorileri; karakter tasarımlarında kullanılan kostüm ve aksesuarlar, mekân illüstrasyonlarında yer alan ikonografik mimari ve doğal çevre göstergeleri, anlatıyı destekleyen simgesel nesnelere ile tipografik ve işitsel destekler olarak belirlenmiştir. Bu tasarım öğeleri, kültürel bağlamı temsil eden tekrar eden görsel-işitsel kodlar çerçevesinde çözümlenmiştir. Kodlama süreci tek araştırmacı tarafından yürütülmüş,

grafik tasarım alanına özgü tutarlılığı sağlamak amacıyla analiz kategorileri araştırma sürecinin başında açık biçimde tanımlanmıştır. Elde edilen veriler, grafik tasarımın anlam üretme, görsel kodlama ve sembolik anlatım işlevleri doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu doğrultuda çalışma, animasyonlarda kültürlerin nasıl anlatıldığını betimlemekten ziyade; kültürel anlamın grafik tasarım aracılığıyla nasıl görselleştirildiğini ve yapılandırıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmektedir. İncelenen “Harika Kanatlar” animasyon dizisi, bu çalışma kapsamında birinci sezonda 1-52. bölümler, ikinci sezonda 53-104. bölümler ve üçüncü sezonda 105-144. bölümler olmak üzere toplam üç sezon üzerinden ele alınmıştır. Aşağıda yer alan tabloda, dizinin analiz kapsamına dâhil edilen bölümlerinde temsil edilen ülkeler ile tespit edilen görsel ve işitsel kodlar ve bu kodlarla ilişkilendirilen kültürel temalar sunulmaktadır. Aşağıdaki analizlerde tablolar tek parça anlatı olarak değil; her satırda yer alan bölüm, ülke/bölge, -görsel kod, işitsel kod, kültürel tema bileşenleri ve süreleri ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir. Böylece tabloların betimleyici değil, analitik veri seti olduğu açık biçimde ortaya konmuştur.

1. Sezon (Bölüm 1-52)

Bölüm	Bölüm Adı	Ülke / Bölge	Görsel Kodlar (Özel Mekanlar)	İşitsel Kod	Kültürel Anlam / Tema	Süre
1	Doğru Uçurtma	Nepal	Everest dağı, uçurtma festivali, kızıl tilki	Namaste	Yardımlaşma	12:03 Dk
2	Gölge Oyunu	Çin / Pekin	Çin Seddi, gölge tiyatrosu, mantı, geleneksel Çin kıyafetleri	Nihão	Dayanışma	11:45 Dk
3	Harika Gondollar	İtalya / Venedik	Venedik Kanalları, gondol, maskeli bato, Rialto köprüsü	Grazie Prego	Keşif	11:16 Dk
4	Aloha Macera	ABD	Lei, hula figürleri, hula dansı	Aloha	Misafirperverlik	11:11 Dk
5	Prensesin Yavru Köpekleri	İngiltere	İngiliz sarayı, çay davetleri	So long	Sorumluluk	11:58 Dk
6	Sahra Çölü Kızağı	Afrika Kitası	Çöl yaşamı	Selamün Aleyküm, Habibi	Dayanıklılık	11:11 Dk
7	Işıklar, Kamera, Kayıt	ABD (Kaliforniya eyaleti)	Hollywood film endüstrisi	Action, Cut, Lights, camera, action, Director/producer	Keşif	11:21 Dk
8	Baloncuk (Kabarcık) Sorunu	İskoçya /LochNess Gölü	LochNess Canavarı efsanesi (Nessie), Gayda	Nessie, Bagpipes	Disiplin	11:11 Dk
9	Zamana Karşı Yarış	Kenya	Savana, Afrika yöresel hayvanları, geleneksel giysiler	Safari, Nairobi, Jambo	Denge	11:20 Dk
10	Moğolistan Yıldızları	Moğolistan	Göçebe yaşam tarzı, geleneksel çadırlar (yurtlar), atlı yaşam, Moğol halk müziği ve geleneksel danslar	Sainbainuu Bayartalaa	Keşif	11:20 Dk
11	Muhteşem Samba	Brezilya/Rio De Janeiro	Samba dansı, Rio karnavali,penacho	Bacana	Kültürel Miras	11:22 Dk
12	Piramit Çocuk	Mısır Kahire yakınları ve piramitler bölgesi	Nil nehri, piramitler, Sfenks, Çöl ve Nil Nehri, yerel kıyafetler, Mısır mutfağı	Yalla	Kültürel farkındalık	12:03 Dk
13	Buz Kesilmek	Kanada/ Vancouver	Buz hokeyi, Soğuk kış havası, karta kaplı alanlar, buzlu göller	Hey, Thanks, Sorry	Dayanışma	11:21 Dk
14	Goril Orkestrası	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Konga davulları, festival, goriller	Mbote,Tata	Kültür Temsili	11:11 Dk
15	Denge göstergesi	Rusya/ Moskova	Kızıl meydan, sirk, unicycle	Ура! (Ura!), Привет (Privet), Спасибо (Spasibo)	Duyarlılık	11:22 Dk
16	Kâğıt Muhafızları	Japonya	Origami, Japonya manzaraları (Tapınaklar, kiraz çiçekleri)	こんにちは (Konnichiwa), ありがとう (Arigato), がんばって! (Ganbatte!), 折り紙 (Origami), さようなら (Sayōnara)	Kültür Çeşitliliği	11:22 Dk
17	Viking Seferi Viking köyü ve çevresi	Norveç	Su yolları, Viking çorapları, Viking şapkası, Viking gemileri	“Halló”, “Takk”, “Viking”, “Sjómaður”	Keşif	12:03 Dk
18	Danimarka Krallığı (Grönland)	Grönland bölgesi ve kültürü (köpek kızağı, buzlu sahneler)	Aluu	Danimarka Krallığı (Grönland)	Danimarka Tarihi	11:22 Dk
19	Kazanan Tarif	Fransa	Eyfel kulesi	Olala	Yaratıcılık	11:16 Dk

		(Paris)				
20	Hayaleti Takip et	Romanya	Orman, şato, kilim, cadılar bayramı	Poftim	Gelenek	12:02 Dk
21	Pop Star (Yıldızı)	Vietnam	Kalabalık şehirler ve kırsal alanlar, yelkenli gemileri, pirinç tarlaları (sulak), Kelibel	Vioy Toy	Saygı	11:21 Dk
22	Tüylü Dostlarımız	Papua Yeni Gine	Tropikal yağmur ormanları, rengarenk kuşlar (özellikle cennet kuşu), Ahşap kutübeler, doğayla iç içe yaşam, canlı renkler, geleneksel dansları	Em Naun	Disiplin	11:05 Dk
23	Resim Arkadaşlığı	Hollanda	Peynir, Lale, yüksek değerli menler	Hallo, hu hut ye?	Doğa	12:00 Dk
24	Fiesta, Fiesta (Şenlik-parti)	Meksika	Plaj, büyük şehirler, renkli kıyafetler, el sanatları	Felizcumpleanos	Misafirperverlik	12:02 Dk
25	Boonying'in Banyosu	Tayland	Lotus çiçeği, Fil barınakları	Sawatdee	Birliktelik	12:03 Dk
26	Aile Zamanı	Kore	Kimchi, Seul	Bbal-li	Dinamizm	12:02 Dk
27	Hız Parkuru	Monako	Plajlar, tepeler, bir dolu tekne olan bir liman ve prensesin sarayı, araba yarışı (Grand Prix)	Alonzi	Modernleşme	12:01 Dk
28	Peynir Peşinde	İsviçre	Alpler, peynir, örneğin dirndl benzeri elbiseler, şapka ve askılı pantolonlar	Sali	Gelenek	12:01 Dk
29	Firari Rex	Danimarka	Ufak tepeler	Velkommen	Toplumsal uyum	12:03 Dk
30	İzci Zebra lar	Zimbabve	Victorria şelalesi, Baobab ağacı, Teyta şahini, Dikenli kavun/armut (pricklypear)	Shona dili, Buşibuşu	Doğaya saygı	12:00 Dk
31	Avustralya hayvanları	Sidney	Today, Huru	Sidney, opera binası, plajlar, yağmur ormanları, çöl, ATV kuşu, Kuala, kanguru	Toplumsallık	12:02 Dk
32	Penguen Geçidi	Yeni Zelanda	Dağlar, ovalar, yuvarlak yeşil tepeler, kumlu plajlar, buzullar, penguenler, Kiwi kuşu	To don your maid	Doğa	12:02 Dk
33	Muhteşem Moritz	Viyana	Danuba (Tuna) nehri, saray	Wunderbar	Kültürel zenginlik	12:03 Dk
34	Uzaya Fırlatma	Çin	Çok hızlı trenleri, Oriental Pearl Tower (Doğu'nun İncisi Kulesi)	Zou	Gelenek	12:03 Dk
35	İtfaiyeci Baba	Almanya	Klasik müzik, lezzetli sosisler	Danke	Yardımlaşma	12:03 Dk
36	Meydanda Arama	Çek Cumhuriyeti, Prag	Taş köprüler, şatolar, kuleler, (orloj)	Ano, Ne	Keşif	12:03 Dk
37	Uçuşan Renkler	Hindistan	Baharatlar, yemekler, el işleri	şükriya	Dayanıklılık	12:02 Dk
38	Korsan Definesi	Britanya	Güneş, kum, adalar, sörf	Cheese and bread	Birlik	12:01 Dk
39	Uçuş Hayranları	Peru	Yağmur ormanları, ant dağları	Gracias	Sadelik	12:02 Dk
40	Oyuncak Peşinde	Güney Afrika	Plajlar, Hillbrow Tower kulesi	Howzit	Sosyal hayat	12:01 Dk
41	Aslan Dansı	Tayvan	Taype (Taipei), festivaller	Şe şe	Kültürel etkinlik	12:03 Dk
42	Madenci Sorunu	Bolivya	Salad de Uyuni	Hola	Tarih	12:02 Dk
43	Kar Topu	Finlandiya	Kızak	Kiitos	Gelenek	12:02 Dk
44	Tekerlekli Eğlence	Bangladeş	Büyük şehirler, kırsal alanlar, Padma, tekne	Tik açe	Koruma	12:00 Dk
45	Santorini Çuf Çufu	Yunanistan	Beyaz evler	Haricka	Dayanışma	12:02 Dk
46	Yağmur Gezisi	İngiltere (Londra)	Londra Köprüsü, Big ben saati, Trafalgar meydanı	"taa"	Tarih	12:21 Dk
47	Balık Arkadaşlar	Maldivler	Su alferentisi, çok renkli balıklar, deniz canlıları	KihiNe?	İnanç	12:20 Dk
48	Jamaika Dalgaları	Jamaika	Mavi sular, kumlu plajlar, gün ışığı, reggae	Irie	Saygı	12:21 Dk
49	Şövalye Zamanı	İspanya	Toledo, Taş köprüler, uzun kuleler, şato	Vamos	Kültürel miras	11:21 Dk
50	Jett'ten Dile Ne Dilersen	Türkiye	Kapadokya, cami, masallar, prenses	Selam	Denge	11:19 Dk
51	Çiftçi Jett	Güney Fransa	Tepe, çiçek tarlası, çiftlik, şatolar	Enchante	Bellek	11:21 Dk
52	Gösteri Yapmak	ABD/ New York	Empire State Binası, Özgürlük heykeli, Times meydanı	Encore	Ahenk	11:26 Dk

Birinci sezonda, kültürel temsiller farklı coğrafyaların grafik tasarım yoluyla sadeleştirilmiş görsel ve işitsel kodlar aracılığıyla sunulmaktadır. 1. bölümde Nepal'e özgü Himalaya dağları ve geleneksel kıyafetler, "Namaste" ifadesiyle yardımlaşma temasını, 2. bölümde Çin Seddi ve geleneksel Çin gölge tiyatrosu figürleri, "Nihao" ifadesiyle dayanışma temasını, 3. bölümde Venedik gondolları ve su kanalları aracılığıyla kültürel farkındalık temasını aktarmaktadır. 4. bölümde Hawaii'deki tropikal bitkiler ve hula dansı figürleriyle misafirperverlik, 5. bölümde İngiltere'de saray mimarisi üzerinden sorumluluk ve sosyal nezaket, 6. bölümde Sahra Çölü manzaraları aracılığıyla dayanıklılık, 7. bölümde Hollywood film endüstrisiyle keşif teması işlenmiştir. 8. bölümde İskoçya'daki Loch Ness ve Gayda ile disiplin teması, 9. bölümde Kenya'daki savanalar ve geleneksel giysilerle denge teması aktarılmıştır. 10. bölümde Moğolistan'daki göçebe yaşam tarzı ve geleneksel cadırlarla keşif teması, 11. bölümde

Brezilya'daki Rio Karnavalı ve samba ile kültürel miras teması, 12. bölümde Mısır'daki piramitler ve Nil Nehri ile kültürel farkındalık teması işlenmiştir.

Görsel 1a (Sol). 1.Sezon
Gölge Oyunu Bölüm 2 /
Görsel 1b (Orta). 1. Sezon
Moğalistan Yıldızları Bölüm
10 / Görsel 1c (Sağ). 1. Sezon
Muhteşem Samba 11. Bölüm

Görsel 2a (Sol). 1.Sezon Kağıt
Muhafızları Bölüm 16 /
Görsel 2b (Orta). 1. Sezon
Resim Arkadaşlığı Bölüm 23
/ Görsel 2c (Sağ). 1. Sezon
Peynir Peşinde Bölüm 28

13. bölümde Kanada'daki buz hokeyi ve kış manzaraları ile dayanışma, 14. bölümde Kongo'daki ormanlar ve goril orkestrası ile kültür temsili, 15. bölümde Rusya'daki Kızıl Meydan ve sirk ile duyarlılık teması aktarılmıştır. 16. bölümde Japonya'daki origami ve tapınaklarla kültür çeşitliliği, 17. bölümde Norveç'teki Viking köyüyle keşif teması, 18. bölümde Grönland'daki buzlu sahneler ve köpek kızağı ile Danimarka Krallığı teması işlenmiştir. 19. bölümde Fransa'daki Eyfel Kulesi ve Paris'le yaratıcılık, 20. bölümde Romanya'daki orman ve şato ile gelenek teması, 21. bölümde Vietnam'daki pirinç tarlaları ile saygı teması aktarılmıştır. 22. bölümde Papua Yeni Gine'de tropikal ormanlar ve geleneksel danslarla disiplin, 23. bölümde Hollanda'daki peynir ve laleler ile doğa teması, 24. bölümde Meksika'daki plajlar ve renkli kıyafetlerle misafirperverlik teması işlenmiştir. 25. bölümde Tayland'daki lotus çiçekleri ve fil barınakları ile birliktelik, 26. bölümde Kore'deki kimchi ve Seul ile dinamizm teması aktarılmıştır. 27. bölümde Monako'daki sahil manzaraları ve araba yarışı ile modernleşme, 28. bölümde İsviçre'deki Alpler ve peynir ile gelenek teması, 29. bölümde Danimarka'daki tepeler ile toplumsal uyum teması işlenmiştir. 30. bölümde Zimbabve'deki Victoria Şelalesi ve Baobab ağaçları ile doğaya saygı teması, 31. bölümde Avustralya'daki plajlar ve kangurular ile toplumsallık, 32. bölümde Yeni Zelanda'daki yuvarlak yeşil tepeler ve penguenlerle doğa teması aktarılmıştır. 33. bölümde Avusturya'daki Tuna Nehri ve sarayla kültürel zenginlik teması, 34. bölümde Çin'deki hızlı trenler ile gelenek teması, 35. bölümde Almanya'daki klasik müzik ve sosislerle yardımlaşma teması işlenmiştir. 36. bölümde Çek Cumhuriyeti'ndeki taş köprülerle keşif, 37. bölümde Hindistan'daki baharatlar ve yemeklerle dayanıklılık teması, 38. bölümde Britanya'daki adalar ve güneşle birlik teması aktarılmıştır. 39. bölümde Peru'daki ant dağları ve yağmur ormanları ile sadelik, 40. bölümde Güney Afrika'daki Hillbrow Tower ile sosyal hayat teması, 41. bölümde Tayvan'daki festivallerle kültürel etkinlik teması, 42. bölümde Bolivya'daki Uyuni Tuz Gölü ile tarih teması işlenmiştir. 43. bölümde Finlandiya'daki karla kaplı peyzajlarla gelenek, 44. bölümde Bangladeş'teki kırsal alanlar ve nehirle koruma teması, 45. bölümde Yunanistan'daki beyaz evlerle dayanışma teması aktarılmıştır. 46. bölümde İngiltere'deki Big Ben ile tarih, 47. bölümde Maldivler 'deki renkli balıkların inanç teması, 48. bölümde Jamaika'daki mavi sular ve reggae ile saygı teması, 49. bölümde İspanya'daki Toledo ile kültürel miras teması işlenmiştir. 50. bölümde Türkiye'deki Kapadokya ve masallar ile denge teması, 51. bölümde Fransa'daki çiçek tarlası ve şatolarla bellek teması, 52. bölümde New York'taki Empire State Binası ile ahenk teması aktarılmıştır. Bu 52 bölüm boyunca farklı coğrafyaların kültürel temaları, görsel ve işitsel kodlar aracılığıyla sadeleştirilmiş bir şekilde sunulmuş ve çocuk izleyicilere kültürel değerler, toplum yapıları ve doğayla olan ilişkiler anlatılmıştır.

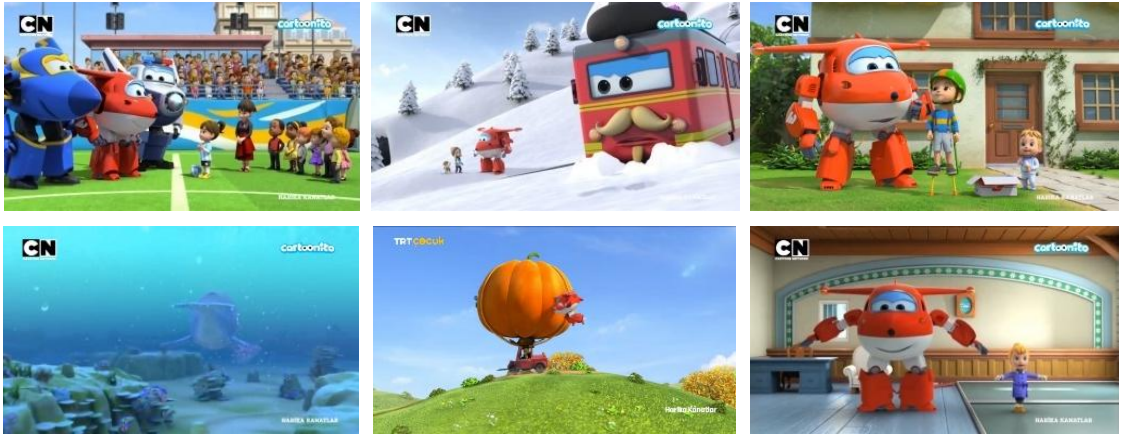
2. SEZON (Bölüm 53-104)

Bölüm	Bölüm Adı	Ülke / Bölge	Görsel Kodlar (Özel Mekânlar)	İşitsel Kod (Selamlaşma)	Kültürel Anlam / Tema	Süre
53	Hong Kong 'tan Geldi	Çin / Hong Kong	Yüksek binalar, Kung Fu	Leng ye	Yenilik	12:02 Dk
54	Yeti Arayışı	Bhutan	Sakteng vahşi hayat mabedi, Yeti	Kuzuzangpo la	Koruma	12:05 Dk
55	Yüzen Domuzlar	Bahamalar	Yüzen domuzlar	TrueTrue	Arkadaşlık	11:59 Dk
56	Kocaman Şişirme	Atina	Yapı, Antik Tiyatro, Eros	Kalosirthes	Dayanıklılık	11:53 Dk
57	Tango Takımı	Arjantin	Kızıl Roza, tango, futbol	Baylemos	Tutku	11:59 Dk
58	Buzdağının Görünen Kısmı	ABD	Yupi, Buz dağları	Çiko	Direnç	11:59 Dk
59	Alp Yardımı	İsviçre	Alpler	BisSpöter	Gelişim	11:59 Dk
60	Büyük Düşün	Peru	Naska çizgileri	sulpayi	Neşe	12:02 Dk
61	Dubai Uçuşu	Türkiye, Kapadokya	Peri Bacaları	Merhaba	Keşif	12:02 Dk
62	Jeju Devi	Peru	And Dağları	Hola	Dayanışma	12:02 Dk
63	-	-	-	-	-	-
64	Küçük Büyük Hanım	Norveç	Viking Köyü	Hei	Tarih	11:57 Dk
65	-	-	-	-	-	-
66	-	-	-	-	-	-
67	Geçmiş Zamanlara Yolculuk	Meksika	Oaxaca Festivali	Hola	Hatıra	12:01 Dk
68	Geçmiş Zamanlara Yolculuk	Çin	Çin Seddi	Nǐhǎo	Kültürel miras	12:01 Dk
69	-	-	-	-	-	-
70	-	-	-	-	-	-
71	-	-	-	-	-	-
72	-	-	-	-	-	-
73	Harika Yedili	Wyoming	Titan sıra dağları, Bizon sürüleri, ovalar	Fişekle (kovboylar hızlanmak istediklerinde böyle söyler)- (Get a move on!)	Vahşi yaşam	12:02 Dk
74	Balina Hikayesi	Fiji	Tropikal yağmur ormanları, tropikal balık türleri	Bula	Doğal yaşam	12:03 Dk
75	Bermuda Yanılması	Bermuda/Hamilton	Bermuda üçgeni	Çıtır duruyor/Tarz demek-(Style)	Uyum	12:00 Dk
76	Bermuda Yanılması	Bermuda/Hamilton	Bermuda üçgeni	Çıtır duruyor	Umut	12:01 Dk
77	Gül, Prens, Gül	Liechtenstein	Dağ ve kaleler	Ya, Nayn	Güzellik	12:02 Dk
78	-	-	-	-	-	-
79	Marstaki Görev	Şili	Gözlem evleri, Elqui vadisi	mucho gusto	Bilimsel keşif	12:02 Dk
80	Noelin Altında	Avustralya/ İdney	Sidneyin ünlü limanı	Boomer, crisy	Uyum	12:02 Dk
81	Matkaplar ve Heyecan	Singapur	Yüksek binalar	shioik	Keşif	12:02 Dk
82	Uçan Ejderha	Polonya	Tarihi binalar, şatolar, Yusufçuk sineği, Ejderha Festivali	czesc (çeşç)	Toplumsallık	12:03 Dk
83	Kalkama Testi	Malezya	Ender bitkiler, Böcek yiyen, İbrik bitkisi	Kecil, Besar	Doğa	12:00 Dk
84	Kabak Yuvarlama	Ludwigsburg/ Almanya	Saraylar, bahçeler, Balkabağı Festivali	Kürbis	Saygı	11:03 Dk
85	Çifte Sorun	Endonezya	Volkan Adası, Begimont(tenis)	TerimaKasih	Duyarlılık	12:02 Dk
86	Çifte Sorun	Namibya	Hayvanlar, Zebralar, ceylanlar, filler vs., Namib Çölü	Ongay	Dayanıklılık	12:02 Dk
87	Deniz Kızı Melodisi	Danimarka	Ada, plaj, tekne,deniz kızı ve deniz adamı hikayesi	Tak, Selv tak	Barış	12:02 Dk
88	Dalmaçya Köpekçersizi	Danimarka	Taş duvarlar, Dalmaçya köpeği	Bok (bak)	Tarih	12:03 Dk
89	BersetonaKuş Evi	Barselona/ İspanya	Park Güell, Binalar, AntoniGaudi	Si us plau, Gracies	Gelecek	12:03 Dk
90	Kutudaki Kedi	Tokyo/ Japonya	Tashirojima Adası, Kediler, Kedi hediyeleri satan dükkanlar, Origami	Doko e, Soko	Modernlik	12:01 Dk
91	Hava ya da Değil	Tonga/ Güney Pasifik	Su püskürtken kayalar, Güvercin Geçidi	AhoMalieikai	Yardımlaşma	12:03 Dk
92	Çok Özel Teslimat	Gwangju/Kore	Hanok, yemekler, Bibimbap, Songyeon	o-nil	Yardımlaşma	12:02 Dk
93	Çok Özel Teslimat 2	Antarktika	Soğuk, kar, Foklar		Doğa	12:02 Dk
94	Bale Zamanı	Sibirya/ Rusya	Soğuk, Şehirler	Spasiba, Pajalusta	Doğa	12:01 Dk
95	Yeni Zelanda	Yeni Zelanda/ Pasifik Okyanusu	Bitki ve hayvanlar, Koyunlar	Kia ora	Değişim	11:51 Dk
96	Blockosaurus Parkı	Romanya/ Avrupa	Karpat Dağları, Bran Kalesi	Limitelor	Zenginlik	12:01 Dk
97	Topaç Sorunu	Kolombiya	Amozon yağmur ormanları, uzun köprüler	Amigos, vamos	Dayanıklılık	10:59 Dk
98	Mangrov Problemi	Mekong/Kamboçya	Kazıklar üzerindeki evler, muson yağmurları	To	Doğa	12:00 Dk
99	Çifte Sorun	Roma/İtalya	Eski binalar, Treviçeşmesi,kolezyum	Voloce	Dayanıklılık	12:03 Dk
100	Hız Tümseği	Doha/Katar	Yüksek şehirler, Doha Kulesi, SouqWaqif	Jamil	Estetik	12:02 Dk
101	Beni Şaşırtan Casus	Güney Afrika	Dağlar, Afrika pengueni	Molo	Yaban Hayatı	12:03 Dk

102	Mars Görevi	Şili/Güney Amerika	Equi, gözlem evleri, Ay Vadisi	Gracias, Mucho Gusto	Bilim	12:02 Dk
103	Truva Yolu	Türkiye	Çocuk bayramı, Dünya harikaları, Turuva Atı	Çabuk Olmalıyız, Hoşçakal	Mimari	12:03 Dk
104	Buzda LochNess	İskoçya	Şatolar, Highland Sığınağı, Curling	A little, a wee bit	Keşif	12:02 Dk

İkinci sezonda, kültürel temsiller farklı coğrafyaların grafik tasarım yoluyla sadeleştirilmiş görsel ve işitsel kodlar aracılığıyla sunulmaya devam etmektedir. 53. bölümde Çin'in Hong Kong şehrindeki yüksek binalar ve Kung Fu ile yenilik teması, 54. bölümde Bhutan'daki Sakteng vahşi yaşam mabedi ve Yeti ile koruma teması, 55. bölümde Bahamalar'daki yüzen domuzlar ve tropikal doğa ile arkadaşlık teması aktarılmıştır. 56. bölümde Yunanistan'daki antik tiyatro ve Eros figürleriyle dayanıklılık, 57. bölümde Arjantin'deki tango ve futbol ile tutku teması, 58. bölümde ABD'deki buz dağları ve çiko ile direnç teması işlenmiştir. 59. bölümde İsviçre'nin Alpleri ile gelişim teması, 60. bölümde Peru'daki Naska Çizgileri ile neşe teması, 61. bölümde Türkiye'nin Kapadokya'sındaki peri bacaları ile keşif teması aktarılmıştır. 62. bölümde Peru'daki And Dağları ile dayanışma, 63. bölümde Norveç'teki Viking köyüyle tarih teması, 64. bölümde Meksika'daki Oaxaca Festivali ile hatıra teması, 65. bölümde Çin'in Çin Seddi ile kültürel miras teması işlenmiştir.

Görsel 3a (Sol). 2.Sezon Tango Takımı Bölüm 57 / Görsel 3b (Orta). 2. Sezon Alp Yardımı Bölüm 59 / Görsel 3c (Sağ). 2. Sezon Küçük Büyük Hanım Bölüm 64

Görsel 4a (Sol). 2. Sezon Balina Hikayesi Bölüm 74 / Görsel 4b (Orta). 2. Sezon Kabak Yuvarlama Bölüm 84 / Görsel 4c (Sağ). 2. Sezon Bale Zamanı Bölüm 94

66. bölümde Wyoming'deki Titan sıra dağları ile vahşi yaşam teması, 67. bölümde Fiji'deki tropikal yağmur ormanları ve tropikal balıklarla doğal yaşam teması, 68. bölümde Bermuda'da Bermuda üçgeni ile uyum teması aktarılmıştır. 69. bölümde Liechtenstein'deki dağlar ve kalelerle güzellik teması, 70. bölümde Şili'deki gözlem evleri ile bilimsel keşif teması, 71. bölümde Avustralya'nın Sidney Limanı ile uyum teması işlenmiştir. 72. bölümde Singapur'daki yüksek binalar ile keşif teması, 73. bölümde Polonya'daki tarihi binalar ve Ejderha Festivali ile toplumsallık teması, 74. bölümde Malezya'daki endemik bitkiler ile doğa teması aktarılmıştır. 75. bölümde Almanya'daki saraylar ve Balkabağı Festivali ile saygı teması, 76. bölümde Endonezya'daki volkan adası ve tenis ile duyarlılık teması, 77. bölümde Namibya'daki çöl manzaraları ve hayvanlar ile dayanıklılık teması işlenmiştir. 78. bölümde Danimarka'daki ada ve deniz kızı ile barış teması, 79. bölümde Romanya'daki Karpat dağları ve Bran Kalesi ile zenginlik teması, 80. bölümde Kolombiya'daki Amazon yağmur ormanları ile dayanıklılık teması aktarılmıştır. 81. bölümde Kamboçya'daki kazıklı evler ve muson yağmurları ile doğa teması, 82. bölümde Roma'daki eski yapılar ve Trevi Çeşmesi ile dayanıklılık teması, 83. bölümde Katar'daki yüksek binalar ve Doha Kulesi ile estetik teması işlenmiştir. 84. bölümde Güney Afrika'daki dağlar ve Afrika pengueni ile yaban hayatı teması, 85. bölümde Şili'deki gözlem evleri ile bilim teması, 86. bölümde Truva'daki çocuk bayramı ve Dünya harikaları ile mimari teması aktarılmıştır. 87. bölümde İskoçya'daki şatolar ve Highland Sığınağı ile keşif teması, 88. bölümde Japonya'daki kediler ve origami ile modernlik teması, 89. bölümde Çek Cumhuriyeti'ndeki köprüler ve tarihi yapılar ile gelenek teması işlenmiştir. 90. bölümde Güney Kore'deki hızlı trenler ile dijital dönüşüm teması, 91. bölümde Yeni Zelanda'daki koyunlar ve bitkiler ile değişim teması, 92. bölümde Romanya'daki Karpat

Dağları ve Bran Kalesi ile zenginlik teması aktarılmıştır. 93. bölümde Güney Kore'deki yemek kültürü ve bibimbap ile yardımlaşma teması, 94. bölümde Antarktika'daki soğuk hava ve foklarla doğa teması, 95. bölümde Rusya'daki soğuk şehirler ve kış manzaraları ile doğa teması işlenmiştir. 96. bölümde Portekiz'deki Balaton Nehri ve Zincir Köprü ile dayanıklılık teması, 97. bölümde Yunan Adası'ndaki mavi-beyaz evler ile zarafet teması, 98. bölümde Kanada'daki akçağaç şurubu ile estetik teması, 99. bölümde Güney Kore'deki teknolojik altyapı ve Dronelar ile dijital dönüşüm teması, 100. bölümde Meksika'daki burrito ile yemek kültürü teması işlenmiştir. 101. bölümde Danimarka'daki kutup manzaraları ve kuzey ışıkları ile doğa koşulları teması, 102. bölümde Peru'daki Yağmur Ormanları ve antik dağlarla sadelik teması, 103. bölümde İngiltere'deki kütüphane ve kitapçılar ile hayal gücü teması, 104. bölümde Cabo Hornos'taki deniz feneri ve ada manzarası ile ada teması aktarılmıştır. Bu sezonda da, farklı coğrafyaların kültürel temaları, görsel ve işitsel kodlarla sadeleştirilmiş bir biçimde sunularak, çocuk izleyicilere kültürel değerler, toplum yapıları ve doğayla olan ilişkiler aktarılmıştır.

3. SEZON (Bölüm 105-144)

Bölüm	Bölüm Adı	Ülke / Bölge	Görsel Kodlar (Özel Mekânlar)	İşitsel Kod	Kültürel Anlam / Tema	Süre
105	Yaban At Kahramanları	Arjantin	Engebeli araziler, Karlı dağlar, Yaban atları	Bonito/ Bonita	Özgürlük	12:03 DK
106	Ağaç Ev Sorunu	Kanada	Raki dağları, buzullar, nehirler	Aurevoir	İş birliği	12:03 DK
107	Uzaya Giden Bursaki	Kazakistan	Baykonur uzay üssü	Damdi	Gözlem	12:03 DK
108	Everglades'te Kaybolan	Florida/ Amerika	Hayvanlar, sulak bölge	Intrepido	Yardımlaşma	12:03 DK
109	Kayıp Valiz Olayı	Amsterdam/ Hollanda	Turizm merkezi, hava limanı	Opgewonden	Yaratıcılık	12:02 DK
110	Kaplıca Yardımcıları	Japonya	Volkanlar, Kar maymunları, kaplıcalar	Onsen	Keşif	12:01 DK
111	İnternet Yayını Felaketi	Musan/ Güney Kore	Tumen Nehri Köprüsü, Hızlı tren	Daedanhae	Sürdürülebilirlik	12:03 DK
112	Filipinlerde Eğlence	Olango/ Filipinler	Adalar	Maganda	Doğa saygısı	12:01 DK
113	Ördek Trajedisi	Battambang/ Kamboçya	Pirinç	Aschar	Dayanıklılık	12:02 DK
114	Çıkışlar ve İnişler	Trier/ Almanya	Eski binalar	GutenMorgen, Schnell	Tarih	12:02 DK
115	Muhteşem Smaç	Madrid/ İspanya	Basketbol takımı	Fantastiko	Modern yaşam	12:02 DK
116	Sürpriz Sörf Köpek Balığı	Burleigh Heads/Avustralya	Sörf	Ace	Doğa bitinci	12:03 DK
117	Büyük Böcek Sorunu	Paris/ Fransa	Binalar, Eiffel kulesi	Rapide	Mühendislik	12:00 DK
118	Büyük Böcek Sorunu	Paris/ Fransa	Binalar, Eiffel kulesi	Rapide	Gelenek	12:02 DK
119	Yer Altı Şehri	Türkiye	İstanbul, Kapadokya, Volkanik kaya	özel	Doğa gücü	12:02 DK
120	Fiyortlarda Kamp	Oslo/Norveç	Fiyortlar, Kuzey Işıkları, Kralliyet sarayı	Apelsil	Kamp yaşamı	12:01 DK
121	Maeklong Pazar Çılgınlığı	Bangkok/ Tayland	Maeklong Pazarı	Kük-kak/	İnanç	12:03 DK
122	Kumdan Kale Ustası	Mont-Saint/ Fransa	Kumdan kaleler	Tresbien (tre byen)	Tarih	12:02 DK
123	Gösteri Devam Etmeli	Çin	Tripitaka, opera	Hao	Geleneksel kültür	12:01 DK
124	Baraka İçin Sirt Çantası	Kenya	Büyük şehirler, kırsal alanlar	Asante	Kültürel zenginlik	12:01 DK
125	Takımyıldızı Sorunu	Toskana Bölgesi/İtalya	Galino	Che bello	Bilim	12:02 DK
126	Moskova Metro su	Moskova/ Rusya	Metrolar	Udaçi	Gelenek	12:02 DK
127	Margaret Adası Hayvanat Bahçesi	Budapeşte/ Macaristan	Baloton, Nehirler, Zincir Köprü	Ezerdekes	Dayanıklılık	12:02 DK
128	Yemek Kamyonu Karmaşası	Portland/ Amerika	Yemek arabaları ve kamyonları, vizyon mutfağı	Evet şef/ (yes, Ches)	İnanç	12:03 DK
129	Cesur Olivia	Londra/ İngiltere	Kitapçılar, kütüphane	Bay bay	Hayal gücü	12:03 DK
130	İşığı Görmek	CaboHornos/ Şili/ Güney Amerika	Deniz Feneri	Buena Onda	Tarih	12:02 DK
131	Balodaki Köpekçikler	İngiltere	Kırsal alanlar, Kralliyet	Şık yerine Gösterişli/ (spectacular)	Ticaret	11:57 DK
132	Vatoz' un Peşinde	Palau/ Güney Pasifik	Adalar	Bokelau	Denge	12:03 DK

133	Fas'ta Kaybolmak	Fas	Sahra Çölü, Serap, Labirent sokaklar, pazarlar	Nanatahara	Mitoloji	12:02 Dk
134	Pijama Partisi	Yeni Delhi/ Hindistan	Yapılar, Hint Kapısı	BahutMazedaar	Dayanıklılık	12:02 Dk
135	Abu Dabi Fırtınası	Abu Dabi/Birleşik Arap Emirlikleri	Basra Körfezi, Şeh Sait, yapılar	Salamah	Topluluk	11:58 Dk
136	Abu Dabi Fırtınası	Abu Dabi/Birleşik Arap Emirlikleri	Basra Körfezi, Şeyh Sait, yapılar	Salamah	Tarih bilinci	12:02 Dk
137	İyi Bir Doktor	Tanzanya	Serengeti, Hayvan Sığınağı	lo	İnanç	12:02 Dk
138	Büyük İsviçre Temizliği	İsviçre	Alpler, dünya kar festivali, fondue peyniri	toll	Barış	12:03 Dk
139	Mykonos'da Nikah Günü	Mikonos/ Yunan Adası	Mavi-Beyaz evler, değirmenler	Opa	Zarafet	11:50 Dk
140	Akçaağaç Şurubu Sürprizi	Quebec/ Kanada	Şeker ormanı, Akçaağaç şurubu, Akçaağaç şekeri	Genial	Estetik	12:02 Dk
141	Dronelar Görevde	Güney Kore	Teknoloji Merkezi	Jeong-ji	Dijital dönüşüm	12:02 Dk
142	Gökyüzündeki Göz	Şili/Güney Amerika	Çöl, Atacama Çölü	No se	Gözlem	12:02 Dk
143	Güzel Bir Burrito	Meksika	Burrito	Bonio/Bonita	Yemek kültürü	12:06 Dk
144	Kedi Faciası	Yeni Zelanda	Manzara, Yaban hayatı, Kiwi kuşu, kivi meyvesi	Choice	Dostluk	12:02 Dk

Üçüncü sezonda, kültürel temsiller, farklı coğrafyaların grafik tasarım yoluyla sadeleştirilmiş görsel ve işitsel kodlar aracılığıyla sunulmaya devam etmektedir. 105. bölümde Arjantin'deki yaban atları ve engibeli arazilerle özgürlük teması, 106. bölümde Kanada'daki Raki Dağları ve buzullar ile iş birliği teması, 107. bölümde Kazakistan'daki Baykonur Uzay Üssü ile gözlem teması, 108. bölümde Florida'daki sulak alanlar ve hayvanlar ile yardımlaşma teması aktarılmıştır. 109. bölümde Hollanda'daki turizm merkezi ve hava limanı ile yaratıcılık teması, 110. bölümde Japonya'daki volkanlar ve kaplıcalar ile keşif teması, 111. bölümde Güney Kore'deki hızlı trenler ve Tumen Nehri Köprüsü ile sürdürülebilirlik teması işlenmiştir.

Görsel 5a (Sol). 3.Sezon Yeraltı Şehri Bölüm 119 / Görsel 5b (Orta). 3. Sezon Yaban Atları Bölüm 105 / Görsel 5c (Sağ). 3. Sezon Kaplıca Yardımcıları Bölüm 110

Görsel 6a (Sol). 3. SezonKumdan Kale Ustası Bölüm 122 / Görsel 6b (Orta). 3. Sezon Yemek Kamyonu Karmaşası Bölüm 128 / Görsel 6c (Sağ). 3. Sezon Gökyüzündeki Göz Bölüm 142

112. bölümde Filipinler'deki adalar ve yerel yaşam ile doğa saygısı teması, 113. bölümde Kamboçya'daki pirinç tarlaları ve Aschar ile dayanıklılık teması, 114. bölümde Almanya'daki eski binalar ve tarihi köprülerle tarih teması aktarılmıştır. 115. bölümde İspanya'daki basketbol takımı ile modern yaşam teması, 116. bölümde Avustralya'daki Burleigh Heads ve sörf ile doğa bilinci teması, 117. bölümde Fransa'daki Eiffel Kulesi ile mühendislik teması, 118. bölümde Fransa'daki Eiffel Kulesi ile gelenek teması işlenmiştir. 119. bölümde Türkiye'deki İstanbul ve Kapadokya ile doğa gücü teması, 120. bölümde Norveç'teki fiyortlar ve Kuzey Işıkları ile kamp yaşamı teması, 121. bölümde Tayland'daki Maeklong Pazarı ile inanç teması, 122. bölümde Fransa'daki kumdan kaleler ile tarih teması aktarılmıştır. 123. bölümde Çin'deki Tripitaka Opera ile geleneksel kültür teması, 124. bölümde Kenya'daki büyük şehirler ve kırsal alanlarla kültürel zenginlik teması, 125. bölümde İtalya'daki Toskana Bölgesi ile bilim teması, 126. bölümde Rusya'daki Moskova Metro'su ile gelenek teması işlenmiştir. 127. bölümde Macaristan'daki Margaret Adası Hayvanat Bahçesi ile dayanıklılık teması, 128. bölümde ABD'deki Portland'daki yemek kamyonları ile inanç teması, 129. bölümde İngiltere'deki kitapçılar ve kütüphaneler ile hayal gücü teması, 130. bölümde Şili'deki deniz feneri ile tarih

teması aktarılmıştır. 131. bölümde İngiltere'deki kırsal alanlar ve Kraliyet ile ticaret teması, 132. bölümde Palau'daki adalar ile denge teması, 133. bölümde Fas'taki Sahra Çölü ve pazarlarla mitoloji teması, 134. bölümde Hindistan'daki Hint Kapısı ile dayanıklılık teması işlenmiştir. 135. bölümde Birleşik Arap Emirlikleri'nde Basra Körfezi ve yapılar ile topluluk teması, 136. bölümde aynı bölgede Basra Körfezi ve yapılar ile tarih bilinci teması aktarılmıştır. 137. bölümde Tanzanya'daki Serengeti ile inanç teması, 138. bölümde İsviçre'deki Alpler ve kar festivali ile barış teması, 139. bölümde Yunan Adası Mykonos'taki mavi-beyaz evlerle zarafet teması, 140. bölümde Kanada'daki akçaağaç şurubu ile estetik teması işlenmiştir. 141. bölümde Güney Kore'deki teknoloji merkezi ile dijital dönüşüm teması, 142. bölümde Şili'deki Atacama Çölü ile gözlem teması, 143. bölümde Meksika'daki burrito ile yemek kültürü teması, 144. bölümde Yeni Zelanda'daki yaban hayatı ve Kiwi kuşuyla dostluk teması aktarılmıştır. Üçüncü sezonda da, her bölümde kültürel temalar görsel ve işitsel kodlarla sadeleştirilmiş bir şekilde sunulmuş, çocuk izleyicilere kültürel değerler, toplumsal yapılar ve doğayla olan ilişkiler aktarılmıştır.

Sonuç

Bu araştırma, "Harika Kanatlar" animasyon dizisinde kültürel anlamın grafik tasarım aracılığıyla nasıl görselleştirildiğini ve televizyon yayıncılığı bağlamında nasıl yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, çocuklara yönelik animasyonların yalnızca eğlence temelli görsel ürünler değil; televizyonun görsel-işitsel anlatı yapısı içinde kültürel temsiller üreten medya metinleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda elde edilen bulgular, kültürel temsillerin animasyonun anlatısında rastlantısal imgelerle değil renk, biçim, mekân, simge, tipografik ve işitsel öğelerin birlikte çalıştığı sistematik bir görsel kodlama yapısı içinde kurgulandığını açıkça ortaya koymuştur. Grafik tasarım, animasyon anlatısında yalnızca estetik bir düzenleme aracı olmanın ötesine geçerek, kültürel anlamın üretildiği temel bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir. Mekân tasarımlarında coğrafi ve kültürel bağlamın bilinçli bir şekilde sadeleştirilmesi, karakter tasarımlarının biçimsel ekonomi ilkeleri doğrultusunda sadeleştirilerek kullanılmasına olanak tanımaktadır. Bu strateji, kültürel içeriklerin çocuk izleyici tarafından hızlı, sezgisel ve tekrar edilebilir bir dil aracılığıyla aktarılmasını sağlamaktadır. Grafik tasarım, aynı kültürel kodların farklı sezon ve anlatılarda benzer biçimsel stratejilerle yeniden üretilmesine olanak tanıyarak, televizyon yayıncılığının süre, ritim ve anlatı ekonomisiyle uyumlu bir kültürel aktarım dili oluşturmakta; süreklilik, tanınırlık ve görsel bellek oluşturma ilkeleriyle örtüşmektedir. Bu sayede kültürel temsil, geçici imgelerden ziyade, izleyicinin kolayca tanıyabileceği ve hatırlayabileceği görsel şemalar aracılığıyla yapılandırılmaktadır. Televizyon yayıncılığı bağlamında animasyon dizileri, süreklilik ve tekrar ilkeleri üzerinden çalışan anlatı yapıları sunmaktadır. Harika Kanatlar' da grafik tasarım aracılığıyla oluşturulan kültürel kodların farklı bölümler ve sezonlar boyunca benzer biçimsel stratejilerle yeniden üretilmesi, kültürel temsillerin görsel bellek yoluyla pekiştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, televizyonun çocuk izleyici üzerindeki etkisini arttıran tanınırlık, süreklilik ve alışkanlık mekanizmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Böylece kültürel temsil, geçici imgelerden ziyade izleyicinin kolayca tanıyabileceği ve hatırlayabileceği görsel şemalar aracılığıyla yapılandırılmaktadır. Ayrıca, çocuk izleyiciye yönelik animasyonlarda grafik tasarımın pedagojik açıdan güvenli bir kültürel aktarım sunduğunu da göstermektedir. Kültürel farklılıklar, aşırı stereotipleştirmeden kaçınılarak sade, dengeli ve sembolik bir görsel dilde sunulmakta ve bu sayede kültürlerarası farkındalık, yargılayıcı olmayan bir biçimde erken yaşta izleyiciye aktarılabilir. Grafik tasarımın bu yönü, televizyonun eğitici ve yönlendirici işleviyle örtüşerek animasyon anlatısını kültürel öğrenme sürecinin bir parçası haline getirmektedir. Sonuç olarak, bu araştırma, Harika Kanatlar animasyon dizisini kültürel temaların yalnızca betimlendiği bir anlatı olarak değil, grafik tasarım, görsel-işitsel kodlama ve televizyon yayıncılığına özgü anlatı stratejileri aracılığıyla kültürel anlamın sistematik biçimde yapılandırıldığı bir görsel iletişim ortamı olarak ele almaktadır. Bu çalışma, çocuk animasyonlarında grafik tasarımın kültürel aktarım ve anlamlandırma süreçlerindeki belirleyici rolünü televizyon bağlamı içinde görünür kılmakta ve bu alandaki disiplinlerarası araştırmalara kuramsal ve yöntemsel bir zemin sunmaktadır. Araştırma, "Harika Kanatlar" dizisinde kültürel anlamın grafik tasarım yoluyla

nasıl görselleştirildiğini ortaya koymakla birlikte, televizyon yayıncılığı bağlamında çocuk animasyonlarının kültürel temsil üretimindeki rolüne ilişkin yeni açılımlar ortaya koyarak, ilerleyen süreçte yapılacak çalışmalara da çeşitli bulgular sunmaktadır. Elde edilen bulgular ile benzer bir yaklaşımın farklı çocuk animasyonları ve animasyon serileri üzerinde uygulanması, grafik tasarımın kültürel temsili yalnızca görsel öğeler düzeyinde değil; televizyonun görsel-işitsel anlatı yapısı içerisinde bütüncül bir anlam üretim sürecinin parçası olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu durum her iki alanın da kültürel temsil süreçlerindeki rolünün karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine imkân tanıyacaktır. Ayrıca, grafik tasarım öğelerinin kültürel anlam üretimindeki işlevleri, televizyonun görsel-işitsel anlatı yapısı içinde farklı yaş gruplarına yönelik animasyonlar bağlamında ele alınabilir. Okul öncesi ve ilkokul çağındaki izleyicilere yönelik animasyonlar arasında yapılacak karşılaştırmalar, görsel kodlama stratejilerinin yaşa göre nasıl farklılaştığını incelemek açısından önemli bir katkı sunabilir. Grafik tasarımın kültürel temsildeki rolü, televizyonun görsel-işitsel anlatı yapısı içerisinde yalnızca görsel öğelerle sınırlı kalmayıp, tipografik, işitsel ve hareketli grafik unsurların bütünlük kullanımı üzerinden daha ayrıntılı bir biçimde analiz edilebilir. Hareket, ritim ve ses tasarımının görsel kodlarla birlikte anlam üretmeye nasıl katkıda bulunduğuna odaklanan çok duyulu analizler, animasyon çalışmalarını grafik tasarım ve televizyon yayıncılığı bağlamlarını birlikte ele alan yeni bir perspektifle değerlendirmeye olanak tanıyarak, yeni bir bakış açısı kazandırabilir. Gelecek çalışmalarda, içerik analizlerine ek olarak çocuk izleyicilerin görsel kodları nasıl algıladıkları ve yorumladıkları üzerine alımlama araştırmaları yapılabilir. Bu tür çalışmalar, grafik tasarım yoluyla sunulan kültürel temsillerin izleyici üzerindeki etkilerini, televizyonun görsel-işitsel anlatı yapısı içerisinde doğrudan gözlemleyerek mevcut bulguları destekleyici veriler üretebilir. Son olarak, grafik tasarım ve kültürel temsil ilişkisi yalnızca animasyon dizileriyle sınırlı kalmayıp bunun yanı sıra dijital oyunlar, mobil uygulamalar ve etkileşimli çocuk içerikleri gibi farklı medya ortamlarında da ele alınabilir. Böylece grafik tasarımın kültürel anlam üretimindeki rolü, televizyon yayıncılığı ile güncel dijital medya pratikleri arasında kurulan süreklilik çerçevesinde daha geniş bir perspektifle değerlendirilmiş olacaktır.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur / The authors contributed equally to the study.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The authors report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Üretken yapay zekâ desteği yoktur/kullanılmamıştır / No generative artificial intelligence support was used.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Özlem Çepni Aktaş <https://orcid.org/0000-0001-8461-1359>

Özlem Kum <https://orcid.org/0000-0002-6567-7974>

Kaynakça

- Ambrose, G., & Harris, P. (2013). *Grafik tasarımda imge* (M. K. İz, Çev.). Literatür Yayınları.
- Ambrose, G., & Harris, P. (2013). *Grafik tasarımda renk* (B. Bayrak, Çev.). Literatür Yayınları.
- Ambrose, G., & Harris, P. (2014). *Grafik tasarımda tipografi* (B. Bayrak, Çev.). Literatür Yayınları.
- Barthes, R. (1964). *Mythologies*. Éditions du Seuil.
- Bay, D. N. (2018). Okul öncesi eğitimde bir kültür aktarımı: Millî oyunlar. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 82–104. <https://doi.org/10.19160/ijer.3987217>
- Çakır, M. (2014). *Görsel kültür ve küresel kitle kültürü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çeken, B., & Şenoymak, M. (2019). Çocuklara yönelik grafik kullanıcı arayüzü tasarımının, kullanılabilirlik ve eğlence bakımından önemi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 9(2), 216–233. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.691084>
- Çulha, O. (2011). Göstergebilim (semyotik) tekniği kullanılarak Kanada fotoğraflarının incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 7(13), 409–424.
- Demirkale Kukuoğlu, O. C., & Koyuncu, S. (2022). Çocuklara yönelik oluşturulan grafik arayüzü tasarımlarında bulunan görsel metaforların dönüşümü. *Akdeniz Sanat*, 16(30), 345–363. <https://doi.org/10.48069/akdenizsanat.1120031>
- Demirkale Kukuoğlu, O. C., Yegin, Y. T., & Kuzu, E. S. (2025). Statik tipografiden kinetik tipografiye dijital dönüşüm. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, (10), 1–16.
- Eroğlu, E. (2014). *Etkili iletişim teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2015). *Medya sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Fiske, J. (2010). *İletişim çalışmalarına giriş* (Çev. S. İrvan). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Geçer, E. (2013). *Medya ve popüler kültür: Diziler, televizyon ve toplum*. İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık.
- Giddens, A. (2018). *Mahremiyetin dönüşümü: Modern toplumlarda cinsellik, aşk ve erotizm* (İ. Şahin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Halas, J. (1979). Canlandırma Sineması (Çeviren: Ahmet Sipahioğlu). Eskişehir: Kurgu Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi. *Televizyon ile Öğretim ve Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 256–271.
- Işık, A. (2025). Görsel tasarımın gücü ve sınırları: Jaguar'ın yeniden markalaşma kampanyasında kimlik, yenilik ve tepki üzerine bir araştırma. *Sanat Yazıları*, 53, 836–853. <https://doi.org/10.61742/sanatyazilari.1732345>
- Karaboğa, M. T. (2018). Medya çağında çocuk ve çocuk kültürü: Şiddet ve tüketim kültürünün yansımaları. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 2(2), 1–17.
- Kaptan, Ş. (2008). *Radyo ve televizyonda program yapalım: Nasıl mı?* Ankara: Sobil Yayıncılık.
- Kara, T. (2013). *Sosyal medya endüstrisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Kırık, A. M., & Kozan, E. (2015). Üç boyutlu (3D) dijital animasyon teknolojisinin TV yayıncılığında kullanımı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(13), 292–311. <https://doi.org/10.16992/ASOS.673>
- Laughey, D. (2010). *Medya çalışmaları: Teoriler ve yaklaşımlar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). *Animasyon teknikleri (11–12. sınıf ders materyali)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mutlu, E. (1995). *Televizyonda program yapımı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Mutlu, Erol. (2005). *Küreselleşme, popüler kültür ve medya*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Nielsen, J. (2010). Children's Websites: Usability Issues in Designing for Kids.

- Oksal, A. (2004). *Kuşaklararası Oyun: Yetişkin ve çocuk kültürü arasında bir köprü*. B. Onur & N. Güney (Ed.), Türkiye’de çocuk oyunları: Araştırmalar (ss. 123–128). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Özank, S. (2022). *Animasyon sinemasında karakter tasarımı ve özel eğitim gereksinimi olan bireylerin temsili: “Parastro” uygulama film örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Özmkas, U. (2009). Charles Sanders Peirce’in gösterge kavramı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 32–45. <https://doi.org/10.12780/UUSBD44>
- Postman, N. (2012). *Televizyon: Öldüren eğlence – Gösteri çağında kamusal söylem* (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- San, R. (2021). TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi dizilerdeki kötü karakter arketiplerinin duygusal ve fiziksel biçim ilişkilerinin incelenmesi ve alternatif tasarım önerileri. *Akademik Sanat*, 14, 198–223.
- Türkmen, N. (2013). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139–158.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. H. Öztoprak (Ed.). İnkılap Yayınevi.
- Ürtekin, Ö., & Özker, S. (2018). *Geçmişten günümüze animasyon filmlerinde mekân kullanımı*. 3. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 35–45). Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi.
- Varol Ergen, E. (2014). Çağdaş grafik tasarım eğitiminde kavramsal düşüncüyü ve yaratıcı algıyı geliştirmeye yönelik projeler. *Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 2014(3), 65–71.
- Yeşiltuna Çiftçi, D. (Ed.). (2015). *İletifim ve medya*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zillioğlu, M., & Yüksel, A. H. (2008). *İletifim Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Görsel Kaynakça

* Tüm görsellere ilişkin ekran görüntülerine https://www.cizgivedizi.com/dizi/hk/harika_kanatlar adresinden erişilmiştir.

Voronoi mozaiklemeinin 3B grafik tasarımında görsel dil oluşturma potansiyeli

The potential of voronoi tessellation to generate visual language in 3D graphic design

İpek Fatma Ertan^{1*}

¹ İstanbul Medipol Üniversitesi, İletifim Fakültesi, Medya ve Görsel Sanatlar Bölümü, İstanbul, Türkiye

Özet: Dijital üretim araçlarının ve algoritmik sistemlerin tasarım pratiğine eklenmesi, tasarımcıların hem üretim yöntemlerini hem de estetik değerlendirme süreçlerini köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm içinde öne çıkan tartışmalardan biri, kural tabanlı sistemler aracılığıyla üretilen biçimlerin özgün bir görsel dil kurup kuramayacağı sorusudur. Nitekim prosedürel tasarım yaklaşımları, tasarımcının doğrudan biçim üretiminden giderek uzaklaşıp yönlendirici ve yorumlayıcı bir konuma geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Voronoi mozaikleme, hem matematiksel bir bölüntüleme yöntemi hem de doğaya özgü bir örüntü sistemi olarak, tasarım pratiğinde derin estetik potansiyeller barındıran algoritmik bir biçim üretici olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada Voronoi geometrisinin 3B grafik tasarım bağlamında özgün bir görsel dil ve estetik söylem üretip üretemeyeceği araştırılmaktadır. Araştırmada yöntem olarak görsel analiz benimsenmiştir. Bu çerçevede biçim, ritim, hiyerarşi ve yüzey örgütlenmesi olmak üzere dört temel görsel ilke, afif tasarımı, ambalaj görselleştirmesi ve hareketli grafik alanlarında üretilen 3B tasarım uygulamalarına sistematik biçimde uygulanmıştır. Söz konusu görsel analiz, Voronoi mozaiklemeinin bir geometrik motif ya da yüzey süsleme aracı olarak kullanılmasının dışında; tutarlı, tekrarlanabilir ve anlamsal yoğunluğa sahip bir estetik dil kaynağı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Voronoi diyagramı, algoritmik estetik, görsel dil, 3b grafik tasarım, prosedürel biçim üretimi, görsel iletişim tasarımı

Abstract: The integration of digital production tools and algorithmic systems into design practice has fundamentally transformed both the production methods of designers and their processes of aesthetic evaluation. One of the prominent debates within this transformation concerns whether forms generated through rule-based systems can establish an original visual language. Procedural design approaches reveal that designers are increasingly shifting away from direct form-making toward a more directive and interpretative role. In this context, Voronoi tessellation emerges as an algorithmic form generator that embodies significant aesthetic potential in design practice, functioning both as a mathematical partitioning method and as a pattern system inherent in nature. This study investigates whether Voronoi geometry can produce an original visual language and aesthetic discourse within the context of three-dimensional (3D) graphic design. The research adopts visual analysis as its primary methodological approach. Within this framework, four fundamental visual principles -form, rhythm, hierarchy, and surface organization- are systematically applied to 3D design applications produced in the fields of poster design, packaging visualization, and motion graphics. The findings of this visual analysis demonstrate that Voronoi tessellation functions not merely as a geometric motif or decorative surface element, but as a source of a consistent, repeatable, and semantically rich aesthetic language.

Keywords: Voronoi diagram, algorithmic aesthetics, visual language, 3d graphic design, procedural form generation, visual communication design

Citation: Ertan, İ. F. (2026). The potential of voronoi tessellation to generate visual language in 3d graphic design. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 37-56.

Extended Abstract

The integration of digital production tools and algorithmic systems into design practice has fundamentally transformed both the production methods and the aesthetic evaluation processes of designers. At the heart of this transformation lies the question of whether forms generated through rule-based systems can establish an original visual language. As procedural approaches have become increasingly prevalent, designers have progressively moved away from the direct production of form toward a role of designing, directing, and interpreting the systems through which form is generated. Among the most distinctive instruments that give concrete expression to this shift -at both a conceptual and an aesthetic level- is Voronoi tessellation. Functioning simultaneously as a mathematical partitioning method and as a pattern system inherent to nature's own internal logic, Voronoi geometry is examined in this study through the question of whether it can produce an original visual language and aesthetic discourse within the context of three-dimensional (3D) graphic design. Formally defined by the Russian mathematician Georgy Voronoy in 1908, this partitioning method divides a given space into cellular regions based on proximity relationships among a set of seed points. The hexagonal cell arrangement of honeycomb structures, the polygonal patches of giraffe skin, the venation systems of leaves, and the crack networks on dried mud surfaces all represent biological and physical manifestations of this pattern. This ubiquity in nature positions Voronoi geometry not merely as an incidental visual richness, but as a geometric reflection of the tendency to optimize the use of energy and space. Within graphic design practice, the transposition of Voronoi structures into three-dimensional space marks a qualitative departure from two-dimensional applications: whereas the geometry remains confined to surface patterning and area subdivision in two-dimensional design, it acquires the dimensions of volumetric structure, light-shadow interaction, material responsiveness, and dynamic appearance variation dependent on viewing angle in three-dimensional environments -thereby generating a multi-layered visual richness and aesthetic originality.

The research adopts a practice-based research approach rooted in the qualitative research tradition. Within this framework, visual analysis is employed as the primary data collection and analytical technique, and four fundamental visual criteria are identified: form, rhythm, hierarchy, and surface organization. These criteria are derived from Dondis's (1973) theory of visual literacy, Lupton and Phillips's (2015) study of graphic design syntax, adapted with due consideration of the dimensional affordances specific to 3D graphic design. The four criteria are applied systematically to Voronoi-based 3D design applications -poster design, packaging visualization, and motion graphics- produced by the researcher. The findings of the visual analysis converge around three principal conclusions. The first is that Voronoi tessellation satisfies the criteria for visual language formation -consistency, repeatability, capacity for hierarchical organization, and semantic density. The mathematical consistency of cellular geometry safeguards the syntactic dimension, while the biomimetic origins in nature and the organic-mechanical tension nourish semantic depth. This finding demonstrates that Voronoi functions in the designer's hands not as a tool for direct form production, but as a structural source that establishes a formal language system. The second conclusion is that the transposition of Voronoi tessellation into three-dimensional space does not represent a merely technical expansion, but rather a qualitative aesthetic leap. Form is enriched by the plasticity of the third dimension, rhythm deepened by the tonal variation of light, hierarchy multiplied by the depth of foreground-background relationships, and surface organization finds its most powerful expression through the integration of form and material within the same geometric language. This leap directly aligns with Woodbury's (2010) observation that parametric design opens up new formal possibilities, and with Galanter's (2003, 2016) theoretical framework concerning the capacity of generative art systems to produce unexpected aesthetic outcomes. The third conclusion is that Voronoi tessellation demonstrates a context-sensitive versatility. Geometry makes its strongest contribution in the criterion of hierarchy in poster design, in surface organization in packaging visualization, and in rhythm and form in motion graphics. The capacity of the same algorithm to produce such divergent aesthetic worlds through different parametric configurations concretely validates Boden's (2004) theoretical framework concerning the exploratory and transformational creativity capacities of generative systems.

In terms of theoretical contribution, the study constructs a bridge between algorithmic aesthetics and visual language theory that has not previously been established at an analytical level. The proposed four-criterion evaluation framework functions not as a tool exclusive to Voronoi, but as a generalizable research instrument applicable to other algorithmic form-generation systems -including fractals, L-systems, and cellular automata. In terms of practical contribution, concrete and context-specific models of use are offered to designers working in poster design, packaging, and motion graphics. This research demonstrates, through the method of visual analysis, that Voronoi tessellation can be integrated into graphic design practice not merely as a tool, but as an original source of visual discourse characterized

by consistency, repeatability, and semantic density. When this mathematical principle -which has persisted in nature's self-organizing logic for millions of years- converges with the formal and conceptual instruments of 3D graphic design, it opens a new aesthetic domain that grants designers the freedom not to produce form directly, but to design the system from which form itself emerges.

Giriş

Tasarım pratiğinin tarihsel sürecine bakıldığında, her dönemin teknolojik dönüşümünün dönemin estetik değerlerini ve biçim anlayışını doğrudan yeniden tanımladığı görülmektedir. Günümüzde algoritmik sistemlerin ve dijital üretim ortamlarının tasarım pratiğine eklenmesi, bu tarihsel sürecin en kapsamlı ve hız bakımından en yoğun halkasını oluşturmaktadır. Artık tasarımcılar yalnızca biçim üreten bireyler değil; biçimi üreten kuralları, parametreleri ve sistemleri tasarlayan, dolayısıyla süreci yönlendiren yorumlayıcılara dönüşmektedir (Woodbury, 2010). Bu dönüşüm, grafik tasarım pratiğinde de kendini belirgin biçimde göstermekte ve özellikle üç boyutlu (3B) tasarım alanında yeni estetik dillerin doğuşuna zemin hazırlamaktadır. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren bilgisayar destekli tasarım uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte biçim üretimi, sezgisel ve elle gerçekleştirilen işlemlerden kural tabanlı, parametrik ve otonom sistemlere doğru belirgin bir kayış sergilemiştir. Bu süreçte üretken sanat kavramı, sanat ve tasarım dünyasında önemli bir kuramsal çerçeve olarak öne çıkmaktadır. Philip Galanter (2003), üretken sanatı "sanatçının belirli bir özerklik derecesiyle devreye soktuğu bir süreci ya da sistemi tasarladığı ve bu sürecin tamamlanmış bir sanat eserine katkıda bulunduğu ya da onu ortaya çıkardığı her tür sanat pratiği" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, tasarımcının doğrudan üretim eyleminden sistemin tasarımcısı konumuna geçişini kavramsal ve estetik bir konum kayması olarak çerçeveler. Galanter'in bu yaklaşımı, algoritmik biçim üretiminin özgün estetik değer taşıyıp taşıyamayacağı sorusunu doğrudan gündeme taşımaktadır (Galanter, 2016). Bu tartışmanın derinleştirilmesi için yöntemin kendisine, yani görsel çıktılarının sistematik biçimde okunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Görsel analiz yöntemi, grafik tasarımın temel değerlendirme araçlarından biri olarak bu boşluğu doldurmaktadır. Dondis'in (1973) seminal çalışmasından itibaren görsel okuryazarlık ve görsel sözdizimi üzerine geliştirilen kuramsal çerçeveler, biçim, ritim, hiyerarşi ve yüzey örgütlenmesi gibi görsel ilkelerin analitik değerlendirme ölçütleri olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır. Bu çalışmada söz konusu dört ölçüt, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarımıdaki uygulamalarını değerlendirmek için sistematik bir çözümleme çerçevesi oluşturmaktadır.

Grafik tasarım pratiğinde prosedürel yaklaşımların giderek yaygınlaşması, tasarımın biçimsel ve kavramsal boyutlarında köklü değişimlere yol açmaktadır. Prosedürel modelleme, belirli kurallar ve algoritmalar çerçevesinde 3B model ve doku üretimini otomatikleştiren bir bilgisayar grafikleri tekniği olarak tanımlanabilir. Maya, Blender, Houdini ve Cinema 4D gibi 3B modelleme yazılımları, bu teknik olanakları grafik tasarım pratiğiyle buluşturan başlıca üretim platformları haline gelmiştir. Özellikle Houdini'nin node tabanlı prosedürel iş akışı, Blender'ın Geometry Nodes sistemi ve Cinema 4D'nin MoGraph araç seti, algoritmik biçim üretimini hem esnek hem de görsel programlama mantığıyla erişilebilir kılmaktadır (Maxon, 2016; Blender Documentation, 2024). Bütün bu yazılımlarda Voronoi tabanlı biçim üretimi, teknik bir fonksiyon olmasının dışında estetik kararların parametrik düzeyde verildiği ve anlamlı biçimsel çıktılarının sistematik olarak üretildiği bir tasarım pratiği olarak konumlanmaktadır.

Voronoi mozaikleemesi matematiksel bir bölüntüleme yöntemi olmasının yanı sıra doğanın kendi içsel işleyişinde sıkça başvurduğu bir örüntü sistemi olarak dikkat çekmektedir. 1908 yılında Rus matematikçi Georgy Voronoy tarafından biçimsel olarak tanımlanan bu bölüntüleme yöntemi, bir düzlemdeki ya da uzaydaki noktalara göre en kısa mesafe ilişkisine dayanarak o uzayı hücresel bölgelere ayırmaktadır (Okabe vd., 2000). Arı peteklerinin altgen hücre düzeni, zürafa derisinin çokgen lekeleri, yaprak damarlanma sistemleri, kemik mikroyapısının trabeküler ağı, kurumuş çamur yüzeyindeki çatlak ağları ve soğuyan bazalt sütunları bu örüntünün biyolojik ve fiziksel tezahürleri arasında sayılabilir (Stevens, 1974).

Doğadaki bu yaygınlık, Voronoi geometrisinin rastlantısal bir görünüm zenginliği olmaktan öte, enerji ve alan kullanımını optimize etme eğiliminin geometrik bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır (Okabe vd., 2000; Bellelli, 2018). Tasarım ve mimarlık alanlarında Voronoi yapılarına duyulan ilgi, özellikle parametrik tasarım araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte belirgin biçimde artmıştır. Mimarlık alanındaki araştırmalar, Voronoi diyagramlarının “doğanın kendi içinde en az malzeme ve en az enerjiyle gerçekleştirdiği yapısal oluşumun stokastik bir örüntüsü” olduğunu ortaya koymakta ve bu nedenle biyomimetik bir tasarım kaynağı olarak giderek daha yaygın kullanıldığını vurgulamaktadır (Polat ve Polat, 2022). 3B grafik tasarım bağlamında Voronoi yapılarının kullanımı, iki boyutlu uygulamalardan niteliksel olarak ayrışmaktadır. İki boyutlu tasarımda yüzey deseni ve alan bölüntüleme işlevi gören Voronoi geometrisi, üç boyutlu uzaya taşındığında hacimsel yapı, derinlik ilişkisi, ışık-gölge etkileşimi ve dinamik görünüş açısı değişimi boyutlarını kazanmakta; bu da söz konusu yapılar için çok katmanlı bir görsel zenginlik ve hareket duygusu katmaktadır. 3B ortamlarda Voronoi tabanlı yüzeyler, ışık kaynağına bağlı olarak hücre kenarlarında dramatik gölgeler ve yansımalar üretmekte; nesnenin iç yapısını ve dış görünüşünü aynı geometrik dil içinde bütünleştirmektedir. Bu özellik, Voronoi geometrisini grafik tasarımda yalnızca dekoratif bir katman olmaktan çıkararak biçimin kendisiyle organik biçimde bütünleşen, yapısal kimliği dönüştüren bir görsel dil sistemine dönüştürmektedir.

Boden’in (2004) yaratıcı zihin üzerine geliştirdiği kuramsal çerçeveden hareketle, algoritmik sistemlerin kavramsal uzayda yeni olanaklar açabildiği ileri sürülebilir. Bu bağlamda Voronoi mozaikleemesi hem üretken sanatın kuramsal zemininde hem de pratik grafik tasarım uygulamalarında özgün bir konum işgal etmektedir. Tasarımcının doğrudan biçim üreten konumdan sistem tasarlayan ve biçimi yorumlayan konuma geçişini somutlaştıran, bu geçişin estetik kazanımlarını üç boyutlu görsel dil düzeyinde ortaya koyan bir araştırma nesnesi sunmaktadır. Galanter (2003, 2016) ve Boden’in (2004) üretken yaratıcılık kuramları ile Woodbury’nin (2010) parametrik tasarım yaklaşımı, bu özgün konumu kuramsal olarak çerçevelemektedir.

Tasarımcının değişen rolü bu bağlamda salt bir iş akışı değişikliğini değil; grafik tasarım pratiğinin epistemolojik temellerindeki köklü bir dönüşümü yansıtmaktadır. Slanted Publishers’in (2023) parametrik grafik tasarım üzerine hazırladığı kapsamlı derlemede de vurgulandığı gibi, dijital araçlar ve algoritmik sistemler artık tasarım sürecinin kendisini biçimlendirmektedir. Bu gelişme, tasarımcının rolünü her ayrıntıyı tek tek oluştıran bireyden, tasarımın içinden filizlendiği çerçeveyi tasarlayan bir sürece dönüştürmektedir. Bu bağlamda Voronoi mozaikleemesi, söz konusu dönüşümü metodolojik ve estetik açıdan somutlaştıran özgün bir örnek sunar. Grafik tasarım pratiğindeki bu dönüşümün nesnesini oluştıran Voronoi geometrisinin 3B uygulamalarına ilişkin görsel çözümleme, literatürde henüz sistematik biçimde ele alınmamıştır. Mimarların ve mühendislerin bu geometriyi yoğun biçimde araştırdığı, ancak görsel iletişim tasarımına özgü estetik ve söylemsel boyutlarının incelenmediği görülmektedir (Şenkal Sezer, 2016; Polat ve Polat, 2022; Okabe vd., 2000). Bu eksikliği gidermek üzere bu araştırmada, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarım pratiğinde özgün bir görsel dil ve estetik söylem üretip üretemeyeceği, görsel analiz yöntemiyle araştırılmaktadır. Bu amaçla araştırmanın devamında algoritmik estetik ve görsel dil kavramlarına ilişkin kuramsal çerçeve ele alınmakta; ardından Voronoi yapılarının doğadaki ve tasarım tarihindeki yeri değerlendirilmekte, son olarak afiş tasarımı, ambalaj görselleştirmesi ve hareketli grafik alanlarındaki özgün uygulamalar görsel analiz ölçütlerine göre çözümlenmektedir.

Literatür

Algoritmik Estetik ve Üretken Tasarım Kuramı

Algoritmik estetik, sanat ve tasarım üretiminde belirli kurallar, matematiksel formüller ve otonom sistemler aracılığıyla biçim üretme pratiğini ve bu pratiğin yarattığı estetik deneyimi konu alan bir araştırma alanı olarak, 1960’lı yıllarda bilgisayar destekli ilk sanat denemelerinin yaşandığı dönemden itibaren birikimli bir literatür oluşturmuştur. Bu literatürün temel taşlarından birini oluştıran Galanter (2003), üretken sanatın tarihinin

bilgisayarların icadından çok daha öncesine, İslam dünyasının döşeme sanatlarına ve M. C. Escher'in düzlemsel bölüntülemelerine dek uzandığını göstererek algoritmik düşüncenin evrensel ve tarihsel bir boyut taşıdığını ortaya koymuştur. Galanter'in karmaşıklık kuramını estetik bağlamda ele aldığı bu çerçevede, sistemler 'son derece düzenli' ve 'son derece düzensiz' arasında bir devamlılık üzerinde konumlanmakta; estetik açıdan en ilgi çekici üretimlerin bu spektrumun ortasında, yani hem düzen hem kaos içeren karmaşık sistemlerde ortaya çıktığı savunulmaktadır. Bu sav, Voronoi mozaikleemesinin estetik konumu açısından doğrudan bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Voronoi yapıları, tam anlamıyla düzenli de tam anlamıyla rastlantısal da olmayan, düzenin ve belirsizliğin bir arada yaşadığı karmaşık bir biçim sistemi olarak bu spektrumun estetik açıdan en verimli bölgesine denk düşmektedir. Galanter (2016) bu kuramsal çerçeveyi genişlettiği sonraki çalışmasında, üretken sanatın temel sorularını şöyle tanımlar: Özerklik ile tasarımcı kontrolü arasındaki denge nasıl kurulacaktır? Sistemin çıktısı özgün olarak değerlendirilebilir mi? Süreç mi yoksa ürün mü önem taşımaktadır? Bu sorular, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarıma uygulanması bağlamında da doğrudan geçerliliğini korumakta; tasarımcının Voronoi parametrelerini belirlemesi ile sistemin bu parametreler çerçevesinde kendi kendine ürettiği biçimsel çeşitlilik arasındaki gerilim, tam da bu soruların pratik bir sınanma alanına dönüşmektedir.

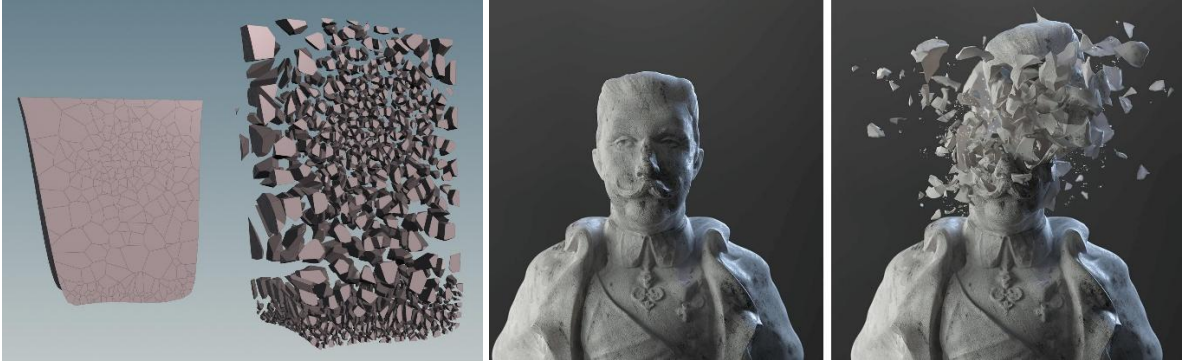
Margaret Boden (2004), yaratıcı zihin üzerine geliştirdiği kapsamlı kuramsal çalışmasında bilgisayar destekli üretimin birleştirici yaratıcılık (var olan kavramları yeni biçimlerde bir araya getirme), araştırıcı yaratıcılık (mevcut kavramsal uzayı sistematik biçimde keşfetme) ve dönüştürücü yaratıcılık (kavramsal uzayın sınırlarını genişletme) olarak üç tür yaratıcılık biçiminden birini ya da birkaçını destekleyebildiğini ileri sürmektedir. Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarımıdaki kullanımı, bu üç düzlem arasında zengin bir geçişkenlik sergilemektedir. Voronoi parametrelerinin farklı tasarım problemlerine uyarlanması araştırıcı yaratıcılığı, 3B uzayın yeni estetik boyutlarını açığa çıkarması ise dönüştürücü yaratıcılığı örnelemektedir. McCormack ve arkadaşları (2014), üretken bilgisayar sanatı üzerine yürüttükleri kapsamlı sorgulamada söz konusu alanın on temel sorusunu çerçevelerken, tasarımcının özerklik derecesinin belirlenmesi meselesi ile üretilen biçimlerin otantikliği sorununu öne çıkarmaktadır. Bu sorular, algoritmik biçim üretiminin özgün bir estetik söylem kaynağına dönüşüp dönüşemeyeceğini araştıran bu çalışmanın da temel konularını oluşturmaktadır. Nitekim üretken sanat, Galanter'in (2003, 2016) de altını çizdiği üzere, tasarımcının sistemi tasarlaması ile sistemin kendi işleyişinde ortaya çıkan beklenmedik güzellik arasındaki ilişkinin yarattığı üretici bir gerilimle var olmaktadır.

Prosedürel Modelleme ve 3B Tasarım Pratiğı

Prosedürel modelleme, "belirli kural setleri aracılığıyla 3B model ve dokular oluşturmaya yönelik bilgisayar grafik tekniklerinin genel çatı kavramı" olarak tanımlanmakta; L-sistemleri, fraktallar ve generatif modellemeyi kapsayan geniş bir teknik alanı ifade etmektedir (Prusinkiewicz ve Lindenmayer, 1990). Bu teknik alanın 3B grafik tasarım pratiğıyle buluşması, son on yılda Blender, Houdini ve Cinema 4D gibi yazılımların sunduğu olanakların yaygınlaşmasıyla ivme kazanmıştır. Maxon'un (2016) Cinema 4D R18 sürümüyle tanıttığı Voronoi Fracture Object, bu geometriyi hareketli grafik ve 3B görselleştirme pratiğine sistematik biçimde taşıyan ilk endüstriyel araçlardan biri olmuştur. Kullanıcılara nesnelere Voronoi tabanlı parçalara bölme, bu parçalara ayrı malzeme özellikleri atama ve efektörlerin tam anlamıyla işlevsel olduğı dinamik bir animasyon ortamı sunmuştur. Blender'ın Geometry Nodes sistemi ise Voronoi tabanlı biçim üretimini görsel programlama mantığıyla hem daha erişilebilir hem de daha esnekleştirmekte; kullanıcılar ağ tabanlı bir iş akışı aracılığıyla Voronoi hücre yoğunluğunu, boyutunu ve fraktal katmanlanmasını gerçek zamanlı olarak denetleyebilmektedir (Blender Documentation, 2024).

Woodbury (2010), parametrik tasarım üzerine kaleme aldığı kapsamlı çalışmasında tasarımcının parametrik sistemlerle ilişkisini yalnızca teknik bir beceri olarak değil; tasarımsal düşünme biçiminin köklü bir dönüşümü olarak ele almaktadır. Woodbury'ye göre parametrik modelleme, tasarımcının her ayrıntıyı elle biçimlendiren konumdan tasarım kararlarının arkasındaki mantığı ve ilişkileri kuran bir konuma geçmesini gerektirmekte; bu

geçif iŒe tasarım pratiğinin entelektüel kapsamını derinleştiren bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçeve, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarımıdaki kullanımına doğrudan uygulanabilir niteliktedir.

Görsel 1. Voronoi Fracture (Cinema 4D-Motion Graphics)

Shiffman (2012), doğal sistemlerin kod aracılığıyla simüle edilmesine adanmış kitabında, programlama ile doğa arasındaki köprüyü estetik bir pratik olarak konumlandırmaktadır. Shiffman'ın çerçevesine göre, doğada gözlemlenen örüntülerin (fraktallar, hücreyel otomatlar, sürü davranışları) algoritmik modellenmesinin doğal dünyanın matematiksel güzelliğini keşfetmenin ve yeniden üretmenin bir yoludur. Bu yaklaşım, Voronoi yapılarını 3B grafik tasarım pratiğine taşıma çabasıyla örtüşen 'doğadaki Voronoi örüntülerinin algoritmayla yeniden üretilmesi ve bu üretimin üç boyutlu uzayda estetik bir dile dönüştürülmesi' gibi bir felsefi zemin sunmaktadır. Doğadaki geometrik örüntülerin tasarıma aktarılması, biyomimikri kavramı çerçevesinde son yıllarda giderek büyüyen bir araştırma alanı oluşturmuştur. Stevens (1974), doğadaki örüntülerin matematiksel yapısını araştırdığı öncü çalışmasında, Voronoi benzeri hücreyel yapıların doğada ne denli yaygın olduğunu göstermiş ve bu yapıların doğal sistemlerde alan ve enerji kullanımını optimize eden çözümler ürettiğini ortaya koymuştur.

Neri Oxman'ın MIT Mediated Matter Research Group bünyesinde yürüttüğü çalışmalar, biyomimetik tasarım ile hesaplamalı biçim üretiminin kesişiminde son derece özgün bir alan açmıştır. Oxman'ın geliştirdiği "Malzeme Ekolojisi" kavramı (Oxman ve Mediated Matter Group, 2014), doğal malzemelerin davranışından esinlenen hesaplamalı tasarım süreçlerini öne çıkarmakta ve biyomimetik yaklaşımı yüzeysel biçim taklitçiliğinden kurtararak doğanın üretim mantığını benimseme yönünde dönüştürmektedir. Biyomimetik tasarımın sanat ve tasarım alanındaki uygulamalarını konu alan güncel araştırmalar (Wang ve diğerleri, 2025), doğal geometrilerin tasarım pratiğine entegrasyonunun hem estetik hem de işlevsel kazanımlar sağladığını; biyolojik yapılardan esinlenen biçimlerin hem görsel zenginlik hem de yapısal verimlilik açısından özgün değerler ürettiğini ortaya koymaktadır.

Afiş Tasarımı, Ambalaj ve Hareketli Grafik Alanlarında 3B Yaklaşımlar

Afiş tasarımı, grafik tasarım tarihinin en köklü uygulama biçimlerinden biri olarak iletişimsel etkililik ile estetik değeri bütünleştirme zorunluluğu taşımaktadır. Bu alandaki güncel araştırmalar, üç boyutlu görselleştirme tekniklerinin afiş tasarımının anlatı kapasitesini ve görsel hiyerarşi kurma olanaklarını önemli ölçüde genişlettiğini göstermektedir. Huang ve arkadaşları tarafından yürütölen ve 3B bilgisayar grafiklerinde gerçekçilik ile dışavurumculuk arasındaki estetik gerilimi araştıran çalışmada (Huang ve diğerleri, 2023), 3B tasarım ortamının derinlik, ışık ve yüzey özelliklerinin etkileşimi aracılığıyla iletişimsel bir derinlik kattığı ve bu derinliğin izleyici deneyimini hem estetik hem de kavramsal açıdan zenginleştirdiği vurgulanmaktadır.

Ambalaj tasarımı alanında görsel unsurların tüketici algısı üzerindeki etkisini araştıran sistematik incelemeler, renk, grafik ve yüzey dokusunun tüketicilerin ürün kalitesi, marka kimliği ve satın alma niyeti üzerindeki belirleyici rolünü kapsamlı biçimde belgelemiştir

(Spence, 2022). Bu arastirmaların ortak bulgusu, ambalaj yüzeyinin bilgi taşıyıcısı olarak duysal ve duygusal bir deneyim alanı olarak işlev gördüğüdür. Silayoi ve Speece'in (2007) çalışmasında geliştirilen ve sonraki arastirmalarca geniş biçimde doğrulanan çerçeve, ambalaj tasarımının görsel unsurlarının tüketici değerlendirmeleri üzerinde güçlü bir ilk izlenim yarattığını ve satın alma olasılığını doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Voronoi tabanlı 3B ambalaj tasarımlarının hem estetik çekicilik hem de algılanan kalite açısından özgün bir konumlama olanağı sunduğu düşünülebilir.

Hareketli grafik, görsel dilin zaman boyutuna yayıldığı ve hareketin anlam üretiminin ayrılmaz bir parçasına dönüştüğü bir tasarım alanıdır. Krasner'ın (2008) hareketli grafik tasarımının tarihini ve estetiğini ele aldığı kapsamlı çalışması, bu alanı görsel iletişimin dinamik bir biçimi olarak konumlandırmakta ve temel estetik ölçütler olarak hareketi, ritmi, görsel koreografıyı ve ses-görüntü ilişkisini öne çıkarmaktadır. Fathi ve Shir'in Semantik Scholar'da erişilebilen çalışması (2014), motion grafiğın grafik tasarımın bir alt dalı olarak görsel iletişimdeki etkinliğini artıran yeni bir araç olarak ele alınması gerektiğini savunmakta ve hareketin izleyiciyle kurulan iletişimsel bağı derinleştirme kapasitesini vurgulamaktadır. Zhang ve arkadaşlarının (2025) araştırma ise 3B modelleme ve yapay zeka gibi dijital medya teknolojilerinin tasarımcılara hareket temelli görsel içerik üretiminde yeni olanaklar sunduğunu; bu teknolojilerin görsel etkiyi ve izleyici katılımını artıran araçlar olarak hızla tasarım pratiğine entegre olduğunu göstermektedir. Cook'un (2001) müzik ve görüntü arasındaki anlamsal ilişkileri araştırdığı çalışmasında öne sürüldüğü üzere, müzik hemen hemen her şeyle çağrışımsal bağlar kurabilmekte ve görüntüyle bir araya geldiğinde anlamı genişletme, dönüştürme ya da ona karşıt işlev görme kapasitesi taşımaktadır. Bu kuramsal çerçeve, Voronoi tabanlı Hareketli grafik uygulamalarında ses frekanslarına duyarlı parametrik animasyonların nasıl tasarlanabileceğini düşünmek için ilham verici bir zemin sunmaktadır.

Voronoi Mozaikleemesinin Tasarım Uygulamalarındaki Yeri

Voronoi diyagramlarının tasarım ve mimarlık pratiklerindeki kullanımına ilişkin literatür, özellikle son on yılda belirgin biçimde genişlemiştir. Ancak bu literatürün büyük bölümü mimarlık, yapı mühendisliği ve kentsel tasarım alanlarında yoğunlaşmış; grafik tasarım pratiğine özgü estetik boyutlar görece ihmal edilmiştir. Du ve arkadaşlarının (1999) yürüttüğü ve merkezsel Voronoi mozaikleemesinin uygulamalarını inceleyen çalışması, bu yapıların görüntü sıkıştırma, nicemleme (kuantizasyon) ve sayısal metodoloji gibi geniş bir alana uygulanabileceğini göstermektedir. Voronoi'nin salt geometrik bir araç olmaktan öte optimizasyon mantığını içselleştirmiş evrensel bir bölüntüleme yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır. Okabe ve arkadaşlarının (2000) klasik başvuru kaynağı niteliğindeki çalışması ise Voronoi diyagramlarının matematiksel temellerini, uzamsal mozaikleme kavramlarını ve uygulama alanlarını kapsamlı biçimde ele almakta; bu geometrinin teorik derinliğini ve disiplinlerarası potansiyelini araştırmıştır. Wu ve arkadaşlarının (2016) görüntü güdümlü Voronoi estetik örüntülerini araştıran çalışması, hesaplamalı zekanın Voronoi sanatsal örüntü üretiminde etkili biçimde kullanılabileceğini göstermiş ve bu yaklaşımın mimarlık, mücevher tasarımı ve moda tasarımı gibi alanlarda yaygın uygulama olanaklarına sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamlı literatür incelemesi, Voronoi mozaikleemesinin grafik tasarım pratiğine (özellikle 3B bağlamda) özgü estetik ve söylemsel boyutlarının araştırılmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni ve Yaklaşımı

Bu çalışma, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarım bağlamında özgün bir görsel dil ve estetik söylem üretip üretmeyeceği sorusuna yanıt aramaktadır. Bu soruya yanıt verebilmek için çalışmada nitel araştırma geleneğine dayanan ve sanat ile tasarım alanlarında giderek daha yaygın biçimde benimsenen uygulamalı araştırma (practice-based research) yaklaşımı benimsenmiştir. Uygulamalı araştırma, bilginin salt sözel ya da sayısal ifadenin ötesinde,

yapılan iş aracılığıyla üretildiğini kabul eden bir araştırma ontolojisidir. Bu yaklaşımda tasarım ürünleri araştırmanın hem yöntemi hem de bulgusu konumundadır (Sullivan, 2010). Uygulamalı araştırma yaklaşımı içinde birincil veri toplama ve çözümleme tekniği olarak görsel analiz yöntemi benimsenmiştir. Görsel analiz, belirli görsel ilkelerin ve ölçütlerin görsel çöktürlere sistematik biçimde uygulanmasını içeren nitel bir değerlendirme yöntemidir. Bu yöntem, grafik tasarım araştırmalarında biçimsel incelemenin temel aracı olarak yerleşik bir konuma sahiptir ve görsel dilin nasıl işlediğini anlamaya yönelik çalışmalarda tercih edilen analitik yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Dondis, 1973; Lupton ve Phillips, 2015).

Grafik tasarımın kuramsal temellerinde görsel dil kavramı, tasarımın iletişim kapasitesini belirleyen biçimsel unsurların ve ilkelerin sistematik olarak ele alınmasını ifade etmektedir. Bu alandaki en etkili çalışmalardan biri olan Dondis (1973), görsel okuryazarlık kavramını dil okuryazarlığına analoglamış ve görsel mesajların anlaşılması ile üretilmesinin de sözdizimsel ve anlamsal boyutları olan öğrenilebilir bir yetkinlik gerektirdiğini savunmuştur. Dondis'e göre biçim, ton, renk, yön, doku, ölçek, boyut ve hareket, görsel iletişimin temel sözdizimsel birimlerini oluşturmakta; bu birimlerin belirli ilkeler çerçevesinde bir araya gelmesi görsel bir mesaj oluşturmaktadır. Bu çerçeve, çalışmada benimsenen biçim, ritim, hiyerarşi ve yüzey örgütlenmesi olarak dört görsel analiz ölçütünün kuramsal zeminini doğrudan beslemektedir. Görsel analiz, bu çalışmada dört temel görsel ilke ekseninde yapılandırılmıştır. Bu ilkeler literatür taraması aşamasında Dondis'in (1973) görsel okuryazarlık kuramından, Lupton ve Phillips'in (2015) güncel grafik tasarım sözdizimi çalışmasından 3B grafik tasarımın kendine özgü boyutsal olanakları göz önüne alınarak uyarlanmıştır. Söz konusu dört ölçüt aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Biçim: Voronoi hücrelerinin bireysel ve bütünsel geometrik nitelikleri; hücre sınırlarının düzenlilik ya da düzensizlik derecesi, köşe geometrisi, kenar keskinliği ve hücre morfolojisinin genel karakteri bu ölçüt kapsamında değerlendirilmektedir. 3B bağlamda biçim, plan görünümünün yanı sıra üç boyutlu uzamda hacimsel yapıyı, çıkıntı ve girintilerin derinlik ilişkisini ve bakış açısına bağlı görünüş değişimlerini de kapsamaktadır. Bu boyut, Voronoi mozaikleemesinin 2B uygulamalarından niteliksel olarak ayrıldığı temel noktayı ve 3B grafik tasarıma özgü estetik kazanımların başlıca kaynağını oluşturmaktadır.

Ritim: Hücrelerin yüzey ya da hacim üzerindeki tekrar, değişim ve akış örüntüsü bu ölçüt çerçevesinde ele alınmaktadır. Voronoi yapılarında ritim, düzenli bir tekrara değil; biyolojik sistemlerdeki organik tekrara benzeyen, belirli bir beklenti kuran ancak bu beklentiyi hafifçe kıran bir düzensiz düzenliliğe karşılık gelmektedir. 3B görselleştirmede ritim, ayrıca ışık ve gölgenin hücre kenarlarında oluşturduğu dinamik ton değişimleri ve hareket ya da animasyon durumunda zaman içinde ortaya çıkan düzenli dönüşümler aracılığıyla da tezahür etmektedir.

Hiyerarşi: Görsel ağırlık, büyüklük, yoğunluk ve konum ilişkileri aracılığıyla oluşturulan odak noktaları ile ikincil alanlar arasındaki hiyerarşik düzenlenme bu ölçüt kapsamında değerlendirilmektedir. Voronoi hücrelerinin parametrik olarak boyutlandırılması ve yoğunlaştırılması, tasarımın görsel merkezini ve çevresel alanlarını organik biçimde kurgulamaya olanak tanımaktadır. Hiyerarşi ölçütü, özellikle afiş tasarımı ve ambalaj görselleştirmesi uygulamalarında iletişimsel öncelik sırasının nasıl oluşturulduğunu değerlendirmek açısından belirleyici bir işlev üstlenmektedir.

Yüzey örgütlenmesi: Voronoi yapısının tasarım yüzeyinde ya da hacimsel formunda alan bölüntülenme ve örgütlenme biçimi; yüzeyin aktif ile pasif alanlar, odak ile dinginlik bölgeleri arasındaki gerilim ve özellikle 3B render ortamında malzeme özellikleri, ışık-gölge etkileşimi ve doku görünümünün yüzey deneyimini nasıl biçimlendirdiği bu ölçüt çerçevesinde incelenmektedir. Yüzey örgütlenmesi, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarıma en doğrudan katkı sunduğu alanlardan birini oluşturmakta; nesnenin dış görünüşü ile iç yapısını aynı geometrik dil içinde bütünlüştirme kapasitesi sayesinde form ile yüzey arasındaki geleneksel ayrımı ortadan kaldırmaktadır.

Tasarım Deneyi Süreci

Çalışmanın özgün katkısı, yukarıda tanımlanan dört ölçütün Voronoi tabanlı 3B tasarım uygulamalarına sistematik biçimde uygulandığı bir tasarım deneyi aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Tasarım deneyi, araştırmacının hem tasarım problemini hem de bu probleme yönelik Voronoi tabanlı çözümü bizzat geliştirdiği ve ürettiği, ardından ortaya çıkan görsel çıktıları tanımlı ölçütler çerçevesinde çözümlediği uygulamalı bir süreç olarak kurgulanmıştır. Üretim süreci afiş tasarımı, ambalaj görselleştirmesi ve Hareketli grafik olarak üç uygulama alanını da kapsamaktadır. Bu çeşitlilik, Voronoi mozaiklemeinin görsel dil oluşturma kapasitesinin farklı bağlamsal koşullar altında sınanmasını ve elde edilen bulguların genellenebilirliğinin artırılmasını sağlamaktadır.

Her uygulama alanı için süreç şu aşamalar çerçevesinde yürütülmüştür:

- Tasarım probleminin ve kavramsal çerçevenin tanımlanması;
- Voronoi parametrelerinin -hücre yoğunluğu, boyut dağılımı, düzensizlik derecesi, fraktal Katmanlanma ve 3B derinlik ilişkisi- tasarım problemine uygun biçimde ayarlanması;
- 3B render ortamında üretim ve malzeme, ışık ile kamera değişkenlerinin belirlenmesi
- Elde edilen görsel çıktıların dört ölçüt ekseninde analiz edilmesi.

Analiz

Bu bölümde Voronoi mozaiklemeinin 3B grafik tasarım pratiğindeki görsel dil oluşturma kapasitesi, yöntem bölümünde tanımlanan biçim, ritim, hiyerarşi ve yüzey örgütlenmesi olacak şekilde dört ölçüt aracılığıyla sistematik biçimde çözümlenmektedir. Çözümleme üç katmanda ilerlemektedir. Önce her ölçütün uygulama öncesi kuramsal çerçevesi sunulmakta, ardından afiş tasarımı, ambalaj görselleştirmesi ve Hareketli grafik alanlarındaki tasarım deneyi çıktıları bu ölçütler ekseninde ayrıntılı biçimde incelenmekte, son olarak her ölçütün üç uygulama alanındaki görünümü karşılaştırmalı tablolar aracılığıyla bütünleştirici bir perspektife kavuşturulmaktadır. Bu yapı, hem tek tek uygulamaların derinlemesine anlaşılmasını hem de ölçütler arası ilişkilerin ve Voronoi'nin görsel dil oluşturma kapasitesinin bütüncül olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Görsel Analiz Ölçütleri: Kavramsal Çerçeve

Voronoi mozaiklemeinin görsel analizi, dört temel ölçüt etrafında yapılandırılmıştır. Bu ölçütler, Dondis'in (1973) görsel okuryazarlık kuramından, Lupton ve Phillips'in (2015) grafik tasarım sözdizimi çalışmasından 3B grafik tasarımın kendine özgü boyutsal olanakları gözetilerek uyarlanmıştır. Aşağıdaki tablo, her ölçütün tanımını, 3B bağlamda kazandığı özgün boyutu ve görsel çözümleme sürecinde yanıt aranacak temel soruyu bir arada sunmaktadır.

Tablo 1. Voronoi Mozaiklemei İçin Görsel Analiz Ölçütleri Çerçevesi

Ölçüt	Tanım ve Kapsam	3B Bağlamda Özgün Boyutu	Değerlendirme Sorusu
Biçim	Voronoi hücrelerinin bireysel ve bütünsel geometrik nitelikleri; köşe geometrisi, kenar keskinliği, hücre sınırlarının düzenlilik/düzensizlik derecesi ve morfolojik karakter.	Yalnızca plan görünümü değil; hacimsel yapı, çıkıntı-girinti derinliği, bakış açısına bağlı görünüş değişimi ve ışıkla aktive olan yüzey profili.	Hücreler tanımlanabilir ve tutarlı bir biçim dili oluşturuyor mu? 3B derinlik biçimsel özgünlüğü artırıyor mu?
Ritim	Hücrelerin yüzey ya da hacim üzerindeki tekrar, değişim ve akış örüntüsü; düzenli olmayan ancak öngörülebilir bir ritmik ilişki.	Işık-gölge dinamiklerinin oluşturduğu tonal ritim; animasyon durumunda zamansal ritim; izleyici gözünün yüzey üzerindeki hareketini yönlendiren derinlik ritmi.	Voronoi hücreleri izleyicide tutarlı bir ritim duygusu yaratıyor mu? Bu ritim mekanik mi yoksa organik mi?
Hiyerarşi	Görsel ağırlık, büyüklük, yoğunluk ve konum ilişkileri aracılığıyla kurulan odak noktaları ile ikincil alanlar arasındaki düzenlenme.	Parametrik yoğunluk gradyanlarının üç boyutlu uzayda hacimsel bir odak hiyerarşisi oluşturması; ön plan-arka plan derinliğiyle kesişen hücre boyutu farklılaşması.	Tasarımda görsel merkez ve öncelik sırasını Voronoi geometrisi organik biçimde kurabiliyor mu?

Ölçüt	Tanım ve Kapsam	3B Bağlamda Özgün Boyutu	Değerlendirme Sorusu
Yüzey Örgütlenmesi	Voronoi yapısının tasarım yüzeyinde alan bölüntülenme ve örgütlenme biçimi; aktif ile pasif alanlar arasındaki gerilim.	Malzeme özellikleri (mat/parlak/metalik), fiziksel tabanlı render ve doku görünümünün yüzey deneyimini biçimlendirmesi; form ile yüzey kimliğinin aynı geometrik dilde bütünleşmesi.	Voronoi yüzeyi dekoratif bir katman mı yoksa formun yapısal kimliğinin ayrılmaz parçası mı?

Tablo 1.'de görüldüğü üzere, dört ölçüt birbirinden bağımsız kategoriler olarak değil; birbiriyle hiyerarşik ve dinamik ilişkiler kuran bir görsel dil sistemi olarak işlemektedir. Biçim, diğer tüm ölçütlerin üzerine inşa edildiği temel yapısal birimleri sağlarken; ritim bu birimlerin zaman içinde ve uzayda nasıl dağıldığını; hiyerarşi bu dağılımın iletişimsel bir öncelik düzeni oluşturup oluşturmadığını; yüzey örgütlenmesi ise biçim-doku-malzeme bütünleşmesinin derecesini ifade etmektedir. Voronoi'nin 3B bağlamdaki özgün katkısı, her ölçütte iki boyutlu karşılığının ötesine geçen hacimsel biçim, tonal ritim, derinlik hiyerarşisi ve form-yüzey bütünleşmesi gibi yeni estetik boyutlar açmasında yatmaktadır.

Uygulama Analizi I: Afiş Tasarımı

Afiş tasarımı, görsel hiyerarşi ve alan örgütlenmesinin kritik rol oynadığı en köklü grafik tasarım alanlarından biridir. Geleneksel afiş tasarımında bu örgütlenme genellikle ızgara sistemleri, tipografik hiyerarşi ve renk kontrastı üzerinden kurulmaktadır. Voronoi tabanlı 3B afiş tasarımı uygulamasında ise bu üç geleneksel araçtan vazgeçilmeksizin, ızgaranın yerini alan organik bir alan bölüntülenme mantığı devreye sokulmuştur.

Görsel 2. Voronoi Tabanlı 3B Afiş Tasarımı Örneği

Biçim Analizi

Afişteki Voronoi hücreleri ne tam düzenli ne de tamamen rastlantısaldır. Galanter'in (2003) karmaşık sistem estetiğindeki ara konumu somutlaştıran organik çokgenler olarak yüzeyi kaplamaktadır. Hücreler kapalı ve bütünlüklü birimler olarak algılanmakta, ancak koleksiyonun bütünü herhangi bir yapay döşeme örüntüsüne benzememekte; doğal bir hüresel dokuya sahip özgün bir biçim dili kurmaktadır. Bununla birlikte tasarım 2B düzlemde kaldığından hücreler yalnızca düzlemsel çokgenler olarak işlev görmektedir. Makalenin analiz çerçevesinde vurgulandığı üzere, aynı geometri 3B render ortamına taşındığında -hücre

kenarlarındaki kabartma farkları, çıkıntı ve girintilerin derinlik ilişkisi, ışığın yüzey profilini aktive etmesiyle- biçim salt bir alan bölüntüleyiciden plastik ve hacimsel bir ifadeye dönüşecekti (Lupton ve Phillips, 2015). Bu afiş tam da bu dönüşümün eşliğini, yani 2B Voronoi biçiminin potansiyelini ve 3B'nin açacağı mesafeyi aynı anda görünür kılmaktadır.

Ritim Analizi

Afişteki ritim iki çatışan katmandan doğmaktadır. Turkuaz Voronoi hücreleri büyükten küçüğe değişen boyutlarıyla yavaşlayan ve hızlanan organik bir tempo kurmaktadır. Stevens'in (1974) doğadaki Voronoi yapıları için betimlediği düzensiz düzenliliğin görsel karşılığı olarak görülmektedir. Kırmızı çizgi ve yazılar ise bu tempoya karşı-ritim bindirerek gerilim yaratmakta, ancak hücrel akışı bozmamaktadır. 2B düzlemde işlevsel olan bu ritim, 3B render ortamına taşındığında hücre kenarlarındaki ışık-gölge değişimleriyle hacimsel bir derinlik de kazanacak; yüzeysel değil forma içkin bir tempo üretecekti (Lupton ve Phillips, 2015). Bu fark, makalenin 3B bağlamın niteliksel estetik sıçramasına ilişkin temel tezini doğrulamaktadır.

Hiyerarşi Analizi

Afişte görsel hiyerarşi üç katmanda kendini göstermektedir. Birinci katmanda, koyu lacivert arka plan üzerinde büyük ve belirgin biçimde konumlanan turkuaz Voronoi hücreleri birincil görsel odağı oluşturmaktadır. Bu hücreler, Okabe ve arkadaşlarının (2000) tanımladığı Voronoi mantığını doğrular nitelikte; büyük hücreler yüzeyin sakin alanlarını işaret ederken merkezde yoğunlaşan daha küçük ve düzensiz hücreler gözü içe çekmektedir. İkinci katmanda kırmızı organik çizgiler ve metin unsurları yer almaktadır. Bu çizgiler hem anatomik bir referans hem de yazıyı taşıyan yüzey olarak çalışmakta; görsel ağırlığı hücrel geometriden kopmadan yeniden dağıtmaktadır. Cyrilce yazılar ise hiyerarşide üçüncü sıraya konumlanmış; önce biçim, sonra yazı okunmaktadır. Voronoi geometrisi burada geleneksel tipografik araçlarla değil parametrik yoğunluk farkıyla hiyerarşi kurmaktadır. Ancak bu tasarım iki boyutlu kalmaktadır; makalenin savunduğu 3B bağlamda Blender ya da Cinema 4D ortamına taşınması, hücre derinliği ve ışık-gölge etkileşimiyle bu hiyerarşik katmanları çok daha güçlü ve ayrışık biçimde ortaya çıkarırdı (Lupton ve Phillips, 2015).

Yüzey Örgütlenmesi Analizi

Afişte yüzey üç katmanın üst üste binmesiyle örgütlenmektedir: lacivert zemin, turkuaz Voronoi hücreleri ve kırmızı çizgi-yazı katmanı. Voronoi hücreleri yüzeyi edilgen bir arka plan olarak değil; alanı aktif ve pasif bölgelere bölen yapısal bir dil olarak işletmektedir. Büyük hücreler görsel nefes alanı, küçük ve sıkışık olanlar ise yoğunluk odakları işlevi görmektedir. Ancak bu örgütlenme 2B düzlemde kaldığı için yüzey ile form arasındaki ayrım korunmaktadır. Voronoi bir doku olarak uygulanmış, nesnenin kimliğiyle bütünleşmemiştir. Bu afiş, söz konusu bütünleşmenin henüz gerçekleşmediği ama potansiyelinin okunabildiği bir eşik örneği olarak makalenin karşılaştırmalı analiz zeminini güçlendirmektedir.

Uygulama Analizi II: Ambalaj Görselleştirmesi

Ambalaj tasarımı, ürünü fiziksel olarak koruyan ve aynı zamanda marka kimliğini görsel düzeyde ileten çok katmanlı bir grafik tasarım alanıdır. Voronoi tabanlı 3B ambalaj görselleştirmesi uygulamasında bu çok katmanlı iletişim kapasitesi, geometrinin özgün estetik olanakları aracılığıyla yeniden kurgulanmıştır.

Biçim Analizi

Ambalajın altıgen formu, Voronoi mozaikleemesinin doğadaki en bilinen tezahürü olan arı peteklerinin doğrudan biçimsel karşılığıdır. Okabe ve arkadaşlarının (2000) tanımladığı üzere, düzenli nokta dağılımından üretilen Voronoi hücreleri altıgen geometriye yakınsama eğilimi göstermektedir — bu ambalaj tam da o geometriyi biçimin kendisi olarak benimsemektedir. Hücre formu burada dekoratif bir tercih değil; yapısal bir karardır. Ambalajlar yan yana dizildiğinde aralarında boşluk bırakmadan birbirini tamamlamakta, yani Voronoi'nin alan optimizasyonu ilkesini işlevsel düzeyde de karşılamaktadır. Tek bir kutu olarak

incelendiğinde ise köşe açıları ve düzgün yüzeyler üç boyutlu bir hacim duygusu üretmekte; ışık altında her yüzey farklı bir tonal değer kazanarak biçime plastik bir derinlik katmaktadır. Makalenin analiz çerçevesinden bakıldığında bu ambalaj, Voronoi biçiminin form ile yüzey kimliğini tek bir kararda bütünleştirebildiğini somutlaştırmaktadır. Ancak geometri burada parametrik değil sabit ve tekrarlayan bir şablon olarak kullanılmıştır. 3B render ortamında Voronoi parametrelerinin dinamik biçimde ayarlanması, bu bütünleşmeyi çok daha zengin ve bağlama duyarlı bir estetik dile taşıyacaktı (Lupton ve Phillips, 2015).

Görsel 3. Voronoi Tabanlı
Ambalaj Görselleştirmesi.
Erdal, G. (2020)

Ritim Analizi

Ambalajın ritmi iki düzeyde işlemektedir. Tekil kutuda altıgen yüzeylerin köşeden köşeye geçişi düzenli ve öngörülebilir bir tempo kurmaktadır; izleyicinin gözü yüzey boyunca kesintisiz akar. Bu mekanik ve tutarlı ritim, arı peteklerinin işlevsel tekrarından miras alınan geometrik bir zorunluluktur. Çoklu dizilimde ise ritim farklı bir karakter kazanmaktadır. Sarı, kırmızı ve turuncu renk alternasyonu, aynı biçimin tekrarı üzerine renk temposunu bindirmekte; böylece tek düze olmayan, dinamik bir görsel akış üretmektedir. Ambalajlar yan yana geldiğinde her kutu hem bağımsız bir birim hem de büyük örüntünün parçası olarak eş zamanlı algılanmaktadır. Voronoi perspektifinden değerlendirildiğinde bu ritim, parametrik bir sistemden değil sabit bir şablondan üretildiği için öngörülebilirlik sınırını aşmamaktadır. Hücre boyutu ve yoğunluğunun değiştiği dinamik bir Voronoi uygulaması, bu düzenli tempoyu organik bir ritme — büyüyen, seyrelleyen, izleyiciyi yönlendiren bir akışa — dönüştürebilirdi.

Hiyerarşı Analizi

Ambalajda görsel hiyerarşı biçim değil renk ve ölçek üzerinden kurulmaktadır. Öne çıkan kırmızı ve sarı kutular arka plandakilere kıyasla daha baskın bir görsel ağırlık taşımakta; izleyicinin bakışı önce en parlak renkli kutuya, ardından diğerlerine sırayla geçmektedir. Ancak altıgen geometrinin tekdüze yapısı hiyerarşiyi zayıflatmaktadır. Tüm yüzeyler eşit büyüklükte ve aynı formda olduğundan biçim odak yaratmak yerine onu dağıtmaktadır. Logo ve ürün bilgisi küçük ve merkezi konumda kalmakta; yüzey geometrisiyle bütünleşmek yerine onun üzerine yapıştırılmış bir katman olarak durmaktadır. Makalenin analiz çerçevesinden bakıldığında bu, Voronoi'nin en güçlü katkı sunduğu noktadır. Parametrik bir Voronoi uygulamasında hücre boyutu ve yoğunluğu, marka kimliği unsurlarının konumlandığı alanlarda bilinçli biçimde değiştirilerek görsel hiyerarşı geometrinin kendi içsel mantığından üretilebilir; renk ve ölçek müdahalesine gerek kalmadan biçim kendi başına odak yaratabilirdi.

Yüzey Örgütlenmesi Analizi

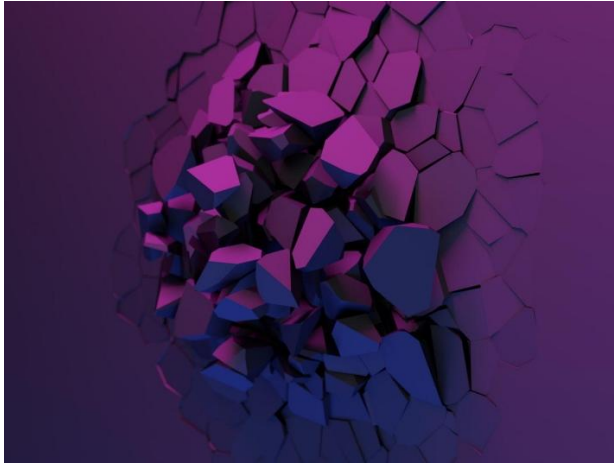
Ambalajın yüzeyi düz ve bölüntülenmemiş tek bir plan olarak işlemektedir. Altıgen form yapısal bir karar olarak güçlü dursa da yüzey bu kararın derinleştiği bir alan değil; üzerine logo ve etiket yerleştirilen nötr bir zemin olarak kalmaktadır. Voronoi'nin alan optimizasyonu

mantığı forma yansımış, ancak yüzeye taşınmamıştır. Aktif ve pasif alanlar arasındaki gerilim yalnızca renk aracılığıyla sağlanmaktadır. Şeffaf kırmızı yüzey ışığı geçirerek derinlik hissi yaratmakta, bu da yüzeye tek başına geometrinin sunamayacağı bir canlılık katmaktadır. Bununla birlikte form ile yüzey kimliği hâlâ birbirinden ayrı kalmaktadır.

Makalenin temel bulgusuna göre 3B render ortamında Voronoi hücre yapısının ambalaj yüzeyine işlenmesi yüzeyi formun kimliğinden bağımsız bir katman olmaktan çıkarır; form ve yüzey aynı geometrik dilde bütünleşir (Lupton ve Phillips, 2015). Bu ambalaj, söz konusu bütünleşmenin potansiyelini taşıdığı ancak henüz gerçekleşmediği bir örnek olarak makalenin karşılaştırmalı analiz zeminini güçlendirmektedir.

Uygulama Analizi III: Hareketli Grafik

Krasner'ın (2008) tanımladığı biçimiyle hareketli grafik, görsel iletişimi sinema estetiğiyle buluşturan ve görsel koreografinin en temel ifade aracı olduğu disiplindir. Bu bağlamda Voronoi mozaiklemesinin Hareketli grafik uygulaması, diğer iki uygulama alanına kıyasla hem en karmaşık hem de en özgün estetik olanakları barındıran deneyim alanını oluşturmuştur.

Görsel 4. Voronoi Tabanlı
Ambalaj Görselleştirme.
Erdal, G. (2020)

Biçim Analizi

Hareketli grafik uygulamasında Cinema 4D'nin Voronoi Fracture Object'i kullanılarak küresel bir formun Voronoi hücrelerine ayrılarak parçalandığı ve bu parçaların yeniden bir araya gelerek özgün formu oluşturduğu bir animasyon dizisi üretilmiştir. Parçalanma sürecinde her Voronoi hücrenin bağımsız bir fiziksel nesne olarak uzayda kendi yörüngesinde hareket etmesi, biçimsel analizin en can alıcı boyutunu gündeme getirmiştir: Parçalar hem bağımsız geometrik birimler hem de ait oldukları bütünü parçaları olarak eş zamanlı biçimde algılanmaktadır. Bu çift kimlik, Galanter'in (2003) karmaşık sistem estetiğinde tanımladığı — sistemin hem öğelerinin hem de bütünü aynı anda algılanabildiği — deneyimle örtüşen güçlü bir biçimsel sonuç üretmiştir.

Ritim Analizi

Hareketli grafik uygulamasında ritim, yalnızca görsel değil; zamansal ve işitsel bir boyut da kazanmıştır. Ses frekanslarına yanıt verecek biçimde programlanan parametrik animasyonda müziksel ritmin doruk noktalarında Voronoi hücrelerinin parçalanma yoğunluğunun artması ve sessizlik bölgelerinde hücrelerin yavaşça yeniden bütünleşmesi, görsel-işitsel bir senkronizasyon deneyimi üretmiştir. Bu deneyim, Cook'un (2001) müzik-görüntü ilişkisine dair kuramıyla doğrudan örtüşmektedir: Ses ile Voronoi animasyonu bir arada çağrışımsal bir bütün oluşturmuş ve anlam ne yalnızca görüntüden ne de yalnızca sestenden değil; ikisinin birleşiminden filizlenmiştir. Hareketli grafik uygulamasının ritim boyutu, diğer iki uygulama alanından niteliksel olarak ayrılan ve yalnızca zamansal ortamda mümkün olan özgün bir estetik katman eklemiştir.

Hiyerarfi Analizi

Hareketli grafik uygulamasında hiyerarfi, zaman boyutuna yayılan dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Animasyon dizisinin başlangıcında bütünlüklü bir form olarak algılanan nesne, parçalanma sürecinde hücre yoğunluklarının farklı anlarda farklı bölgelerde oluşturduğu odak noktaları aracılığıyla izleyicinin dikkatini anlatının belirli evresine yönlendirmiştir. Yüksek parçalanma yoğunluğunun yaşandığı anlarda nesnenin merkezine yakın bölgeler görsel ağırlık kazanmış; yeniden bütünleşme sürecinde ise bu ağırlık dağılmış ve bütünlüklü formun kendisi görsel odak haline gelmiştir. Bu akışkan ve zaman bağımlı hiyerarfi yapısı, statik afiş tasarımı ve ambalaj uygulamalarındaki sabit hiyerarşiden köklü biçimde ayrılmakta; Voronoi'nin farklı medya bağlamlarında birbirinden bağımsız estetik diller üretme kapasitesini güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

Yüzey Örgütlenmesi Analizi

Hareketli grafik uygulamasında yüzey örgütlenmesi ölçütü, hareket ve zamanın değişkenleriyle birlikte en karmaşık çözümleme alanını oluşturmuştur. Parçalanma sürecinde nesnenin yüzeyi ile iç hacmi arasındaki geleneksel sınır ortadan kalkmış; daha önce yalnızca dış görünüşte var olan Voronoi hücreleri, nesnenin parçalanmasıyla birlikte iç yüzeylerini de açığa çıkarmıştır. Dış ve iç yüzeyler için ayrı malzeme atamaları sayesinde — dış yüzey mat, iç yüzey metalik olarak tanımlanmıştır — parçalanma anında her Voronoi parçası iki farklı malzeme kimliğini eş zamanlı sergilemiştir. Bu tasarım kararı, yüzey örgütlenmesi ölçütünün en derin potansiyelini gün yüzüne çıkarmıştır: Voronoi mozaikleme, form ile yüzeyi yalnızca görsel değil; kavramsal düzeyde de bütünleştiren bir yapısal dile dönüşmüştür.

Karşılaştırmalı Analiz: Üç Uygulama Alanında Dört Ölçüt

Üç uygulama alanında yürütülen tek tek çözümler, birikimli olarak değerlendirildiğinde Voronoi mozaiklemeinin 3B grafik tasarımı nasıl bir görsel dil sistemine dönüştüğüne ilişkin kapsamlı bir tablo sunmaktadır. Aşağıdaki karşılaştırmalı tablo, dört ölçütün her bir uygulama alanındaki tezahürünü ve genel değerlendirmeyi yan yana getirmekte; hem benzerlikler hem de bağlama özgü farklılıklar bütünleşik bir perspektiften okunabilmektedir.

Tablo 2. Üç Uygulama Alanında Görsel Analiz Ölçütleri Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Ölçüt	Afiş Tasarımı	Ambalaj Görselleştirmesi	Hareketli Grafik	Genel Değerlendirme
Biçim	Hücre yoğunluğunun mesaj önceliğine göre farklılaşması; büyük hücreler görsel nefes alanı, küçük hücreler yoğun bilgi bölgesi işlevi görür.	Silindirik/prizmatik form üzerinde Voronoi'nin eğrilik takibi; köşe ve kenar geçişlerinde biçimsel süreklilik; form-doku bütünleşmesi.	Parçalanma ve yeniden bütünleşme sürecinde hücre morfolojisinin dramatik dönüşümü; statik biçimin hareketle zenginleşmesi.	Voronoi biçimi üç alanda da tanınabilir ve tutarlı; ancak her bağlamda bağımsız bir estetik karakter kazanmaktadır.
Ritim	Hücre boyutu değişiminin oluşturduğu görsel akış; izleyici gözünü merkezden kenara ya da aşağıdan yukarıya yönlendiren organik ritim.	Yüzey üzerindeki hücre tekrarının oluşturduğu sürekli ritim; ışık altında hücre kenarlarının tonal değişimi ile zenginleşen dinamik ritim.	Zamansal ritim boyutu: hücrelerin animasyon hızı, ses frekanslarına yanıt veren parametrik ritim; stroboskopik etki olanağı.	Ritim üç alanda da güçlü; Hareketli grafikte zamansal boyut ritmi en karmaşık ve özgün düzeye taşımaktadır.
Hiyerarfi	Parametrik yoğunlaşma ile afiş odak noktasının organik biçimde kurulması; başlık, görsel ve dipnot bölgelerinin Voronoi diliyle tanımlanması.	Hücre büyüklüğünün ön yüzde bilgi hiyerarşisiyle örtüşmesi; logo ve ürün adı alanının daha büyük, daha az kalabalık hücrelerle vurgulanması.	Zaman içindeki hücre dağılımının yeniden yapılanması; anlatının doruk anını işaret eden parçalanma yoğunluğu aracılığıyla oluşturulan dinamik hiyerarfi.	Hiyerarfi Voronoi'nin en güçlü katma değer sunduğu ölçüt; geleneksel izgara sistemlerinden farklı ve daha organik bir örgütlenme olanağı sağlamaktadır.
Yüzey Örgütlenmesi	Afiş yüzeyinin dekoratif değil yapısal bir mantıkla bölüntülenmesi; Voronoi'nin hem arka plan	Form kimliğini yüzeyden bağımsız kılmayan bütünleşik tasarım; fiziksel tabanlı render ile malzeme-	Yüzeyin zaman içindeki parçalanma ve yeniden bütünleşmesi ile formun yüzey kimliğinin süreç boyunca dönüşmesi; nesne	Yüzey örgütlenmesi ölçütünde Voronoi mozaikleme 3B ortama özgü en belirgin katkısını sergilemekte; form-

Ölçüt	Afiş Tasarımı	Ambalaj Görselleştirmesi	Hareketli Grafik	Genel Değerlendirme
	dokusu hem de alan belirleyici işlevi üstlenmesi.	doku-form üçlüsünün aynı Voronoi dilinde ifadesi.	sınırlarının geçici olarak çözülmesi.	yüzey-malzeme bütünleşmesi en güçlü bulgudur.

Tablonun gösterdiği üzere, dört ölçütün en güçlü ve en çok katmanlı ifadesini Hareketli grafik uygulamasında bulduğu görülmektedir. Bu bulgu, zamanın ve hareketin görsel dili derinleştirdiğini, dolayısıyla Voronoi'nin 3B ortama taşınmasının estetik kazanımını zamansal boyutla en tam biçimde ortaya çıkardığını düşündürmektedir. Bununla birlikte afiş tasarımı uygulaması, hiyerarşi ölçütünde en doğrudan ve en pratik sonuçları üretmiş; ambalaj uygulaması ise yüzey örgütlenmesi ölçütünde en bütünleşik form-yüzey-malzeme birlikteliğini sergilemiştir. Bu çeşitlilik, Voronoi mozaikleemesinin tek bir estetik işleve indirgenemeyecek kadar çok yönlü bir görsel dil kaynağı olduğuna işaret etmektedir.

Voronoi Mozaikleemesi: Görsel Dil Değerlendirme Matrisi

Görsel bir sistemin gerçek anlamda bir dil oluşturup oluşturmadığı sorusu, yalnızca biçimsel unsurların varlığına değil; bu unsurların tutarlılık, tekrarlanabilirlik, hiyerarşik örgütlenme kapasitesi ve anlamsal yoğunluk gibi özelliklere sahip olup olmadığına bağlıdır (Dondis, 1973; Lupton ve Phillips, 2015). Bu dört kriter, literatür bölümünde kurulduğu üzere, algoritmik biçim üretiminin özgün bir görsel söylem kaynağına dönüşüp dönüşemeyeceğini değerlendirmek için anahtar ölçütler olarak tanımlanmıştır. Aşağıdaki matris, yürütülen görsel analiz bulgularını bu dört kritere göre sistemleştirmektedir.

Tablo 3. Voronoi Mozaikleemesinin Görsel Dil Ölçütlerine Göre Değerlendirme Matrisi

Görsel Dil Ölçütü	Voronoi'de Karşılık	3B Bağlamda Güçlenme	Genel Kanı
Tutarlılık	Geometrik kural setinin her uygulamada değişmezliği; hücresele örüntünün farklı ölçek ve bağlamlarda tanınabilir kalması.	Hacim, ışık ve malzeme değişkenlerine karşın geometrik tutarlılığın korunması; 3B render ortamında formla bütünleşen yüzey kimliği.	Güçlü- Voronoi parametreleri değişse de sistematik kural tutarlılığı korunmaktadır.
Tekrarlanabilirlik	Aynı kural setinin farklı tasarım problemlerine uygulanabilmesi; parametrik esneklik sayesinde bağlamla örtüşen çeşitlilik.	3B ortamda prosedürel iş akışının farklı form geometrilerine adapte edilebilmesi; Blender ve C4D'de parametrik şablonların yeniden kullanılabilirliği.	Güçlü- Prosedürel yapı tekrarlanabilirliği doğası gereği güvence altına almaktadır.
Hiyerarşik Örgütlenme	Parametrik yoğunluk gradyanları aracılığıyla görsel odak ve ikincil alanların organik biçimde tanımlanması.	Derinlik ve hacimsel farklılaşmanın hiyerarşik bilgiyi desteklemesi; ön plan/arka plan keşişiminin ek bir hiyerarşi katmanı yaratması.	Orta-güçlü- Parametrik kontrolle sağlanabilmekte, ancak bilinçli tasarım müdahalesi gerektirmektedir.
Anlamsal Yoğunluk	Doğadaki köklerin tetiklediği bilinçdışı tanıma; organik ile mekanik arasındaki gerilimin çok katmanlı anlam üretmesi.	3B render ortamının biyomorfik çağrışımları güçlendirmesi; yüzey dokusu, ışık ve malzemenin kavramsal anlam üretimini derinleştirmesi.	Güçlü Doğal kökenler ve geometrik karmaşıklık birlikte özgün bir anlam yoğunluğu üretmektedir.

Matris bütünlüklü biçimde değerlendirildiğinde, Voronoi mozaikleemesinin görsel dil oluşturma ölçütlerini karşıladığı açıkça görülmektedir. Tutarlılık ve tekrarlanabilirlik, prosedürel yapının doğası gereği güvence altında olan ölçütler olarak en güçlü sonuçları üretmiştir. Hiyerarşik örgütlenme, parametrik tasarım kararlarına bağımlı olmakla birlikte sağlandığında geleneksel araçların ötesinde organik ve bütünleşik bir görsel öncelik düzeni kurabilmektedir. Anlamsal yoğunluk ise Voronoi'nin doğadaki biyomimetik kökleri ve organik-mekanik gerilimi nedeniyle salt geometrik biçimlerin ötesine geçen çok katmanlı anlamlar üretmesini mümkün kılmaktadır. Bu dört ölçütün bütüncül olarak karşılanıyor olması, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarımıda özgün bir görsel söylem kaynağı işlevi gördüğü tezini güçlü biçimde desteklemektedir.

Geleneksel Yaklaşımlarla Karşılaştırmalı Bağlam

Voronoi mozaikleemesinin görsel dil oluşturma kapasitesini bütüncül olarak değerlendirmek için, bu yapının geleneksel grafik tasarım yaklaşımlarına — ızgara sistemleri, modüler tasarım, fraktal geometri — kıyasla hangi açılardan özgün ve hangi açılardan tamamlayıcı nitelikler taşıdığını ele almak gerekmektedir. Izgara sistemleri, grafik tasarımda düzen, tutarlılık ve hiyerarşi kurmanın en köklü yöntemidir. Voronoi mozaikleemesi bu işlevlerin bir kısmını üstlenebilmekte; ancak bunu matematiksel kesinlik yerine organik bir geometrik mantıkla gerçekleştirmektedir. Bu fark, sonuçların görsel niteliğini derinden etkilemektedir: Izgara sistemi, formel ve planlı bir düzen duygusu üretirken; Voronoi, doğal sistemlerin kendiliğinden örgütlenme mantığına yakın, daha akışkan ve daha az öngörülebilir bir düzen üretmektedir. Bu iki yaklaşım, birbirinin alternatifi olmaktan çok birbirini tamamlayan araçlar olarak kullanılabilir: Voronoi, ızgara sisteminin sunduğu yapısal tutarlılığı organik bir estetikle birleştirme ihtiyacı duyulan tasarım bağlamları için güçlü bir seçenek sunmaktadır.

Fraktal geometriyle karşılaştırıldığında ise Voronoi'nin önemli bir ayrışma noktası öne çıkmaktadır: Fraktallar, Galanter'in (2003) de vurguladığı üzere öz-benzerlik ilkesiyle her ölçekte aynı görsel yapıyı tekrar eden bir biçim sistemi sunarken; Voronoi, ölçek bağımsızlığı yerine kaynak noktalarının konumuna duyarlı, bağlam ile girdiyi hesaba katan esnek bir bölüntüleme sistemi sunmaktadır. Bu esneklik, Voronoi'yi fraktalların üretmeyeceğı bir tasarımsal duyarlılık ve adaptasyon kapasitesiyle donatmaktadır. Analiz bulguları Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarım pratiğinde biçim, ritim, hiyerarşi ve yüzey örgütlenmesi boyutlarında özgün ve tekrarlanabilir bir estetik dil ürettiğini; bu dilin her uygulama bağlamında ayrı bir ifade zenginliği kazandığını ve bu nedenle söz konusu geometrinin grafik tasarım disiplinine salt bir araç olarak değil, özgün bir görsel söylem kaynağı olarak eklenebileceğı tezini güçlü biçimde desteklediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Voronoi mozaikleemesinin 3B grafik tasarım bağlamında özgün bir görsel dil ve estetik söylem üretip üretmeyeceğı sorusunu, görsel analiz yöntemi aracılığıyla sistematik biçimde araştırmıştır. Özet ve giriş bölümlerinde kurulan temel tez — algoritmik geometrinin grafik tasarım disiplinine bir araç olarak değil, özgün bir görsel söylem kaynağı olarak eklenebileceğı iddiası — analiz bulgularıyla güçlü biçimde desteklenmiştir. Bu son bölümde, çalışmanın temel bulguları sentezlenmekte, kuramsal ve pratik düzeydeki katkılar değerlendirilmekte ve gelecek araştırmalar için yönelimler ortaya konmaktadır. Görsel analiz, afiş tasarımı, ambalaj görselleştirmesi ve hareketli grafik olmak üzere üç farklı uygulama alanında ve biçim, ritim, hiyerarşi ile yüzey örgütlenmesi olmak üzere dört görsel ölçüt ekseninde yürütülmüştür. Analiz sürecinde elde edilen bulgular, birbirini karşılıklı olarak besleyen üç temel sonuca işaret etmektedir.

Birinci temel sonuç, Voronoi mozaikleemesinin görsel dil oluşturma ölçütlerini — tutarlılık, tekrarlanabilirlik, hiyerarşik örgütlenme kapasitesi ve anlamsal yoğunluk — karşıladığının teyit edilmesidir. Dondis'in (1973) görsel dilin sözdizimsel ve anlamsal boyutları arasında kurduğu denge, Voronoi'nin 3B grafik tasarımıdaki uygulamalarında açık bir karşılık bulmaktadır: Hücresel geometrinin matematiksel tutarlılığı sözdizimsel boyutu güvence altına alırken, doğadaki biyomimetik kökler ve organik-mekanik gerilim anlamsal derinliği beslemektedir. Lupton ve Phillips'in (2015) görsel dilin biçim, doku, ritim ve hiyerarşiyi kapsayan kapsamlı çerçevesi aracılığıyla değerlendirildiğinde de Voronoi yapıları, tasarımcının elinde doğrudan biçim üreten bir araçtan ziyade biçimsel bir dil sistemi kuran yapısal bir kaynak olarak işlev gördüğü görülmektedir. Bu bulgu, makalenin temel tezini doğrulayan en güçlü sonuç olarak öne çıkmaktadır.

İkinci temel sonuç, Voronoi mozaikleemesinin 3B uzaya taşınmasının salt teknik bir genişleme olmadığı; aksine niteliksel bir estetik sıçramayı temsil ettiğidir. İki boyutlu uygulamalarda yüzey deseni ve alan bölüntüleme işleviyle sınırlı kalan Voronoi geometrisi, 3B render ortamında hacimsel yapı, ışık-gölge etkileşimi, malzeme duyarlılığı ve görünüş açısına bağlı dinamik görünüm değişimi boyutlarını kazanmaktadır. Bu boyutların her biri, dört görsel

analiz ölçütünün 2B karşılığının ötesine geçen yeni estetik katmanlar açmaktadır: Biçim üçüncü boyutun plastisitesiyle zenginleşmekte, ritim ışığın ton değişimiyle derinleşmekte, hiyerarşi ön plan-arka plan derinliğiyle çoğalmakta, yüzey örgütlenmesi ise form ile malzemenin aynı geometrik dilde bütünleşmesiyle en güçlü ifadesini bulmaktadır. Bu niteliksel sıçrama, Woodbury'nin (2010) parametrik tasarımın yeni biçimsel olanaklar açtığı saptamasıyla ve Galanter'in (2003, 2016) üretken sanat sistemlerinin beklenmedik estetik sonuçlar üretme kapasitesiyle birleştiğinde, Voronoi'nin 3B grafik tasarımı bir araç sınırını aşmış özgün bir estetik söylem kaynağına dönüşebilmesi için gerekli koşulların sağlandığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü temel sonuç, Voronoi mozaikleemesinin uygulama bağlamına duyarlı birçok yönlülük sergilediğidir. Afiş tasarımında en güçlü katkısını hiyerarşi ölçütünde, ambalaj görselleştirmesinde yüzey örgütlenmesi ölçütünde, Hareketli grafikte ise ritim ve biçim ölçütlerinde ortaya koyan Voronoi geometrisi, tek bir estetik işleve indirgenemez; aksine farklı tasarımsal gereksinimlere farklı düzeylerde yanıt veren, bağlam duyarlı bir görsel dil sistemi oluşturmaktadır. Bu çok yönlülük, Boden'in (2004) yaratıcı sistemlerin araştırıcı ve dönüştürücü yaratıcılık kapasitelerine sahip olduğunu ileri sürdüğü kuramsal çerçeveyle örtüşmekte; aynı algoritmanın farklı parametrik konfigürasyonlarla son derece ayrışık estetik dünyalar üretebilmesi, üretken tasarım kuramının en güçlü iddialarından birini somut biçimde teyit etmektedir.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazar çalışmanın tamamından sorumludur / The author is responsible for the entire work.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Üretken yapay zekâ desteğı yoktur/kullanılmamıştır / No generative artificial intelligence support was used.

Veri erişilebilirliğı / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

İpek Fatma Ertan <https://orcid.org/0000-0003-4917-6675>

Kaynakça

- Bellelli, F. (2018). *The fascinating world of Voronoi diagrams*. Medium / Towards Data Science. <https://medium.com/data-science/the-fascinating-world-of-voronoi-diagrams-da8fc700fa1b>
- Blender Documentation. (2024). *Voronoi texture node*. Blender 5.1 Manual. https://docs.blender.org/manual/en/latest/render/shader_nodes/textures/voronoi.html
- Boden, M. A. (2004). *The creative mind: Myths and mechanisms* (2nd ed.). Routledge.

- Cook, N. (2001). Theorizing musical meaning. *Music Theory Spectrum*, 23(2), 170–195.
<https://doi.org/10.1525/mts.2001.23.2.170>
- Dondis, D. A. (1973). *A primer of visual literacy*. MIT Press.
- Du, Q., Faber, V. ve Gunzburger, M. (1999). Centroidal Voronoi tessellations: Applications and algorithms. *SIAM Review*, 41(4), 637–676. <https://doi.org/10.1137/S003614459935283>
- Erdal, G. (2020). Ambalaj tasarımında gestalt prensibi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 32-39.
- Fathi M., Dare Shir, & Asadollahi M. (2014). The role of motion graphics in visual communication. *Indian Journal of Scientific Research*, 7(1), 820-824.
- Galanter, P. (2003). *What is generative art? Complexity theory as a context for art theory*. Proceedings of the International Conference on Generative Art. Generative Design Lab, Milan Polytechnic. https://www.philipgalanter.com/downloads/ga2003_paper.pdf
- Galanter, P. (2016). *Generative art theory*. In C. Paul (Ed.), *A companion to digital art* (pp. 146–180). John Wiley & Sons.
- Huang, S., Cheng, S. W., Hsiu, P. C. et al. (2023). Visual aesthetics of narrative animation of 3D computer graphics: From both realist and expressive points of view. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 23(2), 241–260. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hasss/article/view/260646>
- Krasner, J. (2008). *Motion graphic design: Applied history and aesthetics*. Focal Press.
- Lupton, E. ve Phillips, J. C. (2015). *Graphic design: The new basics* (2nd ed.). Princeton Architectural Press.
- Maxon. (2016). *Cinema 4D R18: Voronoi fracturing* [Yazılım özellik sayfası]. <https://www.maxon.net/en/cinema-4d/features/voronoi-fracturing>
- McCormack, J., Bown, O., Dorin, A., McCabe, J., Monro, G. ve Whitelaw, M. (2014). Ten questions concerning generative computer art. *Leonardo*, 47(2), 135–141.
https://doi.org/10.1162/LEON_a_00533
- Okabe, A., Boots, B., Sugihara, K. & Chiu, S. N. (2000). *Spatial tessellations: Concepts and applications of Voronoi diagrams* (2nd ed.). Wiley.
- Oxman, N. ve Mediated Matter Group. (2014). *Silk pavilion: A case study in fiber-based digital fabrication*. In Proceedings of the 34th Annual Conference of the Association for Computer Aided Design in Architecture (ACADIA) (pp. 248–255).
- Polat, N. ve Polat, A. T. (2022). Voronoi diyagram uygulamaları yeni sürdürülebilir mimari dile doğru. ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/367352718>
- Prusinkiewicz, P. & Lindenmayer, A. (1990). *The algorithmic beauty of plants*. Springer-Verlag.
- Shiffman, D. (2012). *The nature of code: Simulating natural systems with processing*. Self-published.
- Silayoi, P. v& Speece, M. (2007). The importance of packaging attributes: A conjoint analysis approach. *European Journal of Marketing*, 41(11–12), 1495–1517.
<https://doi.org/10.1108/03090560710821279>
- Spence, C. (2022). Visual communication via the design of food and beverage packaging. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 7, Article 42. <https://doi.org/10.1186/s41235-022-00391-9>
- Stevens, P. S. (1974). *Patterns in nature*. Little, Brown and Company.
- Slanted Publishers. (2023). *Play the system: Parametric- approaches in graphic design*. Slanted Publishers.

- Sullivan, G. (2010). *Art practice as research: Inquiry in visual arts* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Wu, X., Zhang, Q. ve Wang, Y. (2016). Image-guided Voronoi aesthetic patterns with an uncertainty algorithm based on cloud model. *Mathematical Problems in Engineering*, 2016, Article 9837123. <https://doi.org/10.1155/2016/9837123>
- Wang, Z., Liu, H. ve diğerleri. (2025). Research on the application of biomimetic design in art and design. *Biomimetics*, 10(8), 541. <https://doi.org/10.3390/biomimetics10080541>
- Woodbury, R. (2010). *Elements of parametric design*. Routledge.
- Zhang, Z., Gong, Z. ve diğerleri. (2025). Visual communication design of dynamic images using digital media technology. *Heliyon*, 11(2), e41807. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e41807>

Görsel Kaynakça

- Görsel 1. *Voronoi Fracture* (Cinema 4D- Motion Graphics)
- Görsel 2. *Voronoi Tabanlı 3B Afif Tasarımı Örneği*. Retrieved from <https://www.behance.net/gallery/156118663>
- Görsel 3. *Voronoi Tabanlı Ambalaj Görselleştirmesi*. Erdal, G. (2020). Ambalaj tasarımında gestalt prensibi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 32-39.
- Görsel 4. *Voronoi Tabanlı Ambalaj Görselleştirmesi*. Erdal, G. (2020). Ambalaj tasarımında gestalt prensibi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 32-39.

Ezginin taşıdığı değerler: Kùltùrel değerler eğitimi bağlamında geleneksel Tùrk mùzięi

The values carried by melody: Traditional Turkish music in the context of cultural values education

Zafer Eren^{1*} , Ali Nùnukoęlu²

¹ Bayburt University, Faculty of Art and Design, Music Department, Bayburt, Tùrkiye

² Kilis 7 Aralık University, Turkish Music State Conservatory, Turkish Music Department, Kilis, Tùrkiye

Özet: Bu çalışmanın amacı kùltùrel değerler eğitimi bağlamında geleneksel Tùrk mùzięi üzerine bir değerlendirme yapmaktır. Geleneksel Tùrk Mùzięi köklü kùltùrel değerlerin taşıyıcısı olarak önemli bir yer tutar. Bu mùzik türünün temel unsurlarını anlamak, kùltùrel aktarım süreçlerini kavramakta büyük önem taşır. Günümüzde Kùltùrel Değerler Eğitimi ve Geleneksel Tùrk Mùzięi, kùltùrel değerler üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmaktadır. Bu süreçte Geleneksel Tùrk mùzięi, kùltùrel kimliğin korunması ve değerlerin yeni kuşaklara aktarılması açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Geleneksel mùzięin eğitim ortamlarında bilinçli ve planlı şekilde kullanılması, kùltùrel değerler eğitiminin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada geleneksel Tùrk mùzięi, kùltùrel değerler eğitimi açısından ele alınmaktadır. Kùltùrel değerlerin bireylere kazandırılmasında sanatın ve özellikle mùzięin önemli bir araç olduğu kabulünden hareketle, geleneksel Tùrk mùzięinin eğitsel işlevi incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; alan yazındaki kitaplar ve akademik makaleler taranarak betimsel içerik analizi yapılmıştır. Bulgular, geleneksel Tùrk Mùzięinin sevgi, saygı, hořgörù, dayanışma, sabır ve aidiyet gibi temel kùltùrel değerlerin aktarılmasında etkili bir eğitim aracı olduğunu açıkça göstermektedir ve bu yönüyle eğitsel süreçlere katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kùltùrel değerler eğitimi, geleneksel Tùrk mùzięi, makam, halk mùzięi, tasavvuf

Abstract: The aim of this study is to make an evaluation of traditional Turkish music within the context of cultural values education. Traditional Turkish Music holds an important place as a carrier of deep-rooted cultural values. Understanding the fundamental elements of this music genre is of great importance in comprehending processes of cultural transmission. Today, cultural values education and Traditional Turkish Music create a transformative impact on cultural values. In this process, Traditional Turkish Music plays a significant role in preserving cultural identity and transmitting values to new generations. The conscious and planned use of traditional music in educational settings contributes to strengthening cultural values education. This study examines traditional Turkish music in terms of cultural values education. Based on the idea that art and especially music play a significant role in teaching cultural values, the educational function of traditional Turkish music is analyzed. A qualitative research method was adopted, and a descriptive analysis was conducted through a review of academic books and articles. The findings indicate that traditional Turkish music serves as an effective educational tool in transmitting fundamental cultural values such as love, respect, tolerance, solidarity, patience, and a sense of belonging.

Keywords: Cultural values education, traditional Turkish music, mağam, folk music, Sufism

Citation: Eren, Z & Nùnukoęlu, A. (2026). The values carried by melody: Traditional Turkish music in the context of cultural values education. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 57-65.

Extended Abstract

Traditional Turkish Music (TTM) represents a significant cultural heritage that functions not only as an artistic expression but also as a powerful medium for the transmission of cultural values. In contemporary educational discourse, cultural values education has gained increasing importance in fostering socially responsible, culturally aware, and ethically grounded individuals. Within this context, music—due to its affective and expressive nature—emerges as a particularly effective tool in facilitating value acquisition. This study examines the role and function of Traditional Turkish Music in cultural values education, focusing on its potential to transmit and reinforce fundamental societal values.

The primary aim of this research is to explore how Traditional Turkish Music contributes to the transmission of cultural values and to evaluate its role within educational processes. The central research question guiding the study is: What is the role of Traditional Turkish Music in the context of cultural values education? Grounded in the assumption that art—and especially music—plays a vital role in shaping individuals' emotional and moral development, the study investigates the educational function of TTM through a qualitative lens.

This research adopts a qualitative research design based on document analysis. Relevant academic books, peer-reviewed articles, and scientific publications related to music, culture, and values education were systematically reviewed. Data were analyzed using descriptive and content analysis techniques. Through an inductive approach, themes were identified by coding and categorizing recurring concepts within the literature. This methodological framework allows for a comprehensive and in-depth understanding of the relationship between Traditional Turkish Music and cultural values education.

The findings of the study reveal that Traditional Turkish Music plays a central role in reinforcing social identity, cultural continuity, and a sense of belonging. As a form of cultural expression shaped by historical, social, and spiritual experiences, TTM reflects the collective memory of society. The integration of poetry and melody strengthens individuals' emotional connection to their cultural roots, thereby enhancing their sense of identity and belonging. In this respect, music serves not only as a means of artistic expression but also as a symbolic system through which cultural meanings are constructed and transmitted.

Another important finding concerns the ethical, aesthetic, and moral dimensions of Traditional Turkish Music. Beyond its aesthetic structure, TTM embodies ethical principles and social values embedded in its lyrical content and performance practices. The interaction between aesthetic appreciation and moral understanding enables individuals to internalize values such as respect, tolerance, humility, and responsibility. This dual function highlights the importance of integrating both the aesthetic and ethical aspects of music in educational settings to foster holistic development.

The study also emphasizes the richness of TTM in terms of its diverse musical forms and content. Turkish folk music, classical Turkish music, and Sufi music each contribute uniquely to values education. Folk songs (*tùrkùs*) often address themes such as love, solidarity, patriotism, and family bonds, while lullabies and laments foster empathy, compassion, and patience. Similarly, Sufi music, through hymns and spiritual compositions, conveys universal values such as love, tolerance, and inner peace. Moreover, the *maqam* system in TTM, which is associated with specific emotional expressions, plays a significant role in reinforcing affective learning by linking musical structures with emotional and moral experiences.

In addition, the study identifies various applications of Traditional Turkish Music within the Turkish education system. These include the use of traditional instruments in music classes, incorporation of folk songs in school choirs, and integration of cultural performances such as folk dances into school activities. Such practices contribute to strengthening students' cultural awareness and fostering a deeper appreciation of their heritage. Furthermore, the use of digital platforms and museums has expanded the accessibility of traditional music, enabling broader dissemination and engagement with cultural content. Digital tools, virtual exhibitions, and multimedia resources offer innovative opportunities for integrating Traditional Turkish Music into contemporary educational contexts.

Comparative perspectives indicate that many countries utilize their traditional music as a means of preserving and transmitting cultural values. Examples from Japan and European countries demonstrate that traditional music education can effectively support cultural sustainability. In this regard, Turkey's rich musical heritage presents significant potential for strengthening cultural values education through systematic and structured educational practices.

Despite these findings, the study also highlights a notable limitation in the existing literature: the predominance of theoretical and descriptive studies, with a relative lack of empirical and practice-based research. There is a clear need for more experimental and applied studies that investigate how Traditional Turkish Music can be effectively integrated into educational curricula and what specific outcomes it produces in terms of value acquisition.

In conclusion, Traditional Turkish Music emerges as a powerful and multifaceted tool in cultural values education. Its lyrical richness, emotional depth, and cultural significance enable the transmission of fundamental values such as love, respect, tolerance, solidarity, and patience. However, to fully realize its potential, it is essential to incorporate TTM into educational processes in a systematic, conscious, and pedagogically informed manner. Future research should focus on developing and testing practical models and instructional strategies that integrate Traditional Turkish Music into values education across different educational levels. In doing so, music can continue to serve as a vital bridge between past and present, ensuring the sustainability of cultural identity and shared values.

Giriş

Değerler eğitimi, bireylerin toplumsal yaşamla uyumlu, sorumluluk sahibi ve kùltùrel kimliğinin farkında bireyler olarak yetişmesini amaçlayan önemli bir eğitim alanıdır. Kùltùrel değerlerin aktarımında aile ve okul kadar sanatın da etkili bir rolù bulunmaktadır. Özellikle mùzik, duygulara doğrudan hitap etmesi nedeniyle değerler eğitimi açasından güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır (Behar, 2006).

Kùltùrel değerler eğitimi, bireylerin toplumun ortak değerlerini benimsemesini ve bu değerleri davranış hâline dönüştürmesini hedefler. Eğitim sürecinde bilişsel öğrenmenin yanı sıra duyuşsal alanın da desteklenmesi gerekmektedir. Mùzik, duyuşsal öğrenmeyi güçlendiren yapısı sayesinde değerler eğitimi sürecinde etkili bir araçtır (Yöre, 2011).

Geleneksel Tùrk mùziđi, yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılan ve çeşitli bölgelerin özgün kùltùrel unsurlarını yansıtan zengin bir mùzik geleneğidir. Bu mùzik türü, sadece estetik bir unsur değil, aynı zamanda toplumsal hafıza ve kimlik bağlamında da büyük bir öneme sahiptir. Mùzik aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan değerler, bireylerin kendi kùltùrel kimliklerini şekillendirmelerinde güçlü bir araç olmuştur. Ayrıca, geleneksel Tùrk mùziđi, dil, şiir ve ritim unsurlarını iç içe kullanmasıyla, kişisel ve toplumsal duyguların, hikâyelerin ve tarihsel olayların anlatımında özgün bir iletifim biçimi sunar (şakalar, 2024).

Bu bağlamda, mùziđin kùltùrel aktarım sürecinde oynadığı rol hem tarihsel hem de güncel perspektiflerle ele alınmalıdır. Geleneksel mùzik eserleri, toplumun yaşam biçimlerini, inançlarını ve değer sistemlerini yansıtarak, güçlü bir kùltùrel bağ oluşturur. Aynı zamanda, bu mùzik biçimi, toplumsal birlik ve beraberliğin pekişmesinde, iletifimin güçlendirilmesinde ve aidiyet duygusunun pekiştirilmesinde önemli bir araçtır. Bu nedenlerle, geleneksel Tùrk mùziđi ve onun eğitim yoluyla korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması, kùltùrel devamlılık açasından büyük bir önem taşır. Ayrıca, bu mùzik türü, sanatsal ve özgün yapısıyla estetik ve etik değerlerin gelişimine katkı sağlar, bireylerin toplumsal sorumluluk bilincini artırır. Bu süreçte, mùziđin kùltùrel anlamını kavrama ve aktarma biçimlerindeki farklılıklar, toplumun kendini tanıma ve ifade etme biçimlerine yön verir. Dolayısıyla, geleneksel Tùrk mùziđi, sadece bir mùzik türü değil, aynı zamanda kùltùrel hafıza ve değerler bütününe zenginleştiren güçlü bir eğitim aracıdır (Güleç & Yalçın, 2025) (Aydar, 2024).

Geleneksel Tùrk mùziđi, Tùrk toplumunun tarihsel deneyimlerini, inançlarını ve ahlaki anlayışını yansıtan zengin bir kùltùrel mirastır. Türkùler, ilahiler ve klasik eserler aracılığıyla sevgi, sabır, vefa, hořgörù ve toplumsal dayanışma gibi değerler kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Geleneksel Tùrk mùziđi genel bir ifade olması bakımından, içerisinde Tùrk halk mùziđi ve Tùrk sanat mùziđi unsurlarını birlikte barındırır. Bu yönüyle geleneksel Tùrk mùziđi, kùltùrel değerler eğitimi açasından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Geleneksel Tùrk mùziđi, tarihsel süreç boyunca yalnızca estetik bir sanat dalı olarak değil, aynı zamanda eğitici bir unsur olarak da kullanılmıştır. Türkùler, atasözleri ve deyimlerle benzer biçimde toplumsal deneyimleri ve ahlaki öğretileri aktarmıştır (Gazimihal, 2006).

Müzik yoluyla aktarılan değerler, bireylerin iç dünyasında kalıcı izler bırakmakta ve öğrenmenin daha anlamlı hâle gelmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda geleneksel Türk müziği, sahip olduğu sözlü ve ezgisel yapı sayesinde değerler eğitimi için zengin bir içerik sunmaktadır. Özellikle sözlü eserlerde yer alan temalar; doğruluk, vefa, kanaatkârlık ve sabır gibi değerleri ön plana çıkarmaktadır. Bu eserler, bireylerin toplumsal normları içselleştirmesine katkı sağlamaktadır. Klasik Türk müziği repertuvarında yer alan ilahi, tevşih, Mevlevî ayinleri ve Yunus Emre güfteli eserler; insan sevgisi, hoşgörü, sabır ve tevazu gibi temel ahlaki değerlerin estetik bir dil aracılığıyla aktarılmasında önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca makamlar, geleneksel Türk müziğinde belirli duygu durumlarını ifade eden müzikal yapılardır. Her makamın çağrıştırdığı duygusal atmosfer, değerler eğitimi açısından önemli bir işleve sahiptir. Örneğin Hüseyinî makamı huzur ve içtenliği, Rast makamı güven ve denge duygusunu, Hicaz makamı ise derinlik ve empatiyi çağrıştırmaktadır (Akdoğan, 1996). Bu duygusal çağrışımlar, bireylerin değerleri yalnızca bilişsel düzeyde değil, duygusal düzeyde de içselleştirmesine katkı sağlamaktadır.

Türk halk müziği, kültürel değerler eğitimi açısından en zengin içeriklerden birine sahiptir. Türkülerde yer alan anlatılar, toplumsal dayanışma, yardımlaşma, aile bağları ve vatan sevgisi gibi değerleri ön plana çıkarmaktadır (Gazimihal, 2006). Örneğin; Türk halk müziği repertuvarında yer alan Birlik Destanı, Çanakkale Türküsü, Yüksek Yüksek Tepelere ve Yemen Türküsü gibi eserler; yardımlaşma ve dayanışma, vatan sevgisi ve aile bağları gibi temel kültürel değerlerin sözlü kültür yoluyla kuşaklar arası aktarımında önemli bir işleve sahiptir. Ağtlar empati ve sabır duygusunu geliştirirken, ninniler sevgi ve şefkati, oyun havaları ise birlik ve paylaşma kültürünü yansıtmaktadır. Bu yönüyle halk müziği, değerler eğitimi sürecinde etkili bir öğretim materyali olarak kullanılabilir (Behar, 2006).

Tasavvuf müziği, kültürel değerler eğitiminin manevi boyutunu oluşturmaktadır. İlahiler ve nefesler aracılığıyla sevgi, hoşgörü, sabır, tevazu ve insan sevgisi gibi evrensel değerler aktarılmaktadır. Mevlânâ, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli gibi düşünürlerin eserleri, müzik yoluyla geniş kitlelere ulaşmıştır (Tanrıkorur, 2003). Bu eserler, bireylerin ahlaki gelişimini destekleyerek toplumsal barış ve birlik duygusunu güçlendirmektedir (Öztuna, 2006).

Geleneksel Türk müziği, kültürel değerler eğitimi açısından güçlü ve işlevsel bir araçtır. Makam yapısı, sözlü içerikleri, halk müziği geleneği ve tasavvufi boyutu ile sevgi, hoşgörü, dayanışma ve sabır gibi temel değerlerin aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışma, geleneksel Türk müziğinin değerler eğitiminde daha etkin biçimde kullanılmasının kültürel süreklilik açısından önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın amacı, geleneksel Türk müziğini kültürel değerler eğitimi bağlamında inceleyerek, bu müzik geleneğinin değer aktarımındaki rolünü ortaya koymaktır. Dolayısıyla “Günümüzde eğitim süreçlerinde kültürel değerlerin aktarımında müziğin işlevi sıklıkla vurgulanmasına rağmen, geleneksel Türk müziği’nin kültürel değerler eğitimi bağlamındaki rolü nedir?” sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmuştur.

Yöntem

Yöntem ve literatür taramasında kullanılan yaklaşımlar, çalışmada geleneksel Türk müziği ve kültürel değerler eğitiminin teorik ve pratik boyutlarını bütünsel bir şekilde analiz etmek amacıyla çeşitli araştırma yöntemleri benimsenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış; konuya ilişkin kitaplar, akademik makaleler ve bilimsel yayınlar doküman incelemesi yoluyla analiz edilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüş olup literatür taramasına dayalı doküman incelemesi yöntemi esas alınmıştır. Nitel araştırmalar, sosyal ve kültürel olguların kendi bağlamı içerisinde derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan ve anlamlandırmaya odaklanan araştırma yaklaşımlarıdır (Creswell, 2016; Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu doğrultuda araştırmada, geleneksel Türk müziği’nin kültürel değerler eğitimi bağlamındaki yeri ve işlevi, alanyazında yer alan çalışmalar üzerinden bütüncül bir bakış

açısıyla ele alınmıştır. Doküman incelemesi yöntemi, araştırma konusu ile ilgili yazılı kaynakların sistematik biçimde incelenmesini ve yorumlanmasını amaçlamaktadır (Bowen, 2009). Bu çalışmada, kültür, müzik ve değerler eğitimi alanlarında yayımlanmış bilimsel çalışmalar incelenerek kavramsal ve tematik bir çerçeve oluşturulmuştur.

Veri Kaynakları ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri kaynağını, geleneksel Türk müziği, kültürel değerler, değerler eğitimi ve müzik eğitimi konularında yayımlanmış ulusal ve uluslararası bilimsel yayınlar oluşturmaktadır. Literatür taraması sürecinde Google Scholar, DergiPark, ERIC ve Web of Science gibi akademik veri tabanlarından yararlanılmıştır.

Tarama sürecinde “geleneksel Türk müziği”, “kültürel değerler”, “değerler eğitimi”, “müzik ve kültür” gibi Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler kullanılmıştır. Elde edilen kaynaklar; konuya uygunluk, bilimsel nitelik ve erişilebilirlik ölçütleri doğrultusunda seçilmiş ve analiz sürecine dâhil edilmiştir. Ayrıca, müzik eğitiminin çeşitli toplumsal ve kültürel bağlamlardaki uygulamalarına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, ülkemizde ve yurtdışında gerçekleştirilen uygulama ve eğitim modelleri karşılaştırılarak, geleneksel müziğin eğitim araçlarına nasıl entegre edildiği ve kültürel değerlerin aktarımında nasıl bir rol üstlendiği analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, yazılı metinlerde yer alan anlamlı ifadelerin sistematik bir şekilde kodlanmasını, kategorilere ayrılmasını ve temalar altında toplanmasını sağlayan bir analiz yöntemidir (Krippendorff, 2018).

Analiz süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmuştur:

1. Literatürden elde edilen dokümanların ayrıntılı biçimde okunması,
2. Geleneksel Türk müziği ve kültürel değerler eğitimiyle ilişkili ifadelerin kodlanması,
3. Kategorilerden temaların belirlenmesi ve bulguların yorumlanması.

İçerik analizi sürecinde tümevarımsal yaklaşım benimsenmiş; temalar doğrudan literatürde yer alan bulgulardan ve kuramsal yaklaşımlardan elde edilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla analiz süreci ayrıntılı biçimde açıklanmış, elde edilen temalar literatürdeki önceki çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır (Lincoln & Guba, 1985).

Bulgular

Müziğin toplumsal kimlik, aidiyet ve aidiyet duygusu üzerindeki rolüne yönelik bulgular

Geleneksel Türk müziği, toplumsal kimliğin ve aidiyet duygusunun pekiştirilmesinde merkezi bir rol oynar. Müziğin geniş kitleler tarafından benimsenmesi, paylaşılan kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar. Ozanlar, aşıklar ve musiki erbabı tarafından icra edilen saz ve sözle zenginleşen bu müzik biçimleri, toplumsal dayanışma ve ortak hafıza unsuru olarak işlev görür (Türkmen, 2025).

Şiir ve ezgi arasındaki uyum, bireylerin kendi köklerine olan bağlılıklarını hissetmelerini teşvik ederken, aynı zamanda kültürel aidiyet duygusunun derinleşmesine katkıda bulunur. Bu müzik gelenekleri, kişinin kendisini ait hissettiği toplumsal yapılanmanın bir parçası olma hissini güçlendirir ve toplumsal bütünlük için ortak bir zemin oluşturur (Özdemir, 2024).

Ayrıca, müzik aracılığıyla temsil edilen tarih ve kültür unsurları, bireylerin kimlik oluşumunda ve toplumsal normlara uyum sağlamasında önemli bir araçtır. Bu bağlamda, geleneksel Türk müziği, sosyal yapıya entegre olmuş sembolik değerleri taşıyarak, aidiyet duygusunu pekiştiren ve güçlendiren bir iletişim aracıdır (Tetik, 2022).

Müziğin etik, estetik ve estetik-ahlaki boyutlarına yönelik bulgular

Geleneksel Türk müziği, etik, estetik ve ahlaki boyutlar açısından derinlemesine değerlendirilmesi gereken bir sanattır. Bu müzik türü, sadece seslerin estetik bir düzenlemesi olmanın ötesinde, insanlara etik değerler, toplumsal sorumluluklar ve ahlaki bilinç kazandırma görevi de taşır. Müzikteki biçim ve içerik, toplumun ortak değerlerini yansıtarak bireylerin ahlaki tutumlarını şekillendirir ve toplumun genel ruh halini yansıtarak ortak kültürel kodların oluşmasına katkı sağlar (Koç & Tutuş, 2024).

Aynı zamanda, müzik dinleme ve icra etme süreçleri, estetik yargılar ve etik ilkeler ışığında değerlendirilmelidir. Estetik boyut, müziğin duygusal ve biçimsel zenginliğini içerirken, ahlaki boyut ise bu estetiğin toplum yararına ve etik ilkelerle uyumlu biçimde kullanılmasını sağlar. Bu iki boyut arasında dengeli bir ilişki kurmak, geleneksel Türk müziğinin toplumsal işlevselliğini artırır ve kültürel değerlerin nesiller boyu aktarımını destekler. Bu nedenle, müziğin etik ve estetik yönlerini bütüncül bir perspektifle ele almak ve ona uygun eğitim yaklaşımları geliştirmek, kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşır.

Türkiye eğitim sisteminde geleneksel Türk müziği ile ilgili uygulamaların örnekleri

Türkiye eğitim sisteminde geleneksel Türk müziğine ilişkin uygulamalar çeşitli alanlarda kendisini göstermektedir. Bunların başında müzik derslerinde geleneksel enstrümanların tanıtımı ve icra edilmesi yer almaktadır. Öğrencilerin solfej ve ritim çalışmalarını geleneksel çalgılarla yapmaları, kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlar. Ayrıca, müzik korolarında ve halk dansları etkinliklerinde geleneksel ezgilerin kullanılmasına özen gösterilmektedir. Okullarda düzenlenen kültürel etkinliklerde, zeybek, horon gibi halk dansları ve şarkılar sergilenir. Bu uygulamalar, gençlerin kültürel kimliklerini benimsemelerine ve korumalarına olanak tanımaktadır (Şen & Önalın, 2022).

Ayrıca, müzik eğitiminde geleneksel Türk müziği kuramlarının öğretimine özel önem verilmektedir. Öğretmenler, bir yandan temel makam ve usulleri anlatırken, öte yandan yerel ve yöresel müziklerle ilgili atölye çalışmalarına yer verirler. Dijital platformlar ve eğitim teknolojileri aracılığıyla da geleneksel müzik içerikleri öğrencilere ulaştırılmaktadır. Çeşitli projeler ve yarışmalarla, geleneksel müzik performansları desteklenmekte ve yaygınlaştırılmaktadır. Bu uygulamalar, müzik eğitiminin kültürel değerlerle bütünleşmesini sağlayarak, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel öğelerin sürdürülebilirliğini hedeflemektedir. Sonuç olarak, eğitim kurumlarında geleneksel Türk müziğinin yaşatılması ve kültürel değerlerin nesiller arası aktarımı yönünde çeşitli yenilikçi ve sürdürülebilir uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Müzevi ve dijital platformların rolüyle değerler eğitiminin güçlendirilmesi çerçevesine yönelik bulgular

Geleneksel Türk müziği ve kültürel değerlerin eğitiminde müzelerin ve dijital platformların rolü oldukça önem arz etmektedir. Müze ortamları, geleneksel müziğin tarihsel ve kültürel bağlamını somutlaştırarak, katılımcılara özgün deneyimler sunar (Canyakan, 2024). Bu sayede, genç nesillerin müzik ve kültürel değerlerle doğrudan etkileşimi sağlanmakta, geleneksel müzik unsurlarının anlamı ve önemi pekiştirilmektedir.

Aynı zamanda, müzeler aracılığıyla korunan ve sergilenen materyaller, kültürel muhafazanın yanı sıra, müzikle bağlantılı tarih ve hikâyeleri de yaşatmaktadır. Dijital platformlar ise, coğrafi sınırlamaları ortadan kaldırarak daha geniş kitlelere ulaşmayı kolaylaştırır. Sanal sergiler, etkileşimli eğitim materyalleri ve çeşitli multimedya içerikler sayesinde, geleneksel Türk müziğinin öğeleri gençlere ve öğrencilere aktarılırken açıklık ve erişilebilirlik artar (Parmaksız, 2022).

Türkiye ve dünyadan karşılaştırmalı örnekler üzerine yönelik bulgular

Dünyada geleneksel müzik eğitimi, kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Her ülkenin kendi özgün müzik gelenekleri ve öğretim yaklaşımları bulunmaktadır. Örneğin, Batı ülkelerinde klasik müzik eğitimi, konservatuvarlar

ve oda müziği toplulukları aracılığıyla sistematik bir şekilde yaygınlaşırken, Afrika ve Asya toplumlarında geleneksel ezgiler ve ritimler, topluluk içi ritüeller ve halk musikisiyle bütünleşmiştir (Güleç & Yalçın, 2025). Bu farklı yaklaşımlar, kültürel kimliğin ve aidiyet duygusunun pekiştirilmesinde müziğin üzerinde oynadığı rolü ortaya koymaktadır.

Türkiye’de ise geleneksel Türk müziği, tarihsel süreçte dini, sosyal ve kültürel yapılarla iç içe gelişmiş; bu müzik türü, söz konusu öğeleri taşıyan en önemli araçlardan biri olmuştur (TÜRLER) (Şengül, 2023). Karşılaştırmalı örneklerde ise, Japonya’da gagaku adı verilen geleneksel müzik eğitiminin, kültürel mirasın korunması ve nesillere aktarılması açısından büyük önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca, İtalya’da rönesans dönemine ait müzik eğitimleri hem sanatsal hem de kültürel değerlerin sürdürülebilirliğine hizmet eden programlar içermektedir (Yeniyeğin, 2025).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, geleneksel Türk müziği’nin kültürel değerler eğitimi bağlamındaki yeri ve işlevi, alanyazında yer alan çalışmalar doğrultusunda nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Geleneksel Türk Müziği’nin kültürel değerlerin kuşaklar arası aktarımında etkili bir araç olarak değerlendirildiğini ve değerler eğitimi sürecinde önemli bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, müziğin yalnızca estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal anlamların taşıyıcısı olduğu yönündeki kuramsal yaklaşımlarla örtüşmektedir.

Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde, geleneksel Türk müziği’nin özellikle milli kimlik, manevi değerler, toplumsal dayanışma, aidiyet duygusu, saygı ve hoşgörü gibi değerlerin aktarımında ön plana çıktığı görülmektedir. Türkü, ilahi ve klasik Türk müziği eserlerinin sözlü yapılarının kültürel belleği yansıttığı; ezgisel özelliklerinin ise bireylerin duygu dünyasına hitap ederek değerlerin içselleştirilmesini kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır. Bu bulgu, müziğin duyuşsal öğrenme alanındaki etkisine dikkat çeken önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, literatürde yer alan çalışmaların büyük bir bölümünün kuramsal ve betimleyici nitelikte olduğu, uygulamaya dayalı ve ampirik araştırmaların sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Özellikle eğitim ortamlarında geleneksel Türk müziği’nin değerler eğitimi kapsamında nasıl, ne ölçüde ve hangi yöntemlerle kullanıldığına ilişkin somut örneklerin yeterince ortaya konulmadığı görülmektedir. Bu durum, alandaki bilgi birikiminin derinleşmesi açısından önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, geleneksel Türk müziği’nin kültürel değerler eğitimi açısından güçlü bir potansiyele sahip olduğu; ancak bu potansiyelin eğitim süreçlerine sistematik ve bilinçli bir şekilde yansıtılabilmesi için kuramsal yaklaşımların uygulama temelli çalışmalarla desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Araştırma bulgularının, müzik eğitimi ve değerler eğitimi alanlarında yapılacak çalışmalara kuramsal bir çerçeve sunduğu düşünülmektedir. Bu müzik türü, tarih boyunca kuşaktan kuşağa aktarılan melodiler, sözler ve ezgiler aracılığıyla toplumun ortak değerlerini ve kültürel kimliğini pekiştirmiştir. Ayrıca, geleneksel müzik uygulamaları, toplumsal yapıya uygun davranış biçimlerini ve ahlaki değerleri de yansıtarak, bireylerin özsaygı ve aidiyet duygularını geliştirmede etkilidir. Bu bağlamda, müzik eğitimi gören bireylerin, sadece sanatını değil, aynı zamanda gelenek, tarih ve toplumsal değerler hakkında da derin bir anlayış kazandığı görülmektedir. Buradan hareketle geleneksel Türk müziği, sadece bir sanat formu olmaktan öte, toplumsal ve bireysel kimliği şekillendiren güçlü bir eğitim ve kültürel aktarım aracıdır. Bu bağlamda, müziğin toplumsal yaşamın her alanında aktif kullanılması, kültürlerarası iletişimi güçlendirecek ve sürdürülebilir kültürel değerlerin inşasında temel bir unsur olacaktır.

Öneriler

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Eğitimciler, değerler eğitimi sürecinde geleneksel Türk müziği eserlerini bilinçli ve amaçlı bir şekilde ders içeriklerine entegre edebilir.

- Mùzik òđretmenleri ve sınıf òđretmenleri, tùrkù ve klasik Tùrk mùziđi eserlerini yalnızca mùzikal aııdan değil, sùz iıerikleri ve taşıdıkları kùltùrel değerler bağlamında da ele alabilir.
- Òđretim programlarında, geleneksel Tùrk mùziđi'nin kùltùrel değerler eğitimindeki rolünü vurgulayan etkinlik ve kazanımlara daha fazla yer verilebilir.
- Okul iıi ve okul dışı kùltùrel etkinliklerde geleneksel Tùrk mùziđi temelli uygulamalar artırılarak òđrencilerin kùltùrel farkındalıkları desteklenebilir.

Araştırmacılaraya Yùnelik Òneriler

- Gelecek araştırmalarda, geleneksel Tùrk mùziđi'nin değerler eğitimi ùzerindeki etkisini ortaya koymaya yùnelik uygulamalı ve deneysel ıalışmalar yapılabilir.
- Farklı eğitim kademelerinde (ilkokul, ortaokul, lise) geleneksel Tùrk mùziđi temelli değerler eğitimi uygulamalarının karşılaştırılmal olarak incelendiği araştırmalar tasarlanabilir.
- Nitel araştırmaların yanı sıra karma yùntemli ıalışmalarla alana daha kapsamlı veriler kazandırılabilir.
- Òđretmen ve òđrenci gùrùřlerine dayalı saha araştırmaları ile literatùrde ortaya konulan kuramsal yaklaşımlar desteklenebilir.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazarlar eşit katkıda bulunmuştur / The authors contributed equally.

Finansman ve Teřekkùr / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

ıııkar ıatışması / Disclosure statement

Yazarlar ıııkar ıatışması olmadığını belirtmiştir / The authors report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Ùretken yapay zekâ desteği yoktur / No generative artificial intelligence support was used.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Zafer Eren <https://orcid.org/0000-0002-4652-5924>

Ali Nùnùkođlu <https://orcid.org/0000-0001-7131-7871>

Kaynakıa

- Akdođu, O. (1996). *Tùrk musikisinde makamlar ve duygusal etkileri*. İzmir: Ege Ùniversitesi Yayınları.
- Aydar, H. (2024). Mùzik ve kùltùrel kimlik ilişkisi bağlamında geleneksel mùziklerin eğitsel işlevi. *Kùltùr ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 45–60.
- Behar, C. (2006). *Aşk olmayınca meřk olmaz: Geleneksel Osmanlı/Tùrk mùziđinde òđretim ve intikal*. Yapı Kredi Yayınları.

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Canyakan, S. (2024). Kùltùrel mirasın aktarımında mùzelerin eğitsel rolù. *Mùze ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 33–49.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çev. M. Bütùn & S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gazimihal, M. R. (2006). *Tùrk halk mùziđi ve meseleleri*. Ankara: Kùltür Bakanlığı Yayınları.
- Gùleç, İ., & Yalçın, S. (2025). Kùresel ve yerel bağlamda mùzik eğitimi ve kùltùrel değerler. *Uluslararası Mùzik Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 12–28.
- Koç, M., & Tutuş, A. (2024). Mùzik, estetik ve ahlaki değerler ilişkisi. *Eğitim ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 89–104.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Özdemir, S. (2024). Mùzik ve aidiyet duygusu: Kùltùrel kimlik bağlamında bir değerlendirme. *Toplum ve Kùltür Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 61–77.
- Öztuna, Y. (2006). *Tùrk musikisi: Akademik klasik Tùrk sanatı musikisi'nin ansiklopedik sùzlùđù*. Ankara: Orient Yayınları.
- Parmaksız, R. (2022). Dijital platformlar aracılığıyla kùltùrel değerlerin aktarımı. *Eğitim Teknolojileri ve Kùltür Dergisi*, 3(2), 101–117.
- şakalar, E. (2024). Geleneksel Tùrk mùziđinde kùltùrel bellek ve aktarım. *Mùzikoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 25–41.
- řengùl, T. (2023). Tùrk modernleşmesi sürecinde mùzik ve kadın. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 11(2), 108–126.
- şen, Y., & Önalán, O. (2022). Tùrkiye'de mùzik eğitimi uygulamalarında geleneksel mùziđin yeri. *Gùzel Sanatlar Eğitimi Dergisi*, 6(2), 73–88.
- Tarırkorur, C. (2003). *Osmanlı dönemi Tùrk musikisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tetik, M. (2022). Kùltùrel semboller ve mùzik yoluyla kimlik inşası. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 211–226.
- Tùrkmen, U. (2025). Ozanlık geleneği ve toplumsal hafıza. *Halk Kùltürü Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1–18.
- Yeniyeğin, E. (2025). Geleneksel mùzik eğitiminde kùltùrel sürdürùlebilirlik: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Uluslararası Kùltür ve Eğitim Dergisi*, 11(1), 40–58.
- Yıldırım, A., & şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yùre, S. (2011). Mùzik eğitiminin duyuşsal òđrenme alanına etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33, 215–230.

TR Dizin (2024–2025) koro konulu bilimsel yayın istatistiği

TR Index (2024–2025) scientific publication statistics on the subject of choir

Derya Can Karabulut^{1*}

¹ Batman University, Faculty of Fine Arts, Music Department, Batman, Turkey

Özet: Bu alışma, TR Dizin’de 2024–2025 yılları arasında “koro” odağında yayımlanan akademik makaleleri betimsel bir literatür taraması yaklaşımıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada doküman incelemesi ve bibliyografik betimleme yöntemi kullanılmış; her bir yayının başlığı, yazar(lar)ı, dergi adı ve yayın yılı bilgileri üzerinden dağlımlar ve tematik eğilimler değerlendirilmiştir. Bulgular, 2024 yılında 6, 2025 yılında 3 olmak üzere toplam 9 yayının ilgili dönemde TR Dizin kapsamına girdiğini göstermektedir. Başlık ve kapsam göstergelerine dayalı tematik sınıflamada çalışmaların üç ana ekseninde yoğunlaştığı belirlenmiştir: (i) koro şefliği/liderlik ve yönetim yaklaşımları, (ii) amatör koro çalışmalarının psikososyal ıktıları (sosyal beceri, olumlu duygulanım, entegrasyon), (iii) eğitim kurumları bağlamında koro pedagojisi (GSL örneklemi, eğitimci yeterlikleri, öğrenci görüşleri/tutumları). İncelenen yayınların yöntemsel profilinin ağırlıklı olarak betimsel nitelikte olduğu; deneysel tasarım, performans ölçümü ve karşılaştırmalı (uluslararası) araştırma desenlerinin sınırlı temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, 2024–2025 döneminde TR Dizin’de koro alanına ilişkin akademik üretimin tematik olarak eğitim ve liderlik ekseninde kümelendiği; yöntemsel çeşitlilik ve uluslararası etkileşim aısından ise geliştirmeye aık bir görünüm sergilediği değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Koro, koro eğitimi, koro şefliği, TR Dizin, literatür taraması, bibliyografik analiz

Abstract: This study aims to examine academic articles indexed in TR Index between 2024 and 2025 with a focus on “choir” through a descriptive literature review framework. Document analysis and bibliographic description were employed, and distributions as well as thematic trends were evaluated based on publication title, author(s), journal title, and year of publication. Findings indicate that a total of nine articles were indexed in the specified period, with six published in 2024 and three in 2025. A theme-oriented categorization grounded in titles and scope indicators reveals three major clusters: (i) choir conducting and leadership/management approaches, (ii) psychosocial outcomes of amateur choir practices (e.g., social skills, positive affect, integration), and (iii) choir pedagogy within educational settings (e.g., fine arts high schools, educator competencies, student views/attitudes). The methodological profile of the reviewed literature appears predominantly descriptive, while experimental designs, performance-based measurement, and comparative (international) research patterns are limited. Overall, the 2024–2025 TR Index choir literature is characterized by a concentration on education and leadership themes, with clear opportunities for methodological diversification and stronger international engagement.

Keywords: Choir, choir education, choral conducting, TR Index, literature review, bibliographic analysis

Citation: Karabulut, D. C. (2026). TR Index (2024–2025) scientific publication statistics on the subject of choir. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 66-74.

Extended Abstract

Choir music occupies a central position in music education and community music practices through its collective nature, pedagogical affordances, and sociocultural functions. Despite the prevalence of choir activities across formal and non-formal educational contexts, the scholarly visibility of choir-related research depends on systematic publication practices and indexing coverage. Understanding the recent publication landscape within a national index is valuable for identifying dominant research foci, methodological tendencies, and underexplored areas that may inform future research agendas. In Türkiye, TR Dizin functions as a major national indexing platform for peer-reviewed journals. Mapping choir-related studies indexed in TR Dizin can therefore provide an evidence-based snapshot of contemporary academic interests and gaps in the field.

Purpose: The purpose of this study is to examine choir-focused articles indexed in TR Dizin between 2024 and 2025 through a descriptive literature review approach. Specifically, the study aims to (1) determine the distribution of publications by year, (2) describe the bibliographic profile of the indexed articles, and (3) identify the thematic concentration areas emerging from titles and scope indicators, thereby outlining potential research gaps for subsequent empirical work.

Data Source and Scope: The dataset comprises nine ($n = 9$) peer-reviewed journal articles indexed in TR Dizin within the 2024–2025-time frame and retrieved using “choir” as the focal search term/keyword. For each record, the following bibliographic information was compiled: title, author(s), journal title, and publication year. The dataset includes publications appearing in 2024 ($n = 6$) and 2025 ($n = 3$), enabling a year-based comparison of output within the limited time window.

Method: A descriptive literature review design based on document analysis was employed. The procedure involved (1) compiling bibliographic records for the specified period, (2) conducting frequency counts by year, and (3) performing a theme-oriented categorization based on article titles and scope cues (e.g., references to conducting/leadership, psychosocial outcomes, institutional contexts such as fine arts high schools, and religious/cultural repertory frames). Thematic categories were developed inductively, then refined to ensure mutual exclusivity at the level of primary emphasis; when an article plausibly aligned with multiple themes, it was classified according to its dominant focus inferred from the title and stated aim.

Findings: Publication volume. The distribution by year indicates that choir-related publications indexed in TR Dizin during the examined period are concentrated in 2024 ($n = 6$; 66.7%) compared to 2025 ($n = 3$; 33.3%). While the timeframe is narrow, the decline in 2025 suggests that output may fluctuate and that consistent year-to-year continuity has not yet stabilized within the index coverage for this topic. Three major thematic clusters emerged:

Choral conducting, leadership, and management: A notable portion of the 2025 output centers on the leadership and management dimensions of choir conducting (e.g., conductors’ leadership management strategies; applicability of situational leadership in conducting education). This signals an increasing interest in the conductor’s professional competencies beyond purely musical technique, framing conducting as a pedagogical and organizational leadership practice.

Psychosocial outcomes of choir participation: Several studies emphasize the social and affective benefits of choir practices, such as improvements in social skills and positive affect, and the contribution of choir activities to the integration of immigrant students. This cluster positions choir participation as a medium for socio-emotional development and social cohesion, aligning with broader trends in community music and educational psychology.

Choir pedagogy in educational institutions: Publications focusing on school contexts -particularly fine arts high schools- address students’ attitudes toward polyphonic choir classes and evaluations of choir educators’ competencies. This cluster reflects the institutional and curricular dimension of choir education, highlighting program implementation, teacher competencies, and learner perspectives as key scholarly concerns.

Discussion: The results depict a choir research landscape in TR Dizin (2024–2025) characterized by thematic prominence in education and leadership, and a strong interest in psychosocial outcomes. These emphases are meaningful and socially relevant; however, the relative scarcity of experimental and measurement-driven studies suggests a methodological opportunity. Choir research can benefit from designs that combine educational and psychosocial inquiry with performance analysis, such as quasi-experimental interventions in rehearsal strategies, longitudinal tracking of choir participation outcomes, or mixed-method approaches incorporating acoustic/aural measures and reflective qualitative data. Additionally, given the predominance of nationally situated publications, stronger

engagement with international literature and comparative perspectives could enhance the visibility and theoretical integration of choir scholarship produced in Türkiye.

Conclusion: Within TR Dizin’s 2024–2025 coverage, choir-focused scholarship comprises nine indexed articles and is concentrated in 2024. Literature clusters around (1) conducting and leadership, (2) psychosocial outcomes of choir participation, and (3) institutional choir pedagogy. Overall, the dataset indicates a field that is conceptually active in education and leadership but would benefit from more experimental, performance-measurement, and internationally comparative research to deepen methodological rigor and global integration.

Giriş

Koro müziği, bireysel seslerin belirli bir estetik, teknik ve örgütsel yapı içinde bir araya gelmesiyle oluşan kolektif bir müzik icrası biçimidir. Bu yönüyle koro, yalnızca çok sesli bir müzik pratiği değil; aynı zamanda pedagojik, sosyokültürel ve sanatsal boyutları olan çok katmanlı bir olgudur. Koro müziğinin temelinde, bireysel vokal yetkinliklerin ortak bir amaç doğrultusunda bütünleştirilmesi ve bu bütünlüğün estetik bir anlam üretmesi yer almaktadır (Durrant, 2003).

Kuramsal açıdan bakıldığında koro müziği, müzik eğitimi felsefeleri içinde özellikle topluluk temelli öğrenme, işbirlikli müzik yapma ve deneyim yoluyla öğrenme yaklaşımlarıyla ilişkilendirilmektedir. Elliott’un (1995) “müzik eğitimi olarak praksis” yaklaşımına göre müzik, soyut bir bilgi alanından ziyade, bağlam içinde gerçekleştirilen anlamlı bir eylemdir. Koro çalışmaları bu bağlamda, müzikal bilginin performans, dinleme ve etkileşim yoluyla üretildiği praksis alanlarının başında gelmektedir. Koro ortamı, bireyin müzikal becerilerini topluluk içinde sınamasına ve geliştirmesine olanak tanıyan özgün bir öğrenme bağlamı sunar.

Koro müziğinin kuramsal temellerinden biri de kolektif estetik deneyim kavramıdır. Toplu ses üretimi, bireysel seslerin ötesinde, yeni bir tınısal ve ifade düzeyi ortaya çıkarır. Bu durum, koro müziğini yalnızca bireysel performansların toplamı olmaktan çıkararak, bütüncül bir sanatsal yapı hâline getirir (Sundberg, 1987). Koro sesinin oluşumu; entonasyon, tını uyumu, denge ve nüans gibi unsurların bilinçli biçimde yönetilmesini gerektirir ve bu süreç, kuramsal olarak ses bilimi, müzik estetiği ve performans çalışmalarıyla doğrudan ilişkilidir.

Pedagojik açıdan koro müziği, özellikle müzik eğitiminin demokratikleşmesi bağlamında önemli bir yere sahiptir. Bireysel çalgı ya da solo performans eğitime kıyasla koro, geniş öğrenci gruplarının müziksel etkinliğe katılımını mümkün kılar. Bu yönüyle koro, müzik eğitiminin erişilebilirliğini artıran bir araç olarak değerlendirilir (Campbell & Scott-Kassner, 2014). Aynı zamanda koro çalışmaları, disiplin, sorumluluk, birlikte hareket etme ve estetik duyarlılık gibi müzik dışı kazanımların da gelişmesine katkı sağlar.

Koro müziğinin bir diğer kuramsal boyutu, liderlik ve yönetsel yapı ile ilişkilidir. Koro şefi, yalnızca müzikal kararları veren bir icra yöneticisi değil; aynı zamanda pedagojik, iletişimsel ve sosyal rolleri olan bir liderdir. Bowen (2003), koro şefliğini müzikal bilgi ile insan yönetimi becerilerinin kesiştiği çok yönlü bir uzmanlık alanı olarak tanımlar. Bu bağlamda koro, müziksel olduğu kadar örgütsel bir yapı olarak da ele alınmalıdır.

Son olarak, koro müziği kültürel aktarım ve kimlik inşası süreçlerinde de önemli bir rol üstlenir. Geleneksel, dini ya da çağdaş repertuarlar aracılığıyla koro, toplumsal belleğin müzikal temsillerinden biri hâline gelir. Bu durum, koro müziğini yalnızca pedagojik değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik bir inceleme alanı olarak da anlamlı kılar (Small, 1998).

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı içinde konumlanan betimsel bir literatür taraması olarak tasarlanmış ve doküman analizi yöntemiyle desenlenmiştir. Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak yazılı veya görsel dokümanların sistematik biçimde toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi sürecine dayanan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021, s. 227). Bu yöntem özellikle belirli bir alandaki akademik üretimin eğilimlerini, tematik yoğunlaşmalarını ve araştırma yönelimlerini ortaya koymada etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

Araştırmanın veri seti, TR Dizin veri tabanında 2024–2025 yılları arasında yayımlanmış ve başlık, anahtar kelime ya da özet bölümünde “koro” kavramına yer veren makalelerin bibliyografik kayıtlarından oluşturulmuştur. Çalışmanın iki yıllık bir zaman aralığı ile sınırlandırılması, koro alanındaki güncel akademik üretimi ve son dönem araştırma eğilimlerini ortaya koymayı amaçlayan bilinçli bir metodolojik tercihtir. Bununla birlikte daha geniş zaman dilimlerini kapsayan çalışmaların alanın tarihsel gelişimini daha kapsamlı biçimde değerlendirme imkânı sunabileceği de araştırmanın sınırlılıkları arasında değerlendirilmektedir.

Analiz süreci, doküman analizinde yaygın biçimde izlenen; dokümana ulaşma, orijinalliğini teyit etme, dokümanı anlama, analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarına uygun şekilde yapılandırılmıştır (Kıral, 2020, s. 170). Bu kapsamda öncelikle TR Dizin veri tabanında ilgili anahtar kelimeler kullanılarak makalelere ulaşılmış, ardından erişilen çalışmaların bibliyografik bilgileri doğrulanmıştır. Daha sonra makalelerin başlık ve özet bölümleri incelenerek içeriklerine ilişkin ön kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar benzer temalar altında birleştirilerek kategoriler hâline getirilmiş ve çalışmalar tematik açıdan sınıflandırılmıştır. Kodlama sürecinde özellikle koro eğitimi, repertuar çalışmaları, müzikal analizler ve performans uygulamalarına yönelik araştırmalar öne çıkan temalar olarak belirlenmiştir.

Elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımıyla yorumlanmış ve koro alanındaki akademik çalışmaların genel eğilimleri bibliyografik ve tematik boyutlarıyla ortaya konulmuştur.

Koro Müziğinde Akademik Yayının Önemi

Koro müziği, tarihsel olarak güçlü bir uygulama geleneğine sahip olmasına karşın, bu uygulamaların bilimsel yöntemlerle analiz edilmesi ve kuramsal çerçeveye oturtulması büyük ölçüde akademik yayınlar aracılığıyla mümkün olmaktadır. Akademik yayınlar, koro müziğini yalnızca sezgisel ve deneyime dayalı bir alan olmaktan çıkararak, sistematik bilgi üretiminin konusu hâline getirir. Bu bağlamda koro müziğine ilişkin akademik çalışmalar, alanın pedagojik, estetik, teknik ve sosyokültürel boyutlarının bilimsel temelde tartışılmasını sağlar (Durrant, 2003).

Akademik yayınların koro müziği açısından en önemli işlevlerinden biri, bilginin kalıcı ve aktarılabilir hâle getirilmesidir. Uygulamaya dayalı müzik alanlarında bilgi çoğu zaman usta–çırak ilişkisi içinde, sözlü aktarım yoluyla ilerler. Ancak bu tür bilgi aktarımı, kişisel deneyimle sınırlı kalmakta ve genellenebilirlik sorunları doğurmaktadır. Bilimsel yayınlar ise koro çalışmalarında kullanılan yöntemlerin, öğretim yaklaşımlarının ve performans uygulamalarının belgelenmesini ve eleştirel biçimde değerlendirilmesini mümkün kılar (Elliott, 1995).

Koro müziğinde akademik yayınlar, aynı zamanda pedagojik standartların oluşmasına katkı sağlar. Koro eğitimi; ses eğitimi, repertuar seçimi, prova teknikleri ve ölçme-değerlendirme süreçleri gibi çok sayıda bileşeni bünyesinde barındırır. Bu alanlarda yapılan bilimsel çalışmalar, eğitimin sezgisel tercihlerden ziyade kanıta dayalı uygulamalarla yürütülmesine olanak tanır. Campbell ve Scott-Kassner (2014), müzik eğitimi alanındaki akademik üretimin, öğretim programlarının niteliğini artıran temel unsurlardan biri olduğunu vurgulamaktadır.

Akademik yayınların bir diğer önemli katkısı, koro şefliği ve liderlik olgusunun kuramsallaştırılmasıdır. Koro şefliği, yalnızca müzikal becerilerle açıklanamayacak ölçüde karmaşık bir uzmanlık alanıdır. İletişim, grup yönetimi, pedagojik liderlik ve sanatsal karar verme süreçleri, bilimsel analiz gerektiren boyutlar taşır. Bowen (2003), şeflik alanındaki akademik çalışmaların, uygulayıcıların farkındalığını artırarak mesleki niteliği yükselttiğini belirtmektedir.

Koro müziğinde akademik yayınlar, uluslararası etkileşim ve alanın görünürlüğü açısından da belirleyici bir role sahiptir. Bilimsel dergilerde yayımlanan çalışmalar, yerel koro uygulamalarının evrensel müzik eğitimi literatürüyle ilişkilendirilmesini sağlar. Bu sayede koro müziği, kültürel bağlamını korurken evrensel tartışmaların bir parçası hâline gelir (Small,

1998). Akademik üretimin sınırlı olduğu alanlarda ise bilgi dolaşımı daralmakta ve alan içe kapanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Son olarak, akademik yayınlar koro müziğinin disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak gelişmesine zemin hazırlar. Ses bilimi, psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri ve performans çalışmaları gibi farklı disiplinlerle kurulan ilişkiler, koro müziğinin çok boyutlu yapısını daha derinlikli biçimde anlamayı mümkün kılar. Bu durum, koro müziğinin yalnızca bir icra pratiği değil, aynı zamanda bilimsel araştırmaya açık dinamik bir alan olduğunu ortaya koymaktadır (Sundberg, 1987).

Türkiye Bağlamında Koro Müziğine Yönelik Akademik Yayın Eksikliği ve Araştırma Problemi

Türkiye’de koro müziği, örgün ve yaygın müzik eğitimi kurumlarında, amatör ve profesyonel topluluklarda yaygın biçimde uygulanmasına karşın, bu uygulamaların bilimsel yöntemlerle incelenmesi sınırlı düzeyde kalmıştır. Özellikle son yıllara ilişkin TR Dizin verileri, koro alanındaki akademik yayınların sayıca az, yöntemsel açıdan ise büyük ölçüde betimsel ve ulusal bağlamla sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye’de koro müziğinin güçlü bir uygulama geleneğine sahip olmasına rağmen, bu geleneğin kuramsal, pedagojik ve deneysel açıdan yeterince belgelenmediğini göstermektedir.

Türkiye bağlamında üretilen koro araştırmalarının büyük bölümünün Türkçe yayımlanması ve uluslararası indeksli dergilerde sınırlı temsil bulması, alanın küresel müzik eğitimi literatürüyle etkileşimini zayıflatmaktadır. Oysa koro müziği; ses eğitimi, grup dinamikleri, liderlik, kültürel aktarım ve estetik deneyim gibi evrensel tartışma alanlarıyla doğrudan ilişkilidir (Durrant, 2003; Elliott, 1995). Bu bağlamda Türkiye’deki koro uygulamalarının yalnızca yerel düzeyde değil, uluslararası kuramsal çerçevelerle ilişkilendirilerek ele alınması gerekmektedir.

Ayrıca mevcut çalışmaların çoğunda deneysel araştırma desenlerine, ölçme-değerlendirme temelli yaklaşımlara ve performans çıktılarının nesnel analizine yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu durum, koro eğitimi ve koro performansına ilişkin kararların çoğunlukla kişisel deneyim ve geleneksel uygulamalar üzerinden şekillenmesine yol açmaktadır. Oysa akademik yayınlar, koro çalışmalarının sezgisel değil, kanıta dayalı bir zeminde yürütülmesini sağlayan temel araçlardır (Campbell & Scott-Kassner, 2014; Sundberg, 1987).

Bu çerçevede araştırma problemi şu şekilde formüle edilebilir:

Türkiye’de koro müziği alanında yürütölen akademik çalışmaların niceliksel ve yöntemsel açıdan sınırlı olması, alanın pedagojik ve sanatsal gelişimini hangi açılardan etkilemektedir ve bu eksiklik deneysel ve kuramsal araştırmalar yoluyla nasıl giderilebilir?

Bu problem cümlesi, koro müziğini yalnızca bir uygulama alanı olarak değil; bilimsel araştırmaya açık, disiplinlerarası ve uluslararası bağlamda ele alınması gereken bir akademik alan olarak konumlandırmaktadır.

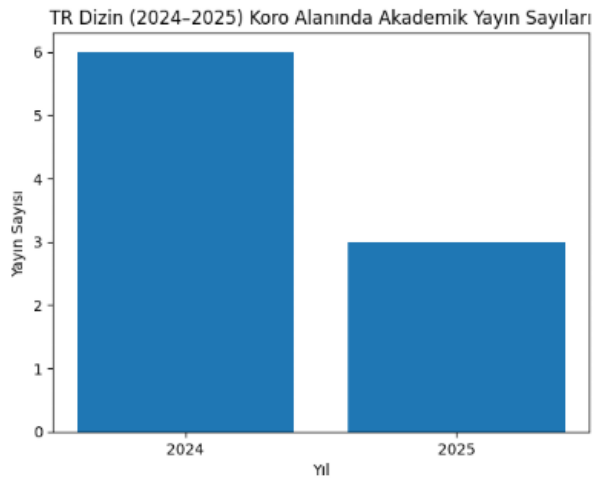
Bulgular

TR Dizin’de 2024–2025 yılları arasında “koro” anahtar kelimesiyle indekslenen çalışmalar incelendiğinde, bu dönemde toplam dokuz hakemli makalenin yayımlandığı görülmektedir. Yayınların büyük çoğunluğu 2024 yılında yoğunlaşmış, 2025 yılında ise sayısal olarak belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Çalışmaların tamamının Türkçe dilinde yayımlanmış olması, koro alanındaki akademik üretimin ulusal sınırlar içinde kaldığını ve uluslararası literatürle sınırlı düzeyde etkileşim kurduğunu göstermektedir. Tematik açıdan bakıldığında araştırmaların ağırlıklı olarak koro eğitimi, amatör koro çalışmaları, koro şefliği ve liderlik yaklaşımları etrafında kümelenildiği; deneysel desenlere, performans temelli ölçümlere ve disiplinlerarası yöntemlere dayalı çalışmaların ise bu dönemde yer almadığı dikkat çekmektedir. Bu bulgular, Türkiye’de koro alanındaki güncel literatürün niceliksel olarak sınırlı, yöntemsel olarak ise homojen bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. TR Dizin
Koro Konulu
Bilimsel Yayınlar

Başlık	Yazar	Dergi Adı	Yıl
Çok Sesli Amatör Koro Şeflerinin Liderlik Yönetim Stratejileri ile İlgili Görüşleri: Fenomenolojik Çalışma	Günsu Yılma Şakalar, Melek Ayçın Yıldırım	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2025
Koro Şefliği Eğitiminde Durumsal Liderlik Modelinin Uygulanabilirliği	Mehmet Yiğit Ersoydan	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi	2025
Amatör Koro Çalışmalarının Sosyal Beceriler ve Olumlu Duygulanım Üzerindeki Etkisi	İlker Kömürcü	Turkish Studies (Elektronik)	2025
Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü Öğrencilerinin Çoksesli Koro Dersine Yönelik Tutumlarının İncelemesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)	Gülay Lâçin, İlkur Özal Göncü	Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi	2024
Koro Çalışmalarının Göçmen Öğrencilerin Entegrasyon Sürecine Katkısı	Gülnihal Gül, Gizem Arıcı	Journal Of Education And Future	2024
Erasmus Öğrenci Değişim Programına Katılan Mesteki Müzik Eğitimi Alan Öğrencilerin Ses Eğitimi ve Koro Derslerine Yönelik Görüşleri	Gürel Sevda	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi	2024
Müzik ile İbadet İlişkisi: Missa Örneği	Yiğit Can Eyüboğlu	Sanat & Tasarım Dergisi	2024
Güzel Sanatlar Liselerinde Koro Eğitimi Vermekte Olan Koro Eğitimcilerinin Alan Yeterliklerine İlişkin Bir Değerlendirme	Gülnihal Gül, İrem Özalp, Melike Çakan Uzunkavak	Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	2024
Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Piyoner Teşkilatı'nda Çocuklara Yönelik Verilen Okul Dışı Koro Eğitimi	Türker Erol, Mammadalı Mammadalıyev	Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi	2024

Tablo 1 incelendiğinde, 2024–2025 döneminde TR Dizin'de yer alan koro konulu yayınlar, tematik olarak üç ana kümeye ayrılmaktadır: koro şefliği ve liderlik/yönetim yaklaşımları, koro çalışmalarının psikososyal etkileri ve eğitim kurumları bağlamında koro pedagojisi. 2024 yılında özellikle Güzel Sanatlar Liseleri ve eğitimci yeterlikleri gibi kurumsal pedagojik başlıkların öne çıktığı, 2025 yılında ise liderlik ve yönetim temalı çalışmaların ağırlık kazandığı görülmektedir. Bununla birlikte başlık düzeyindeki dağılım, deneysel tasarımlar ve performans çıktılarının ölçüm temelli analizlerine dayalı çalışmaların sınırlı olduğunu düşündürmekte; alanın yönetsel çeşitlilik açısından geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Grafik 1. TR Dizin Koro Konulu
Bilimsel Yayın Yıllara Göre
Dağılımı (<https://trdizin.gov.tr/>)

Grafik 1 incelendiğinde koro alanındaki TR Dizin yayınları 2024 yılında yoğunlaşmıştır. 2025 yılına geçişte yayın sayısında görece bir düşüş görülmektedir. Bu durum, alanın üretim sürekliliğinin henüz istikrarlı bir yapıya kavuşmadığını göstermektedir.

2024–2025 döneminde TR Dizin’de koro alanında yayımlanan çalışmaların tamamı hakemli araştırma makalesidir. Derleme ya da yöntem tartışması türünde yayın bulunmamaktadır. Bu alanın kuramsal sentez ihtiyacına işaret eder (<https://trdizin.gov.tr/>).

Yayınlar tematik olarak şu kümelerde toplanmaktadır:

- Amatör koro çalışmaları ve sosyal/psikososyal etkiler (sosyal beceri, entegrasyon, göçmen öğrenciler)
- Koro şefliği ve liderlik yaklaşımları (durumsal liderlik, yönetim becerileri)
- Ortaöğretim ve mesleki müzik eğitimi bağlamında koro (GSL, öğretmen adayları)
- Kültürel–tarihsel bağlamlı müzik çalışmaları (dini müzik, tarihsel örnekler)

Eğitim ve liderlik ekseninde baskındır. Performans analizi, deneysel koro pedagojisi, çocuk korolarında ses gelişimi, ölçme–değerlendirme temelli çalışmalar bu dönemde temsil edilmemektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada gerçekleştirilen literatür taraması, Türkiye’de koro müziği alanındaki akademik yayınların güncel durumuna ilişkin önemli bulgular ortaya koymaktadır. 2024–2025 dönemine odaklanan inceleme, koro müziği alanındaki çalışmaların belirli yıllarda yoğunlaştığını, ancak bu yoğunluğun süreklilik gösteren bir akademik üretim hattına dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın sistematik ve uzun vadeli bir araştırma geleneği oluşturma sürecinin henüz tamamlanmadığını düşündürmektedir.

Literatür taraması bulguları, Türkiye’de koro müziğine yönelik akademik çalışmaların büyük ölçüde ulusal bağlamda üretildiğini ve uluslararası akademik literatürle sınırlı düzeyde ilişkilendirildiğini göstermektedir. Yayınların tamamına yakınının Türkçe olması, koro müziğine ilişkin bilgi üretiminin küresel müzik eğitimi tartışmalarına yeterince dâhil olamadığını ortaya koymaktadır. Oysa koro müziği; topluluk temelli öğrenme, kolektif estetik deneyim ve müzikal praksis gibi evrensel kuramsal yaklaşımlarla doğrudan ilişkilidir (Elliott, 1995; Small, 1998).

İncelenen çalışmaların yöntemsel açıdan ağırlıklı olarak betimsel ve eğitsel temalar etrafında şekillendiği, deneysel araştırma desenlerine, performans temelli ölçümlere ve ses bilimi temelli analizlere ise sınırlı ölçüde yer verildiği görülmektedir. Bu durum, koro müziği alanında pedagojik ve sanatsal uygulamaların çoğunlukla deneyim temelli yaklaşımlarla sürdürüldüğünü; akademik yayınların ise bu uygulamaları bilimsel açıdan derinleştirmede yeterince etkin rol üstlenemediğini göstermektedir. Oysa koro tınısı, entonasyon, denge ve toplu ses üretimi gibi temel unsurların bilimsel yöntemlerle incelenmesi, alanın gelişimi açısından kritik öneme sahiptir (Sundberg, 1987).

Sonuç olarak literatür taraması, Türkiye’de koro müziği alanındaki akademik yayınların niceliksel olarak sınırlı, yöntemsel çeşitlilik açısından ise geliştirilmeye açık olduğunu ortaya koymaktadır. Koro müziğinin güçlü uygulama geleneğinin, kuramsal ve deneysel araştırmalarla desteklenmesi; alanın akademik meşruiyetini güçlendirecek ve koro eğitimi ile koro şefliği uygulamalarına bilimsel bir zemin kazandıracaktır (Durrant, 2003; Campbell & Scott-Kassner, 2014).

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazar çalışmanın tamamından sorumludur / The author is responsible for the entire work.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Üretken yapay zekâ desteği yoktur / No generative artificial intelligence support was used.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Derya Can Karabulut <https://orcid.org/0000-0003-4312-9288>

Kaynakça

- Arıcı, G., & Gül, G. (2024). Contribution of choir practices to the integration process of immigrant students. *Journal of Education and Future*, (25), 91–102. <https://doi.org/10.30786/jef.1288735>
- Bowen, J. A. (Ed.). (2003). *The Cambridge companion to conducting*. Cambridge University Press.
- Campbell, P. S., & Scott-Kassner, C. (2014). *Music in childhood: From preschool through the elementary grades* (4th ed.). Schirmer.
- Durrant, C. (2003). *Choral conducting: Philosophy and practice*. Routledge.
- Elliott, D. J. (1995). *Music education as praxis: A philosophy of music education*. Oxford University Press.
- Ersoydan, M. Y. (2025). Koro şefliği eğitiminde durumsal liderlik modelinin uygulanabilirliği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(1), 75–89. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1520208>
- Eyüboğlu, Y. C. (2024). Müzik ile ibadet ilişkisi: Missa örneği. *Sanat & Tasarım Dergisi*, 14(1), 167–192. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1505986>
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170–189.
- Kömürcü, İ. (2025). Amatör koro çalışmalarının sosyal beceriler ve olumlu duygulanım üzerindeki etkisi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 20(2), 1041–1054. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78245>
- Laçın, G., & Göncü, I. O. (2024). Güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin çoksesli koro dersine yönelik tutumlarının incelenmesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği). *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(3), 2449–2471. <https://doi.org/10.17152/gefad.1472296>
- Mammadaliyev, M., & Erol, T. (2024). Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Piyoner Teşkilatı'nda çocuklara yönelik verilen okul dışı koro eğitimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 13(2), 776–800. <https://doi.org/10.7884/teke.1425040>
- Özalp, İ., Uzunkavak, M. Ç., & Gül, G. (2024). Güzel sanatlar liselerinde koro eğitimi vermekte olan koro eğitimcilerinin alan yeterliklerine ilişkin bir değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 293–315. <https://doi.org/10.19171/uefad.1401068>
- Sak, R., şahin Sak, İ. T., Öneren şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227–250.

- Sevda, G. (2024). Erasmus öğrenci değişim programına katılan mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin ses eğitimi ve koro derslerine yönelik görüşleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 585–596.
<https://doi.org/10.48146/odusobiad.1345052>
- Şakalar, G. Y., & Yıldırım, M. A. (2025). Polyphonic amateur choir conductors' views on leadership management strategies: A phenomenological study. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 194–215.
- Small, C. (1998). *Musicking: The meanings of performing and listening*. Wesleyan University Press.
- Sundberg, J. (1987). *The science of the singing voice*. Northern Illinois University Press.
- TR Dizin. (n.d.). TR Dizin. <https://trdizin.gov.tr/>

Grafik tasarımda sürdürülebilir ambalaj yaklaşımları: Güncel eğilimler üzerine bir inceleme

Sustainable packaging in graphic design: A conceptual review of contemporary trends

Çağhan Ağca^{1*}

¹ Kapadokya Üniversitesi, Mimarlık Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı, Nevşehir, Türkiye

Özet: Çalışma, grafik tasarım disiplinde sürdürülebilir ambalaj tasarımını güncel eğilimler doğrultusunda incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde hızla artan çevresel sorunlar, kaynakların tükenmesi ve tüketici farkındalığının yükselmesi, ambalaj tasarımında sürdürülebilirliğin öne çıktığı çözümleri zorunlu hâle getirmiştir. Çalışmada literatür taramasına dayalı nitel inceleme yöntemi benimsenmiş, sürdürülebilir ambalaj tasarımının grafik tasarım ilkeleriyle ilişkisi malzeme seçimi, minimal tasarım anlayışı, yeniden kullanılabilirlik, geri dönüştürülebilirlik ve kullanıcı deneyimi boyutları üzerinden ele alınmıştır. Ayrıca son yıllarda öne çıkan biyobozunur malzemeler, sade ambalaj tasarımları ve dijital baskı teknolojilerinin sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Bulgular, sürdürülebilir ambalaj tasarımının sadece malzemeye dayalı bir yaklaşım olmadığını aynı zamanda tipografi, görsel hiyerarşi, bilgi tasarımı ve kullanıcı odaklı grafik tasarım unsurlarıyla birlikte kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Çalışma, grafik tasarımcıların sürdürülebilir ambalaj geliştirme süreçlerinde üstlenebileceği stratejik rolleri görünür kılmakta ve alandaki kuramsal tartışmalara bütüncül bir bakış sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilir ambalaj, grafik tasarım, ekolojik tasarım, minimal ambalaj, bilgi tasarımı, dögüsel ekonomi

Abstract: This study examines sustainable packaging design within the discipline of graphic design in light of current trends. Increasing environmental problems, the rapid depletion of natural resources, and rising consumer awareness have made sustainability-oriented solutions in packaging design increasingly necessary. The research adopts a qualitative literature-based review approach and discusses the relationship between sustainable packaging and graphic design principles through the dimensions of material selection, minimal design, reusability, recyclability, and user experience. In addition, emerging issues such as biodegradable materials, simplified packaging strategies, and digital printing technologies are evaluated in terms of their sustainability impact. The findings indicate that sustainable packaging should not be considered solely as a material-based problem; rather, it should be addressed in conjunction with typographic decisions, visual hierarchy, information design, and user-oriented graphic communication. Consequently, the study proposes a conceptual framework that highlights the strategic role of graphic designers in sustainable packaging development and provides a holistic perspective for future research in the field.

Keywords: Sustainable packaging, graphic design, ecological design, minimal packaging, information design, circular economy

Citation: Ağca, Ç. (2026). Sustainable packaging in graphic design: A conceptual review of contemporary trends. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 75-94.

Extended Abstract

Purpose: The growing environmental crisis, depletion of natural resources, and increasing consumer awareness have significantly transformed design approaches across various disciplines, particularly in packaging design. Traditionally considered a protective and functional element, packaging has evolved into a critical interface that communicates brand identity and influences consumer behavior. Within this context, sustainability has emerged as a central concern in packaging development processes. However, existing literature predominantly focuses on material selection, production technologies, and life cycle assessments, often overlooking the role of graphic design as a strategic component in sustainable packaging. This study aims to examine sustainable packaging approaches from a graphic design perspective and to reveal how visual communication elements contribute to environmental performance. By focusing on current trends, the research seeks to provide a conceptual framework that integrates sustainability principles with graphic design decisions, emphasizing the role of designers in shaping both environmental impact and user perception.

Methodology: The study adopts a qualitative research approach based on a narrative literature review. The literature search was conducted systematically using major academic databases, including Web of Science, Scopus, Google Scholar, and DergiPark. Keywords such as “sustainable packaging,” “graphic design,” “ecological design,” “minimal packaging,” “information design,” and “circular economy” were used to identify relevant studies. The selection process involved two stages: an initial screening based on titles and abstracts, followed by a full-text analysis of selected publications. Studies published after 2010 were prioritized to ensure the inclusion of contemporary perspectives. Research focusing directly on the relationship between sustainable packaging and graphic design was included, while studies lacking methodological rigor or relevance were excluded. The collected data were analyzed using a thematic framework. The literature was categorized into four main dimensions: (1) material and life-cycle-oriented sustainability approaches, (2) graphic surface and minimal design strategies, (3) typography and information design applications, and (4) user behavior and communication-oriented approaches. This classification enabled a comparative and conceptual evaluation of how graphic design components are positioned within sustainable packaging literature.

Findings: The findings reveal that sustainable packaging should not be considered solely as a material-based problem but rather as a multidimensional design process that integrates structural, visual, and communicative elements. While material selection and production processes play a crucial role, graphic design decisions significantly influence both environmental impact and user behavior. Minimal design strategies, including reduced color usage, limited ink application, and effective use of negative space, contribute directly to resource efficiency by lowering material and energy consumption during production. Surface economy emerges as a key concept, highlighting the importance of reducing visual complexity to enhance both sustainability and readability. Typography and information design are identified as critical components in sustainable packaging communication. Clear, legible, and well-structured information enables users to correctly interpret recycling instructions, reuse guidelines, and environmental labels. The study emphasizes that poorly designed information systems can undermine sustainability efforts, even when environmentally friendly materials are used. Additionally, digital integration strategies such as QR codes and smart packaging technologies allow for the transfer of information from physical surfaces to digital platforms. This approach reduces printing requirements while enhancing user interaction and information accessibility. Current trends, including biodegradable materials, refillable packaging systems, modular design approaches, and the “less packaging” movement, further demonstrate that sustainability in packaging extends beyond material innovation to include system-level and communication-based strategies. These trends highlight the growing importance of interdisciplinary design approaches in achieving sustainable outcomes.

Discussion: The study identifies a significant gap in the literature regarding the integration of graphic design into sustainable packaging research. While technical and material-based aspects have been extensively explored, the communicative and perceptual dimensions remain relatively underdeveloped. The findings support the argument that graphic design is not merely an aesthetic layer but a strategic component that shapes user perception and behavior. Visual elements such as color, typography, and layout influence how sustainability is perceived and understood by consumers. In this sense, graphic design functions as a mediator between environmental intentions and user actions. However, the study also highlights potential risks associated with the misuse of visual communication in sustainability contexts. The use of “green” visual codes without corresponding environmental performance may lead to misleading practices, commonly referred to as greenwashing. Therefore, consistency between visual representation and actual sustainability performance is essential. Furthermore, the research underscores the importance of balancing sustainability with functionality, cost, and brand identity. While minimal design and reduced packaging approaches offer environmental benefits, they must be

carefully evaluated to ensure product protection and usability are not compromised. In the context of Türkiye, the study suggests that research on sustainable packaging is increasing, yet studies focusing on graphic design perspectives remain limited. This indicates a need for more interdisciplinary research that integrates visual communication with technical sustainability criteria.

Conclusion: This study concludes that sustainable packaging is a complex and multidimensional design problem that cannot be reduced to material selection alone. Graphic design plays a critical role in shaping both the environmental performance and communicative effectiveness of packaging. Design decisions related to surface economy, typography, color usage, and information hierarchy influence not only production processes but also user behavior and sustainability outcomes. Therefore, graphic design should be considered a strategic component in sustainable packaging systems rather than a secondary or decorative element. The research contributes to the literature by offering a conceptual framework that integrates graphic design into sustainability discussions, highlighting its role in creating meaningful and actionable communication. Future research should focus on empirical studies that examine user perception, behavioral responses, and the effectiveness of visual communication strategies in sustainable packaging. Such studies would provide deeper insights into the relationship between design decisions and environmental impact. Ultimately, the study emphasizes that achieving sustainability in packaging requires a holistic approach that combines material innovation, system thinking, and effective visual communication. Designers, as key actors in this process, have the responsibility to develop solutions that are not only environmentally efficient but also communicatively clear and socially responsible.

Giriş

Günümüzde hızla artan tüketim kültürü ve buna paralel olarak büyüyen ambalaj atığı sorunu, sürdürülebilir tasarım yaklaşımlarını ambalaj geliştirme süreçlerinin merkezine taşımıştır. Ambalaj, sadece ürünü dış etkenlerden koruyan teknik bir bileşen olmanın ötesinde; tüketiciyle ilk teması kuran, marka kimliğini ileten ve satın alma davranışını etkileyen kapsamlı bir iletişim yüzeyi olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik tartışmalarının sadece malzeme teknolojileri ve üretim süreçleri üzerinden yürütülmesi yeterli görülmemekte, bunun yanı sıra grafik tasarım kararlarının ambalajın çevresel ve iletişimsel performansındaki rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Sürdürülebilir ambalaj tasarımına yönelik çalışmalar, ambalajın sadece koruyucu bir unsur olmadığını, bunun yanı sıra tüketici algısını yönlendiren güçlü bir görsel iletişim aracı olduğunu göstermektedir. Ambalaj tasarımı; ürünü koruma, taşıma ve rafta farklılaştırma işlevlerinin yanı sıra markanın sürdürülebilirlik yaklaşımını tüketiciye aktaran önemli bir görsel iletişim alanı olarak değerlendirilmektedir (Becer, 2015; Nordin & Selke, 2010). Literatürdeki bulgular, sürdürülebilirlik odaklı ambalaj geliştirme süreçlerinde tipografi, renk, görsel hiyerarşi ve bilgi tasarımı gibi grafik tasarım bileşenlerinin kapsamlı bir biçimde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Mevcut çalışmalar incelendiğinde sürdürülebilir ambalaj literatürünün büyük ölçüde malzeme seçimi, geri dönüşüm teknolojileri ve üretim optimizasyonu üzerine yoğunlaştığı ancak grafik tasarımın iletişimsel ve algısal boyutunun görece sınırlı ele alındığı görülmektedir. Ambalajın tüketiciyle kurduğu ilk temasın çoğunlukla görsel yüzey üzerinden gerçekleştiği düşünüldüğünde, grafik tasarım kararlarının sürdürülebilirlik performansına katkısının değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Çalışma, sürdürülebilir ambalaj yaklaşımını grafik tasarım perspektifi üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda minimal tasarım, yüzey ekonomisi, tipografi, renk kullanımı ve bilgi tasarımı olmak üzere temel grafik tasarım değişkenlerinin sürdürülebilir ambalaj ile ilişkisi güncel eğilimler doğrultusunda tartışılmaktadır. Çalışmanın, sürdürülebilir ambalaj tartışmalarını görsel iletişim boyutuyla bütünleştirerek tasarımcılar, araştırmacılar ve tasarım eğitimi alanı için kavramsal bir çerçeve sunması beklenmektedir.

Çalışmanın Önemi

Sürdürülebilir ambalaj literatürü incelendiğinde çalışmaların büyük ölçüde malzeme teknolojileri, üretim süreçleri ve geri dönüşüm odaklı çözümler üzerine yoğunlaştığı ancak grafik tasarımın iletişimsel ve algısal boyutunun ise görece sınırlı ele alındığı görülmektedir.

Ambalajın tüketiciyle kurduğu ilk temasın çoğunlukla görsel yüzey üzerinden gerçekleştiği dikkate alındığında, tipografi, renk, görsel hiyerarşi ve bilgi tasarımı gibi grafik tasarım kararlarının sürdürülebilirlik performansına katkısının kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Grafik tasarım disiplininin sürdürülebilir ambalaj geliştirme süreçlerine stratejik düzeyde nasıl entegre edilebileceğine odaklanan çalışmaların sınırlı sayıda olması ve alanda kavramsal bir tartışma alanının henüz yeterince gelişmediğini göstermektedir. Çalışma, sürdürülebilir ambalaj tartışmalarını grafik tasarım perspektifi üzerinden yeniden değerlendirerek tasarım disiplininin alandaki rolünü kavramsal olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın, sürdürülebilir ambalajın sadece teknik bir iyileştirme süreci olarak ele alınamayacağını, bununla birlikte kapsamlı bir görsel iletişim, kullanıcı yönlendirme ve tasarımın biçim-içerik bütünlüğü içerisinde değerlendirilmesi gereken bir tasarım yaklaşımı olduğunu ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Söz konusu yaklaşım, sürdürülebilirliğin tasarımın sadece üretim süreçleriyle değil düşünsel ve iletişimsel boyutlarıyla da ilişkili olduğunu vurgulayan çalışmalarda da ifade edilmektedir (Akman & Özcan, 2019).

Yöntem

Çalışma, sürdürülebilir ambalaj tasarımı literatürünü grafik tasarım perspektifi üzerinden değerlendirmeyi amaçlayan anlatsal bir literatür incelemesi niteliğindedir. Literatür tarama süreci, sürdürülebilir ambalaj ve grafik tasarım ilişkisini ele alan akademik çalışmaların sistematik biçimde belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu doğrultuda Web of Science, Scopus, Google Scholar ve DergiPark veri tabanlarında tarama yapılmış ve “sustainable packaging”, “graphic design”, “ecological design”, “minimal packaging”, “information design” ve “circular economy” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Tarama sürecinde özellikle 2010 yılı ve sonrasında yayımlanan çalışmalar dikkate alınmıştır. İlk aşamada başlık ve özet düzeyinde uygunluk değerlendirmesi yapılmış, ikinci aşamada ise tam metin incelemesi gerçekleştirilmiştir. Sürdürülebilir ambalaj ile grafik tasarım ilişkisini doğrudan ele alan ve akademik yayın niteliği taşıyan çalışmalar değerlendirme kapsamına alınmıştır. Buna karşılık konu kapsamı dışında kalan, tekrar eden veya yöntemsel bütünlüğü sınırlı görülen çalışmalar analiz dışında bırakılmıştır. Nihai aşamada belirlenen çalışmalar grafik tasarım perspektifinden tematik olarak incelenmiş ve sürdürülebilir ambalaj literatüründe öne çıkan yaklaşımlar malzeme ve yaşam döngüsü odaklı sürdürülebilirlik yaklaşımları, grafik yüzey ve minimal tasarım stratejileri, tipografi ve bilgi tasarımı uygulamaları ile kullanıcı davranışı ve yönlendirme odaklı iletişim yaklaşımları olmak üzere başlıca tematik kategoriler altında değerlendirilmiştir.

Araştırma, ikincil veriler üzerinden yürütülen kuramsal bir inceleme niteliği taşıdığından etik kurul izni gerektirmemektedir. Çalışma kapsamında yararlanılan tüm kaynaklara akademik atıf kurallarına uygun biçimde yer verilmiştir. Literatür tarama sürecinde ulaşılan çalışmalar sadece betimleyici biçimde özetlenmemiş, grafik tasarım perspektifinden tematik olarak sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda incelenen çalışmalar; (1) malzeme ve yaşam döngüsü odaklı sürdürülebilirlik yaklaşımları, (2) grafik yüzey ve minimal tasarım stratejileri, (3) tipografi ve bilgi tasarımı uygulamaları, (4) kullanıcı davranışı ve yönlendirme odaklı iletişim yaklaşımları olmak üzere başlıca tematik kategoriler altında değerlendirilmiştir.

Tematik sınıflandırma, sürdürülebilir ambalaj literatüründe grafik tasarım bileşenlerinin hangi bağlamlarda ele alındığını ortaya koymayı ve literatürde öne çıkan eğilimlerin grafik tasarım perspektifinden karşılaştırmalı biçimde yorumlanmasını amaçlamaktadır. Analiz sürecinde incelenen çalışmalar; sürdürülebilirlik yaklaşımının ele alınış biçimi, grafik tasarım elemanlarına yer verme düzeyi ve ambalajın iletişimsel işlevine yaptığı katkı bakımından değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, literatürde yer alan farklı yaklaşımların özetlenmesinin yanı sıra kavramsal olarak karşılaştırılmasını da mümkün kılmaktadır.

Tablo 1. Literatür
incelemesinde
kullanılan
değerlendirme

Değerlendirme Ölçütü	Açıklama
Konuya Uygunluk	Sürdürülebilir ambalaj ve grafik tasarım ilişkisini ele alması
Grafik Tasarım Boyutu	Tipografi, yüzey tasarımı, bilgi tasarımı gibi unsurlara yer vermesi
Sürdürülebilirlik Yaklaşımı	Döngüsel ekonomi, eko-tasarım veya minimal tasarım stratejileri
İletişim Boyutu	Kullanıcı yönlendirme ve çevresel bilgilendirme

Sürdürülebilir Ambalaj Kavramı

Sürdürülebilirlik kavramı, üretim ve tüketim süreçlerinin çevresel, ekonomik ve toplumsal etkilerini kapsamlı bir biçimde değerlendirmeyi gerektiren bütüncül bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Akman ve Özcan, 2019). Yaklaşımın ambalaj tasarımı alanındaki yansması ambalajın sadece işlevselliğine değil bunun yanı sıra yaşam döngüsünde oluşturduğu çevresel etkiye odaklanmayı zorunlu kılmaktadır. Günümüzde ambalaj, hammadde temininden üretime, dağıtımdan kullanım sonrasında yok edilmesine kadar uzanan geniş bir etki alanına sahiptir ve sürdürülebilirlik konusunun merkezinde yer almaktadır.

Sürdürülebilir ambalaj tasarımı, çevresel etkilerin azaltılmasının yanı sıra markanın sürdürülebilirlik söylemini görsel iletişim yoluyla tüketiciye aktarabilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla ambalaj tasarımı; ürünü koruma, taşımayı kolaylaştırma ve rafta rakiplerinden farklılaşma işlevlerinin yanında, markanın çevresel sorumluluk yaklaşımını yansıtan bir iletişim yüzeyi olarak değerlendirilmektedir (Becer, 2015; Akman ve Özcan, 2019).

Sürdürülebilir ambalaj yaklaşımı, ambalaj tasarımının sadece ürünün dış yüzeyi ile ilgili görsel düzenlemelerden ibaret olmadığını göstermektedir. Tasarım sürecinde verilen kararlar; kullanılan malzeme miktarı, baskı yoğunluğu, bilgi düzeni ve ambalajın kullanım sonrası yönlendirme kapasitesi olmak üzere birçok unsuru doğrudan etkileyebilmektedir. Ambalaj tasarımı, estetik tercihlerin ötesinde, üretim süreçleri ve kullanım sonrası aşamalarla ilişkili çevresel etkileri de dikkate alan bütüncül bir tasarım süreci olarak ele alınmaktadır. Yaşam döngüsü düşüncesi; hammadde seçimi, üretim süreçleri, dağıtım, kullanım ve kullanım sonrası aşamaların birbirleriyle ilişkili olarak ele alınmasını içermektedir. Ambalaj tasarımına ilişkin kararların önemli bir bölümünün ürün geliştirme sürecinin erken aşamalarında verildiği ve kararların çevresel etkiyi büyük ölçüde belirlediği ifade edilmektedir (Kaestner vd., 2023, s. 3266).

Sürdürülebilir ambalaj yaklaşımının kuramsal temelini oluşturan eko-tasarım anlayışı, ürün ve ambalajların çevresel etkilerini yaşam döngüsü boyunca azaltmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla enerji ve malzeme tüketiminin düşürülmesi, yeniden kullanım senaryolarının geliştirilmesi, geri dönüşüm olanaklarının artırılması ve atık oluşumunun minimize edilmesi temel ilkeler arasında yer almaktadır (Pogačar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Eko-tasarım, sadece teknik optimizasyonu değil, bununla birlikte tasarım sürecinde alınan stratejik kararların çevresel sonuçlarını kapsayan bir yaklaşım sunmaktadır.

Sürdürülebilir ambalaj tartışmalarında döngüsel ekonomi modeli giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Doğrusal üretim-tüketim-atık modelinin aksine döngüsel ekonomi; azaltma (reduce), yeniden kullanım (reuse) ve geri dönüşüm (recycle) stratejileri üzerine kurulu alanlardan biridir. Sıralama, çevresel etkilerin azaltılmasında önceliğin tüketimin ve malzeme kullanımının azaltılmasına verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir tasarımın sadece geri dönüşüm aşamasına indirgenmesi yeterli görülmemekte; bazı uygulamalarda sadece geri dönüşüm sembollerinin kullanılmasıyla oluşturulan “çevreci” algının sürdürülebilir tasarım yaklaşımını tam olarak yansıtmadığı da literatürde tartışılmaktadır. Döngüsel ekonomi yaklaşımı, ürün ve ambalaj sistemlerinin sadece kullanım sonrası aşamalarına değil aynı zamanda tasarım sürecinin başlangıcından itibaren kaynak kullanımını azaltmayı hedefleyen bütüncül bir üretim ve tüketim modeli olarak ele alınmaktadır. Ambalaj tasarımının oluşturulan modelle uyumlu biçimde geliştirilmesi, malzeme akışlarının kapalı döngü içinde tutulmasına ve kaynak verimliliğinin artırılmasına

katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir ambalaj literatüründeki üçlü stratejinin tasarım sürecinin erken aşamalarında dikkate alınması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (Sastre, de Paula ve Echeveste, 2022, s. 2). Bununla birlikte sürdürülebilir ambalajın sadece malzeme odaklı bir problem olarak ele alınması yetersiz görülmektedir. Güncel çalışmalar, ambalajın yapısal tasarımı kadar görsel ve iletişimsel bileşenlerinin de sürdürülebilirlik performansını etkilediğini ortaya koymaktadır. Ambalajın tüketici tarafından doğru kullanılması, yeniden değerlendirilmesi ya da uygun biçimde geri dönüştürülmesi, büyük ölçüde ambalaj üzerinde sunulan bilginin açıklığı ve yönlendiriciliği ile ilişkilidir. Literatürdeki değerlendirmeler, sürdürülebilir ambalajın bir tasarım problemine dönüşmesinde grafik tasarım disiplininin önemini arttırdığını ortaya koymaktadır.

Günümüzde sürdürülebilir ambalaj uygulamalarında karşılaşılan temel zorluklardan biri, işlevsellik, maliyet, estetik ve çevresel performans arasında dengeli bir çözüm geliştirme gerekliliğidir. Ambalajın aşırı sadeleştirilmesi ürün koruma performansını zayıflatabilirken, aşırı karmaşık çözümler ise çevresel yükü artırabilmektedir.

Güncel literatürde sürdürülebilir ambalajın, çok ölçütlü tasarım optimizasyonu gerektiren karmaşık bir problem alanı olduğu kabul edilmektedir (Sastre, de Paula ve Echeveste, 2022). Bu yaklaşım, ambalaj tasarımının malzeme seçimi ya da üretim süreçleriyle sınırlı bir teknik konu olmadığını; aynı zamanda çevresel etki, maliyet, işlevsellik, kullanıcı deneyimi ve iletişimsel tasarım boyutlarını birlikte değerlendiren bütüncül bir tasarım süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir ambalaj geliştirme süreçlerinde farklı tasarım bileşenleri arasında dengeli kararlar alınması gerekmekte ve tasarım süreci malzeme, yapı, grafik ve bilgi tasarımı gibi birden fazla disiplinin birlikte ele alındığı çok katmanlı bir problem alanı olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak sürdürülebilir ambalaj kavramı, sadece geri dönüştürülebilir malzeme kullanımına indirgenemeyecek kadar kapsamlı bir alandır. Yaşam döngüsü düşüncesi, ekotasarım ilkeleri ve döngüsel ekonomi stratejileri birlikte değerlendirildiğinde, ambalaj tasarımının disiplinler arası ve sistem odaklı bir yaklaşımla ele alınması gerektiği görülmektedir. Grafik tasarımın rolü, sürdürülebilir ambalajın hem çevresel performansını hem de kullanıcı algısını şekillendiren kritik bir bileşen olarak öne çıkmaktadır. Sürdürülebilir ambalaj literatürü incelendiğinde ambalaj tasarımının yalnızca malzeme seçimine indirgenmediği; yapısal tasarım, grafik tasarım ve bilgi tasarımı gibi farklı tasarım bileşenlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir (Nordin & Selke, 2010; Steenis vd., 2017; Sastre vd., 2022). Literatürde öne çıkan yaklaşımlar doğrultusunda sürdürülebilir ambalaj tasarımında belirleyici olan temel tasarım bileşenleri Tablo 2’de sistematik biçimde özetlenmiştir.

Tablo 2. Sürdürülebilir Ambalaj Tasarımında Temel Bileşenlerin Sistematik Dağılımı Ölçütleri

Boyut	Tasarım Odakları	Sürdürülebilirlik Katkısı
Malzeme	Biyobozunur, geri dönüştürülebilir	Atık azaltımı
Yapısal tasarım	Modülerlik, yeniden kullanım	Yaşam döngüsü uzatma
Grafik tasarım	Minimalizm, yüzey ekonomisi	Kaynak verimliliği
Bilgi tasarımı	Etiketleme, yönlendirme	Doğru kullanıcı davranışı

Sürdürülebilir ambalaj tasarımı sadece malzeme seçimine indirgenemeyen, birden fazla tasarım unsurunun birlikte değerlendirilmesini gerektiren kapsamlı bir süreçtir. Tablo 2 incelendiğinde sürdürülebilir ambalaj tasarımının tek boyutlu bir alan olmadığı, malzeme seçimi, yapısal tasarım, grafik tasarım ve bilgi tasarımı bileşenlerinin birbirini tamamlayan kapsamlı bir sistem oluşturduğu görülmektedir. Özellikle grafik tasarım ve bilgi tasarımı boyutlarının sadece görsel düzenleme işlevi taşımadığı aynı zamanda kullanıcı davranışını yönlendirme, kaynak verimliliğini artırma ve yaşam döngüsü performansını destekleme açısından kritik bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Literatürdeki değerlendirmeler, sürdürülebilir ambalaj geliştirme süreçlerinde disiplinler arası yaklaşımın gerekliliğini açık

Tablo 3. Sürdürülebilir Ambalaj Literatüründe Grafik Tasarım Perspektifinin Konumlandırılması

biçimde ortaya koymaktadır. Grafik tasarımın sürdürülebilir ambalaj üzerindeki belirleyici rolü, konunun güncel tasarım eğilimleri çerçevesinde daha ayrıntılı incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Çalışma	Araştırma Odak Noktası	Tasarım Boyutu	Çalışmanın Katkısı
Nordin & Selke (2010)	Sürdürülebilir ambalajın sosyal boyutları	Ambalaj sistemi ve kullanıcı davranışı	Ambalajın yalnızca teknik değil sosyal etkileri olduğunu ortaya koymaktadır
Steenis vd. (2017)	Ambalaj materyali ve grafik tasarımın algı üzerindeki etkisi	Grafik yüzey ve malzeme	Ambalajın görsel özelliklerinin tüketicilerin sürdürülebilirlik algısını etkilediğini göstermektedir
Sastre vd. (2022)	Döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir ambalaj stratejileri	Sistem düzeyi tasarım	Reduce–Reuse–Recycle yaklaşımının tasarım sürecine entegrasyonunu vurgulamaktadır
Kaestner vd. (2023)	Döngüsel ambalaj tasarımının yaşam döngüsü yaklaşımı	Tasarım ve üretim süreçleri	Tasarım kararlarının çevresel performansı erken aşamada belirlediğini ortaya koymaktadır
Rezk (2024)	Grafik tasarımın sürdürülebilir ambalaj iletişimindeki rolü	Görsel iletişim	Grafik tasarımın sürdürülebilirlik mesajını görünür kılan bir iletişim aracı olduğunu vurgulamaktadır

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde sürdürülebilir ambalaj araştırmalarının büyük ölçüde malzeme seçimi, üretim teknolojileri ve döngüsel ekonomi stratejileri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşın grafik tasarımın ambalajın iletişimsel ve algısal boyutuna etkisini ele alan çalışmaların görece sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Tablo 3'te sunulan karşılaştırma, sürdürülebilir ambalaj literatüründe teknik ve sistem odaklı yaklaşımların ağırlıkta olduğunu; grafik tasarımın ise çoğunlukla ikincil bir unsur olarak ele alındığını göstermektedir. Çalışma, sürdürülebilir ambalaj tartışmalarını grafik tasarım perspektifi üzerinden değerlendirerek literatürdeki boşluğu kavramsal düzeyde tartışmayı amaçlamaktadır. Sunulan karşılaştırma, sürdürülebilir ambalaj literatüründe grafik tasarımın çoğu zaman yardımcı bir unsur olarak ele alındığını, ancak ambalajın iletişimsel performansı ve kullanıcı davranışı üzerindeki etkisi bakımından stratejik bir tasarım bileşeni olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Grafik Tasarım Perspektifinden Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir ambalaj tasarımında minimal ve yalın yaklaşım, son yıllarda sadece estetik bir tercih olmaktan çıkarak çevresel performansı doğrudan etkileyen stratejik bir tasarım yöntemi hâline gelmiştir. Geleneksel ambalaj anlayışında görsel zenginlik çoğu zaman pazarlama avantajı olarak değerlendirilirken, güncel sürdürülebilirlik perspektifi gereksiz tasarım yükünün azaltılmasını öncelikli bir hedef olarak konumlandırmaktadır. Minimal tasarım; mürekkep kullanımının azaltılması, yüzey ekonomisinin sağlanması ve görsel sadeleşmenin artırılması olmak üzere çok katmanlı kazanımlar sunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Grafik Tasarım Kararlarının Sürdürülebilir Ambalaj Performansına Etkisi

Şekil 1’de gösterilen yapı, grafik tasarım kararlarının sürdürülebilirlik performansını dolaylı olarak ancak güçlü bir biçimde etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yüzey ekonomisi, baskı yoğunluğu ve bilgi düzeni gibi değişkenlerin birlikte değerlendirilmesi, grafik tasarımın çevresel etkiyle ilişkisini görünür kılan analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Grafik tasarım ile sürdürülebilirlik arasındaki etkileşim giderek daha kapsamlı bir çerçevede ele alınmaktadır. Tasarım kararlarının sadece estetik düzenlemelerden ibaret olmadığı; kaynak kullanımı, üretim süreçleri ve tüketiciye iletilen bilginin niteliği üzerinde de etkili olduğu kabul edilmektedir. Ambalaj tasarımının ürünün fiziksel korunmasını sağlayan bir unsur olmanın yanı sıra marka kimliğini ve ürün mesajını tüketiciye aktaran önemli bir görsel iletişim aracı olduğu vurgulanmaktadır (Becer, 2015, s. 198–200). Ambalaj yüzeyi sürdürülebilirlik yaklaşımının tüketiciye iletilmesinde önemli bir iletişim alanı oluşturmaktadır. Söz konusu değerlendirme renk, tipografi ve malzeme tercihlerinin estetik kararların ötesinde çevresel etki ve kullanıcı algısı üzerinde belirleyici olduğu ifade edilmektedir.

Mürekkep Azaltma

Ambalaj üretim süreçlerinde kullanılan mürekkep miktarı, çevresel etkiyi belirleyen önemli değişkenlerden birisidir. Çok renkli ve yoğun baskı gerektiren tasarımlar hem kimyasal tüketimini artırmakta hem de üretim süreçlerinde enerji kullanımını yükseltmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir ambalaj yaklaşımlarında mürekkep ekonomisi, grafik tasarım kararlarının merkezinde yer almaktadır.

Minimal tasarım anlayışı, gereksiz görsel öğelerin ve geniş dolgu alanlarının azaltılması yoluyla mürekkep tüketimini düşürmeyi mümkün kılmaktadır. Özellikle sınırlı renk paleti, çizgisel anlatım ve negatif alan kullanımına dayalı tasarım çözümleri, baskı yükünü azaltırken görsel etkinliği koruyabilmektedir. Literatürde dijital minimalizm yaklaşımının gereksiz tasarım yükünü azaltarak enerji ve kaynak verimliliğine katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir (Tanyel, 2025, s. 1–2). Bununla birlikte mürekkep azaltma stratejisinin sadece teknik bir optimizasyon olmanın ötesinde tasarımın anlatım dilini yeniden yapılandıran yaratıcı bir süreç olarak ele alınması gerekmektedir. Başarılı minimal ambalaj örnekleri, sınırlı baskı kullanımıyla da güçlü marka kimliği oluşturulabileceğini göstermektedir.

Fiziksel ambalaj yüzeyinde yer alan bazı tasarım içeriklerinin dijital ortamlara taşınması, mürekkep azaltma stratejilerinin bir parçası olarak değerlendirilebilmektedir. QR kodlar, artırılmış gerçeklik uygulamaları veya dijital kampanya içerikleri aracılığıyla ambalaj üzerinde yer alabilecek ek grafik ve metin yükü dijital ortamlara yönlendirilebilmektedir. Dijital yönlendirme yöntemleri, ambalaj yüzeyinde daha sade bir tasarım dili oluşturulmasına katkı sağlarken baskı yükünü ve mürekkep kullanımını azaltabilmektedir. Böylece tasarımın iletişim kapasitesi korunurken fiziksel üretim süreçlerinin çevresel etkisi de azaltılabilmektedir.

Yüzey Ekonomisi

Yüzey ekonomisi, ambalajın grafik alanının gereksiz görsel yoğunluktan arındırılarak daha verimli kullanılmasını ifade etmektedir. Yüzeydeki ekonomik yaklaşım estetik bir sadeleşmenin yanı sıra üretim süreçlerinde kaynak kullanımının azaltılması açısından önem taşımaktadır. Ambalaj yüzeyinde geniş dolgu alanları, yoğun arka plan görselleri ve çok katmanlı dekoratif unsurlar, çoğu zaman baskı yükünü artırarak çevresel performansı olumsuz etkileyebilmektedir.

Sürdürülebilir tasarım yüzey ekonomisi, okunabilir tipografi, güçlü görsel hiyerarşi ve kontrollü boşluk kullanımı ile çalışmayı desteklemektedir. Uygulanan yöntem hem görsel karmaşayı azaltmakta hem de baskı süreçlerini sadeleştirmektedir. Güncel ambalaj eğilimlerinin aşırı dekoratif yaklaşımlar yerine daha sade ve işlev odaklı çözümlere yöneldiği literatürde vurgulanmaktadır (Pogaçar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Yüzey ekonomisi aynı zamanda geri dönüşüm süreçlerini dolaylı bir biçimde destekleyebilmektedir. Daha az kaplama, daha az lak ve daha sade baskı yapıları, malzemenin ayrıştırılabilirliğini artırarak

döngüsel sistemlere uyumu kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte tüm ambalaj kategorilerinde sadeleşme yaklaşımının aynı ölçüde uygulanmadığı görülmektedir. Özellikle lüks tüketim ürünleri ya da kurumsal prestij amaçlı tasarlanan özel ambalajlarda, markanın değer algısını güçlendirmek amacıyla daha hacimli ve gösterişli ambalaj çözümleri tercih edilmektedir. Dolayısıyla mevcut durum, sürdürülebilirlik ile marka algısı arasında tasarım açısından dikkatle kurulması gereken bir denge olduğunu göstermektedir.

Sadeleşme Trendi

Günümüzde ambalaj tasarımı gözlenen en belirgin eğilimlerden biri görsel sadeleşmenin yaygınlaşmasıdır. Sadeleştirme salt estetik minimalizm eğilimiyle değil aynı zamanda sürdürülebilirlik baskısı, üretim maliyetleri ve tüketici beklentilerindeki değişimle birlikte gelişmektedir. Özellikle çevresel duyarlılığı yüksek tüketici gruplarında, aşırı dekoratif ve yoğun işlenmiş ambalajlara yönelik eleştirel tutumun güçlendiği ve daha sade ambalaj çözümlerinin tercih edildiği araştırmalarda ortaya konulmaktadır (Magnier & Crié, 2015).

Sadeleşme trendi, tasarımın özüne odaklanmayı ve gereksiz görsel gürültünün ortadan kaldırılmasını teşvik etmektedir. Sadeleştirme grafik tasarımın işlevsel iletişim rolünü güçlendirirken aynı zamanda kaynak verimliliğine katkı sunmaktadır. Ancak literatürde sadeleşmenin her ürün kategorisi için aynı düzeyde uygulanabilir olmadığı, ürün koruma gereksinimleri ve marka konumlandırması gibi değişkenlerle dengelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Minimal Ambalaj
Tasarım Stratejileri ve
Olası Çevresel Kazanımlar

Tasarım Stratejisi	Grafik Etki	Çevresel Etki
Az renk kullanımı	Görsel sadeleşme	Mürekkep azalımı
Negatif alan kullanımı	Okunabilirlik artışı	Baskı yükü azalımı
Sade tipografi	Bilgi netliği	Yüzey ekonomisi
Dijital yönlendirme	Fiziksel metin azalımı	Kâğıt tasarrufu

Tablo 4'te yer alan stratejiler değerlendirildiğinde minimal tasarım yaklaşımlarının estetik sadeleşmenin yanı sıra ölçülebilir çevresel kazanımlar üretebildiği görülmektedir. Az renk kullanımı, negatif alan yönetimi ve sade tipografi olmak üzere tasarım anında verilen grafik kararların baskı yükünü azaltarak doğrudan kaynak tüketimini etkileyebildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tabloda sunulan kazanımların ürün kategorisi, baskı teknolojisi ve üretim ölçeği gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu bulgular, sürdürülebilir ambalaj tasarımı grafik kararların bağlama duyarlı biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Sadeleşme eğiliminin iletişimsel etkisi, ambalaj üzerindeki bilginin nasıl yapılandırıldığıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla tipografi ve bilgi tasarımı sürdürülebilirlik kavramının kritik bir bileşenine dönüşmektedir.

Tipografi ve Bilgi Tasarımı

Sürdürülebilir ambalaj tasarımı tipografi ve bilgi tasarımı, kullanıcı ile ürün arasındaki iletişimin en önemli kararlardan birini oluşturmaktadır. Ambalaj üzerinde sunulan bilginin okunabilirliği, anlaşılabilirliği ve hiyerarşik düzeni hem kullanıcı deneyimini hem de sürdürülebilirlik performansını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla güncel yaklaşımlar, ambalaj yüzeyindeki bilgi mimarisinin sadece yasal zorunlulukları karşılayan bir unsur değildir; davranış yönlendirici stratejik bir tasarım bileşeni olarak ele alınması gerekmektedir.

Okunabilirlik

Okunabilirlik, sürdürülebilir ambalajın kullanıcı tarafından doğru anlaşılmasının temel koşullarından biridir. Tasarım yüzeyinde kullanılan yetersiz punto büyüklüğü, düşük renk kontrastı ya da karmaşık tipografik düzenler, özellikle geri dönüşüm ve kullanım talimatlarının yanlış yorumlanmasına yol açabilmektedir. Bu durum, ambalajın teknik olarak sürdürülebilir

olsa bile kullanım sonrası süreçte beklenen çevresel faydayı sağlayamamasına yol açabilmektedir.

Tipografik literatürde okunabilirlik (readability) ve okunaklılık (legibility) kavramları birbirini tamamlayan iki önemli tasarım ölçütü olarak ele alınmaktadır. Okunabilirlik daha çok metnin satır uzunluğu, satır aralığı, metin bloklarının düzeni ve görsel hiyerarşi gibi düzenleme ilkeleriyle ilişkilendirilirken; okunaklılık harf biçimi, x-yüksekliği, karakter genişliği, harf aralıkları ve yazı karakterinin yapısal özellikleriyle ilişkilidir. Ambalaj tasarımımda kullanılan yazı karakterinin ağırlığı, karakter kontrastı, iç boşlukları (counters) ve renk-zemin kontrastı gibi değişkenler, bilginin hızlı ve doğru algılanmasında belirleyici rol oynamaktadır.

Sürdürülebilir ambalaj tasarımımda tipografik düzen salt estetik bir tercih değildir; aynı zamanda çevresel bilginin doğru iletilmesini sağlayan önemli bir iletişim aracıdır. Okunabilir tipografik düzenlemeler, geri dönüşüm sembolleri, kullanım talimatları ve çevresel etiketlerin kullanıcı tarafından doğru yorumlanmasını kolaylaştırarak sürdürülebilirlik iletişiminin etkinliğini artırmaktadır. Literatürde tipografi ve renk kullanımının markaların ekolojik kimliğini tüketiciye aktarmada belirleyici olduğu da vurgulanmaktadır (Bilir, 2025, s. 77-78).

Gereksiz Bilgi Yükünün Azaltılması

Günümüzde ambalaj yüzeylerinde sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri aşırı bilgi yoğunluğudur. Pazarlama mesajları, yasal metinler, promosyon unsurları ve görsel öğelerin kontrolsüz biçimde bir araya gelmesi hem görsel karmaşa yaratmakta hem de yüzey ekonomisini zayıflatmaktadır. Sürdürülebilir ambalaj yaklaşımı, bilgi mimarisinin önceliklendirilmesini ve gereksiz metin yükünün azaltılmasını önermektedir. Dolayısıyla grafik tasarımda basitlik (sadelik) ilkesi, ambalaj yüzeyinde sadece gerekli bilgilerin açık ve anlaşılır biçimde sunulmasını hedefleyen önemli bir tasarım stratejisi olarak öne çıkmaktadır.

Bilgi ekonomisi yaklaşımı, kullanıcı için önemli olan bilgilerin öne çıkarılmasını ve ikincil içeriklerin sadeleştirilmesini içermektedir. Uygulanan tasarım stratejisi baskı yoğunluğunu azaltmakta ve kullanıcı deneyimini iyileştirmektedir. Özellikle QR kodlar olmak üzere ambalaj tasarımlarında sıkça kullanılan dijital yönlendirme araçları, fiziksel yüzeydeki bilgi yükünü azaltarak sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sağlayabilmektedir.

Çevresel Etiketleme

Sürdürülebilir ambalaj sistemlerinde çevresel etiketleme, kullanıcı davranışını yönlendiren temel araçlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Geri dönüşüm sembolleri, malzeme kodları, yeniden kullanım talimatları ve çevresel sertifikasyon işaretleri, ambalajın yaşam döngüsü performansının kullanıcı tarafından doğru yönetilmesini desteklemektedir. Ancak literatür, çevresel etiketlerin aşırı çoğalmasının kullanıcıda kafa karışıklığı yaratabildiğini de göstermektedir. Dolayısıyla çevresel etiketleme sistemlerinin açık, standartlaştırılmış ve görsel hiyerarşi içinde sunulması gerekmektedir. Grafik tasarımın rolü, teknik bilgiyi anlaşılır ve eyleme dönüştürülebilir biçimde görsel iletişime dönüştürmektir.

Tipografi ve bilgi tasarımı, sürdürülebilir ambalaj alanında çevresel bilginin kullanıcı tarafından doğru ve hızlı biçimde algılanmasını sağlayan temel tasarım araçları arasında yer almaktadır. Okunabilirlik, bilgi ekonomisi ve görsel hiyerarşi ilkeleri doğrultusunda düzenlenen etiketleme sistemleri, geri dönüşüm talimatları ve çevresel sembollerin kullanıcı tarafından doğru yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle grafik tasarımın rolü yalnızca bilgi sunmakla sınırlı değildir; çevresel bilginin anlaşılır ve eyleme dönüştürülebilir biçimde iletilmesini sağlamaktır.

Renk ve Baskı Stratejileri

Sürdürülebilir ambalaj tasarımımda renk ve baskı kararları, çoğu zaman estetik tercihin yanı sıra ambalajın çevresel performansını doğrudan etkileyen tasarım özelliği olarak değerlendirilmektedir. Ambalaj yüzeyinde kullanılan renk sayısı, mürekkep yoğunluğu, baskı tekniği ve yüzey kaplama türleri hem üretim sürecindeki kaynak tüketimini hem de ambalajın geri dönüşümü etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla güncel

sürdürülebilir tasarım yaklaşımları, grafik yüzeyin görsel etkisini korurken baskı yükünü azaltan çözümlere yönelmektedir. Sürdürülebilir ambalaj tasarımı en yaygın uygulamalardan biri az renkli baskı yaklaşımıdır. Renk sayısının sınırlandırılması, baskı sürecinde kullanılan mürekkep miktarını azaltmakta, üretim aşamasındaki kimyasal kullanımını düşürmekte ve baskı süreçlerinin sadeleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca daha az renk kullanımı, baskı kalıp sayısını azaltarak üretim verimliliğini artırabilmektedir. Literatürde ambalaj yüzeyinde aşırı dekoratif ve çok renkli tasarımların gereksiz baskı yükü oluşturduğu ve çevresel etkiyi artırabildiği belirtilmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir ambalaj eğilimlerinde sade, sınırlı renk paletine sahip ve görsel hiyerarşisi güçlü tasarım çözümlerinin öne çıktığı görülmektedir (Pogačar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Bununla birlikte az renk kullanımı sadece teknik bir kısıtlama olarak değil, aynı zamanda tasarımın görsel gücünü yeniden kurgulayan yaratıcı bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Etkili tipografik düzen, güçlü kontrast kullanımı ve negatif alan yönetimi sayesinde sınırlı renk paletiyle de yüksek algısal etki üretmek mümkündür.

Sürdürülebilir ambalaj tasarımı öne çıkan bir diğer yaklaşım ise doğal renk paletlerinin kullanımınıdır. Toprak tonları, düşük doygunluklu renkler ve malzemenin kendi rengini görünür bırakan tasarım stratejileri, ambalajın çevre dostu algısını güçlendiren görsel kodlar arasında yer almaktadır. Çevreye duyarlı renk paletleri çoğu zaman daha düşük mürekkep yoğunluğu gerektirdiğinden üretim yükünü dolaylı biçimde azaltabilmektedir. Renk tercihleri aynı zamanda markanın sürdürülebilirlik söylemini görsel düzeyde ileten güçlü bir iletişim aracıdır. Tipografi ve renk kullanımının markaların ekolojik kimliğini tüketiciye aktarmada belirleyici olduğu literatürde vurgulanmaktadır (Bilir, 2025, s. 77-78). Bununla birlikte yalnızca “doğal” görünümlü renklerin kullanılması sürdürülebilirlik algısı oluşturmak için yeterli değildir; tasarım dili ile ambalajın gerçek çevresel performansı arasında tutarlılık sağlanması gerekmektedir. Aksi durumda tasarımın yüzeysel bir “yeşil” imaj üretmesi güven sorunlarına yol açabilmektedir. Bu nedenle malzemenin kendi dokusunu ve rengini görünür bırakan tasarım yaklaşımları (örneğin kraft yüzeylerin baskısız kullanımı) sürdürülebilir ambalaj uygulamalarında giderek daha yaygın hâle gelmektedir.

Renk ve baskı stratejileri bağlamında dikkate alınması gereken bir diğer unsur ise baskı teknolojilerinin seçimidir. Özellikle dijital baskı teknolojileri, kısa tirajlı üretimlerde kalıp gerektirmemesi ve talep odaklı üretime olanak tanınması sayesinde sürdürülebilir ambalaj üretimi açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Dijital baskı, gerektiği kadar üretim yapılabilmesine olanak sağlayarak stok fazlası ve üretim atıklarının azaltılmasına katkı sağlayabilmektedir. Ayrıca değişken veri baskısı ve kişiselleştirme gibi olanaklar, ambalaj üretim süreçlerinde esnekliği artırmaktadır. Bununla birlikte dijital baskının sürdürülebilirlik açısından mutlak bir çözüm olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Kullanılan mürekkep türleri, enerji tüketimi ve baskı altı malzemeleri gibi değişkenler her üretim senaryosunda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bu nedenle sürdürülebilir ambalaj tasarımı baskı teknolojisi seçimi; ürün ölçüğü, tiraj, malzeme türü ve kullanım senaryosu birlikte ele alınarak karar verilmesi gereken çok ölçütlü bir tasarım problemidir.

Renk ve baskı uygulamaları, sürdürülebilir ambalaj tasarımının çoğu zaman görünmeyen ancak çevresel performansı doğrudan etkileyen önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Az renkli baskı kullanımı, doğal renk paletlerinin tercih edilmesi ve uygun baskı teknolojilerinin seçimi birlikte değerlendirildiğinde grafik tasarım kararlarının ambalajın çevresel performansına anlamlı katkılar sağlayabildiği anlaşılmaktadır. Elde edilen değerlendirmeler, sürdürülebilir ambalaj bağlamında grafik tasarımın kaynak yönetimi ve çevresel sorumluluk açısından stratejik bir tasarım aracı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilirlik odaklı yaklaşımların pratik yansımaları ise güncel ambalaj uygulamalarında gözlenen eğilimler üzerinden daha somut biçimde izlenebilmektedir.

Güncel Eğilimler

Sürdürülebilir ambalaj alanı, son yıllarda sadece malzeme inovasyonlarıyla değil, tasarım stratejileri ve kullanıcı deneyimi odaklı yaklaşımlarla da önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Küresel ölçekte artan çevresel farkındalık, düzenleyici baskılar ve tüketici beklentilerindeki

değişim, ambalaj tasarımımda daha az kaynak tüketen, yeniden kullanım senaryolarını destekleyen ve dijital teknolojilerle bütünleşen çözümlerin geliştirilmesini teşvik etmektedir. Biyobozunur malzemeler, yeniden doldurulabilir sistemler, modüler ambalaj çözümleri, akıllı ambalaj uygulamaları ve “less packaging” hareketi güncel eğilimler arasında öne çıkmaktadır.

Biyobozunur Malzemeler

Sürdürülebilir ambalaj araştırmalarında en görünür eğilimlerden biri biyobozunur ve yenilenebilir kaynaklı malzemelerin kullanımının artmasıdır. Özellikle kâğıt ve karton temelli çözümlerin yeniden yükselişe geçmesi, tüketicilerin kullandıkları malzemeleri daha çevre dostu olarak algılamasıyla ilişkilendirilmektedir (Pogačar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Biyobozunur malzemeler, uygun koşullar altında doğada parçalanabilme özellikleri sayesinde uzun vadeli atık yükünü azaltma potansiyeli taşımaktadır. Bununla birlikte literatür, biyobozunurluğun tek başına sürdürülebilirlik garantisi sunmadığını aynı zamanda üretim süreci, enerji kullanımı ve gerçek bertaraf koşullarının değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla tasarımcıların malzeme seçimini sadece “doğal” algıya dayalı değil, yaşam döngüsü perspektifiyle ele almaları önem taşımaktadır (Görsel 1).

Görsel 1. Recou,
Dönüştürülmüş Tahıl
Kabuğu Ambalajı
(Sheth, 2024)

“Recou” örneği, biyobozunur malzeme kullanımının grafik tasarım kararlarıyla nasıl desteklenebileceğini göstermektedir. Ambalaj yüzeyinde sınırlı baskı kullanımı ile doğal malzeme dokusunun görünür bırakılması, sürdürülebilirlik söylemini içerik düzeyinin yanı sıra görsel dil aracılığıyla da güçlendiren bir tasarım yaklaşımı ortaya koymaktadır. Grafik tasarım alanı açısından bakıldığında biyobozunur malzemeler, yüzey dokusunun görünür bırakılması, baskı yoğunluğunun azaltılması ve malzeme dürüstlüğünü öne çıkaran tasarım yaklaşımlarıyla birlikte değerlendirildiğinde daha güçlü bir sürdürülebilirlik iletişimi üretmektedir.

Yeniden Doldurulabilir Ambalaj Sistemleri

Yeniden doldurulabilir (refill) ambalaj sistemleri, tek kullanımlık ambalaj modeline alternatif olarak gelişen önemli sürdürülebilirlik stratejilerinden biridir. Söz konusu yaklaşım, ambalajın kullanım ömrünü uzatarak malzeme tüketimini azaltmayı hedeflemektedir. Döngüsel ekonomi perspektifiyle uyumlu olan bu sistemlerde ambalaj, tek seferlik tüketilen bir unsur olmaktan çıkarak uzun süreli bir kullanım nesnesine dönüşmektedir.

Yeniden doldurulabilir sistemlerin yaygınlaşması, grafik tasarım açısından da yeni gereksinimler doğurmaktadır. Özellikle dayanıklı etiket sistemleri, değiştirilebilir bilgi alanları ve uzun ömürlü görsel kimlik çözümleri bu ambalaj türünde kritik hâle gelmektedir. Ayrıca kullanıcıyı yeniden doldurma davranışına yönlendiren açık ve teşvik edici bilgi tasarımı, sistemin başarısında belirleyici rol oynamaktadır (Görsel 2).

Görsel 2. Bathing
Culture Zihin ve Vücut
Temizleyici Yeniden
Doldurulabilir Cam
Şişe (Impacked, 2022)

“Bathing Culture” örneği, yeniden doldurulabilir ambalaj sistemlerinde görsel kimliğin sürekliliği ile bilgi tasarımının dayanıklılığı arasındaki ilişkiyi görünür kılmaktadır. Ambalajın uzun süreli kullanım döngülerinde fiziksel dayanıklılığının yanında grafik dilinin de tekrar kullanıma uygun biçimde tasarlanması sürdürülebilirlik performansını destekleyen önemli bir tasarım stratejisi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte literatürde yeniden doldurulabilir sistemlerin lojistik altyapı, hijyen gereksinimleri ve kullanıcı alışkanlıkları gibi faktörlere bağlı olarak değişken performans gösterdiği de belirtilmektedir. Sürdürülebilir ambalaj çözümlerinin tasarımın yanı sıra sistem düzeyinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Modüler Ambalaj Yaklaşımları

Modüler ambalaj tasarımı, ambalaj bileşenlerinin farklı kullanım senaryolarına uyarlanabilmesini ve parçaların ayrı ayrı değerlendirilebilmesini amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu strateji hem üretim verimliliğini artırmakta hem de ambalajın kullanım sonrası değerini yükseltmektedir. Modülerlik, özellikle çok parçalı yapıya sahip olan ambalajların ayrıştırılabilirliğini kolaylaştırarak geri dönüşüm süreçlerini desteklemektedir. Sürdürülebilir tasarım alanında modüler ambalajlar, ürün ailesi içerisinde standartlaşmayı mümkün kılmakta ve üretim çeşitliliğinden dolayı oluşan kaynak israfını azaltabilmektedir. Grafik tasarım açısından ise değiştirilebilir etiket alanları, çoklu kullanım senaryolarına uyum sağlayan görsel sistemler ve ölçeklenebilir tasarım dili modüler yaklaşımın önemli bileşenleri hâline gelmektedir (Görsel 3).

Görsel 3. Modular Package,
Aile Gezisi Yolculuk Kiti

“Modular Package” ambalaj örneği, modüler tasarım anlayışının yalnızca yapısal bir çözüm değil, aynı zamanda grafik sistem açısından ölçeklenebilir bir tasarım kurgusu gerektirdiğini göstermektedir. Değiştirilebilir bileşenlerin açık biçimde ayırt edilebilmesi, kullanıcı yönlendirmesi ve ayrıştırma kolaylığı açısından bilgi tasarımı sürdürülebilirlik sürecinin önemli bir bileşenine dönüştürmektedir. Modüler tasarımın sürdürülebilirlik açısından gerçek katkısı, kullanıcı tarafından doğru ayrıştırma ve yeniden kullanım davranışının gerçekleşmesine bağlıdır. Dolayısıyla yönlendirici bilgi tasarımı ve açık görsel kodlama sistemleri kritik önem taşımaktadır.

Akıllı Ambalaj ve QR Entegrasyonu

Dijital teknolojilerin ambalaj tasarımına entegrasyonu, sürdürülebilirlik iletişimini güçlendiren yeni olanaklar sunmaktadır. Akıllı ambalaj uygulamaları kapsamında QR kodlar, artırılmış gerçeklik katmanları ve değişken veri çözümleri, fiziksel ambalaj üzerindeki bilgi yükünü azaltırken kullanıcıya genişletilmiş içerik sunabilmektedir.

Günümüzde QR kod entegrasyonu özellikle sürdürülebilirlik iletişimi açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Geri dönüşüm talimatları, ürün yaşam döngüsü bilgileri, yeniden kullanım önerileri ve marka şeffaflığına ilişkin içerikler dijital ortama taşınarak ambalaj yüzeyindeki baskı yoğunluğu azaltılabilmektedir. QR kod teknolojisi hem yüzey ekonomisi sağlamakta hem de kullanıcıyla etkileşimli bir iletişim kurmaktadır (Görsel 4).

Görsel 4. Rafine
Packaging. Karekodlu
Ambalaj (Rivera, 2025)

“Refine Packaging” örneği, fiziksel ambalaj yüzeyindeki bilgi yükünün dijital ortama aktarılması yoluyla yüzey ekonomisinin nasıl sağlanabileceğini göstermektedir. QR kod entegrasyonu, baskı yoğunluğunu azaltırken kullanıcıya genişletilmiş içerik sunması bakımından sürdürülebilirlik ile bilgi tasarımı arasındaki ilişkiyi güçlendiren hibrit bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Dijital minimalizm yaklaşımı, gereksiz veri ve görsel yükün azaltılmasının enerji ve kaynak verimliliğine katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır (Tanyel, 2025, s. 1–2). Akıllı ambalaj çözümleri, fiziksel sadeleşme ile dijital bilgi zenginliğini birlikte sunan hibrit bir model olarak değerlendirilebilir.

“Less Packaging” Hareketi

Günümüzde sürdürülebilir ambalaj alanında öne çıkan en dikkat çekici yaklaşımlardan biri “less packaging” (daha az ambalaj) hareketidir. Bu yaklaşım, ambalajın yalnızca optimize edilmesini değil, toplam ambalaj miktarının mümkün olduğunca azaltılmasını da hedeflemektedir. Gereksiz katmanların kaldırılması, ikincil ambalajın ortadan kaldırılması ve ürün–ambalaj ilişkisinin yeniden kurgulanması, less packaging yaklaşımının temel stratejileri arasında yer almaktadır.

Literatürde aşırı dekoratif ve karmaşık ambalaj tasarımlarının gereksiz malzeme kullanımına ve ambalaj atığının artmasına yol açabildiği; bu nedenle sektörün giderek daha sade ve malzeme açısından daha verimli çözümlere yöneldiği belirtilmektedir (Pogaçar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Grafik tasarım perspektifinden bakıldığında less packaging yaklaşımı; yüzey ekonomisi, tipografik sadeleşme ve ambalaj üzerindeki bilgi yoğunluğunun azaltılması gibi tasarım stratejilerini öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte söz konusu yaklaşımın her ürün kategorisinde aynı ölçüde uygulanabilir olmadığı da dikkate alınmalıdır. Ürün koruma gereksinimleri, raf ömrü ve lojistik koşullar gibi değişkenler, ambalaj azaltma stratejilerinin dikkatli biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Güncel
Sürdürülebilir Ambalaj
Eğilimlerinin Sistem
Haritası, (Kaynak: Yazar
tarafından oluşturulmuştur)

Şekil 2’de yer alan sistem haritası, sürdürülebilir ambalaj alanındaki güncel eğilimlerin sadece malzeme seçimiyle sınırlı olmadığını, grafik tasarım kararlarıyla birlikte çok boyutlu bir yapı oluşturduğunu da göstermektedir. Haritada merkezde konumlanan “less packaging” yaklaşımının; yüzey ekonomisi, tipografik sadeleşme ve bilgi yoğunluğunun azaltılması gibi grafik tasarım stratejileriyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ambalajın azaltılmasına yönelik yaklaşımın, ürün koruma gereksinimleri, raf ömrü ve lojistik koşullar gibi işlevsel değişkenlerle dengeli biçimde ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde grafik tasarım, sürdürülebilir ambalaj sistemlerinde sadece görsel bir unsur değildir; kullanıcı yönlendirme ve kaynak verimliliği açısından belirleyici bir rol üstlendiği de söylenebilmektedir.

Genel değerlendirme olarak, güncel eğilimler sürdürülebilir ambalaj tasarımının malzeme inovasyonunun ötesine geçerek sistem, kullanıcı deneyimi ve görsel iletişim boyutlarını kapsayan bir dönüşüm içinde olduğunu göstermektedir. Grafik tasarım, sadece ambalajın görünümünü şekillendiren bir araç değil; sürdürülebilirlik stratejilerini görünür, anlaşılır ve uygulanabilir kılan temel bir arayüz olarak konumlanmaktadır. Mevcut görsel çerçeve doğrultusunda, sürdürülebilir ambalaj tasarımında grafik tasarım kararlarının sistem performansı üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı tartışılması gerekmektedir.

Tartışma

Bulgular, sürdürülebilir ambalaj tasarımının malzeme seçimiyle sınırlı bir iyileştirme süreci olmanın yanı sıra grafik tasarım kararlarının da sürecin ayrılmaz bir bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada sürdürülebilir ambalaj yaklaşımları grafik tasarım perspektifinden ele alınmış ve literatürdeki güncel eğilimler bütüncül bir çerçevede değerlendirilmiştir. Bulgular, sürdürülebilir ambalaj tartışmalarının uzun süre malzeme, üretim teknolojisi ve lojistik optimizasyon ekseninde şekillendiğini; buna karşın görsel iletişim ve grafik tasarım boyutunun görece sınırlı incelendiğini ortaya koymaktadır. Ambalajın tüketiciyle ilk temasının çoğunlukla görsel yüzey üzerinden gerçekleşmesi, grafik tasarım kararlarının sürdürülebilirlik performansının algısal boyutunda kritik bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Literatürde sürdürülebilir ambalaj araştırmalarının büyük bir kısmının malzeme teknolojileri, geri dönüşüm sistemleri ve üretim süreçleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Sastre vd., 2022; Kaestner vd., 2023). Buna karşın grafik tasarımın ambalajın iletişimsel ve algısal performansına etkisini ele alan çalışmaların görece daha sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Steenis vd. (2017) ambalajın görsel özelliklerinin tüketicilerin sürdürülebilirlik algısını doğrudan etkileyebildiğini ortaya koyarken, Rezk (2024) grafik tasarımın sürdürülebilirlik iletişiminin görünür kılınmasında önemli bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada elde edilen değerlendirmeler de benzer biçimde sürdürülebilir ambalaj tasarımında grafik yüzey kararlarının yalnızca estetik bir tercih olmadığını; kullanıcı davranışını yönlendiren, kaynak kullanımını dolaylı biçimde etkileyen ve sürdürülebilirlik söyleminin tüketiciye aktarılmasını sağlayan stratejik bir tasarım bileşeni oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çalışma, sürdürülebilir ambalaj literatüründe çoğunlukla malzeme ve üretim süreçleri üzerinden yürütülen tartışmaları grafik tasarım perspektifiyle yeniden yorumlayarak alana kavramsal bir katkı sunmaktadır.

Literatür incelendiğinde sürdürülebilir ambalajın çevresel etkisinin önemli ölçüde tasarım aşamasında belirlendiği yönünde güçlü bir uzlaşma olduğu görülmektedir (Kaestner vd., 2023, s. 3266). Bu durum grafik tasarımın yalnızca yüzey estetiği üreten bir alan olmadığını; aksine ambalajın yaşam döngüsü performansını dolaylı olarak etkileyen stratejik bir karar katmanı olduğunu göstermektedir. Özellikle yüzey ekonomisi, baskı yoğunluğu, renk kullanımı ve bilgi hiyerarşisi gibi grafik tasarım değişkenleri hem üretim süreçlerini hem de kullanım sonrası davranışları etkileyebilmektedir. Minimal tasarım yaklaşımının yükselişi, görsel sadeleşme ile çevresel performans arasındaki ilişkiyi görünür kılmaktadır. Gereksiz grafik unsurların azaltılması ve görsel karmaşanın minimize edilmesi estetik bir tercih değil, aynı zamanda kaynak kullanımını düşüren stratejik bir tasarım kararına dönüşmektedir. Dijital minimalizm alanında yapılan çalışmalar gereksiz tasarım öğelerinin azaltılmasının enerji tüketimini

düşürdüğünü ortaya koyarak yaklaşımı desteklemektedir (Tanyel, 2025, s. 1-2). Bununla birlikte literatürde minimalizmin her bağlamda otomatik olarak sürdürülebilirlik anlamına gelmediği; işlevsellik, ürün koruma ve kullanıcı deneyimi ile dengeli biçimde ele alınması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Tipografi ve renk kullanımına ilişkin bulgular, sürdürülebilirlik kavramının tüketici tarafından algılanmasında grafik dilin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Görsel dilin markanın ekolojik kimliğini görünür kıldığı ve tüketici algısını yönlendirdiği ifade edilmektedir (Bilir, 2025, s. 77-78). Dolayısıyla grafik tasarım estetik bir düzenleme alanı olmanın yanında davranış yönlendirici bir iletişim aracı olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik söyleminin görsel kodlar üzerinden yüzeysel biçimde temsil edilmesi, “yeşil badana” (greenwashing) olarak tanımlanan yanıltıcı iletişim pratiklerini güçlendirebilmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir ambalaj tasarımı görsel dil ile gerçek çevresel performans arasında tutarlılık sağlanması kritik önem taşımaktadır.

Eko-tasarım ve döngüsel ekonomi yaklaşımlarının ambalaj tasarımına entegrasyonu, sürdürülebilirlik tartışmalarının sistem düzeyinde ele alınmasını gerektirmektedir. Enerji ve malzeme tüketiminin azaltılması, yeniden kullanım senaryolarının geliştirilmesi ve geri dönüşüm süreçlerinin desteklenmesi ilkeleri sürdürülebilir ambalajın temelini oluşturmaktadır (Pogačar ve Gregor-Svetec, 2025, s. 2). Bununla birlikte literatür, teknik sürdürülebilirlik ilkelerinin kullanıcı davranışıyla desteklenmediği durumlarda beklenen çevresel kazanımın sınırlı kalabileceğini göstermektedir. Bu noktada grafik tasarımın yönlendirici bilgi tasarımı üretme potansiyeli, sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli bir kaldıraç işlevi görebilmektedir.

Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde sürdürülebilir ambalaj çalışmalarının giderek arttığı, ancak grafik tasarım odaklı yaklaşımların henüz sınırlı olduğu söylenebilir. Özellikle ambalaj tasarımı görsel sadeleşme, bilgi şeffaflığı ve kullanıcı yönlendirme stratejilerini birlikte ele alan disiplinler arası çalışmaların artırılması gerekmektedir. Ayrıca tasarım eğitimi programlarında sürdürülebilir ambalaj konusunun malzeme bilgisi düzeyinin yanında görsel iletişim stratejileriyle birlikte ele alınması önem taşımaktadır.

Sonuç olarak tartışma bulguları, sürdürülebilir ambalajın çok katmanlı bir tasarım alanı olduğunu ve grafik tasarımın bu alanda ikincil değil, kurucu bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Gelecek araştırmaların kullanıcı davranışı, görsel algı, bilgi tasarımı ve yaşam döngüsü performansı arasındaki ilişkileri daha kapsamlı modeller üzerinden incelemesi alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır. Artan tüketim hacmi ve ambalaj atıklarının çevresel etkileri, ambalaj tasarımcılarının sorumluluk alanını genişletmektedir. Güncel çalışmalar, tasarımcıların malzeme kullanımını optimize eden, yeniden kullanımı destekleyen ve atık miktarını azaltan çözümler geliştirmesinin sürdürülebilir tüketim kültürünün oluşmasında kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır (Çeken & Büyükçakılcı, 2024, s. 82-83). Tartışma bölümünde ele alınan değerlendirmeler, sürdürülebilir ambalaj tasarımının yalnızca malzeme ve üretim süreçlerine indirgenemeyecek çok katmanlı bir tasarım alanı olduğunu göstermektedir. Grafik tasarımın yüzey ekonomisi, tipografi, bilgi tasarımı ve görsel iletişim stratejileri aracılığıyla sürdürülebilirlik performansını dolaylı ancak güçlü biçimde etkileyebildiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmanın genel sonuçları ve geleceğe yönelik öneriler aşağıda sunulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada sürdürülebilir ambalaj yaklaşımları grafik tasarım perspektifinden ele alınmış ve alan yazındaki güncel eğilimler kapsamlı bir çerçevede değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda sürdürülebilir ambalaj tartışmalarının büyük ölçüde malzeme teknolojileri, üretim süreçleri ve lojistik optimizasyon ekseninde yoğunlaştığı; grafik tasarımın iletişimsel ve algısal boyutunun ise görece sınırlı ele alındığı görülmüştür. Ambalajın tüketiciyle ilk temasının görsel yüzey üzerinden gerçekleşmesi, grafik tasarımın sürdürülebilir ambalaj performansındaki stratejik rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

Çalışma bulguları, sürdürülebilir ambalajın sadece geri dönüştürülebilir malzeme kullanımına indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir tasarım problemi olduğunu göstermektedir. Yaşam döngüsü yaklaşımı, eko-tasarım ilkeleri ve döngüsel ekonomi stratejileri birlikte değerlendirildiğinde, ambalajın çevresel etkisinin büyük ölçüde tasarım aşamasında belirlendiği anlaşılmaktadır. Grafik tasarım kararları; yüzey ekonomisi, baskı yoğunluğu, tipografik düzen, renk kullanımı ve bilgi hiyerarşisi aracılığıyla hem üretim süreçlerini hem de kullanım sonrası davranışları dolaylı olarak etkileyebilmektedir.

Minimal tasarım yaklaşımının sürdürülebilir ambalaj bağlamında öne çıkması, görsel sadeleşmenin çevresel performansla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte minimalizmin tek başına sürdürülebilirlik garantisi sunmadığı; işlevsellik, ürün koruma ve kullanıcı deneyimi ile dengeli biçimde ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde tipografi ve renk kullanımının markaların ekolojik kimliğini görünür kılmada etkili olduğu ancak görsel söylemin gerçek çevresel performansla desteklenmediği durumlarda yanıltıcı iletişim riskinin ortaya çıkabileceği değerlendirilmiştir.

Çalışmanın önemli çıktılarından biri, sürdürülebilir ambalaj başarısının sadece teknik çözümlere değil, kullanıcı davranışına da bağlı olduğunun ortaya konmasıdır. Ambalaj üzerinde yer alan yönlendirici bilgi tasarımı, geri dönüşüm sembolleri ve kullanım talimatları sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleşmesinde kritik bir arayüz işlevi görmektedir. Elde edilen bulgu, grafik tasarımın sürdürülebilir ambalaj ekosisteminde davranış yönlendirici bir tasarım katmanı olarak konumlandırılması gerektiğini göstermektedir. Döngüsel ekonomi perspektifi, ambalaj tasarımının sadece atık azaltmaya odaklanmakla sınırlı kalmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sürecin yeniden kullanım, yeniden üretim ve geri dönüşüm stratejileriyle bütünleşik biçimde ele alınması gerekmektedir. Güncel literatür, özellikle Reduce, Reuse ve Recycle stratejilerinin ambalaj tasarım sürecine erken aşamada entegre edilmesinin sürdürülebilir tüketim hedeflerine ulaşmada kritik olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde sürdürülebilir ambalaj alanına yönelik akademik ve sektörel ilginin artmakta olduğu, ancak grafik tasarım odaklı çalışmaların henüz sınırlı kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla disiplinler arası iş birliklerini artıran ve görsel iletişim boyutunu teknik sürdürülebilirlik ölçütleriyle birlikte ele alan yeni araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalışma, sürdürülebilir ambalaj literatüründe çoğunlukla malzeme teknolojileri, üretim süreçleri ve döngüsel ekonomi stratejileri üzerinden yürütülen tartışmaları grafik tasarım perspektifiyle yeniden değerlendirmesi bakımından literatüre kavramsal bir katkı sunmaktadır. Özellikle grafik yüzey tasarımı, tipografi, bilgi mimarisi ve görsel sadeleşme gibi tasarım kararlarının ambalajın çevresel performansı ve kullanıcı davranışı üzerindeki dolaylı etkilerini bütüncül bir çerçevede ele alması çalışmanın ayırt edici yönünü oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, sürdürülebilir ambalaj tasarımında grafik tasarımın estetik bir düzenleme alanının yanında sürdürülebilirlik iletişimini şekillendiren ve kullanıcı davranışını yönlendiren stratejik bir tasarım bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, sürdürülebilir ambalaj literatürünün grafik tasarım perspektifi üzerinden kavramsal olarak değerlendirilmesine dayanan bir literatür incelemesi niteliği taşımaktadır ve özgün ampirik veri üretmemektedir. Gelecek araştırmalarda kullanıcı algısı, görsel iletişim stratejileri ve ambalaj tasarımının sürdürülebilirlik performansı üzerindeki etkilerini deneysel veya uygulamalı yöntemlerle inceleyen çalışmaların literatüre önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Tasarımcılar için öneriler: Tasarımcıların sürdürülebilir ambalaj geliştirme süreçlerinde sadece estetik ve marka iletişimi odaklı değildir; yaşam döngüsü temelli bir bakış açısı benimsemeleri önem taşımaktadır. Özellikle gereksiz grafik yoğunluğun azaltılması, baskı süreçlerinin sadeleştirilmesi ve yönlendirici bilgi tasarımının güçlendirilmesi sürdürülebilirlik performansına doğrudan katkı sağlayacaktır. Ayrıca sürdürülebilirlik söyleminin görsel düzeyde abartılı ya da yanıltıcı biçimde temsil edilmesinden kaçınılmalıdır.

Sektör ve politika yapıcılar için öneriler: Ambalaj tasarım süreçlerinde disiplinler arası çalışma modellerinin teşvik edilmesi, sürdürülebilirlik hedeflerinin daha etkin biçimde

uygulanmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca ambalaj üzerindeki bilgilendirme sistemlerinin standartlaştırılması ve kullanıcıyı doğru yönlendiren görsel rehberlerin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Teşvik mekanizmalarının malzeme inovasyonunun yanı sıra görsel iletişim ve bilgi tasarımı kalitesini de kapsayacak biçimde genişletilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak sürdürülebilir ambalaj, sadece malzeme seçimi ve üretim süreçleriyle sınırlı teknik bir uygulama alanı değildir; bununla birlikte çok kapsamlı bir tasarım ve iletişim problemidir. Grafik tasarım disiplini, ambalajın görsel dili, bilgi mimarisi ve kullanıcıyla kurduğu iletişim aracılığıyla sürdürülebilirlik hedeflerinin hem algısal hem de davranışsal düzeyde gerçekleşmesinde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu değerlendirme, sürdürülebilir ambalaj literatüründe çoğunlukla malzeme ve üretim odaklı ele alınan tartışmaları grafik tasarım perspektifiyle yeniden yorumlayarak alandaki kavramsal çerçevenin genişletilmesine katkı sunmaktadır. Gelecek araştırmaların görsel iletişim stratejileri, kullanıcı davranışı ve ambalajın yaşam döngüsü performansı arasındaki ilişkileri bütüncül ve disiplinler arası modeller üzerinden incelemesi, sürdürülebilir ambalaj tasarımına ilişkin kuramsal ve uygulamaya dönük bilgi birikiminin derinleşmesine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede grafik tasarımın, sürdürülebilir ambalaj sistemlerinde estetik bir araç olmanın yanında çevresel sorumluluk, kullanıcı davranışı ve tasarım stratejileri arasında ilişki kuran temel bir tasarım bileşeni olduğu açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazar çalışmanın tamamından sorumludur / The author is responsible for the entire work.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Uygulanamaz / Ethics committee declaration not applicable

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Çalışmada metin düzenleme ve dil çevirisi süreçlerinde üretken yapay zekâ araçlarından destek alınmıştır. Yapay zekâ yalnızca dilsel iyileştirme amacıyla kullanılmış olup, çalışmanın tüm akademik içeriği, analizi ve yorumları yazara aittir

Generative artificial intelligence tools were used only for language editing and translation purposes in this study. All academic content, analysis, and interpretations belong to the author.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Çağhan Ağca <https://orcid.org/0000-0002-9207-9400>

Kaynakça

- Akman, M., & Özcan, A. (2019). *Ekolojik kaygılar ve grafik tasarıma yansımaları*. 3. Uluslararası Sanat Sempozyumu Bildiri Kitabı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları.
- Becer, E. (2015). *İletişim ve grafik tasarım*. Dost Kitabevi.
- Bilir, N. (2025). Ambalaj tasarımında tipografi ve renk kullanımının sürdürülebilirlik algısı üzerindeki rolü. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 14(1), 77–82.

- Boz, Z., Korhonen, V., & Koelsch Sand, C. (2020). Consumer considerations for the implementation of sustainable packaging: A review. *Sustainability*, 12(6), 2192. <https://doi.org/10.3390/su12062192>
- Çeken, B., & Büyükçakılcı, A. (2024). Ambalaj tasarimında sürdürülebilirlik kavramı. *Akademik Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi*, 22, 81–91. <https://doi.org/10.34189/asd.2024.22.006>
- İri Öztürk, A. (2023). Sürdürülebilirlik ve grafik tasarim: Ekolojik ambalaj tasarimlarının görsel analizi. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16(32), 916–931.
- Kaestner, L., Scope, C., Neumann, N., & Woelfel, C. (2023). Sustainable circular packaging design: A systematic literature review on strategies and applications in the cosmetics industry. *Proceedings of the International Conference on Engineering Design (ICED23)*, 3265–3274. <https://doi.org/10.1017/pds.2023.327>
- Magnier, L., Schoormans, J., & Mugge, R. (2016). Judging a product by its cover: Packaging sustainability and perceptions of quality in food products. *Food Quality and Preference*, 53, 132–142. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2016.06.006>
- Magnier, L., & Crié, D. (2015). Communicating packaging eco-friendliness: An exploration of consumers' perceptions of eco-designed packaging. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 43(4/5), 350–366.
- Nordin, N., & Selke, S. (2010). Social aspect of sustainable packaging. *Packaging Technology and Science*, 23(6), 317–326. <https://doi.org/10.1002/pts.899>
- Pogačar, K., & Gregor-Svetec, D. (2025). Eco-friendly design for sustainable gift packaging. *Applied Sciences*, 15(6), 2973. <https://doi.org/10.3390/app15062973>
- Rezk, M. (2024). The role of graphic design of packaging in achieving sustainability. *International Journal of Design and Allied Sciences*, 3(2), 24–30.
- Sastre, R. M., de Paula, I. C., & Echeveste, M. E. S. (2022). A systematic literature review on packaging sustainability: Contents, opportunities, and guidelines. *Sustainability*, 14(11), 6727. <https://doi.org/10.3390/su14116727>
- Steenis, N. D., van der Lans, I. A., van Herpen, E., & van Trijp, H. C. M. (2017). Consumer response to packaging design: The role of packaging materials and graphics in sustainability perceptions. *Journal of Cleaner Production*, 162, 286–298. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.06.036>
- Tanyel, S. (2025). Dijital minimalizm ve sürdürülebilir ambalaj tasarımı ilişkisi. *IjonFest*, 3(1), 1–12.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1. *Recou, Dönüştürülmüş Tahıl Kabuğu Ambalajı*. Sheth, S. (2024). Your Next Package Might Be Cushioned by Upcycled Grain Husk Instead of Plastic Styrofoam. Yanko Design. Retrieved from https://www.yankodesign.com/2024/01/24/your-next-package-might-be-cushioned-by-upcycled-grain-husk-instead-of-plastic-styrofoam/?utm_source=Pinterest&utm_medium=organic (Access date: 05.04.2026).
- Görsel 2. *Bathing Culture Zihin ve Vücut Temizleyici Yeniden Doldurulabilir Cam Şişe*. Impacked (2022). Top 5 Refillable Body Care Bottles. Retrieved from <https://www.impackedpackaging.com/blog/innovation/post/top-5-refillable-bottles> (Access date: 08.03.2026).
- Görsel 3. *Modular Package, Aile Gezisi Yolculuk Kiti*. Retrieved from <https://kr.pinterest.com/pin/52284045647831851/> (Access date: 08.03.2026).
- Görsel 4. *Rafine Packaging. Karekodlu Ambalaj*. Rivera, A. J. (2025). How to Use QR Codes for Smarter Product Packaging (5 Examples). Retrieved from <https://refinepackaging.com/blog/how-to-use-qr-codes-packaging/> (Access date: 08.03.2026).

Televizyon yemek programlarının gastronomik estetik ve beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri

The effects of television cooking shows on gastronomic aesthetics and eating habits

Şahin Tuğrul^{1*} , Soner Beşcanlar²

¹ Yozgat Bozok University, Yozgat Vocational High School, Audiovisual Techniques and Media Production, Yozgat, Turkey

² Yozgat Bozok University, Yozgat Vocational High School, Hotel, Restaurant and Catering Services, Yozgat, Turkey

Özet: Bu araştırmanın amacı, televizyon yemek programlarının Yozgat ilinde yaşayan ev kadınlarının beslenme alışkanlıkları, yemek sunumu ve estetik anlayışları üzerindeki etkilerini incelemektir. Medya içeriklerinin bireylerin tüketim davranışlarını ve özellikle gündüz kuşağında yayınlanan yemek programlarının ev kadınlarının mutfak pratiklerini nasıl dönüştürdüğü araştırılmıştır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı bir durum çalışması olarak tasarlanmış ve farklı sosyo-demografik özelliklere sahip 24 katılımcıyla derinlemesine yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmiş; gerçekleştirilen kodlama süreci sonucunda estetik farkındalık, yenilikçilik, motivasyon ve sosyal onay olmak üzere dört temel boyut belirlenmiştir. Araştırma bulguları, televizyon yemek programlarının katılımcıların yemek sunumuna yönelik estetik duyarlılıklarını artırdığını; yeni tabaklama yöntemleri denemeye ve modern sunum biçimlerini uygulamaya teşvik ettiğini göstermektedir. Programların ayrıca katılımcıların yemek yapma isteğini güçlendirdiği ve mutfakla kurulan ilişkiyi olumlu yönde dönüştürdüğü belirlenmiştir. Aile ve misafirlerden alınan olumlu geri bildirimlerin ise sosyal onay boyutunu pekiştirdiği ve yenilikçi uygulamaları sürdürme motivasyonunu artırdığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak çalışma, televizyon yemek programlarının yalnızca tarif ve bilgi sunan içerikler olmadığını; aynı zamanda izleyicilerin gastronomik estetik algısını şekillendiren, yaratıcılığı teşvik eden ve sosyal beğeni odaklı davranışları etkileyen önemli bir kültürel öğrenme alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulguların, gastronomi, medya çalışmaları ve tüketici davranışları literatürüne özgün katkılar sunduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Televizyon, yemek programları, beslenme alışkanlıkları, gastronomik estetik

Abstract: This study aims to examine the influence of television cooking shows on the eating habits, food presentation practices, and aesthetic perceptions of housewives living in Yozgat, Türkiye. Grounded in the assumption that media content directly shapes individuals' consumption behaviors, the research explores how daytime cooking programs transform the everyday culinary practices of women. Designed as a qualitative case study, the research was conducted with 24 participants representing diverse socio-demographic backgrounds through in-depth, face-to-face interviews. The data were analyzed using descriptive and content analysis techniques; as a result of the coding process, four main dimensions were identified: aesthetic awareness, innovativeness, motivation, and social approval. Findings reveal that television cooking shows enhance participants' aesthetic sensitivity toward food presentation and encourage the adoption of modern plating techniques and innovative serving styles. The programs also increase participants' willingness to cook, positively shaping their relationship with the kitchen. Additionally, positive feedback from family members and guests reinforces the dimension of social approval and strengthens the motivation to maintain and expand innovative culinary practices. Overall, the study demonstrates that television cooking shows are not merely sources of recipes or culinary information; rather, they serve as influential cultural learning platforms that shape gastronomic aesthetics, stimulate creativity, and affect socially driven food-related behaviors. The findings provide original contributions to the fields of gastronomy, media studies, and consumer behavior.

Keywords: Television, cooking shows, eating habits, gastronomic aesthetics

Citation: Tuğrul, Ş. & Beşcanlar, S. (2026). The effects of television cooking shows on gastronomic aesthetics and eating habits. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 95-113.

Extended Abstract

Television has become one of the most influential mass communication tools in contemporary societies. Beyond providing information and entertainment, television also plays a significant role in shaping daily practices, cultural values, and consumption behaviors. Among various television genres, cooking programs have gained remarkable popularity in recent years, particularly in daytime broadcasting. These programs go beyond presenting recipes and cooking techniques; they also promote certain lifestyle patterns, aesthetic values, and food cultures. Through visual presentation and storytelling, television cooking shows influence how viewers perceive food, cooking practices, and dining experiences. Programs such as MasterChef, Yemekteyiz, and other culinary competitions attract wide audiences by combining entertainment with practical culinary knowledge. They present visually appealing dishes, innovative recipes, and modern plating techniques that may influence viewers' perceptions of gastronomy. In this sense, television cooking programs can be considered informal learning environments where individuals observe and adopt new culinary practices. Previous research has examined the influence of television cooking shows on food preferences, gastronomic tourism, and consumer behavior. However, limited attention has been given to how these programs transform everyday kitchen practices and food presentation aesthetics within domestic settings. This study addresses this gap by focusing on housewives living in Yozgat, Türkiye.

The main purpose of this research is to examine the effects of television cooking programs on eating habits, food presentation practices, and gastronomic aesthetic perceptions among housewives residing in Yozgat. The study aims to understand how these programs influence viewers' daily cooking routines, their motivation to prepare meals, their willingness to experiment with new ideas, and their sensitivity to aesthetic presentation. By focusing on these dimensions, the research also aims to reveal the cultural and social influence of media content on domestic culinary life.

The research was designed as a qualitative case study. The study group consisted of 24 housewives living in Yozgat city center and nearby districts. A purposive sampling technique was used to select participants who regularly follow television cooking programs. Diversity in age, educational background, and socio-economic characteristics was considered during participant selection. Data were collected through in-depth face-to-face interviews conducted between October and November 2025. Each interview lasted approximately thirty minutes. A semi-structured interview form consisting of seven open-ended questions was developed based on literature and research objectives. The questions addressed participants' program preferences, viewing frequency, perceptions of aesthetic elements in cooking programs, and the ways these programs influenced their food preparation and presentation practices. The collected data were analyzed using descriptive and content analysis techniques. Participants' responses were transcribed and coded in order to identify recurring themes and patterns. Similar statements were grouped together and interpreted under conceptual categories. As a result of the analysis process, four main dimensions were identified: aesthetic awareness, innovativeness, motivation, and social approval. These dimensions represent the keyways in which television cooking programs influence participants' culinary practices and perceptions.

The findings indicate that television cooking programs have a significant influence on participants' approaches to cooking and food presentation. The first dimension, aesthetic awareness, refers to the increased importance participants give to visual harmony, plating style, and table presentation. Participants reported that they had become more attentive to the appearance of meals and began to consider elements such as color balance, arrangement, and elegance in food presentation. Some participants even stated that they purchased new serving plates or tableware in order to create more visually appealing presentations. The second dimension, innovativeness, demonstrates that television cooking programs encourage participants to experiment with new recipes and presentation styles. Many participants indicated that they tried different plating techniques, used garnishes more frequently, and attempted to recreate dishes they had seen in television competitions. These experiences allowed them to move beyond routine cooking habits and to introduce creative ideas into their daily meals or when hosting guests. The third dimension, motivation, reflects the positive influence of cooking programs on participants' willingness to cook. Several participants expressed that watching these programs increased their enthusiasm and interest in preparing meals. Cooking, which had previously been perceived as a daily obligation, gradually became a more enjoyable and creative activity. Participants noted that seeing different recipes and presentation ideas encouraged them to spend more time and effort in the kitchen. The fourth dimension, social approval, highlights the role of feedback from family members and guests. Participants reported that positive reactions from family members and visitors reinforced their desire to continue applying new ideas learned from television programs. Compliments about food presentation or taste increased their confidence and strengthened their motivation to maintain these practices.

In conclusion, this study demonstrates that television cooking programs function not only as entertainment products but also as cultural learning environments that shape gastronomic aesthetics and culinary behaviors. The findings reveal that such programs enhance aesthetic awareness, encourage innovative cooking practices, increase motivation for food preparation, and strengthen the role of social approval in domestic dining experiences. By examining these multidimensional effects, the study contributes to the literature on media influence and gastronomy. It also provides practical insights for media producers, gastronomy educators, and culinary professionals. Future research may explore the impact of digital food content on social media platforms and compare its influence with traditional television cooking programs in shaping contemporary culinary practices.

Giriş

Televizyon, günümüzde toplum için önemli bir kitle iletişim aracı hâline gelmiştir. Günlük yaşamın bir parçası olan televizyon, insanların tüketim alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını ve kültürel değerleri etkilemektedir. Televizyonun insanların yaşamında önemli bir yeri olduğu, evlerin düzeninden günlük sohbet konularına kadar pek çok alanda etkisinin görüldüğü belirtilmektedir (Özarslan ve Nisan, 2011). Son yıllarda televizyon yayıncılığında, yemek temalı programların sayısında ve popülaritesinde dikkat çekici bir artış yaşanmıştır. Bu programlar, sadece yemek tarifleri sunmanın ötesinde, belirli bir yaşam tarzını, estetik anlayışını ve tüketim kültürünü de beraberinde getirmektedir. Özellikle gündüz kuşağında yayınlanan bu programlar, hedef kitlenin büyük bir çoğunluğunu oluşturan ev kadınlarının mutfak pratiklerini ve beslenme tercihlerini etkileme potansiyeli taşımaktadır (Hüsem ve Yavuz, 2024). Literatürdeki mevcut araştırmalar televizyon yemek programları beslenme alışkanlığı, tüketim tercihi ve gastronomi turizmine yönelik etkileri incelediği belirlenmiştir (Wright ve Sandlin, 2009; Matwick ve Matwick, 2015; Taşpınar ve Temeloğlu, 2018; Adema, 2000; Şimşek ve Güner, 2021; Ngqangashe vd., 2021; Spence vd., 2022; Aslan, 2023; Gajdzik vd., 2023; Guiné, 2025; Chen, 2025 vd.). Ancak bu programların izleyicilerin günlük mutfak pratikleri ve sunum estetiği üzerindeki etkisini kapsamlı biçimde değerlendirmemiştir. Bu çalışma, söz konusu literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, televizyon yemek programlarının Yozgat'taki ev kadınlarının günlük mutfak pratiklerine olan etkisini ortaya koymaktır. Elde edilecek bulgular, medya tüketimi ile beslenme davranışı arasındaki ilişkiyi yerel kültürel bağlamda değerlendirmeye ve kadın izleyici profiline yönelik medya analizlerine özgün bir katkı sunması açısından önem arz etmektedir.

Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Medya, özellikle de televizyon, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren "toplumun geneli için vazgeçilmez kitle iletişim araçları arasına girmiştir" (Özarslan ve Nisan, 2011, s. 24). Gündelik yaşamın merkezine yerleşen bu "eğlence kutusu", bireylerin sadece dünyadan haberdar olmasını sağlayan bir kaynak değil, aynı zamanda kültürel değerlerin, yaşam tarzlarının ve tüketim pratiklerinin de şekillendiği bir alandır. Pierre Bourdieu'nün kültürel tüketim teorisi, bu noktada ufuk açıcı bir çerçeve sunar. Bourdieu'ye göre, bireylerin beğenileri ve tüketim tercihleri, onların toplumsal alandaki konumlarını yansıtan ve yeniden üreten pratiklerdir (Arun, Ersözlü ve Koçak, 2017, s. 389). Modern toplumda medya, özellikle de televizyon, gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Televizyon, "insanların günlük yaşamlarında oldukça etkili ve baskın bir konumu olduğu ortadadır. Oturma odalarının düzenlenmesinden, sohbet konularına, haz algılarına... kadar televizyonun etkisini gözlemlemek mümkündür" (Koçak, 2001, s. 32, akt. Özarslan ve Nisan, 2011, s. 24; Postman, 2018). Bu etki, onu sadece bir teknolojik aygıt olmaktan çıkarıp kültürel bir üretim ve tüketim alanı haline getirir. Raymond Williams'ın da belirttiği gibi kültür, sadece "yüksek" sanat eserlerinden ibaret değildir; aksine "bir yaşam biçimi olarak bütün"dür ve sıradan pratikleri de kapsar (Arun, Ersözlü ve Koçak, 2017, s. 389). Bu perspektiften bakıldığında, televizyon izleme eylemi ve bu eylemin şekillendirdiği beslenme alışkanlıkları, doğrudan bir kültürel analiz konusudur. Televizyonun bu merkezi rolü, izleyiciyi pasif bir alıcı olarak gören ilk dönem medya teorilerinin aksine, izleyicinin aktif bir özne olduğunu savunan yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlamıştır. İzleyicinin medya karşısında büyülenmişçesine, pasif bir

alıcılığa gömüldüğünü savunan eleştirel yaklaşımların (Esslin, 1991, s. 9, akt. Özarslan ve Nisan, 2011, s. 24) karşısında, izleyicinin aktif olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Bu görüşler içinde en önemlisi "Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı"dır.

Aktif İzleyici ve Motivasyonları: Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı

Medya-izleyici ilişkisini açıklamada klasik etki modellerinin yetersiz kaldığı noktada, Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı, izleyiciyi merkeze alan bir perspektif sunar. Bu kuram, "izler kitle üyelerinin kendileri için en doyurucu olan kitle iletişim içeriklerini şöyle ya da böyle etkin biçimde aradıkları varsayımına dayanan bir iletişim modeli" olarak tanımlanır (Mutlu, 2004). Kullanımlar ve doymalar kuramı, Elihu Katz'ın 1959'da geliştirdiği yaklaşım olarak, "medya insanlara ne yapıyor?" sorusu yerine "insanlar medya ile ne yapıyor?" sorusunu merkeze alır. Bu bakış açısıyla izleyicinin medyayı ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı fikri öne çıkmıştır (Küçük Kurt vd., 2009, s.37-50). Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı, 1950'lerin sonlarında Katz, Wright ve Klapper'in çalışmalarıyla önem kazanmıştır (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s.154). Bu yaklaşım, bireyleri pasif kitleler olarak görmez; aksine onların ihtiyaçlarına göre medyayı aktif biçimde kullandığını savunur. Kişiler, geniş medya seçenekleri arasından özgürce tercih yaparak doyuma ulaşır (Severin ve Tankard, 1994, s.474).

Kuram, izleyicilerin belirli gereksinimlerini karşılamak amacıyla kitle iletişim araçlarına yöneldiğini ve yaptıkları seçimlerle doyuma ulaştıklarını varsayar. Bu bağlamda ihtiyaçlar ile doyum arasında paralellik olduğu düşünülmektedir. Televizyon program tercihleri de bireylerin mevcut ihtiyaçlarını gidermeye yönelik motivasyonla açıklanır (Gökçe, 1993, s.110). Araştırmalar, izleyicilerin bilinçli ve kişisel tercihler yaparak medya içeriklerini ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığını göstermektedir (Yaylagül, 2006, s.63).

Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı, temelde medya tüketiminden önce aranan doyum ile tüketim sonrası elde edilen doyum arasındaki farkı esas alır (Bryant ve Heath, 2000, s.363). Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı'na göre bireylerin kitle iletişim araçlarıyla ilişkisi, ihtiyaçları doğrultusunda şekillenirken Rosengren (1974, s.270), bu gereksinimlerin temelinde biyolojik ve psikolojik yapının bulunduğunu ve bu yapının etki-tepki sürecini içerdiğini belirtmektedir.

Modele göre, bireyler dış etkiler karşısında bilinçli tercihler yaparak ihtiyaç ve beklentilerini en iyi karşılayacak iletişim araçlarına yönelir. Bu doğrultuda, uygun kanalları seçen izleyicilerin ilgili programları takip ederek tatmin sağladıkları, ayrıca medya aracına bağlanma ya da alışkanlık değişimi gibi durumların da ortaya çıkabileceği belirtilmektedir (Işık, 2005, s.62). Kullanımlar ve Doymalar Modeli, kitle iletişim araçlarının bireylerin özel gereksinimlerine hizmet ettiğini ve belirli düzeyde tatmin sağladığı için tercih edildiğini kabul eder. Model, izleyiciyi medya mesajlarını seçici ve bilinçli biçimde araştıran, aktif bir süreçte ihtiyaçlarını karşılayan bir kitle olarak tanımlar (Kılıç, 2000, s.182). Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı üç temel amaca odaklanır: insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kitle iletişim araçlarını nasıl kullandığını açıklamak; bu kullanımın altında yatan nedenleri ortaya koymak; ve bireysel medya kullanımının olumlu ya da olumsuz etkilerini değerlendirmek (The University of Twente, 2024).

Kuramın kökenlerinin, Herta Herzog'un 1944 yılında radyo pembe dizilerini dinleyen "ev kadınları" üzerine yaptığı çalışmaya dayanması, bu yaklaşımın bizim çalışma konumuz için ne denli uygun olduğunu göstermektedir. Ev kadınları, televizyonu ve özelde yemek programlarını belirli ihtiyaçlarını karşılamak için aktif olarak kullanır. Bu ihtiyaçlar; yeni bir tarif öğrenerek bilgi edinme, programın eğlenceli formatından keyif alarak rahatlama, gündelik hayatın rutinlerinden ve sıkıntılarından kaçış veya programda gördükleri hakkında diğer insanlarla konuşarak sosyal paylaşım gibi çok çeşitli motivasyonlar olabilir (Özarslan ve Nisan, 2011). Abdülbeşir Ceylan'ın (2018) ev hanımlarının sağlık programlarını izleme motivasyonları üzerine yaptığı doktora tezi de bu çeşitliliği desteklemektedir. Ceylan, benlik saygısı ve sosyal destek algısı gibi psikolojik faktörlerin TV izleme motivasyonu üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur. Bu, ev kadınlarının yemek programlarını izlerken

sadece beslenmeye yönelik değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal doyumlar aradığını da göstermektedir.

Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı, medya araştırmalarının odağını "medyanın insanlara ne yaptığı" sorusundan "insanların medyayla ne yaptığı" sorusuna kaydırarak alanda bir devrim yaratmıştır (Mutlu, 2004). Bu kuram, "aktif izleyiciyle en fazla doğrudan ilgilenmeye yönelen tek kuramsal alandır" (Severin ve Tankard, 1994). Yaklaşım, izleyiciyi pasif bir alıcı yerine; "arayan, seçen ve kendi etkisini kendi yaratan kişi" olarak konumlandırır (Erdoğan ve Alemdar, 1990). Bu yaklaşıma göre bireyler, belirli psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla medyayı bilinçli bir şekilde kullanırlar. Bu ihtiyaçlar, kuramın ilk ortaya atıldığı Herta Herzog'un 1944 tarihli radyo pembe dizi (soap opera) dinleyicisi ev kadınları üzerine yaptığı araştırmadan bu yana çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır (Özarıslan ve Nisan, 2011, s. 27). Özarıslan ve Nisan'ın (2011) Gümüşhane örneğinde yaptıkları çalışmada, televizyon izleme motivasyonları beş temel faktör altında toplanmıştır: "eğlence, ruhsal destek-rahatlatma ve sosyal paylaşım, boş zamanı değerlendirme, sosyal kaçış ve enformasyon". Bu çalışma, izleyicilerin medyayı en çok eğlence amacıyla kullandığını, enformasyon (bilgi edinme) amacının ise son sırada geldiğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, televizyonun temel işlevlerinden birinin eğlendirme olduğu gerçeğiyle örtüşmektedir. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı izleyiciyi aktif bir konuma yerleştirse de, eleştirel kuramlar bu aktifliğin sınırlarına ve medya endüstrisinin manipülatif gücüne dikkat çeker. Lodziak tarafından öne sürülen "İhtiyaçların Manipülasyonu" tezi, medya ve reklamcılık endüstrilerinin, bireylerde "gerçekte ihtiyaç duyulmayan mal ve hizmetlerin tüketilmesini teşvik ettiğini" varsayar (Yılmaz ve Tatoğlu, 2024). Televizyon yemek programları, bu manipülasyon süreci için oldukça verimli bir zemin sunar. Yılmaz ve Tatoğlu'nun (2024) MasterChef Türkiye üzerine yaptığı analiz, programlarda kullanılan reklam türlerinin (bant reklam, ürün yerleştirme vb.) izleyicinin tüketim ihtiyaçlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmada, "Karaca, Omo Deterjan ve Pirge Bıçak" gibi markaların "mutfak, ev, kadın kimliği, yemek ve temizlik gibi benzer kategoriler etrafında" konumlandırılarak izleyicinin kimliği üzerinden ihtiyaçlarının manipüle edildiği sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, yemek programlarında sürekli olarak belirli marka mutfak robotlarının, özel baharatların veya ithal gıda ürünlerinin kullanılması, izleyicide bu ürünlere yönelik bir "ihtiyaç" algısı yaratabilir.

Kadın İzleyici ve TV Yemek Programları

Her yaştan bireyin ve farklı kültürlerin günlük yaşamında yer alan televizyon, vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Gürer, 2014, s.106). Günümüzde bireyler, gündelik yaşamın stresinden uzaklaşmak ve toplum hakkında bilgi edinmek için televizyona yönelmektedir (Elden, 2009, s.224). Artık televizyonsuz bir hayat düşünülmezken, bu durum yalnızca teknolojik bir aygıt olmasından değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve endüstriyel bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır (Mutlu, 1998, s.21).

Televizyon, yalnızca bilgi ve eğlence sağlayan bir araç değil; bireylerin sosyal gerçekliklerini biçimlendiren bir unsur olarak da değerlendirilmektedir (Geçer, 2015). Televizyonun, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinden düşünme tarzlarına ve yaşam pratiklerine kadar hayatın her alanında etkili olduğu kabul edilmektedir (Işık, 2007, s.90). Bireylerin sosyal yaşamında güçlü bir yer edinen televizyon, insanların gündelik hayatlarını programlara göre şekillendirmelerine yol açmaktadır (Ellialtı, 2011, s.16). Televizyon izleme, Lull'a (2001, s.36) göre psikolojik bir olgu olup, gündeme göre değişen programlarla izleyicilerin kişisel gündemlerini, alışkanlıklarını, zevklerini ve duygusal önceliklerini kapsayan bir etkinliktir.

Televizyon yayıncılığı, belirli zaman dilimlerine göre yapılandırılan ve hedef kitlenin beklentilerine uygun içerikler üreten bir sistem üzerine kuruludur (Akyüz & Meder, 2019). Televizyon kanalları, en yüksek izlenme oranlarını yakalamak ve geniş izleyici verileri elde etmek amacıyla yayın akışlarını düzenlemektedir (Ceylan, s. 2, 2018).

Türkiye’de televizyon, 1980’li yıllarda öğretici bir araç konumundan çıkarak gündelik yaşam pratiklerini yansıtan ve izleyicinin ilgisini çekecek içerikler üreten bir yayıncılık anlayışına yönelmiştir (Aytekin, 2014). Televizyonun tarihsel gelişiminde 1960–1980 döneminde kültürel bilgi aktarımı ve ortak toplumsal sorunlara değinme ön plandayken, medya aracılığıyla güncel olaylar üzerinden iletişim kurulmuştur. 2000’li yıllarda ise daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla, toplumsal ve kurgusal rollerin yeniden üretildiği reality show programları yaygınlaşmıştır (Elitaş & Keskin, 2019).

Popüler reality show programları, televizyon yapımları içinde geniş bir yer tutarak gündelik yaşamı seyirlik bir malzeme hâline getirmekte ve topluma sunmaktadır (Baş & Çebi, 2021). Bu programlar, insanların gerçek deneyimlerini belgeleyen yapılar olarak gündelik pratikleri “gerçeklik” vurgusuyla yansıtmaktadır. Türkiye’de yayınlanan reality show türleri incelendiğinde; yarışma (yetenek, rekabet, yemek, müzik), gerçek hayatı belgeleyen (sosyal deney, meslek, ev yaşamı), yaşam tarzı (ev dekorasyonu, seyahat, yemek), sosyal deney ve evlilik formatlarının öne çıktığı görülmektedir. Bu türler, geniş izleyici kitlesine ulaşmak amacıyla sıradanlıktan uzaklaşmadan kurgusal temalarla sunulmaktadır (Göker, 2015).

Kadınlar için televizyon, yalnızca bir eğlence aracı değil; aynı zamanda sosyalleşme ve iletişim işlevi gören bir mecra olarak değerlendirilmektedir. Kadınların televizyon izleme motivasyonları ise bilgi edinme, gündelik yaşamdan uzaklaşma, duygusal tatmin sağlama ve eğlenme gibi çok yönlü gerekçelere dayanmaktadır (Gürkan & Serttaş, 2015).

Kadınlar tarafından en çok takip edilen televizyon yapımlarından biri yemek programlarıdır (Beşirli, 2010). Bu programlar; yemek yarışmaları, mutfak tarifleri ve dünya mutfaklarını tanıtan geziler gibi rekabet ve tartışma unsurlarını içeren içeriklerden oluşmaktadır (Akyüz & Meder, 2020). Yemek programlarında sunucular ünlü şefler veya farklı alanlardan kişiler olabilmekte; programlar hem yemek yapmayı öğretmekte hem de kültürel özellikleri yansıtarak izleyicide farklı duygular uyandırmaktadır. Ayrıca hijyen ve iş güvenliği gibi temel konularda da bilgilendirici işlev taşımaktadır (Matwick & Matwick, 2014; Kanık, 2016; Görkem & Ertopçu, 2019).

TV yemek programları çoğunlukla stüdyo ortamında kurulan mutfaklarda çekilmekle birlikte, ev ve restoran mutfaklarında ya da bahçe, göl ve deniz kıyısı gibi açık alanlarda da gerçekleştirilmektedir. Genellikle tanınmış şeflerin sunduğu bu programlarda bir veya birkaç çeşit yemek hazırlanarak izleyiciye aktarılmaktadır (Borda vd., 2014). TV yemek programlarının temel yöntemi, bir yemeğin yapılışına dair bilgi verilmesi ve şef tarafından hazırlanmasıdır. Böylece izleyiciye, ilgili yemeği evlerinde yapabileme imkânı sunulmaktadır (De Solier, 2005).

Türkiye’de televizyon kanallarında yemek programları sıklıkla yer almakta, bu artışın yalnızca reyting beklentileriyle değil aynı zamanda gastronomi kavramının sektörel gelişimiyle de ilişkili olduğu düşünülmektedir (Aldemir, Işkın & Şengel, 2020, s.973). Türkiye’de yemek programları 1990’lı yıllarda başlamış, ilk örnek “A La Luna” olmuştur. Günümüzde ise yemek temalı programların ve türlerin sayısında belirgin bir artış gözlenmektedir (Görkem & Ertopçu, 2019, s.1504). Türkiye’de yemek programları denildiğinde akla gelen ilk isimler arasında Arda Türkmen (Arda’nın Mutfağı), Oktay Usta (Yeşil Elma), Emine Beder (Mutfak Aşk), Deniz Orhun (Deniz’den Mutfak Hikâyeleri), Maksut Aşkar (Lezzet Sanatı), Ayşe Tüter (Lezzet Sofrası; Mutfağımızdaki Bereket), Sahrap Soysal (Sahrap’la Bir Yemek Masalı) ve Sedef İyibar (Sedefli Lezzetler) yer almaktadır. Bunun yanında MasterChef Türkiye, Şeflerin Düellosu, Ben Olsam, Ver Fırına, Elimini Lezzeti ve Pişir, Yedir, Kazan gibi yarışma formatındaki yemek programları da geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır (Görkem & Ertopçu, 2019).

MasterChef, ilk kez 1990 yılında İngiltere’de yayınlanmış ve kısa sürede farklı ülkelere ihraç edilerek popüler bir yemek yarışması formatına dönüşmüştür. Programın formatı 2005’te yenilenmiş, 2010’da Gordon Ramsey’nin sunumuyla daha geniş bir kitleye ulaşarak Amerika versiyonunun uluslararası gösterime girmesini ve yerel uyarlamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde dünyanın en başarılı yemek yarışması programlarından biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de ise MasterChef Türkiye 2011 yılında yayın hayatına başlamış,

şeflik mesleğinin değerini ve popülaritesini artırmıştır (Kanık, 2016). Program ilk sezonun ardından sona ermiş, 2018’de yeniden ekranlara dönmüştür. Modern ışık, ses ve dekor düzenlemeleriyle çekilen program, stüdyo tasarımı açısından diğer ülke versiyonlarıyla benzerlik göstermektedir. Yarışmacılar bireysel olarak yarışabildikleri gibi mavi ve kırmızı takımlar şeklinde grup halinde de rekabet etmektedir. Ayrıca bazı haftalarda belediyeler tarafından konuk edilerek tahsis edilen alanlar stüdyo ortamına dönüştürülmektedir (Hekimoğlu, 2021).

Türkiye ve dünyada yayınlanan yemek programlarının eğitim mi yoksa eğlence amaçlı mı olduğu tartışmalıdır. De Backer ve Hudders (2016), bu programların temel amacının aşçılık eğitimi olmadığını vurgularken; eğitim odaklı yapımlar bilgi ve beceri aktarımına yoğunlaşmakta, “eğitlence” (edutainment) formatındaki programlar ise izleyiciyi eğlendirmeyi ön plana çıkarmaktadır.

Şimşek ve Güner (2021), MasterChef Türkiye üzerine yaptıkları nitel çalışmada, programın katılımcıları "iyi yemek yapmaya özendirdiği, gastronomiye yönelik farkındalık oluşturduğu ve yemek yapmayı fiziksel bir ihtiyacı karşılamaktan çıkarıp hobiye dönüştürdüğü" sonucuna varmışlardır (s. 1679). Bu bulgu, yemek programlarının sadece tarif vermenin ötesinde, izleyicinin mutfakla ve yemekle olan ilişkisini yeniden şekillendiren bir güce sahip olduğunu göstermektedir. Aynı çalışma, programın izleyicileri yöresel yiyecekleri araştırmaya ve gastronomisiyle öne çıkan şehirleri ziyaret etmeye motive ettiğini de ortaya koymuştur. Bu durum, programların beslenme alışkanlıklarının yanı sıra kültürel tüketim ve turizm davranışları üzerinde de bir etkiye sahip olabileceğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte, yemek programlarının izleyiciler üzerindeki etkisi her zaman olumlu olmayabilir. Yılmaz ve Tatoğlu (2024), MasterChef Türkiye programındaki reklam pratiklerini "ihtiyaçların manipülasyonu" tezi bağlamında incelemişlerdir. Çalışmaları, program içerisindeki ürün yerleştirme ve reklamların, "hedef kitlenin kimlik üzerinden ihtiyaçlarının manipüle edildiği" (s. 73) bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Programların, izleyicilerde gerçekte ihtiyaç duyulmayan ürünlere yönelik "yapay ihtiyaçlar" yaratarak tüketimi teşvik ettiği savunulmaktadır. Bu, özellikle beslenme alışkanlıkları bağlamında kritik bir noktadır. Programlarda sürekli olarak sergilenen yeni mutfak aletleri, popüler veya pahalı gıda ürünleri, izleyicilerin beslenme pratiklerini ve market alışverişlerini doğrudan etkileyerek onları geleneksel beslenme alışkanlıklarından uzaklaştırabilir. Literatürdeki çalışmalar, televizyonun ve özellikle yemek programlarının, izleyicilerin gündelik yaşam pratikleri, kimlik algıları ve tüketim alışkanlıkları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Yöntem

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın amacı ve önemi, çalışma deseni, evren, örneklem, veri toplama yöntemi ve veri toplama aracı hakkında bilgi verilerek analiz ve bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, televizyon yemek programlarının Yozgat ilinde yaşayan ev kadınlarının beslenme, yemek sunumu ve estetik anlayışları üzerindeki etkisini incelemektir. Günümüzde medya içerikleri, bireylerin tüketim davranışlarını ve yaşam biçimlerini etkileyebilmektedir. Özellikle gündüz kuşağında yayınlanan yemek programları, ev kadınlarının yemek yapma motivasyonlarını, tarif tercihlerini, yemek sunumu ve estetik anlayışlarını şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda araştırma, televizyon yemek programlarının izlenme sıklığı, içerik türü ve sunum biçiminin ev kadınlarının günlük mutfak pratiklerine olan etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Elde edilecek bulguların, medya tüketimi ile beslenme davranışı arasındaki ilişkiyi yerel kültürel bağlamda değerlendirmeye ve kadın izleyici profiline yönelik medya analizlerine katkı sunması açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması deseni kullanılarak tasarlanmıştır. Durum çalışması, belirli bir olgunun kendi doğal bağlamı içerisinde çok yönlü ve derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan bir araştırma yöntemidir. Bu kapsamda çalışma, televizyon yemek programlarının ev kadınlarının mutfak pratikleri üzerindeki etkisini gerçek yaşam bağlamı içinde anlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Yozgat merkez ve ilçelerinde ikamet eden ev kadınları oluşturmaktadır. Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme türlerinden ölçüte (kritere) dayalı örnekleme seçimi tercih edilmiştir. Çünkü ölçüt örneklemden asıl nokta seçilecek olan kişi ya da durumların bilgi verme açısından zengin ve derin olmasıdır (Marshall & Rossman, 2014). Ayrıca nitel araştırmalarda katılımcı sayısından ziyade verilerin kalitesine ve zenginliğine odaklanan amaca yönelik olarak seçilmiş örnekleri kullanılması çalışmanın derinliği açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda farklı yaş gruplarından 24 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların farklı yaş gruplarından, sosyoekonomik düzeylerden ve eğitim seviyelerinden katılımcıların çalışmaya dâhil edilmesine özen gösterilmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama süreci, nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak sistematik bir plan dâhilinde yürütülmüştür. “Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun hazırlanmasında öncelikle konuya ilişkin TR Dizin kapsamında yayımlanan ulusal çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Benzer araştırmalarda kullanılan soru setleri analiz edilmiş ve bu doğrultuda araştırmanın amacıyla uyumlu, katılımcıların deneyim ve görüşlerini ayrıntılı biçimde ortaya koymaya yönelik özgün sorular geliştirilmiştir. Hazırlanan soru formu, kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla alanında uzman akademisyenlerin görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılarak son hâline getirilmiştir. Veri toplama süreci Ekim-Kasım 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, uygun zaman ve mekân belirlenerek yüz yüze gerçekleştirilmiş olup her bir görüşme ortalama 25-30 dakika sürmüştür. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, gönüllü katılım esas alınmış ve etik ilkeler doğrultusunda katılımcı onamı alınmıştır. Görüşme sürecinde, yarı yapılandırılmış formun sunduğu esneklikten yararlanılarak katılımcıların verdiği cevaplara bağlı olarak derinleştirici ve açıklayıcı sorular yöneltilmiştir. Bu sayede katılımcıların deneyim, algı ve görüşlerinin daha kapsamlı biçimde ortaya konulması sağlanmıştır. Çalışma kapsamında verilerin toplanabilmesi için gerekli olan etik kurul izin belgesi Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 17/09/2025 tarih ve 28/32 numara ile alınmıştır. Görüşme formunda katılımcıların demografik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik sorulara ilave olarak çalışmanın amacı kapsamında aşağıda belirtilen kuramlar çerçevesinde sorular hazırlanmıştır.

Aşağıda belirtilen özellikle 2., 3. ve 4. sorularda katılımcıların medya aracılığıyla gözlemledikleri estetik unsurları fark etme, model alma ve uygulama süreçlerine yönelik algılarını ölçebilmek için Albert Bandura (1977) tarafından geliştirilen “Sosyal Öğrenme Kuramı” temel alınmıştır. 4. ve 6. sorularda yeni fikirlerin benimsenmesi ve geleneksel anlayışın dönüşümüne yönelik algıları ölçebilmek için Everett M. Rogers (2003) tarafından geliştirilen “Yeniliklerin Yayılımı Kuramı” temel alınmıştır. Katılımcılar tarafından üretilen yemeklere yönelik sosyal çevrenin tepkileri ve anlamlandırma süreçlerinin ölçülebilmesi için Herbert Blumer (1969) tarafından geliştirilen “Sembolik Etkileşimcilik yaklaşımı” benimsenmiştir. Son olarak ise 7. soruda katılımcıların yemek hazırlama motivasyonu ve içsel güdülenme algılarını ölçmek için Edward L. Deci & Richard M. Ryan (2013) tarafından geliştirilen “Öz Belirleme Kuramı” temel alınmıştır. Bu doğrultuda hazırlanmış sorular aşağıda yer almaktadır:

1. Televizyonda hangi yemek yarışmalarını izliyorsunuz ve bunları ne sıklıkla takip ediyorsunuz?
2. Bu programlara dikkat çekici bulduğunuz sunum ve estetik unsurlar nelerdir?
3. İzlediğiniz yarışmalar yemeklerinizi tabaklama veya servis etme şeklinizi nasıl etkiledi?
4. Yarışmalar sonrası evde yemeklerin sunumunda yeni fikirler denediniz mi? Örnek verebilir misiniz?
5. Ailenizin veya misafirlerinizin sunum ve estetikteki bu değişikliklere tepkisi ne oldu?
6. Sizce bu yarışmaların geleneksel beslenme ve yemek sunumu anlayışına bakışınızı nasıl değiştirdi?
7. Yemek estetiğine daha fazla önem vermenizin günlük yemek hazırlama motivasyonuna bir etkisi oldu mu?

Nitel araştırmada örneklem büyüklükleri genellikle verilerde hiçbir yeni bilgi veya temanın gözlemlenmediği nokta olan “doygunluk” kavramıyla açıklanmaktadır (Guest, Bunce, ve Johnson, 2006). Verilerin tekrarlamaya başladığı noktayı ifade eden doygunluk aşaması, yeterli bir örneklem büyüklüğüne ulaşıldığını göstermektedir (Hennink ve Kaiser, 2022). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünü genellikle veri doygunluğuna ulaşılan kadar katılımcılarla yapılan görüşmeler belirlemektedir (Francis vd., 2010). Bu nedenle araştırmada katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevapların 20. Görüşmeden sonra tekrar ettiği tespit edilmiştir. Veri doyumluluğuna ulaşıldığından görüşme 24 kişi ile tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler, sistematik ve çok aşamalı bir analiz süreci ile değerlendirilmiştir. Bu kapsamda betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri birlikte kullanılmıştır. İlk aşamada, görüşmelerden elde edilen veriler eksiksiz biçimde yazıya aktarılmış ve ham veriler oluşturulmuştur. Ardından veriler dikkatlice okunarak anlamlı ifade birimleri belirlenmiş ve bu ifadeler doğrultusunda açık kodlama süreci gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte katılımcı ifadelerinden hareketle veri odaklı kodlar oluşturulmuş, benzer anlamlar taşıyan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. İkinci aşamada, oluşturulan kodlar arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bu ilişkiler doğrultusunda daha üst düzey kavramsal yapılar olan temalar belirlenmiştir. Temaların oluşturulmasında hem araştırma soruları hem de veri setinden elde edilen bulgular dikkate alınmıştır.

Betimsel analiz kapsamında, elde edilen veriler belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenmiş ve sistematik biçimde sunulmuştur. Bu aşamada, okuyucunun veriyi daha iyi anlamasını sağlamak amacıyla katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Katılımcıların kimliklerinin gizliliğini korumak amacıyla her bir katılımcı K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır. İçerik analizi sürecinde ise veriler daha derinlemesine incelenerek temalar arasındaki ilişkiler yorumlanmış, ortak eğilimler ve farklılaşmalar ortaya konulmuştur. Analiz sürecinde verilerin anlam bütünlüğü korunmuş ve yorumlar doğrudan veriye dayandırılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlama süreci bağımsız araştırmacılar tarafından da kontrol edilmiştir. İki farklı araştırmacının yaptığı kodlamalar karşılaştırılmış ve kodlayıcılar arası uyum Cohen’s Kappa katsayısı ($\kappa = 0,744$) olarak hesaplanmıştır. Bu değer, analiz sürecinin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir (Sim ve Wright, 2005).

Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar Tablo 1’de sunulmuştur. Medeni durum değişkeni incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun evli (%91,7) olduğu, bekâr katılımcı oranının ise oldukça düşük düzeyde (%8,3) kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu, araştırma örnekleminin ağırlıklı olarak aile yaşamı sürdüren bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek oranların ortaöğretim (%37,5) ve ilkökul (%33,3) düzeylerinde toplandığı görülmektedir. Bunu sırasıyla ortaokul (%12,5) ve ön lisans (%16,7) düzeyleri

izlemektedir. Bu dağılım, araştırmaya katılan bireylerin genel olarak orta eğitim seviyesinde yer aldığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların memleket bilgileri incelendiğinde ise büyük bir çoğunluğun Yozgat (%75,0) iline mensup olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra düşük oranlarda Ankara (%8,3), Kayseri (%8,3), Konya (%4,2), Kahramanmaraş (%4,2) ve Sivas (%4,2) illerine ait katılımcıların bulunduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Demografik Değişken	Kategori	f	%
Medeni Durum	Evli	22	%91,7
	Bekar	2	%8,3
Tekrarlanabilirlik	İlkokul	8	%33,3
	Ortaöğretim	9	%37,5
	Ortaokul	3	%12,5
	Ön Lisans	4	%16,7
Eğitim Durumu	Yozgat	18	%75,0
	Ankara	2	%8,3
	Kayseri	2	%8,3
	Konya	1	%4,2
	Kahramanmaraş	1	%4,2
	Sivas	1	%4,2

Katılımcıların izledikleri programlara ilişkin dağılım incelendiğinde, en yüksek takip oranının MasterChef (%75,0) programında olduğu görülmektedir. Bu durum, katılımcıların profesyonel mutfak uygulamaları, yemek teknikleri ve sunum estetiği içeren içeriklere daha fazla ilgi duyduğunu göstermektedir. Yemekteyiz (%33,3) ve En Hamarat Benim (%20,8) programlarının da belirli bir izleyici kitlesine sahip olması, ev içi yemek kültürü, pratik tarifler ve sosyal etkileşim temelli programların da katılımcılar tarafından takip edildiğini göstermektedir. Gelinim Mutfakta (%12,5) ve sosyal medya gastronomi içerikleri (%4,2) ise daha sınırlı düzeyde izlenmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Programlara Göre İzleyici Dağılımı

Program	f	%
MasterChef	18	%75,0
Yemekteyiz	8	%33,3
En Hamarat Benim	5	%20,8
Gelinim Mutfakta	3	%12,5
Sosyal Medya Gastronomi İçerikleri	1	%4,2

Katılımcıların televizyon gastronomi programlarını izleme sıklıkları incelendiğinde, en yüksek oranın her gün veya hemen hemen her gün izleyen bireylerden oluştuğu (%41,7) görülmektedir. Bu bulgu, söz konusu programların katılımcıların günlük rutinlerinin bir parçası haline geldiğini düşündürmektedir. Orta sıklıkla izleyenlerin oranı %25,0 olup, bu grubun programları düzenli fakat zorunluluk hissetmeden takip ettiği söylenebilir. Haftada 3-4 kez veya sık sık izleyenlerin oranı %16,7, bazen/aralıklı izleyenlerin oranı ise %16,7 olarak belirlenmiş olup bu bireylerin daha esnek ve duruma bağlı bir izleme davranışı sergilediği anlaşılmaktadır. Programları geçmişte izlediğini belirtenlerin oranı %4,2 olup, bu durum

katılımcı grubunda aktif televizyon izleme alışkanlığının genel olarak sürdüğünü göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. İzleme Sıklığına Göre Dağılım

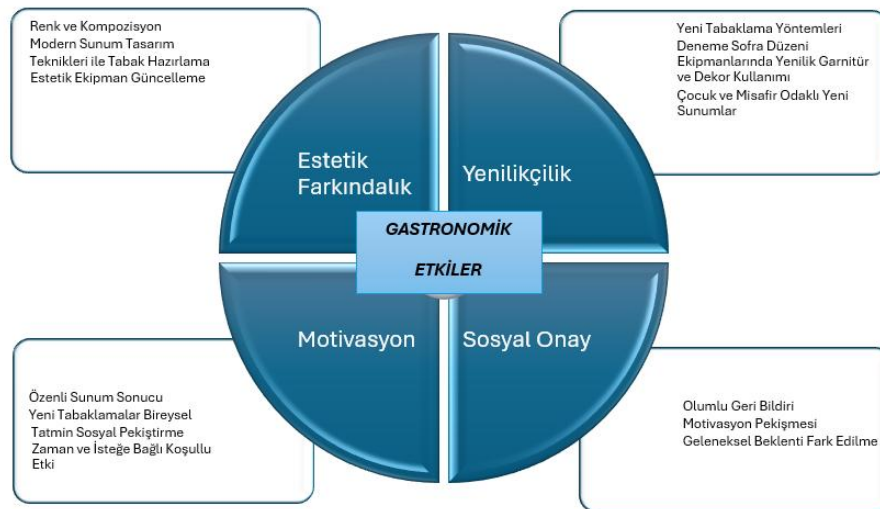
İzleme Sıklığı Kategorisi	Örnek Kodlar	f	%
Her gün / hemen hemen her gün	“Her gün izliyorum”, “hemen hemen her gün”	10	%41,7
Sık sık / Haftada 3–4 kez	“Haftada 3-4 kez”, “sık sık”	4	%16,7
Orta sıklık / Haftada 1–2 kez	“Haftada 1”, “haftada 2-3”	6	%25,0
Bazen / Arada sırada / Vakit buldukça	“Bazen”, “arada sırada”, “vakit buldukça”	4	%16,7
Geçmişte izlemiş (aktif değil)	“Bir sene önce izledim”	1	%4,2

Katılımcılardan elde edilen veriler kapsamında ilk aşamada yapılan açık kodlama sürecinde toplam 28 tema ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu temaların tümü yazarlar arasındaki uzlaşya dayanarak kendi içinde gruplandırılarak kategorilere ayrılmıştır. Sürecin ikinci aşamasının sonucunda on altı alt boyut oluşturulmuştur. Oluşturulan alt boyutlar ise son aşamada “Televizyon Yemek Programlarının Gastronomik Etki Çerçevesinin” dört ana boyutunu oluşturmuştur (Şekil 1)

Şekil 1. Araştırma Modeli

Şekil 2. Televizyon Yemek Programlarının Gastronomik Etki Çerçevesi

Estetik Farkındalık

Araştırma verilerindeki ortak temalara dayanarak “estetik farkındalık” boyutu, renk ve kompozisyon, modern sunum, tasarım teknikleri ile tabak hazırlama ve estetik ekipman güncelleme alt boyutlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Literatürde, yiyecek görüntülerinin renk, kompozisyon ve düzen gibi görsel estetik unsurlarının tüketici algısını etkilediği; televizyon yemek programlarının da bu tür estetik farkındalıklar yarattığı belirtilmektedir (Spence vd., 2022). Ayrıca Gajdzik vd., (2023), TV yemek programlarının “gastronomik merak” ve restoran seçimi üzerindeki etkisini incelediğinde çalışmada televizyon yemek programlarının izleyicilerin yeme-içme tercihlerini, yemek sunumlarını ve bunların sonunda gastronomik davranışlarını şekillendirdiği belirtilmektedir. Aynı zamanda Adema (2000) yapmış olduğu çalışmada televizyon yemek programlarının görsellik ve estetik sunum üzerinden izleyici algısını şekillendirdiğini; yemekle kurulan ilişkinin artık büyük oranda ekrandaki görüntüler üzerinden kurulduğunu belirtmiştir. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde televizyon yemek programları sadece “tarif” veren bir program değil aynı zamanda görsel açıdan da tüketicinin yemek sunumuna olan duyarlılığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen “yemek programlarında dikkat çekici unsurların ne olduğu ve yemek yarışmalarını evde yemek sunumu yaparken sizi nasıl etkiledi?” gibi sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında benzer ifadelere rastlanılmıştır;

“Sunumdaki sade ve şıklık küçük dokunuşlar ile yaratıcılıklarını ön plana çıkarmaları” (K-3).

“Sunum eşyalarımı değiştirdim. Bu aldığım ürünleri daha sıklıkla kullanarak daha özenli bir sunum masası hazırlıyorum” (K-7).

“Her yemeğe farklı özen göstererek tabaklara bu şekilde yerleştiriyorum. Özellikle aynı tabakta yemek servisi yapacaksam, ürünleri karıştırmadan bir düzen içinde yerleştiriyorum” (K-8).

“Yemek yarışmalarından sonra tabak hazırlamaya yönelik estetik bakışım çok değişti. Tabak servisinde daha dikkatli oluyorum, bu şekilde misafirlerimde güzel karşıladı bu değişikliği” (K-9)

Yenilikçilik

Araştırma verilerindeki ortak temalara dayanarak “Yenilikçilik” boyutu, yeni tabaklama yöntemleri deneme, sofraya düzeni ekipmanlarında trendi takip etme, garnitür dekor kullanımı ve çocuk ve misafir odaklı yeni sunumlar alt boyutlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Literatürde, televizyon yemek programlarının izleyicilerin gastronomik merakını artırdığı ve davranışlarını yenilikçi biçimlerde etkilediği gösterilmiştir (Taşpınar ve Temeloğlu, 2018; Gajdzik vd., 2023). Bu bağlamda bu çalışmada ‘yenilikçilik’, izleyicinin yemek hazırlama sürecinde yeni teknikler deneme, farklı sunum biçimleri uygulama ve alışılmışın dışında malzemeleri kullanma eğilimini ifade eden bir boyut olarak ele alınmıştır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen “Yarışmalar sonrası, evde yemeklerin sunumunda yeni fikirler denediniz mi? Örnek verebilir misiniz?” gibi sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında benzer ifadelere rastlanılmıştır;

“Tabiki çok fazla denedim en basit bir örnek verirsem tepside yapılan bir tatlıyı porsiyonluk cuplarda denedim sonuç harika oldu” (K-3).

“Yarışmada gördüğüm bir yemeği akşam yemeğinde aileme hazırladım, sunumu da tv yemek yarışmasında gördüğüm gibi yapmıştım. Denediğim tarif tuzda tavuk” (K-8).

“Evet denedim. Normalde ben kekleri sade şekilde pişirir ve tabaklara koyardım. Tv programında görmüştüm. Kek pişirdikten sonra üstüne kendi yaptığım çikolata sos gezdirdim ve üstüne file badem serptim. Çok güzel bir sunum oldu” (K-11).

“Evet. Ana yemek tabağında besin dengesine yönelik garnitürler yapmayı öğrenmiştim masterchefde... bizde günlük olarak çeşitli beslenmeye çalışıyorduk. Ancak programda tek tabak üzerinden farklı besinlerin yer almasını öğrendim” (K-13).

Motivasyon

Araştırma verilerindeki ortak temalara dayanarak “motivasyon” boyutu, özenli sunum sonrasında yeni tabak sunumları oluşturma, bireysel tatmin, sosyal pekiştirme ve uygun zaman içerisinde isteğe bağlı koşullanma alt boyutlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Literatürde televizyon yemek programlarının yalnızca bilgi aktaran içerikler olmadığı; aynı zamanda izleyicilerin mutfakla ilişkilerini güçlendiren, evde yemek hazırlama isteğini ve gastronomik deneyime yönelik niyetlerini artıran bir motivasyon kaynağı olduğu görülmektedir. Nitekim Guiné (2025) tarafından yapılan çalışmada yemek programlarının evde yemek pişirme motivasyonunu artırdığı; Şimşek (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise MasterChef Türkiye programının izleyicilerin mutfaka yönelik ilgisini ve yönelimini anlamlı düzeyde etkilediği ortaya konmuştur. Benzer şekilde Taşpınar ve Temeloğlu (2018), televizyon yemek programlarının gastronomi turizmine katılma niyeti üzerinde etkili olduğunu belirleyerek, bu tür içeriklerin davranışsal niyet ve motivasyonla yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bir diğer çalışmada ise Netflix’teki gastronomi içeriklerini incelenmiştir (Aslan, 2023). Bu tür içeriklerin izleyicilerin aşçılık becerilerini geliştirme ve gastronomi kültürünü zenginleştirme motivasyonunu artırdığını belirtmiştir. Ayrıca, çevrimiçi yemek videoları üzerine yapılan çalışmalar da (Chen, 2025 vd.) görsel-işitsel yemek içeriklerinin bireylerin yemek yapma motivasyon ve özgüvenini artırdığını vurgulamaktadır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen “İzlemiş olduğunuz yemek yarışmaları, günlük olarak yemek hazırlama isteğinizde bir etkisi oldu mu?” gibi sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında benzer ifadelere rastlanılmıştır;

“Yemek hazırlamayı sevmiyordum, yemek yapmaktan zevk alır hale geldim” (K-4)

“Daha istekli ve heyecanlı yemek yapmamı sağladı” (K-5)

“Evet oldu. Yeni sunumlar denemek için bile yemek yaptığım oldu. Bu beni yeniliklere karşı motive etti. Aileme günlük yemeklerde daha farklı ürünler hazırlamama sebep oldu. Açıkçası yeni fikirler verdi” (K-9)

“Yemek yaparken daha severek ve içtenlikle yapıyorum. Yaptığım değişik yeni yemekleri ailemde çok beğeniyor. Bu beni daha da mutlu ediyor” (K-10)

“Yeni sunumlar denemek beni motive ettiği için yemek hazırlamaya daha istekli yaklaşmaya başladım” (K-14)

“Lezzet ve sunum olarak beğenilmeye başlayınca daha istekli çalışıyorum mutfakta” (K-22)

Sosyal Onay

Araştırma verilerindeki ortak temalara dayanarak “Sosyal Onay” boyutu, olumlu geri bildirim, beğenilme, takdir görme, geleneksel beklenti, motivasyon pekişmesi ve fark edilme alt boyutlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Literatürde televizyon yemek programlarının yalnızca bilgi ve eğlence sunan içerikler olmadığı, aynı zamanda izleyicilerin sosyal ilişkilerini, norm algılarını ve beğeni arayışlarını da şekillendiren kültürel ürünler olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim Ngqangashe vd., (2021), TV yemek programlarının özellikle eşlik etme ve eğlence gibi sosyal güdülerle tüketildiğini; Guiné (2025) ise bu tür içeriklere maruz kalmanın yeme davranışlarına ilişkin algılanan sosyal normları etkileyebildiğini belirtmektedir. Benzer biçimde Matwick ve Matwick (2015) ile Wright ve Sandlin (2009), televizyon yemek programlarının izleyicilerin yemek zevklerini, yaşam tarzı ve kimliklerini toplumdaki baskın tat ve beğeni anlayışıyla uyumlu hâle getirdiğini ileri sürmektedir. Bu bulgular, söz konusu programların izleyiciler üzerinde yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda “sosyal onay” odaklı aile, arkadaş ve toplumun beğenisini gözetten bir etki yarattığını düşündürmektedir. Araştırmada katılımcılara yöneltilen “İzlemiş olduğunuz yemek yarışmaları sonrasında hazırlamış olduğunuz yemeklere ailenizin veya misafirlerinizin, sunum, hazırlık veya tabak estetiği gibi değişikliklere tepkisi ne oldu?” gibi sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında benzer ifadelere rastlanılmıştır;

“Daha özenli olmaya başladım olumlu geri dönüş oldu” (K-5)

“Yaptığım değişiklikler çevrem tarafından beğenildi.” (K-8)

“Masa düzenimi beğeniyorlar. Zaman zaman yaptığım güzel tabak sunumlarını nasıl yaptığımı sorarak tarif istiyorlar” (K-9)

“Ailem ve yakınlarım yapmış olduğum değişiklikleri fark ettiler ve çok beğendiler. Hatta bana değişik başka fikirlerde verdiler. Onları da uygulayacağım” (K-10)

“Genelde yeni yaptığım tarifler beğeniliyor. Bu fikri nerden buldun diye soruyorlar. Bende masterchefden öğrendim diye anlatmışım” (K-11)

“Yarışmada görmüşüm. Masaya özel sunum tabakları aldım. En son misafirlerimi bu şekilde ağırladım. Misafirlerim beğendiler” (K-18)

“Geçenlerde ağırladığım misafirler masayı ve yemekleri çok beğendiler. Fotoğraf çektiler.” (K-21)

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, televizyon yemek programlarının Yozgat ilinde yaşayan ev kadınlarının beslenme, yemek sunumu ve estetik anlayışları üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir çerçevede incelemiştir. Elde edilen bulgular, televizyon yemek programlarının yalnızca bilgi aktarımı sağlayan içerikler olmadığını; aynı zamanda bireylerin mutfak pratiklerini, estetik algılarını ve sosyal davranışlarını dönüştüren güçlü bir kültürel araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda belirlenen estetik farkındalık, yenilikçilik, motivasyon ve sosyal onay boyutları, mevcut literatür ile önemli ölçüde örtüşmekte, ancak aynı zamanda bu alana özgün katkılar da sunmaktadır. Özellikle katılımcıların büyük bir kısmının görşelliği ön planda olan yemek programlarını yoğun şekilde takip etmesi, estetik farkındalık boyutunun oluşumunda medya etkisinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Katılımcı ifadelerinde öne çıkan “tabak düzenine dikkat etme”, “sunum ekipmanlarını değiştirme” ve “görsel estetiğe önem verme” gibi davranışlar, Spence vd. (2022) ve Adema (2000)’nin ortaya koyduğu görsel estetiğin tüketici algısı üzerindeki etkisiyle paralellik göstermektedir. Ancak bu çalışma, söz konusu estetik farkındalığın yalnızca algısal düzeyde kalmadığını, doğrudan ev içi uygulamalara yansıdığını ortaya koyarak literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

Yenilikçilik boyutu, katılımcıların televizyon programlarından edindikleri bilgi ve teknikleri günlük mutfak pratiklerine adapte etmeleriyle somutlaşmaktadır. Katılımcıların porsiyonlama tekniklerini değiştirmesi, yeni tarifler denemesi ve farklı sunum biçimlerini uygulaması, televizyon içeriklerinin pasif bir izleme deneyiminden aktif bir öğrenme sürecine dönüştüğünü göstermektedir. Bu bulgu, Taşpınar ve Temeloğlu (2018) ile Gajdzik vd. (2023)’ün gastronomik merak ve davranış değişimi üzerine bulgularını desteklemektedir. Bununla birlikte, bu çalışma yenilikçiliğin yalnızca tüketim tercihlerinde değil, doğrudan üretim (yemek yapma ve sunma) süreçlerinde de ortaya çıktığını göstermesi açısından literatürü genişletmektedir.

Motivasyon boyutuna ilişkin bulgular, televizyon yemek programlarının bireylerin yemek yapma isteğini artırdığını ve mutfakla kurdukları duygusal bağı güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların “yemek yapmaktan zevk alma”, “daha istekli olma” ve “yeni şeyler deneme isteği” gibi ifadeleri, Guiné (2025), Şimşek (2021) ve Chen (2025) tarafından ortaya konulan medya içeriklerinin davranışsal motivasyon üzerindeki etkileriyle örtüşmektedir. Ancak bu çalışmada motivasyonun yalnızca bireysel bir süreç olmadığı, aynı zamanda estetik farkındalık ve sosyal geri bildirimlerle pekiştiği görülmektedir.

Sosyal onay boyutu ise çalışmanın en dikkat çekici bulgularından biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların, hazırladıkları yemeklerin aile ve misafirleri tarafından beğenilmesi sonucunda daha fazla motive olduklarını ifade etmeleri, televizyon yemek programlarının bireylerin sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini de dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu bulgu, Ngqangashe vd. (2021) ve Wright ve Sandlin (2009)’ın medya içeriklerinin sosyal normlar ve

beğeni mekanizmaları üzerindeki etkilerine ilişkin bulgularıyla uyumludur. Bununla birlikte, bu çalışma sosyal onay sürecinin ev içi mikro düzeyde nasıl işlediğini ortaya koyarak literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Elde edilen tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, televizyon yemek programlarının etkisinin doğrusal bir yapıdan ziyade birbirini besleyen dinamik bir süreç şeklinde işlediği görülmektedir. Bu süreç; estetik farkındalığın artmasıyla başlayan, yenilikçi uygulamalarla devam eden, motivasyonun yükselmesiyle güçlenen ve sosyal onay ile pekişen bir döngü şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle çalışma, televizyon yemek programlarının gastronomik davranışlar üzerindeki etkisini açıklayan bütüncül bir model sunmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, televizyon yemek programlarının izleyicilerde yarattığı estetik farkındalık, yenilikçilik, motivasyon ve sosyal onay boyutlarının, K&D yaklaşımının öngördüğü ihtiyaç ve doyum kategorileriyle örtüştüğünü göstermektedir. İzleyicilerin yemek sunumuna yönelik estetik duyarlılıklarının artması, yeni tabaklama yöntemleri denemeye teşvik edilmesi ve mutfak pratiklerinde yenilikçi yaklaşımlar sergilemesi, bilişsel ihtiyaçlar (yeni bilgiler öğrenme) ve duygusal ihtiyaçlar (estetik deneyimden keyif alma, yaratıcılık) ile ilişkilendirilebilir. Bu, izleyicilerin sadece tarif öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda görsel zevklerini tatmin etme ve mutfakta kendilerini ifade etme arayışında olduklarını gösterir (Spence vd., 2022; Gajdzik vd., 2023). Yemek yapma isteğinin güçlenmesi, mutfakla kurulan ilişkinin olumlu yönde dönüşmesi ve yeni sunumlar denemek için yemek yapma motivasyonu, kişisel bütünleşme ihtiyaçları (özsaygı, kişisel gelişim) ve duygusal ihtiyaçlar (başarı hissi, keyif alma) ile açıklanabilir. İzleyiciler, programlar aracılığıyla mutfakta daha yetkin ve yaratıcı olma arzusunu tatmin ederler (Guiné vd., 2025; Şimşek, 2021). Aile ve misafirlerden alınan olumlu geri bildirimlerin motivasyonu artırması ve yenilikçi uygulamaları sürdürme eğilimi, sosyal bütünleşme ihtiyaçları (sosyal kabul, takdir edilme) ile doğrudan bağlantılıdır. Yemek programları, izleyicilere sosyal çevrelerinde beğeni toplama ve statü kazanma fırsatları sunar (Ngqangashe vd., 2021; Matwick ve Matwick, 2015).

Sonuç olarak, bu araştırma televizyon yemek programlarının bireylerin yalnızca yemek tercihlerini değil, aynı zamanda estetik algılarını, üretim süreçlerini, motivasyonlarını ve sosyal etkileşim biçimlerini dönüştüren çok katmanlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, gastronomi ve medya ilişkisini yalnızca içerik tüketimi bağlamında değil, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini şekillendiren bir öğrenme ve kültürel dönüşüm süreci olarak ele almanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Teorik Katkılar

Bu araştırmanın önemli teorik çıkarımları bulunmaktadır. Önceki çalışmalar (Wright ve Sandlin, 2009; Matwick ve Matwick, 2015; Taşpınar ve Temeloğlu, 2018; Adema, 2000; Şimşek ve Güner, 2021; Ngqangashe vd., 2021; Spence vd., 2022; Aslan, 2023; Gajdzik vd., 2023; Guiné, 2025; Chen, 2025) gastronomi odaklı medya içeriklerinin bireylerin algı, motivasyon, davranış ve sosyal normlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulguları ise televizyon yemek programlarının yalnızca bilgi aktarımı sağlamadığını; aynı zamanda estetik farkındalık, yenilikçilik, motivasyon ve sosyal onay gibi çok boyutlu etkiler yarattığını göstermektedir. Literatürde çoğunlukla bu programların beslenme davranışları veya gastronomi turizmi üzerindeki etkileri incelenirken, günlük mutfak pratikleri ve sunum estetiğine yönelik etkiler sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurarak televizyon yemek programlarını bireylerin mutfakla ilişkisini, yaratıcı uygulamalarını ve sosyal beğeni arayışlarını şekillendiren bir kültürel öğrenme alanı olarak ele almaktadır. Sonuç olarak, çalışma gastronomi literatüründe medya etkisine ilişkin tartışmaları genişleterek televizyon yemek programlarının tüketici davranışları, mutfak performansları ve sosyal norm algıları üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymakta ve alana özgün bir katkı sunmaktadır.

Pratik Katkılar

Bu araştırmanın bulguları, televizyon yemek programlarının izleyicilerde geliştirdiği estetik farkındalık, yenilikçilik, sosyal onay ve motivasyon boyutlarının, çeşitli paydaşlar için

uygulanabilir sonuqlar sunduğunu göstermektedir. Çalışma, ev içi yemek hazırlama süreçlerinde görsel estetik ve yaratıcılığın arttığını ortaya koyarak gastronomi eğitimi veren kurumlar ve toplum merkezleri için medya temelli eğitim içeriklerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Araştırma sonuçları, televizyon içerik üreticileri için de yol göstericidir. Program içeriklerinin estetik sunum, yenilikçi fikirler ve uygulanabilir mutfak ipuçlarını içerecek biçimde düzenlenmesi izleyici ilgisini artırabilir. Benzer şekilde, restoran işletmeleri için de önemli çıkarımlar bulunmaktadır; tüketicilerin medya aracılığıyla artan estetik beklentileri, sunum tekniklerinin geliştirilmesini ve yaratıcı tabaklama stratejilerinin ön plana alınmasını gerekli kılmaktadır.

Son olarak, çalışma bulguları aileler ve bireyler açısından da pratik faydalar sunmaktadır. Artan motivasyon ve sosyal beğeni arayışı, evde yemek hazırlama sürecini daha keyifli ve katılımcı hâle getirebilir. Bu yönüyle araştırma, gastronomi alanındaki uygulayıcılara, medya profesyonellerine ve ev tüketicilerine çok yönlü katkı sunmaktadır.

Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırma Yönelimleri

Bu araştırma belirli bir örneklem grubuyla gerçekleştirilmiş olup, bulgular daha geniş bir nüfusa genellenebilir. Verilerin öz-bildirim yöntemiyle toplanması, sosyal istenirlik ve hatırlama yanlılığı gibi etkenlere açık bir sınırlılık oluşturmaktadır. Çalışmanın kesitsel tasarımı, televizyon yemek programlarının etkilerinin zaman içindeki değişimini değerlendirmeye olanak vermemektedir. Ayrıca araştırma yalnızca televizyon programlarına odaklanmış, sosyal medya ve dijital gastronomi içerikleri kapsam dışı kalmıştır. Gelecek çalışmalarda farklı sosyo-demografik gruplarla benzer analizler yapılarak bulguların genellenebilirliği test edilebilir. Televizyon içeriklerinin yanı sıra sosyal medya ve dijital gastronomi platformlarının etkilerini karşılaştıran çalışmalar medya etkisini daha bütüncül açıklayabilir.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur / All authors contributed equally to the study.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 17/09/2025 tarih ve 28/32 numara ile almıştır / Ethical approval for this study was obtained from the Yozgat Bozok University Social and Human Sciences Ethics Committee with decision number 28/32 dated 17/09/2025.

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Çalışmada üretken yapay zeka desteği metin düzenleme amacıyla kullanılmıştır / Generative artificial intelligence was used in this study solely for text editing purposes.

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Şahin Tuğrul <https://orcid.org/0000-0001-6937-3903>

Soner Beşcanlar <https://orcid.org/0000-0001-9151-7379>

Kaynakça

- Adema, P. (2000). Vicarious consumption: Food, television, and the ambiguity of modernity. *Journal of American Culture*, 23(3), 113–123.
- Akyüz, S., & Meder, M. (2019). Televizyon yayıncılığında hedef kitle ve içerik üretimi üzerine bir değerlendirme. *İletifim Çalışmaları Dergisi*, 6(2), 45–61.
- Akyüz, S., & Meder, M. (2020). Türkiye’de televizyon yemek programlarının dönüşümü ve kadın izleyici kitlesi. *Medya ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 77–95.
- Aldemir, T., Işkın, M., & Şengel, Ü. (2020). Türkiye’de gastronomi temalı televizyon programlarının gelişimi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(2), 972–988.
- Arun, Ö., Ersözölü, A., & Koçak, A. (2017). Pierre Bourdieu ve kültürel tüketim pratikleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(2), 385–401.
- Aslan, Z. (2023). Dijital platformlardaki gastronomi içeriklerinin izleyici motivasyonuna etkisi. *Gastronomi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 44–59.
- Ayhan, B., vd. (2017). Medya kullanımı ve doyumlar yaklaşımı bağlamında televizyon izleme davranışı. *İletifim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, 55–72.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1–9.
- Aytekin, H. (2014). Türkiye’de televizyon yayıncılığının dönüşümü. *İletifim ve Toplum Dergisi*, 9(3), 33–52.
- Baş, M., & Çebi, M. (2021). Reality show programlarının gündelik yaşamı dönüştürme etkisi. *Medya ve Toplum*, 11(1), 88–104.
- Beşirli, H. (2010). Kadın izleyici ve televizyon program tercihleri üzerine bir araştırma. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 61–79.
- Borda, A., vd. (2014). Television cooking shows and domestic culinary practices. *Food, Culture & Society*, 17(4), 567–582.
- Bryant, J., & Heath, R. (2000). *Human communication theory and research*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Camilleri, M. A., & Falzon, L. (2020). Understanding motivations to use media content. *Journal of Interactive Media*, 14(2), 223–240.
- Ceylan, A. (2018). *Ev hanımlarının televizyon sağlık programlarını izleme motivasyonları üzerine bir araştırma* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Chen, Y. (2025). Online food videos and cooking motivation: A behavioral study. *International Journal of Gastronomy Studies*, 10(1), 25–41.
- De Backer, C., & Hudders, L. (2016). Look who's cooking: The relationship between watching cooking shows and cooking behavior. *Appetite*, 96, 494–501.
- De Solier, I. (2005). TV dinners: Culinary television, education and distinction. *Continuum*, 19(4), 465–481.
- Doğan, A. (2021). *Kitle iletifim kuramları ve medya etkileri*. Nobel Yayıncılık.
- Elden, M. (2009). Medya ve gündelik yaşam ilişkisi. *İletifim Araştırmaları*, 7(2), 221–238.
- Elitaş, T., & Keskin, F. (2019). Türkiye’de reality show programlarının gelişimi. *Marmara İletifim Dergisi*, 31, 112–129.
- Ellialtı, M. (2011). Televizyonun gündelik yaşama etkileri. *Toplum ve Medya Dergisi*, 8(1), 13–28.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (1990). *İletifim ve toplum*. Bilgi Yayınevi.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2010). *Öteki kuram*. Erk Yayınları.
- Francis, J., Johnston, M., Robertson, C., Glidewell, L., Entwistle, V., Eccles, M., & Grimshaw, J. (2010). What is an adequate sample size? *Psychology & Health*, 25(10), 1229–1245.

- Gajdzik, B., vd. (2023). The effect of television food programs on gastronomic curiosity and restaurant choices. *Foods*, 12(4), 1–18.
- Geçer, E. (2015). Televizyon ve sosyal gerçeklik ilişkisi. *Akdeniz İletifim Dergisi*, 24, 56–74.
- Gökçe, O. (1993). Medya tercihleri ve doyum ilişkisi. *İletifim Kuramları Dergisi*, 2(1), 101–118.
- Göker, G. (2015). Türkiye’de reality show formatları üzerine inceleme. *Medya Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 75–94.
- Görkem, O., & Ertopçu, F. (2019). Türkiye’de televizyon yemek programlarının gelişimi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(3), 1500–1515.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? *Field Methods*, 18(1), 59–82.
- Guiné, R. (2025). Cooking shows and domestic food motivation. *Food Behavior Journal*, 9(1), 11–27.
- Gürer, M. (2014). Günlük yaşamda televizyonun yeri. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 8(2), 101–118.
- Gürkan, H., & Serttaş, A. (2015). Kadınların televizyon izleme motivasyonları üzerine bir araştırma. *İletifim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 40, 144–160.
- Hekimoğlu, S. (2021). MasterChef Türkiye format analizi. *Televizyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 55–70.
- Hennink, M., & Kaiser, B. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 32(3), 1–8.
- Huang, C., & Li, X. (2021). Uses and gratifications of online media. *Telematics and Informatics*, 58, 101526.
- Hüsem, A., & Yavuz, T. (2024). Gündüz kuşağı programlarının kadın izleyici üzerindeki etkileri. *Yeni Medya Çalışmaları*, 6(1), 33–49.
- Işık, M. (2005). Kullanımlar ve doyumlar modeli üzerine değerlendirme. *Selçuk İletifim*, 3(2), 60–68.
- Işık, M. (2007). Televizyonun gündelik yaşamdaki etkisi. *İletifim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 88–97.
- Kanık, B. (2016). MasterChef Türkiye ve gastronomik medya kültürü. *Gastronomi ve Medya Dergisi*, 1(1), 15–28.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). *Utilization of mass communication by the individual*. In J. Blumler & E. Katz (Eds.), *The uses of mass communications* (pp. 19–32). Sage.
- Kazan, H. (2016). Amaçlı örnekleme yöntemi üzerine değerlendirme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 51–63.
- Kılıç, M. (2000). İzleyici davranışı ve medya kullanımı. *İletifim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 180–194.
- Küçük Kurt, M., Hazar, Ç., Çetin, M., & Topbaş, H. (2009). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında sosyal medya kullanımı. *Selçuk İletifim*, 6(1), 37–50.
- Matwick, K., & Matwick, K. (2015). Food shows, taste and identity. *Food, Culture & Society*, 18(2), 201–220.
- Mutlu, E. (1998). *İletifim sözlüğü*. Ark Yayınları.
- Mutlu, E. (2004). *Kitle iletifim kuramları*. Ütopya Yayınları.
- Ngqangashe, Y., vd. (2021). Social motives in TV food show consumption. *Journal of Consumer Studies*, 12(3), 88–104.
- Özarlan, H., & Nisan, F. (2011). Gümüşhane örneğinde televizyon izleme motivasyonları. *Gümüşhane Üniversitesi İletifim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 23–39.
- Rubin, A. M. (2009). *Uses-and-gratifications perspective on media effects*. In J. Bryant & M. Oliver (Eds.), *Media effects* (3rd ed., pp. 165–184). Routledge.
- Severin, W. J., & Tankard, J. W. (1994). *Communication theories: Origins, methods, and uses in the mass media*. Longman.
- Shahab, H., vd. (2022). Active audience theory revisited. *Media Studies Journal*, 35(1), 45–60.
- Sim, J., & Wright, C. (2005). The kappa statistic in reliability studies. *Physical Therapy*, 85(3), 257–268.

- Spence, C., vd. (2022). Visual aesthetics of food and consumer perception. *Appetite*, 170, 105889.
- ŖimŖek, A., & Güner, H. (2021). MasterChef Türkiye izleyicileri üzerine nitel bir araŖtırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(3), 1670–1684.
- TaŖpınar, O., & Temeloğlu, E. (2018). TV yemek programlarının gastronomi turizmine etkisi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 41–58.
- The University of Twente. (2024). *Uses and gratifications theory*. <https://www.utwente.nl/>
- Wada, Y. (2021). Selective perception in media consumption. *Communication Theory*, 31(4), 567–582.
- Wright, W., & Sandlin, J. (2009). Cult TV, food networks and learning. *Adult Education Quarterly*, 59(3), 233–248.
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle iletifim kuramları*. Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, A., & ŖimŖek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araŖtırma yöntemleri* (10. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E., & Tatoğlu, M. (2024). MasterChef Türkiye’de reklam ve ihtiyaç manipülasyonu. *İletifim ve EleŖtirel Medya alıŖmaları Dergisi*, 5(1), 60–79.

Afet iletifimi ve dijital mizah: YouTube'da deprem söyleminin kamusal algı ¼zerindeki rol¼

Disaster communication and digital humor: The role of earthquake discourse on YouTube in public perception

Davut Atmaca^{1*} , Serkan Akbulut²

¹ Çanakkale Biga Balıklıçeşme Ortaokulu, Çanakkale, Türkiye

² İzmir Buca Makbule Süleyman Alkan Ortaokulu, İzmir, Türkiye

Özet: Bu çalışmanın amacı YouTube'da deprem temalı bir içerik etrafında oluşan kullanıcı yorumlarının dijital mizah, bilimsel merak, toplumsal eleştiri ve yanlış bilgi eksenlerinde nasıl bir söylem yapısı ürettiğini incelemektir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmış, veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılarak 10.09.2025 tarihinde erişilebilir durumda olan 500 kullanıcı yorumu içerik analizi kapsamında değerlendirilmiştir. Veriler tematik analiz ve duygu tonu analizi olmak üzere iki ayrı kodlama sistemiyle çözümlenmiş, yorumların dağılımını ortaya koymak için frekans ve yüzde hesaplamalarından yararlanılmıştır. Bulgular, yorumların %42'sinin ironi ve mizah, %24'ünün bilimsel merak ve sorgulama, %18'inin toplumsal eleştiri ve %10'unun yanlış bilgi veya eksik anlayış içerdiğini göstermektedir. Ayrıca duygu tonu analizinde ise %55 oranında mizahi/ironik, %25 eleştirel, %15 merak odaklı ve %5 destekleyici ifadeler tespit edilmiştir. Emoji kullanımının özellikle mizahi çerçeveyi güçlendirdiği ve dijital etkileşimde kolektif anlam üretimini görünür kıldığı belirlenmiştir. Sonuç olarak deprem söyleminin dijital ortamda ağırlıklı olarak mizah ve ironi üzerinden yeniden üretildiği, bunun bir yandan katılımı ve kolektif yorumlamayı artırdığı diğer yandan bilimsel bilginin gündelik söylem içinde yeniden çerçevelenmesine yol açtığı görülmüştür. Buna karşılık yanlış bilgi ve kavramsal eksikliklerin aynı etkileşim alanında varlığını sürdürmesi afet iletifimi açısından önemli bir kırılma alanı oluşturmaktadır ve bu nedenle dijital afet iletifiminde hedef odaklı doğru bilgi stratejileri ile medya okuryazarlığı uygulamalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Afet iletifimi, dijital mizah, kamusal algı

Abstract: The aim of this study is to examine how user comments on YouTube, surrounding earthquake-themed content, generate a discourse structure based on digital humor, scientific curiosity, social criticism, and misinformation. The study was designed using a qualitative research approach, and 500 user comments accessible as of September 10, 2025, were analyzed using document analysis. The data were analyzed using two separate coding systems: thematic analysis and sentiment analysis. Frequency and percentage calculations were used to reveal the distribution of comments. The findings show that 42% of the comments contained irony and humor, 24% scientific curiosity and questioning, 18% social criticism, and 10% misinformation or incomplete understanding. Furthermore, sentiment analysis revealed that 55% were humorous/ironic, 25% critical, 15% curiosity-focused, and 5% supportive. The use of emojis was found to particularly strengthen the humorous framework and make the collective meaning-making in digital interaction visible. In conclusion, it has been observed that the discourse surrounding earthquakes is predominantly reproduced in the digital environment through humor and irony, which on the one hand increases participation and collective interpretation, and on the other hand leads to the reframing of scientific knowledge within everyday discourse. Conversely, the persistence of misinformation and conceptual deficiencies in the same interaction space constitutes a significant area of vulnerability for disaster communication, and therefore, it is necessary to strengthen targeted, accurate information strategies and media literacy practices in digital disaster communication.

Keywords: Disaster communication, digital humor, public perception

Citation: Atmaca, D. & Akbulut, S. (2026). Disaster communication and digital humor: The role of earthquake discourse on YouTube in public perception. *International Journal of Communication and Art*, 7(17), 114-128.

Extended Abstract

The rapid expansion of digital media has significantly transformed the ways in which societies access, interpret, and disseminate information. Platforms such as YouTube enable direct interaction between experts and the public, allowing users to pose questions, share opinions, and construct collective meanings through comments and symbolic expressions. In the context of disaster communication, these digital interactions provide valuable insight into public knowledge levels, risk perception, and misinformation patterns. In Türkiye, where seismic risk is structurally embedded due to tectonic conditions, understanding how earthquake discourse circulates in digital environments is critically important. The examined case centers on a YouTube interaction in which a participant asked whether earthquakes could be prevented by relocating fault lines, and geologist Celal Şengör responded ironically, "How are we going to do that, sister?" This exchange triggered extensive user engagement, making it a suitable case for analyzing digital humor, public perception, and disaster communication dynamics.

Method: This study is designed within a qualitative research framework and is based on the content analysis of 500 publicly accessible YouTube comments that were visible on September 10, 2025. Due to the fluctuation of digital comment counts over time, the dataset was limited to comments accessible on the specified date. A full count method was applied, and all visible comments were included in the analysis. Comments consisting only of repetitive symbols or lacking semantic consistency were excluded. User identities were anonymized, and only publicly available data was used. The analysis consisted of four stages: (1) Data organization and identification of analysis units. (2) Segmentation into semantic units. (3) Inductive coding and categorization. (4) Theme creation and interpretation. Two parallel coding frameworks were applied: Thematic analysis and sentiment tone analysis. Frequencies and percentages were calculated to support qualitative interpretation. Coding reliability was enhanced through repeated review and expert consultation.

Findings: The findings indicate that the dominant thematic category in user comments is irony and humor (42%). Scientific curiosity and inquiry constitute 24% of comments, while public criticism accounts for 18%. Comments reflecting misinformation or incomplete understanding represent 10%, and supportive or positive reactions constitute 5%. Emotional tone analysis reveals that 55% of comments carry a humorous or ironic tone, 25% are critical, 15% reflect curiosity or questioning, and 5% are supportive. These results show that even serious issues such as earthquakes are frequently reframed through humor in digital communities. Emoji analysis further reinforces this pattern. Laughing emojis were the most frequently used (f=134), indicating that the expression was widely interpreted within a comedic frame. Emojis expressing surprise or embarrassment (f=42), admiration or support (f=27), and mild humor or sympathy (f=19) reveal multiple emotional layers coexisting within the discourse. Emojis function not only as emotional signals but also as symbolic tools structuring digital meaning-making. Regarding misinformation, 10% of comments included incorrect assumptions, such as the belief that earthquakes could be prevented by relocating faults, that only certain regions are at risk, or that early warning systems are unreliable. These findings indicate persistent conceptual gaps in public understanding of seismic processes.

Conclusion: The study demonstrates that YouTube comments constitute a multidimensional communicative space in which earthquake discourse is reproduced through humor, irony, scientific curiosity, and public criticism. Digital humor operates as both a community-building mechanism and a strategy for indirect critique. While users frequently engage in comedic reinterpretation, a significant portion also seeks scientific clarification and expresses expectations regarding public responsibility. However, the presence of misinformation highlights the need for strengthened digital disaster communication strategies. Overall, the findings suggest that digital platforms are not merely channels for information exchange but arenas where collective meaning, emotional framing, and public perception of disaster risk are actively constructed. Integrating humor-aware communication strategies and addressing specific misconceptions may enhance the effectiveness of digital disaster communication efforts. In conclusion, this study demonstrates that television cooking programs function not only as entertainment products but also as cultural learning environments that shape gastronomic aesthetics and culinary behaviors. The findings reveal that such programs enhance aesthetic awareness, encourage innovative cooking practices, increase motivation for food preparation, and strengthen the role of social approval in domestic dining experiences. By examining these multidimensional effects, the study contributes to the literature on media influence and gastronomy. It also provides practical insights for media producers, gastronomy educators, and culinary professionals. Future research may explore the impact of digital food content on social media platforms and compare its influence with traditional television cooking programs in shaping contemporary culinary practices.

Giriş

Günümüzde dijital medya ortamlarında afetlere ilişkin söylemler bilgi aktarımı ile sınırlı kalmamaktadır. Bu tür söylemlerin mizah, ironi ve popüler kültür unsurlarıyla yeniden üretildiği görülmektedir. Özellikle deprem gibi yüksek risk içeren ve toplumsal etkileri son derece ciddi olan bir olgunun dijital ortamlarda mizahi bir çerçevede ele alınması afet iletişimi açısından önemli bir tartışma alanı oluşturabilmektedir.

Son yıllarda dijital medya araçlarının toplumun bilgi edinme biçimleri üzerindeki etkisi giderek artmaktadır. YouTube, sosyal medya ve diğer çevrimiçi platformlar halkın doğrudan uzmanlara ulaşabildiği, sorular sorabildiği ve yorumlar aracılığıyla görüşlerini paylaşabildiği önemli araçlar hâline gelmiştir. Bu durum afet iletişimi bağlamında halkın bilgi düzeyini ve risk algısını anlamak için yeni araştırma fırsatları sunmaktadır (Veil vd., 2011). Dijital platformlar aracılığıyla yapılan etkileşimler afet bilgisi ile yanlış algılar arasındaki boşluğu ve iletişim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek açısından değerli veri kaynaklarıdır.

Bu araştırma dijital mizahı eğlence unsuru olmanın da ötesinde toplumsal anlam üretimi ve eleştirel söylem aracı olarak ele almaktadır. Güncel çalışmalar dijital mizahın özellikle sosyal medya ortamlarında kolektif kimlik üretimi, eleştirel söylem geliştirme ve kriz durumlarında duygusal başa çıkma mekanizması olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (Shifman, 2014; Highfield, 2016; Milner, 2016). Bu bağlamda çalışma dijital mizahı otoriteyi sorgulayan, kullanıcılar arasında ortak bir anlam alanı oluşturan ve söylemi yeniden üreten bir pratik olarak değerlendirmektedir. Ayrıca son dönem araştırmalar mizahın yanlış bilgiyle ilişkili biçimde dolaşıma girebildiğini ve özellikle ironi içeren içeriklerin bilgi ile yanlış bilgi arasındaki sınırları bulanıklaştırabildiğini göstermektedir (Young, 2020; Vraga & Bode, 2020). Bu yönüyle dijital mizah hem bir direniş ve eleştiri aracı hem de kimi durumlarda yanlış bilgiyi görünür kılan veya yeniden üreten bir risk alanı olarak çift yönlü bir işleve sahiptir.

Bu çerçevede araştırmanın temel amacı YouTube platformunda deprem söyleminin dijital mizah aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyarak bu üretimin hangi tematik ve duygusal örüntüler üzerinden gerçekleştiğini ve söz konusu söylemlerin kamusal algı ile afet iletişimi bağlamında ne tür sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktır. Dolayısıyla YouTube kullanıcı yorumlarından doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler üzerinde içerik analizi yöntemiyle betimsel istatistiğe tabi tutulmuştur.

Araştırma sahası Türkiye'de geniş kitleler tarafından takip edilen bir yer bilimciye yöneltilen soru ve bu soruya verilen yanıt etrafında oluşan yoğun dijital etkileşim alanı ile sınırlandırılmıştır. İncelenen içerik YouTube platformunda yüksek görünürlük ve etkileşim düzeyine ulaşarak yüzlerce kullanıcı yorumunun üretildiği bir dijital söylem alanı oluşturmuştur. 10.09.2025 tarihi itibarıyla erişilebilir durumda olan 500 yorumun tamamının analize dâhil edilmesi söz konusu dijital mizah ve söylem üretiminin belirli bir kütleli yoğunluğa ulaştığını ve bu bağlamın bilimsel inceleme açısından yeterli bir veri zemini sunduğunu göstermektedir. Araştırmaya konu olan örnekte Türkiye'de yer bilimci alanında öne çıkan bilim insanlarından Celal Şengör, YouTube üzerinden gerçekleştirdiği bir yayında izleyicilerden gelen soruları yanıtlamaktadır. Bu süreçte bir katılımcı tarafından yöneltilen "Fay hatlarını yerinden değiştirirsek depremleri önleyebilir miyiz?" sorusuna Şengör'ün "Nası yapacağız onu abla be" şeklindeki ironik yanıtı kısa sürede yoğun dijital etkileşim üretmiştir. Söz konusu etkileşim bir yandan deprem olgusuna ilişkin bilgi eksiklikleri ve yanlış algıları görünür kılarken diğer yandan kullanıcı yorumları aracılığıyla mizah, ironi ve eleştirel söylemin kolektif bir biçimde yeniden üretildiği bir dijital söylem alanı ortaya çıkarmıştır.

Deprem gibi doğal afetlerin sıklığı ve etkileri göz önünde bulundurulduğunda halkın doğru bilgiye erişimi ve risk farkındalığı büyük önem taşımaktadır. Ancak toplumda depremle ilgili bilgi eksiklikleri ve yanlış algılar yaygın olarak görülmektedir. Bu durum bilim insanlarının halkla kurduğu iletişim biçiminin salt bilgi aktarımının ötesinde bireylerin risk algısını, bilinçli karar verme süreçlerini ve toplumsal dayanışmayı şekillendirme potansiyelini de ortaya koymaktadır.

Afet iletifimine yönelik literatürde Demiröz (2020) yaptığı çalışmada derleme (literatür taraması) yöntemini kullanmıştır. Çalışmada sosyal medyanın afet yönetimi süreçlerinde etkili bir iletifim ve koordinasyon aracı olduğu ayrıca sosyal medyanın yanlış kullanımı durumunda krizleri derinleştirme potansiyeli taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Mavi (2020) örnek olay ve doküman incelemesine dayalı araştırmasında medyanın afet kriz yönetimi sürecinde bilgilendirme, etkileşim sağlama, toplumsal tepkileri yansıtma ve bireyleri bir araya getirme gibi işlevlerle önemli bir rol üstlendiği sonucuna ulaşmıştır. Oran ve Akan (2021) çalışmasında içerik analizi yöntemi kullanmış olup, çalışmada AFAD'ın sosyal medya üzerinden yürüttüğü eş zamanlı ve sistemli iletifimin kriz süreçlerinde toplumdaki kaygı ve belirsizliğin azaltılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Umunç (2022) tarafından yapılan çalışmada eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmış olup çalışmada siyasi liderlerin afet dönemlerinde Twitter'ı etkin biçimde kullandıkları ve söylem türleri bakımından farklılaşarak bu platformun önemli bir dijital kamusal tartışma alanı işlevi gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Aslantaş (2023)'te derleme (literatür incelemesi) yöntemi kullanılmış olup, iletifim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte sosyal medyanın afet-toplum etkileşiminde daha hızlı, katılımcı ve yönlendirici bir rol üstlendiği sonucuna ulaşmıştır. Sarihan (2024) tarafından gerçekleştirilen çalışma bibliyometrik analiz yöntemi doğrultusunda gerçekleştirilmiş olup çalışmada Türkiye'de afet iletifimi alanındaki çalışmaların büyük ölçüde deprem odaklı olduğu ve özellikle 2023 yılında belirgin bir artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bal ve Yılmaz (2024) tarafından yapılan çalışmada sosyal medyanın doğal afet krizlerinde bilgi yayılımı, iletifim ve olayların izlenmesi açısından stratejik bir araç olarak öne çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Ölmez (2025) tarafından gerçekleştirilen çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmış olup çalışma sonunda yerel yönetimlerin sosyal medya kullanımında farklılıklar olduğu ve bazı belediyelerin afet yönetimi sürecinde bu araçları yeterince etkin kullanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar afet iletifiminin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı olmadığını; bireylerin risk algısını, bilgi edinme süreçlerini ve toplumsal dayanışma biçimlerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma söz konusu literatürden farklı olarak belirli bir dijital ifade etrafında oluşan kolektif mizah, dram ve söylem dinamiklerini inceleyerek afet iletifimi alanına özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki alt araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- YouTube'de deprem içerikli videolara yapılan kullanıcı yorumları hangi temalar çerçevesinde şekillenmekte ve bu temalar yorumlar içerisinde hangi sıklık ve oranlarda temsil edilmektedir?
- Deprem videolarına yapılan YouTube yorumları, kullanıcıların hâkim duygusal eğilimlerini ve algılarını ortaya koyacak şekilde hangi duygu tonlarına göre sınıflandırılabilir?
- YouTube yorumlarında ortaya çıkan mizah ve ironi örnekleri, dijital topluluklarda nasıl bir söylem üretmektedir?
- Deprem videolarına yapılan yorumlarda ortaya çıkan bilimsel merak ve toplumsal eleştiriler kullanıcıların deprem bilgisi, eğitim düzeyi ve kamu politikalarına yönelik algılarını nasıl yansıtmaktadır?
- Celal Şengör'ün "Nası yapıcaz onu abla be" ifadesine gelen YouTube yorumlarında kullanılan emojiler, kullanıcıların olayı hangi duygusal çerçevede anlamlandırdığını nasıl yansıtmaktadır?
- YouTube yorumlarında deprem ile ilgili yanlış bilgi ve eksik anlayış nasıl görünmektedir?

Kuramsal Çerçeve

Afet İletifimi

Afet iletifimi; modern literatürde afet risklerinin azaltılması ve toplumsal dayanıklılığın artırılması bağlamında ele alınan çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR, 2015) afet iletifimini risklerin toplum tarafından

anlaşılmasını sağlayan, erken uyarı mekanizmalarını destekleyen ve afetlere karşı hazırlık kapasitesini güçlendiren temel bir bileşen olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım afet iletişimini davranış değişikliği ve risk farkındalığı oluşturma süreci olarak da konumlandırmaktadır. Aitsi-Selmi ve Murray (2015) afet iletişimini afet yönetiminin tüm aşamalarına entegre edilmesi gereken bir yapı olarak ele almaktadır. Özellikle afet iletişiminin afet öncesi hazırlık, afet anı müdahale ve afet sonrası iyileştirme süreçleri arasında süreklilik sağlayan bir köprü işlevi gördüğünü vurgulamaktadır. Bu çerçevede afet iletişimi sürekli ve planlı bir risk yönetimi bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Böylece toplumların afetlere karşı bilinç düzeyinin artırılması ve doğru davranış kalıplarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2018) risk ve kriz iletişimini belirsizlik durumlarında güvenilir bilginin sağlanması, yanlış bilginin yayılmasının önlenmesi ve toplumsal güvenin korunması açısından kritik bir araç olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla afet iletişimi toplumun doğru bilgiye erişimini kolaylaştıran bir koordinasyon süreci olarak da görülmektedir. Özellikle kriz anlarında bilginin doğruluğu ve zamanında paylaşılması afetin etkilerinin azaltılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır.

Son yıllarda literatürde afet iletişimi, dijital medya ve sosyal ağların etkisiyle daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Houston vd., (2015) sosyal medyanın afet iletişimini hızlandıran ve katılımcı hale getiren bir araç olduğunu belirterek, sosyal medyanın yanlış bilgi yayılımı ve bilgi kirliliği riskini de artırdığını ifade etmektedir. Bu nedenle afet iletişimi günümüzde gerek kurumsal gerekse dijital ağları kapsayan, doğrulanmış bilginin etkin biçimde üretildiği ve paylaşıldığı bütüncül bir sistem olarak değerlendirilmektedir.

Dijital Mizah

Dijital mizah; dijital ortamların yaygınlaşmasıyla birlikte kullanıcıların gündelik deneyimlerini, toplumsal olayları ve kültürel pratikleri esprili bir dille yeniden üretmesi olarak tanımlanmaktadır. Shifman (2014) internet mizahını özellikle “meme” kültürü üzerinden ele alarak bu içeriklerin bireysel üretimden çok kolektif anlam üretimine dayandığını ve sosyal ağlar aracılığıyla hızla yayıldığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla dijital mizah salt bir içerik üretimi olmaktan öte ortak kültürel kodların paylaşıldığı bir iletişim biçimi olarak değerlendirilmektedir.

Dijital mizahın en belirgin özelliklerinden birisi kullanıcı katılımına açık ve yeniden üretilebilir bir yapıya sahip olmasıdır. Jenkins vd., (2013) katılımcı kültür çerçevesinde dijital içeriklerin kullanıcılar tarafından sürekli dönüştürüldüğünü ve bu dönüşümün anlamın çoğalmasına yol açtığını belirtmektedir. Bu durum mizahın sabit bir içerik olmaktan çıkıp farklı bağlamlarda yeniden yorumlanan dinamik bir yapıya dönüşmesini sağlamaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarında dijital mizah toplumsal olaylara verilen tepkilerin görünür hale geldiği bir alan olarak da işlev görmektedir. Shifman (2014) bu tür mizahi içeriklerin bireylerin duygusal tepkilerini ifade etmelerine imkân tanıyarak toplumsal meseleler karşısında eleştirel bir duruş geliştirmelerine aracılık ettiğini ifade etmektedir. Bu nedenle dijital mizah salt bir eğlence olmaktan çıkarak sosyal yorum ve eleştiri üretiminin de bir aracı olarak değerlendirilmektedir.

Kamusal Algı

Kamusal algı, bireylerin belirli bir olay, konu ya da duruma ilişkin geliştirdikleri bireysel değerlendirmelerin zamanla etkileşim, iletişim ve bilgi akışı yoluyla ortak bir toplumsal çerçeveye dönüşmesi olarak ele alınmaktadır. Kamusal algı, sosyal etkileşim süreçleri içinde sürekli yeniden üretilen dinamik bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Chong ve Druckman (2017) kamusal algının özellikle çerçeveleme (framing) süreçleriyle şekillendiğini ve bireylerin aynı olayı farklı bilgi sunumlarına göre farklı biçimlerde anlamlandırabildiğini vurgulamaktadır.

Kamusal algının oluşumunda medya ve iletişim kanalları belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle günümüz dijital medya ortamları bireylerin içerik üreticisi olmasını sağlayarak algı oluşum sürecini daha katılımcı bir hale getirmiştir. Papacharissi (2015) dijital ağlarda oluşan “duygusal kamusalı” kavramı üzerinden bireylerin sosyal medya etkileşimleri aracılığıyla

olaylara ilişkin ortak duygusal ve bilişsel tepkiler geliştirdiğini belirtmektedir. Bu durum kamusal algının salt rasyonel bilginin ötesinde duygusal paylaşım süreçlerine de dayandığını göstermektedir. Özellikle afetler krizler ve toplumsal olaylar gibi belirsizlik içeren durumlarda kamusal algı daha hızlı ve yoğun bir şekilde şekillenmektedir. Veil vd., (2011) kriz iletişiminde sosyal medyanın bilgi yayılımını hızlandırarak yanlış bilginin dolaşımını artırıp algı yönetimini karmaşık hale getirdiğini ifade etmektedir. Bu nedenle kamusal algı kriz anlarında resmi bilgi kaynakları ile kullanıcı üretimi içerikler arasındaki etkileşimden doğan çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak kamusal algı modern iletişim ortamlarında statik bir düşünce yapısı olmaktan çıkmıştır. Özellikle dijital etkileşimler, medya çerçeveleri ve toplumsal deneyimlerin birleşimiyle sürekli dönüşen bir olgu haline gelmiştir. Bu dönüşüm özellikle sosyal medya platformlarının etkisiyle daha hızlı gerçekleşmekte ve bireylerin olaylara ilişkin ortak anlam üretme süreçlerini doğrudan etkilemektedir.

Afet İletişiminde Mizah: Dram ve Mizah Arasındaki Kuramsal İlişki

Afet iletişimi literatüründe mizah, kriz ve belirsizlik durumlarında bireylerin yaşanan olayları anlamlandırma ve başa çıkma süreçlerini etkileyen önemli bir iletişim aracı olarak ele alınmaktadır. Özellikle afetler gibi yüksek stres ve duygusal yoğunluk içeren durumlarda mizahın “dram” olarak tanımlanan ciddi, trajik ve yıkıcı olayları yeniden çerçeveleyerek daha katlanabilir hale getirdiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda mizah, dramatik gerçekliğin doğrudan karşıtı olarak değil de onunla etkileşim içinde gelişen tamamlayıcı bir anlam üretme biçimi olarak değerlendirilmektedir (Kuipers, 2015).

Dram ve mizah arasındaki kuramsal ilişki, bireylerin kriz durumlarında geliştirdikleri bilişsel ve duygusal tepkiler üzerinden açıklanmaktadır. Martin ve Ford (2018) mizahın özellikle stresli ve travmatik durumlarda psikolojik dayanıklılığı artıran bir başa çıkma mekanizması olduğunu ve bireylerin olumsuz deneyimleri yeniden yorumlamasına imkân sağladığını belirtmektedir. Bu çerçevede dram olayın yıkıcı ve duygusal yönünü temsil ederken mizah, bu yıkıcılığı dönüştüren ve hafifleten bir yeniden anlamlandırma süreci olarak işlev görmektedir. Afet iletişimi anlamında mizahın bu çift yönlü yapısı sosyal medya ortamlarında daha görünür hale gelmektedir. Shifman (2014) dijital mizahın özellikle “meme” kültürü aracılığıyla kolektif deneyimleri paylaşma açtığını ve ciddi olayların bile mizahi bir çerçeve içinde yeniden üretilebildiğini ifade etmektedir. Bu durum afet gibi dramatik olayların salt korku ve endişe üzerinden değil mizahi anlatılar üzerinden de toplumsal olarak tartışıldığını göstermektedir. Dolayısıyla afet iletişiminde mizah ve dram arasındaki ilişki birbirini dışlayan değil aksine birbirini tamamlayan bir kuramsal yapı olarak değerlendirilmektedir. Mizah, dramatik olayların yarattığı yoğun duygusal yükü hafifletirken diğer taraftan eleştirel düşünme ve toplumsal farkındalık üretme potansiyeli de taşımaktadır.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmış olup veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmaların temel özelliği bireylerin herhangi bir gerçekliği kendi sosyal dünyalarıyla etkileşimleri içinde nasıl inşa edildiği üzerine yoğunlaşması olarak nitelendirilmektedir (Merriam, 2013). Bu yöntemin seçilme nedeni YouTube yorumları gibi doğal olarak oluşan dijital verilerin katılımcıların kendi sosyal bağlamları içinde ürettikleri anlamları ve gerçeklik inşalarını doğrudan ortaya koymaya imkân vermesidir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada Youtube'de yer alan kullanıcı yorumları veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın veri setini 10.09.2025 tarihinde ilgili YouTube videosu altında erişilebilir ve görünür durumda olan toplam 500 kullanıcı yorumu oluşturmaktadır. Dijital platformlarda içerik ve yorum sayıları zaman içerisinde artabilmekte, silinebilmekte ya da erişim kısıtlamalarına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle araştırma kesitsel (cross-sectional) bir tasarım çerçevesinde planlanmış ve veri seti belirli bir tarihte erişilebilir olan içerikle

sınırlandırılmıştır. Veri toplama tarihinde sistem üzerinde görünür durumda olan tüm yorumlar kapsama alınmış, bu doğrultuda örnekleme yoluna gidilmeksizin çalışma grubu oluşturulmuştur. Dolayısıyla araştırma belirlenen zaman diliminde dijital ortamda üretilen söylemin bütüncül bir görünümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmadaki veriler YouTube platformunda herkese açık olarak paylaşılan kullanıcı yorumlarından 10.09.2025 tarihinde derlenerek dijital ortama aktarılmıştır. Veri toplama tarihinde görünür durumda olan toplam 500 yorumun tamamı analiz kapsamına dâhil edilerek bu doğrultuda erişilebilir veri seti üzerinde tam sayım yöntemi uygulanmıştır. Yorumların platformda “X yıl önce” veya “X ay önce” şeklinde görelî zaman ifadeleriyle sunulması nedeniyle analizde paylaşım zamanları yerine veri toplama tarihinde erişilebilir olma durumu esas alınmıştır. Veri seti oluşturulurken içerikler özgün biçimleri korunarak kaydedilmiştir. Bununla birlikte veri temizleme sürecinde tekrar eden, sadece sembolik ifadelerden oluşan veya anlam bütünlüğü taşımayan içerikler analiz dışı bırakılmıştır. Çalışmada kamuya açık içerikler kullanılmış olup kullanıcı kimlikleri etik ilkeler doğrultusunda anonimleştirilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmadaki veriler içerik analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. İçerik analizi; verilerin sistematik biçimde kodlanmasını, kategorilere ayrılmasını ve tematik yapılar altında yorumlanmasını amaçlayan bir yöntemdir (Bengtsson, 2016; Mayring, 2014). Bu doğrultuda analiz sürecinde içeriklerin yanı sıra yorumların üretildiği dijital bağlam ve etkileşimsel özellikler de dikkate alınmıştır. Analiz süreci nitel bir yaklaşımla yürütülmekle birlikte temaların yoğunluk düzeyini ortaya koymak amacıyla frekans ve yüzde dağılımlarından da yararlanılmıştır. Bu kullanım bulguların nicel olarak genellenmesi amacıyla değil temaların veri içindeki görelî ağırlığını göstermek amacıyla tercih edilmiştir. Araştırmadaki tematik analiz ile duygu tonu analizi ayrı kodlama çerçeveleri üzerinden yürütülmüştür. Tematik analiz yorumların içeriksel yapısını ortaya koymayı amaçlarken duygu tonu analizi yorumların duygusal ve söylemsel niteliğini belirlemeye odaklanmıştır. Bu nedenle her iki analiz süreci farklı kategorik sınıflandırmalar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmadaki duygu tonu analizi araştırmacılar tarafından önceden belirlenen kodlama kategorileri doğrultusunda manuel olarak gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte yorumlar duygusal ve söylemsel özelliklerine göre sınıflandırılmış ve her bir yorum ilgili kategori altında değerlendirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlama süreci birden fazla kez gözden geçirilmiş ve kodlama sürecinde iki eğitim bilimleri uzmanının görüşüne başvurulmuş ve görüş birliği sağlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Celal Şengör'ün YouTube'daki “Nası yapacağız onu abla be?” ifadesine 10.09.2025 tarihinde görünür durumda olan 500 adet yorum, içerik analizi yöntemiyle incelenerek öne çıkan temalar etkileşim sıklıkları ve duygu tonları üzerinden analiz edilmiştir.

YouTube'de Deprem İçerikli Videolara Yönelik Yorumların Tematik Dağılımı ve Yoğunluk Analizi

YouTube'de “Nası yapacağız onu abla be?” videosuna yönelik kullanıcı yorumlarının tematik dağılımı ve sıklık oranları Tablo 1'de yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde YouTube yorumlarında en yüksek frekansa sahip temanın “ironi ve mizah” olduğu görülmektedir (%42). Bu durum kullanıcı söyleminin önemli ölçüde esprili ve ironik bir çerçevede üretildiğini göstermektedir. Bunu %24 oranıyla “bilimsel merak / sorgulama” teması izlemektedir. Bu iki temanın toplamda %66'lık bir dağılıma sahip olması yorumların ağırlıklı olarak mizah ve sorgulama ekseninde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. “Toplumsal eleştiri” teması %18 oranında görülürken “bilgi eksikliği / yanlış algı” teması %10 düzeyinde kalmıştır. En düşük frekansa sahip tema ise %6 oranıyla “destekleyici / pozitif tepki” olmuştur. Bu dağılım kullanıcıların yorumlarda çoğunlukla mizahi, eleştirel ve sorgulayıcı bir dil benimsediklerini ayrıca doğrudan destekleyici ve olumlu ifadelerin ise sınırlı kaldığını göstermektedir.

Tablo 1. YouTube yorumlarında öne çıkan temaların frekans ve yüzde dağılımı

Program	f	%
Bilimsel Merak / Sorgulama	120	24
İroni ve Mizah	210	42
Toplumsal Eleştiri	90	18
Bilgi Eksikliği / Yanlış Algı	50	10
Destekleyici / Pozitif Tepki	30	6
Toplam	500	100

YouTube'de Deprem Videolarına Yapılan Yorumların Duygu Tonlarına Göre Sınıflandırılması

Bu başlıkta YouTube'de "Nası yapacağız onu abla be?" videosuna yapılan kullanıcı yorumları içerik analizi kapsamında duygu tonlarına göre sınıflandırılmıştır. Duygu tonu analizi yorumların içeriksel temasından bağımsız olarak söylemin duygusal ve ifade biçimsel niteliğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede yorumlar dört temel duygu kategorisi altında Tablo 2'de aktarılmıştır.

Tablo 2. Yorumların duygu tonları dağılımı

Duygu / Ton	%
Mizahi / İronik	55
Eleştirel	25
Merak / Sorgulama	15
Destekleyici	5
Toplam	100

Tablo 2 incelendiğinde yorumların duygu tonu açısından en baskın kategorisinin mizahi ve ironik ifadeler olduğu görülmektedir (%55). Yorumların yarısından fazlasının bu kategoride yer alması kullanıcı söyleminin deprem gibi ciddi bir konuya rağmen önemli ölçüde mizah ve ironi üzerinden üretildiğini göstermektedir. Eleştirel ton taşıyan yorumlar %25 oranında olup kullanıcıların kayda değer bir bölümünün olaylara sorgulayıcı ve eleştirel bir perspektiften yaklaştığını ortaya koymaktadır. Merak ve sorgulama içeren yorumlar %15 düzeyinde kalırken, destekleyici ve olumlu ifadeler %5 ile en düşük oranı oluşturmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde kullanıcı yorumlarının ağırlıklı olarak mizahi ve eleştirel tonlar etrafında şekillendiği; doğrudan destekleyici veya pozitif ifadelerin ise sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu dağılım dijital ortamlarda afet konulu içeriklere yönelik duygusal tepkinin homojen olmadığını ancak mizahın önemli bir ifade stratejisi olarak öne çıktığını göstermektedir.

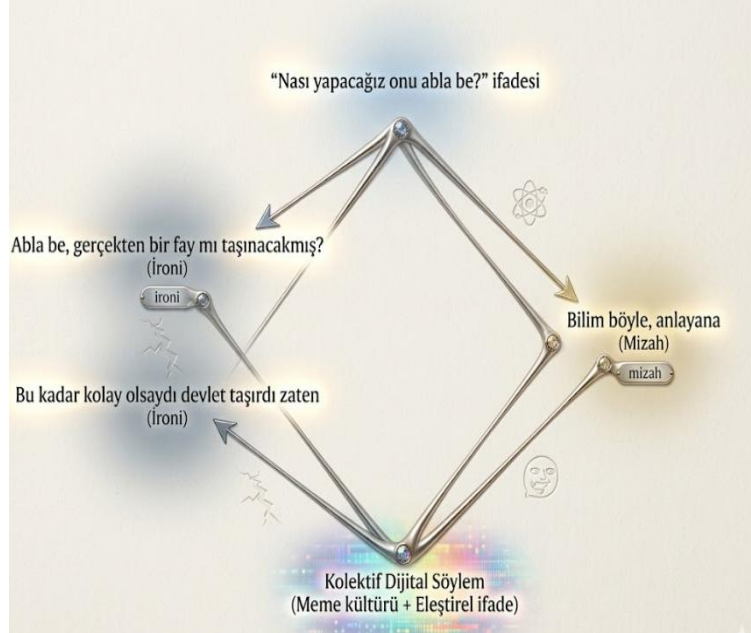
YouTube Yorumlarında Mizah ve İroninin Dijital Topluluk Söylemine Etkisi

Youtube yorumlarında öne çıkan temaların %42'sinde "Nası yapacağız onu abla be?" ifadesi mizah ve ironi ekseninde yeniden üretilmiştir. Bu tekrar eden ifade dijital topluluk içinde ortak bir referans noktası oluşturarak meme kültürü niteliği kazanmıştır. Böylece bireysel yorumlar kolektif bir söylem kalıbı üzerinden yeniden dolaşıma sokulmuştur. YouTube yorumlarında mizah ve ironi yoluyla kolektif söylem oluşumu Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1'de yer alan söylemler kullanıcıların "fay taşınması" gibi gerçeklikten uzak veya abartılı bir öneriye doğrudan karşı çıkmak yerine ironik ve mizahi bir dil aracılığıyla tepki verdiklerini göstermektedir. İlk iki yorum önerinin absürtlüğünü vurgulamak amacıyla sorgulayıcı ve alaycı bir üslup kullanmaktadır. Üçüncü yorum ise bilgiye atf yaparken hafif bir mizah tonu benimsemekte ve dolaylı bir eleştiri üretmektedir. Mevcut durum mizah ve ironinin dijital topluluklarda eğlence amacı taşıdığı kadar eleştirel bir söylem üretme aracı olarak da işlev

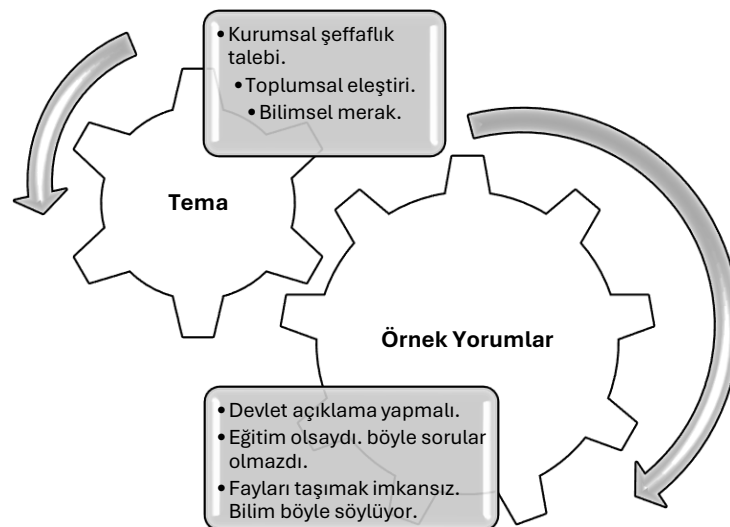
gördüğünü ortaya koymaktadır. Tekrarlanan ifade kalıpları ve ortak referanslar kullanıcılar arasında paylaşılan bir anlam alanı oluşturarak deprem gibi ciddi bir konunun bile kolektif bir mizah dili izerinden yeniden çerçevlendiğini göstermektedir. Bu durum dijital kamusal alanda mizahın topluluk içi bağ kurmanın yanında dolaylı eleştirii üretme işlevine de sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 1. Dijital topluluklarda mizah ve ironinin söylem üretim süreci

YouTube Yorumlarında Bilimsel Merak ve Toplumsal Eleştirinin Kullanıcı Algılarına Yansımaları

Bilimsel merak ve toplumsal eleştiriiye yönelik kullanıcı söylemlerine yönelik durum değerlendirildiğinde kamu otoritesine yönelik beklenti, bilimsel merak ve toplumsal eleştirii temalarının öne çıktığı belirlenmiş olup bu temalara ilişkin örnek yorumlar Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Bilimsel merak ve toplumsal eleştiriiye yönelik örnek yorumlar

Şekil 2'de yer alan örnekler incelendiğinde bilimsel merakın daha çok bilgiye dayalı düzeltme ve açıklama çabası içerdiği tespit edilmiştir. Ayrıca toplumsal eleştirinin ise kamusal sorumluluk ile beklenti ve bilinç düzeyi üzerinden şekillendiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak bilimsel merak, toplumsal eleştiri ve kamu otoritesine yönelik beklenti temaları birlikte değerlendirildiğinde dijital topluluklarda deprem konusunun bilgi üretimi ve kamusal hesap verebilirlik bağlamında tartışıldığı söylenebilir. Kullanıcılar bir yandan bilimsel doğruluğa vurgu yaparken diğer yandan kamu otoritelerinden daha şeffaf ve açıklayıcı bir tutum beklemektedir.

YouTube Yorumlarında Emoji Kullanımı ve Duygusal Çerçeveleme

YouTube yorumlarının incelenmesi sonucunda kullanıcıların Celal Şengör'ün "Nası yapıcaz onu abla be?" ifadesine verdikleri tepkilerin büyük ölçüde emojiler aracılığıyla ifade edildiği belirlenmiştir. Bu çerçevede emoji kullanımı ve duygusal çerçeveleme tematik olarak sınıflandırılmış olup buna ilişkin iş akışı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. YouTube yorumlarında mizah, ironi ve eleştirinin emoji üzerinden yansıma biçimleri

Emoji	Frekans	Tema	Açıklama
😂😂😂	134	Mizah / Alay	Olayın komik bulunduğunu, kahkahaya dönüştürüldüğünü gösterir.
😏😏🙄	42	Şaşkınlık / Utanç	Sorunun absürtlüğüne, inanılmazlığına verilen tepkiyi yansıtır.
❤️👉	27	Hayranlık / Destek	Celal Şengör'e duyulan sevgi, saygı ve alkışlama anlamı taşır.
😊😊	19	Hafif Mizah / Sempati	Daha yumuşak, eğlenceli ve olumlu bakış açısını ifade eder.
Diğer (😬😬😬 vb.)	11	Çeşitli tepkiler	Bireysel farklı tepkiler; ironi, düşünme, aldırma içerir.

Tablo 3 incelendiğinde en yüksek frekansın mizah ve alay kategorisinde yoğunlaştığı görülmektedir (f=134). Bu durum kullanıcıların söz konusu ifadeyi öncelikle eğlenceli ve meme niteliği taşıyan bir içerik olarak çerçevelediğini göstermektedir. Kahkaha emojisi, olayın ciddi bir bilimsel tartışmadan ziyade dijital mizah kültürü içinde yeniden üretildiğine işaret etmektedir. Şaşkınlık ve utanç emojileri (f=42) ise kullanıcıların ifadenin absürtlüğünü vurguladığını ve durumu ciddiyet dışı bir bağlamda değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu kategori mizahi çerçevenin yanında eleştirel ve sorgulayıcı bir duygusal tepkinin de var olduğunu göstermektedir. Hayranlık ve destek emojileri (f=27) Celal Şengör'ün bilimsel otoritesine duyulan güven ve saygıyı yansıtmaktadır. Bu bulgu yorumların mizaha ek olarak bilgi otoritesine yönelik olumlu bir algı üzerinden de şekillendiğini göstermektedir. Hafif mizah ve sempati içeren emojiler (f=19) ise olayın daha yumuşak ve olumlu bir duygusal çerçevede değerlendirildiğine işaret etmektedir.

Genel olarak emoji kullanımı söz konusu ifadenin dijital toplulukta ağırlıklı olarak mizahi bir çerçevede anlamlandırıldığını ancak bu mizahi çerçevenin şaşkınlık, eleştiri ve otoriteye duyulan saygı gibi farklı duygusal katmanlarla birlikte var olduğunu göstermektedir. Bu durum emojilerin duygusal tepkiye olduğu kadar dijital söylemin duygusal kodları olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

YouTube Yorumlarında Depreme İlişkin Bilgi Eksikliği ve Yanlış Algıların Görünümü

YouTube'de "Nası yapıcaz onu abla be?" videosuna yapılan yorumların değerlendirilmesi sonrasında deprem konusunda yanlış yönlendirmeler veya eksik bilgiler içeren örneklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu başlık altında yer alan yorumlar içeriklerine göre alt temalara ayrılarak nitel olarak da değerlendirilmiştir. Buna göre kullanıcı yorumlarının frekans ve yüzde dağılımları ile bir kısım örnek içerik Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Bilgi eksikliği
ve yanlış algılar ieren
yorumlar

Alt Tema / rnek Yorum	f	%
Fiziksel olarak imknsız örnek zm nerisi / <i>Bu fay hatlarını söküp, taşırsak depremin önüne geçmiş olur muyuz?</i>	15	3
Mekânsal risk yanılığısı / <i>Deprem sadece belirli bölgelerde olur, biz burayı etkilenmez sanıyoruz.</i>	20	4
Bilim ve teknolojiye güvensizlik / <i>Sismik uyarılar genelde yanlış çıkar, güvenilmez.</i>	15	3
Toplam	50	10

Tablo 4 incelendiğinde toplam 500 YouTube yorumu ierisinde 50 yorumun (%10) deprem konusunda bilgi eksikliği veya yanlış algı ierdiği görülmektedir. Bu yorumlar ieriklerine göre üç temel alt tema altında toplanmaktadır. İlk alt tema olan "fiziksel olarak imknsız zm nerileri", depremlerin oluşum mekanizmasına ilişkin temel jeolojik süreçlerin yeterince kavranmadığını göstermektedir. İkinci alt tema olan "mekânsal risk yanılığısı", bireylerin deprem tehlikesini belirli bölgelerle sınırlı görerek kendi yaşadıkları alanları güvenli olarak değerlendirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. nc alt tema olan "bilim ve teknolojiye güvensizlik" ise erken uyarı sistemlerine yönelik şüpheci yaklaşımları yansıtılmaktadır. Bu bulgular dijital ortamlarda deprem bilgisine ilişkin yanlış anlamlandırmaların belirli kavramsal eksenler etrafında kümelendiğini göstermektedir. Dolayısıyla afet iletifimi süreçlerinde bu tür yaygın yanlış inanışları doğrudan hedef alan bilgilendirme stratejilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Tartışma

Bu araştırmada Celal şengr'n YouTube'daki "nası yapacağız onu abla be?" ifadesine yapılan kullanıcı yorumları ierik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular dijital topluluklarda deprem söyleminin büyük lde mizah ve ironi ekseninde üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda en dikkat çekici sonuçlardan biri bilimsel otoritenin yoğun bir bilgi aktarımı sürecinde dahi kullanıcı etkileşimiyle gündelik dil, mizah ve ironiye açık bir söylem alanına dönüşebilmesidir. Nitekim bir bilim insanının afet riskine ilişkin ciddi bir anlatı üretmeye çalıştığı bir anda kullanıcı tarafından dile getirilen "fayları taşıyalım" gibi gerçeklikten kopuk bir önerinin doğrudan çatışma yerine "nası yapıcaz onu abla be?" şeklinde ironik bir yanıtla karşılık bulması yalnızca bir iletifim anı olmanın ötesinde bilimsel söylemin dijital ortamda yeniden çerçevelenme biçimini göstermektedir. Bu durum bilimsel bilginin tek yönlü aktarımından ziyade kullanıcı etkileşimiyle birlikte yeniden anlamlandırıldığı ve mizah aracılığıyla kolektif bir söylem alanına dönüştüğü bir iletifim örüntüsüne işaret etmektedir.

Afet iletifimi literatürü sosyal medyanın kriz anlarında bilgi akışını hızlandıran, etkileşimi görünür kılan ve kamusal tartışmaları taşıyan bir zemin sunduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında yanlış bilginin yayılması ve belirsizliklerin artması gibi kırılğanlıklar da aynı ortamda belirginleşmektedir. Demiröz (2020) ve Mavi (2020) bilgi akışı ve etkileşim boyutuna dikkat çekmektedir. Oran ve Akan (2021) kurumsal iletifimin kaygı ve belirsizlik izerindeki etkisini vurgulamaktadır. Ayrıca Umunç (2022) ise söylemin farklılaşarak dijital bir tartışma alanı ürettiğini göstermektedir. Bu ereve afet iletifiminin teknik bir bilgilendirme sürecinin ötesinde toplumsal anlam üretimleriyle ilişkili bir pratik olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular söz konusu çerçevenin dijital kültür dinamikleriyle yeniden şekillendiğini göstermektedir. Özellikle yorumların %42'sinin tematik olarak, %55'inin ise duygu tonu açısından mizah ve ironi iermesi deprem gibi yüksek risk ve ciddiyet ieren bir konunun kullanıcılar tarafından ağırlıklı olarak mizahi bir ereve iinde anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum afet iletifiminde klasik olarak öne çıkan korku, kaygı ve dramtizasyon temelli söylemden belirgin bir sapmaya işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle dramatik temsil bireylerde tehdit algısını artırmayı hedeflerken bu çalışmada ortaya çıkan mizahi temsil tehdidi doğrudan yoğunlaştırmak yerine onu yeniden çerçeveleyerek sosyal olarak işlenebilir hale getirmektedir. Bu bulgu mizahın risk ve kriz iletifiminde duygusal

hafifletmeden ziyade bilişsel yeniden çerçeveleme işlevi gördüğünü ortaya koyan Nabi vd., (2017)'nin çalışmasıyla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmada mizahın korku temelli mesajlara kıyasla savunmacı tepkileri azalttığı ve bireylerin mesajı daha işlenebilir bulmasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Dolayısıyla mizah eğlence odaklı bir ifade biçiminin de ötesinde bir bilişsel başa çıkma ve anlamlandırma stratejisi olarak da işlev görmektedir.

Kullanıcıların "Nası yapacağız onu abla be?" ifadesini tekrar ederek meme kültürü içinde dolaşıma sokmaları bireysel tepkilerin kolektif bir söylem yapısına dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum Umunç'un (2022) dijital ortamda söylemin yeniden üretimi ve dönüşümü ile ilgili bulgularıyla örtüşmektedir. Aynı zamanda bu kolektif mizah dili kullanıcılar arasında ortak bir anlam alanı oluşturarak sosyal bağ kurma işlevi de üstlenmektedir. Bununla birlikte mizahın algı üzerindeki etkisi çift yönlüdür.

Araştırmadaki bulgular mizahın bir yandan bilimsel merakı (%24) ve dolaylı eleştiriyi (%18) desteklediğini göstermektedir. Nitekim kullanıcıların önemli bir kısmı mizahi söylem içinde dahi bilimsel doğrulara atıf yapmakta ve kamusal sorumluluk beklentisini dile getirmektedir. Bu yönüyle mizah dramatik temsilden farklı olarak katılımı artıran ve kullanıcıyı pasif alıcıdan aktif yorumlayıcıya dönüştüren bir iletişim biçimi ortaya koymaktadır. Bu durum Demiröz (2020) ve Mavi (2020)'nin sosyal medyada etkileşim ve katılımın artışı yönündeki bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Öte yandan mizahın bu dönüştürücü etkisi her zaman olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Araştırmada %10 oranında tespit edilen bilgi eksikliği ve yanlış algılar mizahi söylem içinde dolaşıma girerek normalleşebilmekte ve görünürlüğünü artırabilmektedir. Özellikle abartı ve ironi içeren ifadelerin bazı kullanıcılar tarafından gerçeklik olarak algılanabilme riski afet iletişimi açısından kritik bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Bu durum Oran ve Akan (2021)'in vurguladığı belirsizlik ve güvensizlik üretimiyle ilişkili olup mizahın dramatik temsilden farklı olarak risk algısını zayıflatma potansiyeline de sahip olduğunu göstermektedir. Emoji kullanımına ilişkin bulgular da bu durumu desteklemektedir. Kahkaha ve mizah içerikli emojiğin baskınlığı içeriğin duygusal olarak ciddiye alınmamasına ve eğlence eksenine kaydırıldığını göstermektedir. Bununla birlikte şaşkınlık ve eleştiri içeren emojiğin varlığı mizahi çerçevenin tamamen yüzeysel olmadığını aksine çok katmanlı bir duygusal yapı içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle emojiğin dijital söylemin anlam kurucu unsurları olarak işlev görmektedir.

Araştırmadaki bulgular değerlendirildiğinde afet iletişiminde mizahın dramatik temsilden farklı olarak üç temel etki ürettiğini göstermektedir: (1) kolektif söylem ve katılımı artırma, (2) eleştirel ve sorgulayıcı düşünmeyi dolaylı biçimde teşvik etme ve (3) bazı durumlarda risk algısını zayıflatarak yanlış anlamlandırmaları görünür kılma. Bu durum afet iletişimi stratejilerinin içerik olarak doğruluğundan ziyade söylem biçimine ve kültürel ifade kodlarına da odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Bu araştırma dijital topluluklarda deprem temalı içeriklerin ağırlıklı olarak mizah ve ironi çerçevesinde yeniden üretildiğini ortaya koymuştur. Araştırmada öne çıkan sonuçlara göre afet iletişiminin sosyal medya ortamında klasik anlamda dramatik temsil üzerinden değil daha çok gündelikleştirilmiş ve mizah aracılığıyla yeniden kodlanmış bir söylem yapısı üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Bu durum dramatik temsilin bireyde tehdit ve risk algısını yükselten doğasına karşılık mizahi temsilin aynı içeriği doğrudan tehdit üretmek yerine sosyal olarak paylaşılabilir ve dolaşıma açık bir anlam formuna dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla mizah afet iletişiminde duygu hafifletme işlevine ek olarak riskin yeniden çerçevelemesini sağlayan bir iletişim mekanizması olarak da konumlanmaktadır.

Araştırmada öne çıkan sonuçlardan bir diğeri ise mizahi çerçevenin kullanıcıları pasif alıcı konumdan çıkararak bilimsel içeriklere yönelik sorgulama, eleştiri ve kamusal beklenti üretme davranışlarını da görünür kıldığını göstermektedir. Bu sonuç sosyal medya ortamında afet söyleminin tek yönlü bir bilgi aktarımı olmaktan çıkarak çok aktörlü bir anlam üretim sürecine dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte mizah temelli söylem yapısının yanlış bilgi ve kavramsal eksikliklerin görünürlük kazanmasına da zemin hazırlayabildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle afet iletifimini açısından sosyal medya içeriklerinin yalnızca bilgi doğruluğu üzerinden değil aynı zamanda üretildiği söylem biçimi ve kültürel kodlar üzerinden de değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma dijital ortamlarda afet iletifiminin ağırlıklı olarak mizah üzerinden kurulduğunu ve bunun katılımı artırarak risk algısını yeniden şekillendirdiğini göstermektedir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

- Araştırmada belirlenen bilgi eksikliği ve yanlış algıların (%10) özellikle depremin önlenebilirliği, mekânsal risk algısı ve erken uyarı sistemlerine güvensizlik alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle afet iletifiminde bu spesifik yanlış inanışları hedefleyen, kısa ve doğrudan düzeltici içerik stratejileri geliştirilmelidir.
- Mizah temelli söylemin dijital platformlarda yüksek dolaşıma sahip olması nedeniyle YouTube, Instagram ve X gibi etkileşimi yüksek mecralarda bilimsel içeriklerin görünürlüğünü artırmaya yönelik algoritma destekli yayılım ve uzman katılımı temelli iletifim modelleri geliştirilmelidir.
- Emoji ve görsel sembollerin yoğun kullanımı dikkate alındığında afet iletifiminde görsel-duygusal kodları da içeren bütüncül iletifim tasarımları kullanılmalıdır. Bu yaklaşım mesajların dikkat çekiciliği ve akılda kalıcılığını artırabilir.
- Dijital medya okuryazarlığı programları özellikle mizahi içeriklerin yoğun olduğu sosyal medya ortamlarını dikkate alacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca kullanıcıların ironi, abartı ve gerçek bilgi ayırımı yapabilme becerileri güçlendirilmelidir.
- Afet iletifiminde dijital topluluklarda gözlenen destekleyici ve dayanışma temelli etkileşimleri güçlendiren psikososyal içeriklere de yer verilmelidir.

Yazar Katkısı / Author Contribution

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur / All authors contributed equally to the study.

Finansman ve Teşekkür / Funding and Acknowledgements

Uygulanamaz / Not applicable.

Çıkar çatışması / Disclosure statement

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir / The author report there are no competing interests to declare.

Etik kurul beyanı / Ethics committee declaration

Araştırma, kamuya açık dijital içeriklerin doküman incelemesi ve netnografik analizine dayalıdır. Çalışmada özel ve hassas kişisel veri kullanılmamış, katılımcılarla herhangi bir etkileşim gerçekleştirilmemiştir.

The research is based on a document review and netnographic analysis of publicly available digital content. No private or sensitive personal data was used in the study, and no interaction took place with the participants.

Yapay zeka beyanı / Artificial intelligence declaration

Çalışmada üretken yapay zeka desteği alınmamıştır / No generative AI was used in this study

Veri erişilebilirliği / Availability of data

Uygulanamaz / Data sharing not applicable.

Orcid

Davut Atmaca <https://orcid.org/0000-0001-7149-2952>

Serkan Akbulut <https://orcid.org/0000-0001-7597-8415>

Kaynakça

- Aitsi-Selmi, A. ve Murray, V. (2015). The Sendai framework: disaster risk reduction through a health lens. *The Lancet*, 386(10001), 2132-2134. <https://doi.org/10.2471/BLT.15.157362>
- Aslantaş, M. (2023). Geleneksel medyadan sosyal medyaya afet iletisimi, toplum ve afet ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2), 776-789. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.1333879>
- Bal, F. ve Yılmaz, E. S. (2024). Doğal afet krizlerinde sosyal medyanın rolü üzerine yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(1), 128-138. <https://doi.org/10.35341/afet.1321350>
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
- Chong, D. ve Druckman, J. N. (2017). Framing theory. *Annual Review of Political Science*, 10, 103-126. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>
- Demiröz, K. (2020). Afet kriz yönetiminde sosyal medyanın işlevselliği ve zararları üzerine bir inceleme. *Resilience*, 4(2), 293-304. <https://doi.org/10.32569/resilience.735807>
- Houston, J. B., Hawthorne, J., Perreault, M. F., Park, E. H., Goldstein Hode, M., Halliwell, M. R., Turner McGowen, S. E., Davis, R., Vaid, S., McElderry, J. A. ve Griffith, S. A. (2014). Social media and disasters: A functional framework for social media use in disaster planning, response, and research. *Disasters*, 39(1), 1-22. <https://doi.org/10.1111/disa.12092>
- Highfield, T. (2016). *Social media and everyday politics*. Cambridge: Polity Press.
- Jenkins, H., Ford, S. ve Green, J. (2013). *Spreadable media: Creating value and meaning in a networked culture*. In *Spreadable media*. New York University Press: New York.
- Kuipers, G. (2015). *Good humor, bad taste: A sociology of the joke*. Walter de Gruyter GmbH & Co KG: Berlin & Boston.
- Martin, R. A. ve Ford, T. (2018). *The psychology of humor: An integrative approach*. Academic Press: Cambridge.
- Mavi, E. E. (2020). Afet kriz yönetiminde medya: 30 Ekim 2020 İzmir depremi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletisim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 31-53.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt: Beltz.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Milner, R. M. (2016). *The world made meme: Public conversations and participatory media*. MIT Press: Cambridge.
- Nabi, R. L., Moyer-Gusé, E. ve Byrne, S. (2007). All joking aside: A serious investigation into the persuasive effect of funny social issue messages. *Communication Monographs*, 74(1), 29-54. <https://doi.org/10.1080/03637750701196896>
- Oran, F. Ç. ve Akan, B. B. (2021). Pandemi döneminde afet yönetimi açısından risk iletisimine ilişkin bir değerlendirme: Sosyal medya paylaşımları içerik analizi. *Selçuk İletisim*, 14(3), 1371-1397. <https://doi.org/10.18094/josc.882578>
- Ölmez, M. (2025). Kurumsal iletisim aracı olarak sosyal medyanın afet yönetimine etkisi: yerel yönetimler üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletisim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(1), 243-275. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1583188>
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press: New York.

- Sarıhan, Z. (2024). Türkiye'de "afet iletişimi" temali çalışmaların bibliyometrik analizi. *Urban 21 Journal*, 2(1), 10-23.
- Shifman, L. (2014). *Memes in digital culture*. MIT press: London.
- Umunç, C. (2022). Doğal afetlerde siyasi liderlerin kriz iletişimi ve sosyal medya söylemi: Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu'nun Twitter paylaşımları. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 9, 24-51.
- Veil, S. R., Buehner, T. ve Palenchar, M. J. (2011). A work-in-process literature review: Incorporating social media in risk and crisis communication. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 19(2), 110-122. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5973.2011.00639.x>
- Vraga, E. K. ve Bode, L. (2020). Defining misinformation and understanding its bounded nature. *Political Communication*, 37(1), 136-144. <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1716500>
- WHO (World Health Organization). (2018). *Managing epidemics: Key facts about major deadly diseases*. Geneva: WHO. https://m2m.org/?gad_source
- Young, D. G. (2020). *Irony and outrage: The polarized landscape of rage, fear, and laughter in the United States*. Oxford University Press: New York.